Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра педагогіки

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКО-УЧНІВСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

«СУЧАСНА ГУМАНІТАРНА НАУКА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ»

10 квітня 2025 р.

Київ – 2025

УДК 378(092)

Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: збірник матеріалів учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної онлайн-конференції. Київ: НУБІП України, 2025. 300 с.

До збірника входять матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників», що охоплюють широке коло питань у галузі гуманітарних, антропологічних наук, педагогіки, методики навчання, теорії і методики виховання, управління освітнім процесом, збереження здоров'я, інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти.

Рецензенти:

Біда Олена Анатоліївна, доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, Берегово, Україна.

Савченко Лариса Олексіївна, доктор пед. наук, професор, професор кафедри технологічної та професійної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Рекомендовано до оприлюднення рішенням Вченої ради
Гуманітарно-педагогічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 9 від 17 квітня 2025 р.)

Тези подано в авторській редакції
Автори тез відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них.
Передруковувати опубліковані у збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

Збірник доповідей розповсюджується в електронному вигляді.

© НУБіП України, 2025
© Автори, 2025

Співорганізатори:

Відокремлений структурний підрозділ «Березоворудський фаховий коледж Полтавського державного аграрного університету»
Гімназія № 5 Звягельської міської ради Житомирської області
Городищенський економічний ліцей Городищенської міської ради Черкаської області
Дмитрівський ліцей Дмитрівської селищної ради Чернігівської області
Дніпровська гімназія № 106 Дніпровської міської ради
Дніпровський індустріально-педагогічний фаховий коледж
Дніпровський фаховий педагогічний коледж комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради
Іванівський ліцей № 1 Іванівської селищної ради Херсонської області
Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка
Княгининівський ліцей Волинської обласної ради
Комунальний заклад «Василівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1» Василівської міської ради Запорізької області
Комунальний заклад «Вінницький ліцей № 35»
Комунальний заклад «Вінницький ліцей № 4»
Комунальний заклад «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради
Комунальний заклад «Запорізька спеціалізована школа-інтернат ІІ-ІІІ ступенів «Козацький ліцей» Запорізької обласної ради
Комунальний заклад «Запорізький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» Запорізької обласної ради
Комунальний заклад «Харківська гімназія № 129 Харківської міської ради»
Комунальний заклад Київської обласної ради «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»
Комунальний заклад Львівської обласної ради «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»
Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»
Крюківщинський ліцей «Лідер» Вишневої міської ради Бучанського району Київської області.
Лисичанський ліцей № 4 Сєвєродонецького району Луганської області
Овруцький ліцей № 3 Овруцької міської ради Житомирської області
Свалявська гімназія № 1 Свалявської міської ради Мукачівського району Закарпатської області
Сквирський академічний ліцей № 3 Сквирської міської ради Білоцерківського району Київської області
Тернопільська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 19 Тернопільської міської ради Тернопільської області
Товариство з обмеженою відповідальністю «Центр освіти «Оптіма»
Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Яворівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів № 2 Яворівської міської ради Львівської області
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Відокремлений структурний підрозділ «Бережанський фаховий коледж НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ «Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж НУБІП України»

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

ТОНХА Оксана Леонідівна	голова, проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор сільськогосподарських наук, професор
САВИЦЬКА Інна Миколаївна	співголова, декан Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат філософських наук, доцент
СОПІВНИК Руслан Васильович	заступник голови, професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор
ХАРЧЕНКО Світлана Василівна	заступник декана Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор філологічних наук, професор
БУЦИК Ігор Михайлович	заступник декана Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор
НАЗАРОВ Богдан Олександрович	заступник декана Гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування, старший викладач
ЧЕРЕДНИК Лідія Миколаївна	завідувач кафедри педагогіки (в.о.) Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат педагогічних наук
ВАСЮК Оксана Вікторівна	професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор
ВИГОВСЬКА Світлана Володимирівна	доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

Архіпов Іван Олегович, Стрикун Микола Володимирович ДЕРЖАВОТВОРЧІ УРОКИ УНР ТА ЇХНЄ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	14
Байцер Максим Олександрович, Федорчук Олександра Олександрівна ОСВІТНІ ТЕХНОНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ	15
Басиста Евеліна Олександрівна, Матвійчук Тетяна Адамівна МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ ТА АДАПТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	18
Бахметов Олег Сергійович, Стрикун Микола Володимирович МОДЕЛІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВ: ЯКІ УРОКИ МОЖЕ ЗАСВОЇТИ УКРАЇНА?	20
Бікус Вікторія Вікторівна, Воробйова Ярослава Сергіївна, Барановська Ірина Анатоліївна ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНІЙ СФЕРІ	22
Білецька Влада Михайлівна, Трохимець Вікторія Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ	24
Білоус Дар'я Олександрівна, Івановська Юлія Григорівна СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА В ЕПОХУ БЛОГЕРСТВА	26
Брижак Богдан Дмитрович, Виговська Світлана Володимирівна АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	29
Бурч Олександра Іванівна, Чорі Аліса Володимирівна МОВЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ	32
Виговський Владислав Андрійович, Васюк Оксана Вікторівна НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	35
Виговський Владислав Андрійович, Виговська Світлана Володимирівна ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	37
Волін Максим Олександрович, Васюк Оксана Вікторівна СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ»	39
Воронич Марія Василівна, Попович Людмила Олександрівна ЕНТОМОКОМПЛЕКС ШКІДНИКІВ КАРТОПЛІ В УМОВАХ МІСТА СВАЛЯВИ	42

Гірна Тетяна Олегівна, Петрів Галина Василівна ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА РОЗВИТОК ПІДЛІТКІВ	44
Глушак Світлана Леонідівна, Куракіна Олена Віталіївна СИМВОЛІЧНА МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА САКРАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ	47
Гмиря Володимир Вікторович, Стрикун Микола Володимирович МАНІПУЛЯЦІЇ ІСТОРІЄЮ: ВИКЛИК ДЛЯ ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	50
Горбатюк Олександра Денисівна, Лук'янчук Світлана Василівна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУСПІЛЬСТВІ ТА ДУХОВНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ	52
Горлач Анастасія Олександрівна РОЛЬ ГРИ В РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД	55
Гоч Вікторія Петрівна, Матвійчук Тетяна Адамівна ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	58
Губа Дарія Олександрівна, Марченко Оксана Євгенівна ВИВЧАЄМО ЕКОМАРКУВАННЯ ЧЕРЕЗ ВЕБКВЕСТ	60
Данилевський Давид Русланович, Лапченко Ірина Олексіївна ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ ГЕРОЇЧНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ	62
Данилів Ірина Миколаївна, Боднар Ореста Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ТА СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТЬ З ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН	64
Дацик Максим Володимирович, Коноваленко Вікторія Федорівна КАХОВСЬКЕ ВОДОСХОВИЩЕ ДО ТА ПІД ЧАС ВІЙНИ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ	68
Дацюк Артем Ілліч, Чередник Лідія Миколаївна РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ	72
Дєдух Артем Олександрович, Литвин-Матійчук Інга Леонідівна «ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ У РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ»	74
Дикий Володимир Степанович, Метко Андрій Богданович ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	77

Димушко Христина Степанівна, Сопівник Руслан Васильович ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ	81
Доля Анастасія Михайлівна, Олендер Ірина Орестівна ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ	83
Дурман Діана Олександрівна, Пантелей Ганна Григорівна ЕКОМАРКУВАННЯ ЯК СИСТЕМА ПОЗНАЧЕНЬ ПРО ІНФОРМАЦІЮ ДЛЯ СПОЖИВАЧІВ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	85
Дьоріна Ангеліна Русланівна, Рудчик Ольга Сергіївна ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ВОЄННИЙ ЧАС: ВИКЛИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	87
Жовтенко Едуарда Анатоліївна, Савченко Наталія Миколаївна «ЕКОЛОГІЧНА БАГАТОГРАННІСТЬ ЛЮФИ»	90
Журик Анастасія Анатоліївна, Грицик Тетяна Андріївна ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ	93
Завада Віталія Володимирівна, Сопівник Руслан Васильович ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В ОРГАНАХ САМОВРЯДУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	95
Замогильний Дмитро Олегович, Маценко Леся Миколаївна ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ НЕСПРИЙНЯТЛИВОСТІ ДО ТЮТЮНОПАЛІННЯ	97
Захорольська Валентина Миколаївна, Шаркова Олеся Володимирівна ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІМІДЖ	100
Іващенко Антон Олександрович, Стрикун Микола Володимирович РЕКОНСТРУКЦІЯ МИНУЛОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ВПЛИВ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НА СУЧАСНЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	103
Ільвіцький Станіслав Олегович, Стрикун Микола Володимирович ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ: ВІД КИЇВСЬКОЇ РУСІ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	105
Карпенко Іван Анатолійович, Виговська Світлана Володимирівна ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	107
Карпенко Мар'яна Олександрівна, Мишков Віктор Ярославович ПРОЦЕСИ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ ТА ДЕРУСИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА СУСПІЛЬНІ НАСЛІДКИ	109

Качуровська Тетяна Петрівна, Мручок Вероніка Вікторівна, Костів Ірина Григорівна РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ	112
Кисельов Дмитро Геннадійович, Стрикун Микола Володимирович ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАГРОЗА ДУХОВНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	114
Ковальов Владислав Андрійович, Мишков Віктор Ярославович РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ: ВИКЛИКИ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ	116
Ковтун Ілля Володимирович, Баланюк Леонід Миколайович ДУХОВНА І СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	118
Колп Роман Валерійович, Васюк Оксана Вікторівна СУТНІСТЬ КЛАСИЧНИХ ТЕОРІЙ МОТИВАЦІЇ	121
Конанець Вероніка Андріївна, Мурин Лариса Іванівна ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ КРИНИЦЬ НОВОГО МІКРОРАЙОНУ МІСТА ЯВОРОВА	124
Коноваленко Вікторія Федорівна ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	128
Кополовець Мар'яна Василівна, Богів Евеліна Іванівна ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ	133
Коржевська Анна Яківна, Сопівник Руслан Васильович ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ	136
Костинюк Василь Степанович ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ	138
Котенкова Арсенія Олегівна, Кифенко Анна Миколаївна ПІСЕННО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА	141
Кудря Анастасія Андріївна, Саф'ян Карина Юріївна ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПІДТРИМКА УЧНІВ І ПЕДАГОГІВ	144
Кузів Соломія Олегівна, Зінич Оксана Михайлівна ГІБРИДНІ МОДЕЛІ ОСВІТИ: БАЛАНС МІЖ ОФЛАЙН – ТА ОНЛАЙН-НАВЧАННЯМ	147
Кузуб Ростислав Сергійович, Єресько Олег Вікторович ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЧЕРНІГІВЩИНИ	150
Куницький Данило Сергійович, Корецький Дмитро Андрійович, Новосад Інна Валеріївна	152

ГРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
Кучеренко Ольга Володимирівна, Чередник Лідія Миколаївна АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	155
Кушнір Максим Олександрович, Гончарук Артем Русланович, Стецюк Людмила Іванівна ІННОВАЦІЙНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЄКТ «ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ: ТВІЙ СВІДОМИЙ ВИБІР»	157
Лазурко Марія Львівна, Сливінська Оксана Богданівна ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ З ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН	160
Левандович Анастасія Вікторівна, Сопова Дана Олегівна АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС	163
Левкович Олена Сергіївна, Матвійчук Тетяна Адамівна НАЦІОНАЛЬНА ЄДНІСТЬ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ	166
Леонова Вікторія Валентинівна, Сопівник Руслан Васильович УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ	168
Леонова Вікторія Валентинівна, Єресько Олег Вікторович ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ	171
Лепеха Олександра Борисівна, Маценко Леся Миколаївна ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	174
Литвинюк Роман Михайлович, Стемковська Ірина Вікторівна, ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	177
Лінник Ілля Володимирович, Ластовняк Нікіта, Дученко Аніта Петрівна ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД: ВІДПОВІДАЛЬНІ ТА НЕДОБРОСОВІСНІ ПІДХОДИ ВИРОБНИКІВ	180
Людкевич Ліля Русланівна, Сапіжак Михайло Володимирович ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ОСВІТИ ТА ВІДБУДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	181
Людкевич Надія Русланівна, Пронь Михайло Богданович ЧАС ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ 2020-2025РР.	183

Ляшок Дар'я Олегівна, Кифенко Анна Миколаївна ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МУЗИКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ І ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	185
Маслак Каріна Сергіївна, Малахова Діана Михайлівна КОЛОРИТ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДІАЛЕКТІВ	187
Матвієнко Тетяна Анатоліївна, Саф'ян Карина Юріївна МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ УСПІШНИХ І НЕУСПІШНИХ СТУДЕНТІВ	190
Матвієнко Юлія Анатоліївна, Саф'ян Карина Юріївна ВІКОВА ДИНАМІКА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ	192
Мельник Аліна Русланівна, Волуйко Маргарита Вікторівна, Дученко Аніта Петрівна МЕТАНГІДРАТНИЙ ВИБУХ: ПРИХОВАНА ЗАГРОЗА ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ	194
Мельник Оксана Олександрівна, Саф'ян Карина Юріївна ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	195
Мохоньок Поліна Сергіївна, Лакатош Мар'яна Олександрівна ДОСТУПНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ОСВІТИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА ДІТЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ	198
Музичук Сергій Васильович, Дученко Аніта Петрівна ПЕРСПЕКТИВИ ЗАМІНИ МІКРОЗЕЛЕННЮ ТРАДИЦІЙНИХ КУЛЬТУР	200
Нагорняк Христина Михайлівна, Квак Лілія Василівна ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	201
Нечипорчук Ілля Костянтинович, Кротюк Владислав Сергійович ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІТАЛІЇ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	204
Ніколаєнко Назар Миколайович, Дубас Наталія Вікторівна БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ТЕМА У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ КРИЗИ	206
Новікова Вікторія Євгенівна, Волошина Зоя Костянтинівна ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ: ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ГРУ	208
Околіта Марта Андріївна, Квак Лілія Василівна ЕКОЛОГІЧНИЙ СВІТОГЛЯД ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	211
Опанасець Єлизавета Юріївна, Лук'янчук Світлана Василівна	213

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО КОМФОРТУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Павленко Кіра, Мішкіна Раїса Борисівна, Андрушко Ася Леонідівна ІНТЕГРАЦІЯ МИНУЛОЇ РЕАЛЬНОСТІ З ЖИТТЯ ЗАПОРІЗЬКОГО КОЗАЦТВА НА СЬОГОДЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ	216
Пазуханич В'ячеслав Васильович, Чередник Лідія Миколаївна ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»	218
Петелицька Марина Василівна, Єресько Олег Вікторович ОБРАЗИ ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДИТЯЧИХ ІГРАХ І ЗАБАВАХ	220
Плівачук Максим Віталійович, Тетьора Тамара Петрівна ГЕРОЇ СКВИРЩИНИ – БОРЦІ ЗА ВОЛЮ Й МИР УКРАЇНИ	222
Прокопченко Анастасія Ігорівна, Папіш Наталія Петрівна ВІД ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО ДІЙ: ЯК СТАРШОКЛАСНИКИ МОЖУТЬ ДОПОМОГТИ ВІДНОВИТИ ДОВКІЛЛЯ ПІСЛЯ ВІЙНИ	225
Путятина Євеліна Олександрівна, Ходирєва Юлія Володимирівна ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	228
Рибалко Максим Федорович, Щербина Анатолій Павлович ФІЛОСОФІЯ ВІЙНИ І МИРУ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ КЛАСНИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	230
Русин Олександра Юріївна, Попович Людмила Олександрівна ЗЕЛЕНИЙ АГРЕСОР − АМБРОЗІЯ ПОЛИНОЛИСТА В УМОВАХ МУКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ	232
Сад Надія Василівна, Грицик Тетяна Андріївна ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	235
Самоплавська Валерія Святославівна, Чередник Лідія Миколаївна СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ «ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ»	237
Симоненко Сергій Олександрович, Васюк Оксана Вікторівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЕЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	239

Срібна Катерина Юріївна, Саф'ян Карина Юріївна ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	242
Суптеля Артем Віталійович, Шелудько Тетяна Іванівна, Чорномурко Олена Андріївна ТАЄМНИЦІ ЕКОМАРКУВАННЯ: РОЗКРИВАЄМО ЗЕЛЕНІ СЕКРЕТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	244
Тарковський Богдан Володимирович, Виговська Світлана Володимирівна СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ДОСЛІДНИЦЬКІ ВМІННЯ»	247
Тихонова Єлизавета Олексіївна, Івченко Наталія Дмитрівна ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ПОБУТІ – НАШ ВНЕСОК У МАЙБУТНЄ	250
Тростенюк Ольга Миколаїна, Слюсарчук Олена Володимирівна ДОСВІД "ТОВАРИСТВА ІСУСА" НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ	253
Троян Вікторія Романівна, Івченко Наталія Дмитрівна РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКУВАННЯ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЧИСТОТИ ДОВКІЛЛЯ	255
Туровець Владислав Андрійович, Стрикун Микола Володимирович РОЛЬ РЕЛІГІЇ ТА ЦЕРКВИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	258
Турчина Катерина Сергіївна НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСВІТІ:ПОДОЛАННЯ ДИС-СПЕКТРУ	259
Устименко Юлія, Устименко Олеся ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	262
Харченко Уляна Олександрівна, Горлач Анастасія Олександрівна ЕТОПЕДАГОГІКА ТА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВІТНІ ПІДХОДИ	264
Хоменко Марія, Стрикун Микола Володимирович МОДЕЛІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВ: ЯКІ УРОКИ МОЖЕ ЗАСВОЇТИ УКРАЇНА	266
Хомік Оксана Анатоліївна, Мурин Лариса Іванівна МОНІТРИНГ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ ДО МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ-САДИБИ ОСИПА МАКОВЕЯ	268
Чепець Роман Михайлович, Єресько Олег Вікторович ЗАБРУДНЕННЯ РІЧОК УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	272

Шикунець Артем Юрійович, Кротюк Владислав Сергійович РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	274
Шнуренко Анна Михайлівна, Духан Галина Миколаївна ЕМОЦІЙНИЙ ДОБРОБУТ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ : ЯК СТВОРИТИ БЕЗПЕЧНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ ТА ДІТЕЙ	276
Шобей Яна Василівна, Бурлака Олена Вікторівна ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ: ПЕРШИЙ ДОСВІД ТА ЕРГОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ	279
Шумник Микола Васильович, Маценко Леся Миколаївна РОЛЬ НАСТАВНИКА СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	283
Щиглевська Домініка Павлівна, Федорчук Олександра Олександрівна КІБЕРБЕЗПЕКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	287
Юрійчук Василь Іванович, Сопівник Руслан Васильович ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ КЛИМЕНТИНИ ПОПОВИЧ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»	289
Юрійчук Назарій Іванович, Пронь Михайло Богданович МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	291
Якобчук Поліна Андріївна, Васюк Катерина Миколаївна, Тісовська Людмила Михайлівна ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ МАЮТЬ ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ГАДЖЕТІВ	293
Янюк Валентина Сергіївна, Дацюк Аліна Сергіївна ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ	295
Бідюк Дмитро Євгенійович ПЕДАГОГІЧНЕ НАСТАВНИЦТВО В ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ США	298

Архіпов Іван Олегович
студент спеціальності
«Комп'ютерна інженерія»
Стрикун Микола Володимирович
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

ДЕРЖАВОТВОРЧІ УРОКИ УНР ТА ЇХНЄ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Період існування Української Народної Республіки (1917–1921) став важливим етапом у боротьбі українців за незалежність та створення власної держави. Попри трагічний фінал цього проєкту, УНР заклала основи майбутньої незалежної України. Досвід накопичений тоді має величезне значення для сьогодення.

Після Лютневої революції 1917 року в Російській імперії активізувався український національний рух. Було створено Центральну Раду, яка стала представницьким органом українського народу. Поступово розширюючи свої повноваження, Центральна Рада ухвалила низку Універсалів. Перший Універсал (червень 1917 року) проголосив автономію України у складі Росії. Другий Універсал (липень 1917 року) закріпив домовленість із Тимчасовим урядом про визнання Центральної Ради. Третій Універсал (листопад 1917 року) проголосив створення Української Народної Республіки. Четвертий Універсал (22 січня 1918 року) проголосив повну незалежність України. Ці події стали основою для формування української державності, проте політична ситуація залишалася нестабільною.[1]

Українська Народна Республіка зіткнулася з низкою труднощів, що ускладнили її існування. Політична нестабільність та часті зміни влади, зокрема прихід до влади гетьмана Павла Скоропадського, а потім Директорії, призвели до ослаблення державного апарату. Відсутність єдиного командування в армії. Розрізненість військових формувань, отаманщина та нестача досвідчених офіцерів послаблювали боєздатність українських сил. [2]

Незважаючи на те, що УНР не змогла втримати незалежність, її досвід дає важливі уроки для сучасної України. Внутрішні чвари та боротьба за владу ослабили УНР. Стає зрозумілим, що лише об'єднання політичних сил і суспільства навколо спільної мети дозволяє ефективно протидіяти загрозам незалежності.

Однією з головних причин поразки УНР була слабкість військових формувань. Відсутність достатнього фінансування та розрізненість військових частин призвели до втрати територій. УНР не змогла заручитися

достатньою підтримкою ззовні, що призвело до її ізоляції та поразки. [3]

Сучасна Україна активно розвиває дипломатичні відносини, інтегрується до міжнародних організацій та отримує військову і економічну підтримку від партнерів, що є ключовим фактором безпеки.

Малоефективне реформування державних інституцій Центральній Раді не дало змоги ефективно налагодити управління державою, що породило слабкість її рішень і втрату контролю над ситуацією. Урок для сучасної України полягає в необхідності проведення реформ, зміцнення державних інституцій, боротьби з корупцією та підвищення ефективності управління.

Важливою проблемою УНР була недостатня популяризація української культури та мови серед населення. Сучасна Україна враховує цей урок, розвиваючи національну освіту, культуру, мову та зміцнюючи патріотичне виховання. [4]

Отже, історія Української Народної Республіки є важливим етапом у становленні сучасної незалежної України. Уроки винесені з тих подій, мають стратегічне значення для розвитку державності сьогодні. Консолідація суспільства, розбудова сильної армії, міжнародна підтримка та ефективне державне управління є ключовими аспектами, що забезпечать стабільність та суверенітет України у майбутньому.

Список використаних джерел

1."Українська революція 1917-1921 років" https://surl.li/icmoyo Дата зверення 30.03.2025.
2."УНР": історія і сьогодення. https://surl.li/avmrap Дата звернення 30.03.2025.
3. "Українська революція (1917—1921)" https://surl.li/soizwe Дата звернення 30.03.2025.
4. Злука УНР і ЗУНР: уроки для сучасної України https://surl.li/yxgegu Дата звернення 30.03.2025.

Байцер Максим Олександрович,
студент спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Федорчук Олександра Олександрівна,
викладач української мови і літератури,
ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України (м. Рівне, Україна)

ОСВІТНІ ТЕХНОНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

У сучасному суспільстві швидкі темпи технологічного розвитку та глобалізація змінюють підхід до освіти, роблячи її більш інтерактивною, адаптивною та спрямованою на формування практичних навичок. Одним із ключових аспектів підготовки майбутніх фахівців є розвиток лідерських якостей, які допомагають студентам ефективно взаємодіяти з командою, приймати відповідальні рішення та адаптуватися до швидкозмінного середовища. Лідерство сьогодні виходить за рамки традиційного уявлення про керівну позицію, воно включає вміння мотивувати інших, стратегічно мислити, ефективно спілкуватися та вирішувати складні завдання. В умовах цифровізації освіти саме освітні технології відіграють важливу роль у розвитку цих навичок, оскільки дають студентам можливість працювати з реалістичними кейсами, брати участь у віртуальних симуляціях та командних проєктах.

Значення цифрових технологій в освіті зростає з кожним роком, що зумовлено швидкими змінами на ринку праці та необхідністю підготовки фахівців, здатних адаптуватися до нових викликів. В Україні цей процес відображено у стратегії цифрової трансформації освіти та науки на 2021-2025 роки, розробленій Міністерством освіти і науки України (МОН України, 2021). Впровадження інноваційних освітніх технологій дозволяє зробити навчання більш гнучким та ефективним, сприяючи розвитку ключових навичок, серед яких лідерство посідає одне з чільних місць, з чим пов’язуємо актуальність нашого дослідження.

Метою наукової розвідки є аналіз можливостей використання цифрових технологій у формуванні лідерських якостей студентів, розгляд існуючих практик та визначення найбільш ефективних методів розвитку soft skills. Зокрема, досліджується вплив інтерактивних освітніх платформ, віртуальних симуляцій та командних проєктів на формування лідерських компетенцій у майбутніх фахівців.

Сучасні цифрові освітні платформи, такі як «Prometheus», «EdEra» та «Coursera», пропонують курси, спрямовані на розвиток лідерських якостей, що включають інтерактивні завдання та практичні кейси. Наприклад, курс «Лідерство та управління» на платформі «Prometheus» містить модулі з розвитку стратегічного мислення, навичок комунікації та управління командами (Prometheus, 2023). Впровадження таких методик у навчальний процес сприяє активному залученню студентів та дає можливість застосовувати набуті знання на практиці.

Віртуальні симуляції є ще одним ефективним інструментом для розвитку лідерських навичок. Наприклад, симуляційні платформи «Marketplace Simulations» або вітчизняні аналоги, розроблені українськими університетами, дозволяють студентам працювати над реальними кейсами, виконуючи роль керівників підприємств, аналізуючи ринок і приймаючи управлінські рішення (Биков, с. 45). Це дає можливість моделювати різні сценарії та розвивати навички прийняття рішень у складних ситуаціях.

Важливість використання цифрових технологій у формуванні лідерських якостей підтверджується численними науковими дослідженнями. Так, Джон Дьюї ще у XX столітті наголошував на необхідності активного навчання, що включає практичну взаємодію студентів із навчальним матеріалом (Dewey, p. 23). Сучасні дослідники, такі як Майкл Фулан та Юрій Енґестрьом, доводять ефективність цифрових платформ у навчанні, зокрема в розвитку комунікаційних та управлінських навичок (Фулан, с. 78). В Україні питання цифрової освіти та її впливу на розвиток soft skills досліджують такі вчені, як Олександр Співаковський та Володимир Биков, які аналізують можливості інтеграції інноваційних технологій у вищу освіту (Співаковський, с. 112). Їхні дослідження підтверджують, що використання інтерактивних освітніх інструментів значно підвищує рівень залученості студентів до навчального процесу та сприяє розвитку компетенцій, необхідних для сучасного ринку праці.

Лідерські якості найефективніше формуються в процесі командної роботи, коли студенти мають можливість виконувати різні ролі в проєктах, навчатися прийняттю рішень та аналізу результатів. У цьому аспекті важливу роль відіграють командні онлайн-проєкти, які дозволяють студентам співпрацювати, розподіляти завдання та разом вирішувати проблеми. Використання платформ для спільної роботи, таких як Microsoft Teams, Slack та Trello, допомагає студентам структурувати робочі процеси, координувати дії та розвивати відповідальність. Застосування елементів гейміфікації, наприклад, у вигляді рейтингових систем чи інтерактивних завдань, підвищує мотивацію студентів і робить навчальний процес більш захопливим.

Отже, освітні технології відкривають нові можливості для формування лідерських якостей студентів. Використання інтерактивних платформ, онлайн-симуляцій та командних проєктів сприяє розвитку стратегічного мислення, комунікаційних навичок та здатності ухвалювати ефективні рішення. В Україні цей напрям активно розвивається, зокрема в межах цифрової трансформації освіти. Подальші дослідження можуть допомогти визначити оптимальні підходи до інтеграції освітніх технологій у навчальний процес, що сприятиме підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України. (2021). Стратегія цифрової трансформації освіти та науки на 2021-2025 роки. URL: https://mon.gov.ua/
2. Prometheus. (2023). Курс «Лідерство та управління». URL: https://prometheus.org.ua/
3. Биков В. Ю. (2020). Цифрові технології в освіті. Київ: Наукова думка.256 с.

4. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan. 91 p.
5. Фулан М. (2014). Провідні зміни. Київ: Освіта України.192 с.
6. Співаковський О. (2019). Інновації у цифровій освіті. Львів: Академпрес. 208 с.

Басиста Евеліна Олександрівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Матвійчук Тетяна Адамівна,
викладач програмування та інформаційних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
НУБіП України» (м. Рівне, Україна)

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ ТА АДАПТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У сучасних умовах війни освіта стикається з великими труднощами. Важливим завданням є забезпечення стійкості та адаптивності студентів, особливо у коледжах, де багато молодих людей намагаються поєднати навчання з переживаннями через ситуацію в країні. В умовах війни змінилася не лише форма навчання, але й саме сприйняття навчального процесу. Студенти переживають стрес, тривогу, відчуття невизначеності, і це суттєво впливає на їхнє навчання та емоційний стан. Створення умов для їхньої психологічної підтримки та розвитку є однією з основних задач для викладачів та адміністрації коледжу.

Психологічний стан студентів у кризових умовах є важливою складовою стійкості. Вони часто відчувають втрату впевненості в майбутньому, сумніви в правильності вибору професії або навіть напрямку навчання. Стрес і страх можуть значно погіршити здатність до навчання, знижуючи мотивацію і працездатність. Тому особливо важливою є роль психологічної підтримки, яку можуть надавати спеціалісти коледжу. Відкрите спілкування з психологом, групові та індивідуальні консультації допомагають студентам знайти способи справлятися з емоційними труднощами та зберігати психологічну стійкість.

З іншого боку, викладачі також мають адаптувати свої методи навчання до нових умов. У коледжах активно використовуються інноваційні методи навчання, які включають інтерактивні заняття, де студенти можуть відчути свою залученість і важливість того, що вони роблять. Ці методи дозволяють студентам краще адаптуватися до змін і розвивати вміння працювати в команді, що є важливим аспектом стійкості. Використання

реальних життєвих ситуацій у навчальних кейсах дозволяє студентам розвивати здатність до прийняття рішень у стресових умовах, що є необхідною умовою для адаптації в умовах війни.

Водночас навчання в коледжах стало більш гнучким і доступним завдяки розвитку дистанційного навчання. Відповідно до нових обставин, викладачі використовують онлайн-платформи для забезпечення навчального процесу. Це дозволяє студентам не відставати від навчальної програми навіть під час перебування у невизначених умовах. Змішане навчання, яке поєднує онлайн і офлайн заняття, дає можливість студентам вибирати зручний для них формат і вчитися в умовах, які відповідають їхнім особистим потребам і можливостям. Такі зміни допомагають студентам відчувати більшу стабільність у навчанні, навіть коли інші сфери їхнього життя нестабільні.(1)

Загалом, важливим аспектом адаптації є розвиток навичок самостійної роботи. Студенти вчаться брати на себе відповідальність за своє навчання, планувати час і ефективно справлятися з різними труднощами. Навчання в коледжі зараз вимагає від студентів не тільки знань, але й здатності адаптуватися до змін у середовищі, яке швидко змінюється. Це навчання життєвих навичок є не менш важливим, ніж академічні досягнення. Вміння вирішувати проблеми, працювати в умовах невизначеності, правильно ставити пріоритети — це ті навички, які вкрай важливі в умовах війни.

Коледжі можуть зробити великий внесок у розвиток стійкості і адаптивності студентів, створюючи підтримуюче середовище. Адміністрація навчальних закладів повинна активно співпрацювати з педагогами та психологами, щоб реалізувати програми підтримки, направлені на подолання стресу та підвищення психологічної стійкості студентів. Вони мають забезпечити студентам доступ до різних інструментів, які допомагають зберігати мотивацію та ефективно навчатись навіть в умовах війни.

Роль батьків у цьому процесі також є важливою. Спільно з коледжем вони можуть допомогти студентам впоратися з труднощами. Батьки повинні підтримувати студентів, забезпечувати їм емоційну стабільність вдома та сприяти розвитку позитивного ставлення до навчання. Їхня роль у допомозі студентам у кризових умовах є незамінною. Саме завдяки спільним зусиллям студентів, викладачів та батьків можна створити таку атмосферу, яка сприятиме розвитку стійкості та адаптивності у молоді.

Таким чином, підвищення стійкості та адаптивності студентів у коледжах є надзвичайно важливим завданням в умовах війни. Цей процес включає не лише академічні аспекти, але й психологічну підтримку, розвиток навичок самостійної роботи та підтримку з боку викладачів і батьків. Тільки завдяки спільним зусиллям можна допомогти студентам подолати складнощі війни та успішно адаптуватися до нових умов навчання.

Список використаних джерел

1. https://naurok.com.ua/psihologichna-pidtrimka-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-viyni-320683.html – Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни
2. Проблеми адаптації студентів ВЗО до навчання у період воєнного стану – Колісниченко Анна Віталіївна, Харицька Світлана Василівна

Бахметов Олег Сергійович,
студент спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»
Стрикун Микола Володимирович
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

МОДЕЛІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВ: ЯКІ УРОКИ МОЖЕ ЗАСВОЇТИ УКРАЇНА?

Післявоєнне відновлення є критичним етапом для будь-якої держави, що зазнала руйнівних наслідків війни. Досвід різних країн дозволяє виокремити ефективні моделі відбудови та адаптувати їх до сучасних українських реалій. Головні історичний досвід демонструє дві ключові моделі відновлення: американську (план Маршалла), та азійську (державне планування та індустріалізація).

План Маршалла (Європейська програма відновлення, 1948–1952) був ініціативою США, спрямованою на підтримку європейських країн після Другої світової війни, передбачав фінансову допомогу у розмірі понад 13 млрд доларів (еквівалентно 150 млрд у сучасних цінах), що сприяло модернізації промисловості, розвитку ринкової економіки, приватного підприємництва та відкритої торгівлі. Контроль за розподілом коштів здійснювався Організацією європейського економічного співробітництва (ОЕЕС), що мінімізувало корупційні ризики та забезпечувало ефективне використання ресурсів. Важливим наслідком стало економічне об’єднання країн Західної Європи, що в перспективі привело до створення Європейського Союзу. [2]

Для України цей досвід є надзвичайно цінним, адже ефективне післявоєнне відновлення потребує прозорого використання міжнародної допомоги, незалежного контролю, проведення економічних реформ, розвитку промисловості, технологічного сектору та активного євроінтеграційного курсу для залучення інвестицій і стимулювання

економічного зростання. Азійська модель економічного відновлення, представлена прикладами Південної Кореї та Японії, стала однією з найуспішніших у XX столітті завдяки активній ролі держави в економіці, інвестиціям у технології та експортно-орієнтованій політиці. [1] Японія після Другої світової війни відновила економіку завдяки комплексній державній стратегії, яка включала створення Міністерства міжнародної торгівлі та промисловості (MITI), підтримку стратегічних галузей, стимулювання експорту та розвиток науки й освіти. Південна Корея після Корейської війни (1950–1953) досягла «економічного дива» завдяки державному плануванню, створенню великих промислових конгломератів (чеболів) і залученню іноземних інвестицій. [3]

Для України цей досвід є цінним, оскільки після війни країна потребуватиме швидкого відновлення та модернізації. Важливими напрямками можуть стати стратегічне планування економіки, підтримка інноваційного виробництва, стимулювання експорту та залучення інвестицій. Крім того, довгострокові вкладення у розвиток науки, технологій та освіти сприятимуть створенню конкурентоспроможного технологічного сектору, що забезпечить Україні стабільний економічний розвиток.

Отже Україна може використати міжнародний досвід післявоєнного відновлення, поєднуючи залучення зовнішньої допомоги, створення ефективних державних інституцій та стимулювання економічного розвитку. Важливими напрямами є прозоре управління ресурсами, підтримка інновацій та інтеграція у міжнародні економічні структури. Поєднання європейського та азійського підходів дозволить забезпечити стале економічне зростання та підвищити конкурентоспроможність країни.

Список використаних джерел

1. Доскоч В. "Південна Корея: економічне диво за одне покоління". https://surl.li/uhlddl Дата звернення 28.03.2025.

2. Нипорко Ю. "Організація економічного співробітництва та розвитку"**.** https://surl.li/knndrp Дата звернення 28.03.2025.

3. Шлапак А. "Японське економічне диво". http://surl.li/qwxyz Дата звернення 28.03.2025.

Бікус Вікторія Вікторівна,
Воробйова Ярослава Сергіївна,
студентки спеціальності «Право»
Барановська Ірина Анатоліївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національний університет біоресурсів
і природокористування України»
(м. Рівне, Україна)

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНІЙ СФЕРІ

Штучний інтелект набуває дедалі більшого поширення у різних галузях, зокрема й у юридичній сфері, де його застосування відкриває нові можливості для автоматизації, аналітики та підтримки рішень. Завдяки ШІ значно прискорюються процеси обробки даних, пошуку прецедентів та підготовки юридичних документів, що дозволяє зменшити навантаження на юристів та підвищити якість правових послуг.

За допомогою алгоритмів машинного навчання ШІ здатний аналізувати великі масиви даних, такі як попередні судові рішення, законодавство та інші юридичні документи. На основі цього аналізу штучний інтелект може прогнозувати можливий результат судового розгляду, що допомагає юристам краще підготуватися до справи та оцінити ймовірність успіху. Такі прогнози дозволяють адвокатам більш обґрунтовано представляти інтереси клієнтів і приймати рішення, що базуються на конкретних статистичних даних.

Етичні та юридичні виклики, пов'язані з використанням ШІ у праві: Одним з головних викликів є питання відповідальності за рішення, прийняті штучним інтелектом, особливо коли вони можуть впливати на долю людей. Прозорість алгоритмів штучного інтелекту має бути забезпечена, аби уникнути упереджених чи необ'єктивних результатів, які можуть порушувати права людини. Крім того, конфіденційність даних і дотримання етичних норм під час використання ШІ є обов'язковими для запобігання зловживанням у правовій системі.

Використання штучного інтелекту в адвокатській практиці дозволяє значно прискорити аналіз документів, знаходити необхідну інформацію у великих базах даних та знаходити оптимальні рішення для правових ситуацій. Це особливо важливо для великих справ, де обсяг документації та доказової бази може бути значним, а ручна обробка зайняла б багато часу. Завдяки ШІ адвокати можуть забезпечувати більш якісну та точну підготовку до суду, не витрачаючи надмірних зусиль на рутинні процеси.

З розвитком штучного інтелекту необхідно створити нові правові рамки, які б регулювали його використання у сфері юриспруденції. Законодавчі норми мають забезпечити захист прав громадян, уникнення дискримінації та прозорість алгоритмів, які приймають рішення. Це стане основою для побудови надійної правової системи, що поєднує передові технології з етичними та правовими стандартами, забезпечуючи баланс між інноваціями та соціальною відповідальністю.

Однак, окрім очевидних переваг, існують і суттєві виклики, які викликають занепокоєння щодо потенційного негативного впливу ШІ на правову систему.

Коли штучний інтелект бере участь у прийнятті юридичних рішень, виникає проблема відповідальності, оскільки технологія може приймати необґрунтовані або навіть упереджені рішення. Юридичний процес зазвичай потребує чіткого розподілу відповідальності між сторонами, і виникнення непередбачуваних рішень через алгоритм може призвести до незворотних помилок у правовій системі. Це створює загрозу порушення прав людини та підриває довіру до юридичних інститутів.

Алгоритми штучного інтелекту можуть демонструвати упередженість, якщо вони навчені на даних, що містять певні стереотипи або дискримінаційні тенденції. Через це рішення ШІ можуть виявляти непрямі форми дискримінації, які залишаються непомітними на перший погляд, але серйозно впливають на результати судових процесів. Такі рішення можуть посилити соціальну несправедливість, особливо щодо вразливих верств населення, і знижують об'єктивність правової системи.

Використання штучного інтелекту в юридичній сфері передбачає обробку великих обсягів особистих і конфіденційних даних, що створює ризики витоку та несанкціонованого доступу до цих даних. Будь-яка помилка в захисті даних може призвести до їх компрометації, порушуючи право на приватність і підриваючи довіру до правових інституцій. Цей аспект викликає особливу тривогу в умовах зростання кіберзлочинності та загального недовіри до цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. No 1556- р). URL: https://cutt.ly/kwDG2MG8.

2. Андрощук Г. Тенденції розвитку технологій штучного інтелекту: економіко-правовий аспект. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. No 3. DOI: https://doi. org/10.33731/32019.173817.

3. Бисага Ю.М., Бєлов Д.М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 76(2). Ч. 2. 2023. С. 299–304. 12. Бєлова М.В., Бєлов Д.М. Імплементація

штучного інтелекту в досудове розслідування кримінальних справ: міжнародний досвід. Аналітично-порівняльне правознавство. № 2. 2023. С. 448–454.

4. Бисага Ю.М., Бєлова М.В., Бєлов Д.М. Виклики для прав дитини у зв'язку з розвитком штучного інтелекту. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 77 (3). Ч. 1. 2023. С. 88–91.

5. Даниленко Ю. Від Ш до І: що таке штучний інтелект та як він трансформує світ (speka.media). URL: https://cutt.ly/OwDG5xIl.

Білецька Влада Михайлівна,
учениця 9-В класу Крюківщинського ліцею "Лідер"
Трохимець Вікторія Олександрівна,
вчитель історії Крюківщинського ліцею "Лідер"
(село Крюківщина Бучанського району Київської області)

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ.

Наприкінці 1920 - на початку 1921 р. процес національного державного відродження був перерваний перемогою об'єднаних радянських збройних сил, встановленням радянської влади на більшій частині України та окупацією західноукраїнських регіонів Польщею, Румунією, Чехословаччиною.

Під час створення СРСР більшовики надали перевагу проєкту, запропонованому В.Леніним, що передбачав входження всіх радянських республік до нового державного об'єднання на рівних засадах. Іронія полягала в тому, що, хоча діячі української революції Грушевський і Винниченко не були присутні при утворенні СРСР, цей Союз створювався саме за їхньою формулою. Стратегічною метою українського руху було перетворення Росії на федеративний союз, у якому Україна матиме широкі національні права як окрема республіка. На свій (і то дуже видозмінений спосіб) створена більшовиками УРСР була втіленням мрій, які український рух плекав від часів Кирило-Мефодіївського братства. Іншими словами, УРСР не було б, якби не було УНР.

У 1923 р. Кремль проголосив політику коренізації партійно-державного апарату в неросійських республіках. В Україні вона набула характеру українізації. Немає сумніву, що офіційна українізація була примусовою, а її показники – це показуха. Насправді треба говорити не про одну, а про дві українізації: одну проводили «згори» більшовики;

друга, ініційована «знизу», була продовженням національно-революційної стихії.

На початку 1928 р. Сталін висунув гасло суцільної колективізації, а з 1929 р. на пленумі Центрального Комітету Всесоюзної Комуністичної Партії (більшовиків) був узятий курс на суцільну колективізацію. Селянські повстання проти колективізації проходили по всьому СРСР, особливо в зернових зонах. Але Україна була виразним лідером: на неї припадала майже половина повстань. До того ж бунти в Україні набирали національного виміру.

Наслідком колективізації став Голодомор 1932-1933 рр. Голодомор-геноцид порушив тяглість народних традицій, на кілька десятиріч перервав еволюційний розвиток української культури. Станом на 1933 р. були істотно знівельовані базові засади духовної сфери українців. Пролонгованими та латентними наслідками Голодомору було знищення більшості унікальних явищ української традиційної культури в повсякденному житті, обрядовості, ментальності. Український голод показав темний бік модерності, який багато хто волів ігнорувати: у «новому прекрасному світі» в ім'я поступу можна було грабувати, вбивати мільйони людей і робити це цілком безкарно, якщо ці вбивства обґрунтовувалися «історичною необхідністю» і робилися в ім'я історичного поступу.

Про Західну Україну як про один цілісний регіон на початку міжвоєнної доби можна було говорити лише примруживши. Однак під кінець цієї доби Західна Україна виглядала досить цілісною – тут значно зросло число тих, хто говорив про себе як про українця. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період перебували в складі Польщі, Чехословаччини та Румунії.

Про політику міжвоєнної Польщі кажуть, що вона була гіршою за злочин – вона була дурістю. Замість того, щоб наблизити до себе українців і завоювати їхню лояльність, особливо на тлі того, що переживали їхні земляки в 1930-х роках у Радянській Україні, вона віддаляла їх. Подібну політику проводила міжвоєнна Румунія. Вона також закривала українські кафедри в університеті, українські школи й організації та проводила воєнну колонізацію українських земель.

Міжвоєнна Чехословаччина, в складі якої перебувало Закарпаття, на відміну від урядів Польщі та Румунії, не практикувала воєнної колонізації, не закривала шкіл із мовою національних меншин, не переслідувала їхні громадянські інституції. Незалежна Карпатська Україна, проголошена 15 березня 1939 року, проіснувала всього день. Її розчавили угорські війська. Та на відміну від Чехословаччини, яка здалася без бою, збройні сили Карпатської України зустріли угорське вторгнення спротивом. Цей опір був настільки безстрашним, наскільки й безнадійним. Смерть оборонців

Карпатської України, однак, стала основою для героїчного національного міфу, якого так бракувало місцевому населенню.

З ім'ям Степана Бандери пов'язана нова сторінка в історії українського націоналізму. На початку 1930-х він перейняв керівництво ОУН у краї і проголосив перехід до активного терору. Найголоснішим актом було вбивство польського міністра внутрішніх справ Броніслава Пєрацького, відповідального за пацифікацію. Славу Бандері створила його мужня поведінка на суді проти вбивць Пєрацького: він відмовлявся відповідати польською, кожну промову перетворював на пропаганду гасел українського націоналізму і спокійно прийняв вирок смерті. Початок Другої світової війни призвів до ще більшої активізації українського націоналізму.

Отже, з проголошенням незалежності України в 1991 році завершується формування Української державності - довготривалий процес, який відбувався впродовж століть. Становлення української державності проходило досить важко і довго. Однак не зважаючи на всі труднощі, Україна була, є і буде!

Білоус Дар'я Олександрівна
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Івановська Юлія Григорівна
викладач циклової комісії
соціально-гуманітарних дисциплін
ВСП «Ніжинський фаховий коледж
НУБіП України» (м. Ніжин, Україна)

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА В ЕПОХУ БЛОГЕРСТВА

Блогерство стало важливим явищем у сучасній українській літературі, відкриваючи нові можливості для авторів і читачів. Інтернет дозволяє письменникам взаємодіяти з аудиторією, популяризувати свої твори та створювати нові форми літературного контенту.

У сучасному світі літературна творчість набуває нових форм, змінюючись під впливом цифрових технологій. Блогерство стало одним із головних драйверів розвитку української літератури, відкриваючи нові можливості для самовираження авторів та взаємодії з читачами.

Блогерство дозволяє авторам створювати й поширювати свої твори безпосередньо до аудиторії, минаючи традиційні видавництва. Українські письменники використовують блоги для публікації прозових і поетичних творів, а також для діалогу з читачами. Такі платформи, як ***Instagram,***

Facebook та YouTube, стали ідеальними місцями для популяризації сучасної української літератури.

Блогери, які спеціалізуються на книгах, або так звані ***букблогери***, стали посередниками між авторами й читачами. Вони обговорюють нові видання, рекомендують книги та висловлюють власні враження. Завдяки таким платформам читачі можуть дізнаватися про нові твори, які, можливо, не були б широко представлені у традиційних медіа.

Для української літератури це особливо важливо, адже українські автори часто стикаються зі складнощами у просуванні своїх книг. Букблогери допомагають їм знайти свою аудиторію, створюючи суспільний інтерес до нових творів.

Розглянемо українських блогерів, які активно висвітлюють сучасну літературу:

1. **Ольга Штець (@olhashtets)**. Конкретно її блогу 4 роки, а до цього завжди кудись дописувала про книжки: в інтернет-видання чи в інші соцмережі. Після переїзду в США з'явилося багато вільного часу, Instagram постійно показував у рекомендаціях зарубіжних букстаграмерів, тож Ользі захотілося створити щось красиве україномовне, знайти однодумців, мати мотивацію ще більше читати і розповідати іншим.

Поза блогом дистанційно працює на Amnesty International, вчиться малювати і волонтерить для платформи «Хочусобаку».

На своїй сторінці блогерка пише про свій досвід. Любить писати на буденні теми, про які мало хто говорить, і, звісно, любить писати про книжки. Авторці хочеться, аби інші надихалися і теж читали більше, та й просто, аби книжки стали і розвагою теж, а не виключно інтелектуальною працею.

2. **Марія Правда (@maria_pravda)** веде книжковий блог в Instagram, де обговорює сучасну прозу, дитячу літературу та non-fiction. Вона також ділиться враженнями від нових видань класичних творів.

На своїй сторінці в Instagram Марія давно пише про книжки. У 2013 році писала короткі дописи, здебільшого обмежувалась однією цитатою, і багато уваги приділяла фото. Коли дописи почали отримувати фідбек від незнайомих їй людей, то стала писати про прочитане більше, разом з тим еволюціонувала і фотографія. Авторка не ставила за мету перетворити свою сторінку на блог, але вона стала ним, щойно її включили до першої добірки «книжкових блогерів».

Блогерка стверджує, що їй подобається писати про ті книжки, які лишили по собі слід у душі, змінили погляд на певну тему, навчили розуміння. Про такі книжки писати найскладніше, бо говорити про них хочеться багато, а варто казати про головне.

3. **Наталія Журавель** веде Telegram-канал «Книжкова вісниця Ліатріс», де регулярно публікує огляди книг, аналізує літературні теми та

ділиться цікавими фактами про авторів. Її канал є місцем для глибоких роздумів про літературу та її сенси.

Історія «Книжкової вісниці Ліатріс» розпочалась, коли Журавель було 22 роки – вона саме переїхала далеко від батьків та переважно русифікованого середовища. «Нарешті згадала про власне «я», яке заховалося далеко під шаром впливу інших. Я почала цікавитися більше українською літературою та загалом сферою книговидання в Україні й вирішила – «а чому б не ділитися цим з іншими?» – розповіла Наталія.

Одне з правил авторки – давати хороший приклад читачам, адже до цього зобов'язує публічність.

Цікавий факт: «Книжкова вісниця Ліатріс» завжди був більш тематичним каналом, ніж особистим, а тому Журавель веде його анонімно.

4. **Тетяна Гонченко** – фріланс-журналістка, блогерка, авторка телеграм-каналу «Непозбувний книгочитун».

З текстами авторка працює близько 15 років: мала досвід роботи журналісткою, редакторкою, головною редакторкою, а у 2019 році перейшла на фріланс і тепер пише для бізнесу. Тетяна створює експертні колонки, кейси, фічери, нативну рекламу, рекламні та редакційні тексти для ЗМІ.

Також Тетяна Гонченко є авторкою телеграм-каналу про фріланс «Завтра здам текст 100%».

5. **Саша Павлова веде** Telegram-канал «Запекла книгожерка». Спочатку Саша вела книжковий блог в Instagram, але ця соцмережа не надто подобалась авторці з багатьох причин. Telegram наразі максимально комфортна для неї платформа з класними можливостями форматування дописів, з більш залученою аудиторією і без залежності від алгоритмів стрічки. Попри успіх в Telegram, Павлова продовжує вести блог також в Instagram, зокрема й через можливе блокування месенджера.

Концепція блогу «Запекла книгожерка» завжди полягала в тому, щоб писати про темні жанри. Авторка згадує: «Але десь у перший місяць ведення каналу я започаткувала рубрику «Вбивчі письменники», яка згодом виросла до однойменної книги, що вийде друком цього жовтня в молодому видавництві «Уроборос». Це буде нонфікшн, трукрайм про письменників-вбивць. І, мабуть, оце тепер і є моя основна «фішка» – поєднання книжкового і трукрайм-контенту».

6. **Катерина Ільчук** – авторка Telegram-каналу «Книжкове буття», де обговорює сучасну літературу, ділиться враженнями від прочитаного та організовує книжкові клуби. Її канал також включає рекомендації книг та цікаві літературні ініціативи.

Катерина Ільчук розповіла, що блог для неї – простір, у якому можна ділитись своїми думками і спостереженнями без потреби фільтрувати контент.

Задовго до створення Telegram-каналу Ільчук вела книжковий блог в Instagram (брала участь у книжкових марафонах, публікувала відео та фото), а згодом – також акаунт у ТікТок.

Отже, блогерство стало важливим інструментом для розвитку української літератури, відкриваючи двері для нових талантів і розширюючи горизонти творчості. Саме ця форма самовираження дозволяє сучасним письменникам залишатися актуальними у швидкоплинному світі цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Андрусяк І. Молодіжна література України: тенденції та перспективи.- Київ: Літературний світ, 2020.
2. Мельник Т. Роль соціальних медіа в популяризації книги. – Журнал «Культура і Суспільство», №3, 2021.
3. Книжковий Instagram в Україні: на кого підписатися. https://chytomo.com/knyzhkovyj-instagram-v-ukraini-na-koho-pidpysatysia/ (дата звернення: 01.04.2025 р.).
4. Книжковий bookstagram: топ-10 українських блогерів. https://starylev.com.ua/blogs/knyzhkovyy3-bookstagram-top-10-ukrayinskyh-blogeriv (дата звернення: 01.04.2025 р.).
5. Букблогери — таємна сила книжкового світу? Тетяна Гонченко, Аня Полегенько, Марі Ініч, Юлія Типусяк https://youtu.be/2QbrBANToSw?feature=shared (дата звернення: 02.04.2025 р.).
6. Від челенджа до власного ком'юніті: букблогери розповіли, як запускали свої Telegram-канали https://mc.today/uk/vid-chelendzha-do-vlasnogo-kom-yuniti-bukblogeri-rozpovili-yak-zapuskali-svoyi-telegram-kanali/ (дата звернення: 27.03.2025 р.).

Брижак Богдан Дмитрович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)
Виговська Світлана Володимирівна,
к.пед.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Проблема активізації навчального процесу є однією з найважливіших у сучасній педагогічній науці та практиці. Упровадження принципу активності в навчанні має велике значення, адже освітній процес і розвиток особистості є діяльнісними за своєю природою. Якість навчання безпосередньо впливає на його результати, а також на розвиток та формування студентів. В умовах сучасної цифровізації суспільства проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності набуває все більшої актуальності.

На всіх етапах розвитку педагогічної науки проблема активізації навально-пізнавальної діяльності мала великий інтерес серед науковців. Так, актуальними в контексті вивчення педагогічних основ процесу пізнання є наукові дослідження Я. А. Коменського, А. С. Макаренка, Й. Г. Песталоцці, С. Л. Рубінштейна, Ж.-Ж. Руссо, В. О. Сухомлинського, К. Д. Ушинського та ін. Різні аспекти активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів розкриті в працях А. Алексюка, С. Алімової, В. Гнедена, Т. Крилової, П. Лузана, О. Мачушник, О. Пиндик, В. Скатецького, Т. Темерівської, М. Ядренка та ін.

У вищій школі особливе значення мають як організаційні форми навчання, які забезпечують активну участь студентів у заняттях, підвищують рівень їх знань і сприяють відповідальному ставленню до освітнього процесу, так і інформаційно-комунікаційні технології, які дозволяють вибудувати індивідуальну траєкторію руху здобувачів освіти під час навчання.

Освітній процес базується на комунікації та діяльнісному підході, де слово відіграє ключову роль як засіб вираження, пізнання сутності явищ, спілкування та організації практичної пізнавальної діяльності студентів.

Активізація навчання – це безперервний процес стимулювання студентів до цілеспрямованої освітньої діяльності, спрямований на подолання пасивності, рутинності мислення, уникнення застою в інтелектуальній роботі. Його основна мета – формування активної позиції студентів і підвищення ефективності освітнього процесу.

У педагогічній практиці застосовуються різні методи активізації пізнавальної діяльності: використання різноманітних форм і засобів навчання, усвідомлений і методично обґрунтований їх вибір, а також гармонійне поєднання методів, що сприяє зростанню ефективності освітнього процесу, підвищенню активності та самостійності студентів. Неабиякий вплив на рівень активності в процесі навчання мають сучасні інформаційно-комунікативні технології.

Максимальної активності студентів можна досягти, якщо створити умови, за яких вони: аргументують власну думку, беруть участь у дискусіях, ставлять запитання викладачам і однокурсникам, аналізують відповіді товаришів, оцінюють письмові роботи, самостійно обирають завдання, пропонують кілька варіантів розв’язання проблеми, здійснюють

самоперевірку та аналіз власної діяльності, застосовують відомі способи вирішення навчальних завдань. Такий підхід дозволяє створити сприятливі умови для розвитку пізнавальної активності, підвищення рівня мотивації та ефективності навчання студентів.

Створення проблемної ситуації за допомогою спеціально розроблених завдань, рівень складності яких поступово зростає, змушує студентів виходити за межі наявних знань. У таких умовах вони мають самостійно здобувати нові знання, залучаючи допомогу викладача та взаємодіючи з іншими студентами, спираючись на власний або чужий досвід, а також логічне мислення. Відтак, нові знання не подаються в готових формулюваннях, а засвоюються в результаті активної пізнавальної діяльності студента.

Однією з ключових цілей навчального процесу є формування та вдосконалення вмінь і навичок, особливо здатності застосовувати нові знання на практиці. Сучасні методи самостійного навчання спрямовані передусім на підвищення активності студентів. Адже знання, здобуті власними зусиллями, мають особливу пізнавальну цінність.

Активізація пізнавальної діяльності неможлива без концентрації уваги студентів. Недостатній рівень уваги гальмує активність, ускладнює їхню участь у колективній роботі, негативно впливає на сприйняття, розуміння та запам’ятовування навчального матеріалу, а також може призводити до помилок під час виконання завдань.

Зосередженість студентів під час навчального процесу можна стимулювати різними методами, серед яких: евристична бесіда, використання дидактичних опор (образні або логічні схеми, плани-конспекти тощо), виконання самостійних завдань, що вимагають активної уваги (наприклад, завершення тотожного перетворення, розв’язання рівняння, відтворення щойно поясненого матеріалу або його частини, виконання аналогічних завдань), порівняння власних результатів із зразками, здійснення самоконтролю. Додатково можна застосовувати такі прийоми, як рецензування відповідей та робіт інших студентів чи викладача, взаємоперевірка та самоперевірка.

Під час вибору методів навчання слід орієнтуватися на отримання продуктивного результату. Важливо не лише допомогти студентам зрозуміти, запам’ятати та відтворити інформацію, а й навчити їх використовувати здобуті знання на практиці, аналізувати та розвивати їх. Якщо мета навчання полягає не тільки в засвоєнні теоретичних знань, а й у практичному їх використанні, то процес навчання не може обмежуватися лише слуханням і запам’ятовуванням матеріалу. Студенти прагнуть одразу застосувати нові знання на практиці, співвідносити їх із власним досвідом і тим самим формувати уявлення про майбутню професійну діяльність. Чим активніше відбувається цей процес, тим вищою є його результативність. У студентів зміцнюються нові переконання та значно розширюється

професійний кругозір. Саме тому активізація навчально-пізнавальної діяльності є важливим аспектом освітнього процесу.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що успішність навчання залежить від ставлення студентів до освітнього процесу, їхнього прагнення до знань, здатності самостійно опановувати нові вміння й навички, а також рівня їхньої пізнавальної активності.

Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності, за умови творчого підходу до їх використання, перетворюють освітній процес на пошукову діяльність, що підвищує його ефективність і мотивує студентів до освоєння різноманітних способів засвоєння знань.

Необхідно розвивати не лише пізнавальні, а й професійні інтереси студентів, формувати їхнє системне мислення, соціальні навички взаємодії та комунікації. Важливо навчати їх працювати в команді, ухвалювати спільні рішення, відповідально ставитися до виконання завдань, а також усвідомлювати соціальні цінності як на рівні колективу, так і в суспільстві загалом.

Сучасна освіта, орієнтована на гуманістичні цінності, має бути спрямована на виховання сильної, самодостатньої особистості, здатної адаптуватися до складних умов сьогодення, визначати власну життєву стратегію, ухвалювати етичні рішення, брати відповідальність за свої вчинки, безперервно навчатися, розвиватися та самореалізовуватися.

Список використаних джерел

1. Алімова С. В. (2005). Психолого-аналітичні аспекти використання методів активізації творчого мислення студентів. *Психологія і суспільство*, № 1, 63-68.

2. Лузан П.І. (2004). Теорія і методика формування навчально-пізнавальної активності студентів. Київ: Національний аграрний університет. 272 с.

Бурч Олександра Іванівна,
студентка спеціальності «Право»
Чорі Аліса Володимирівна,
викладач-методист,
ВСП «Мукачівський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ

Проблема формування культури мови і культури мовлення у сфері професійної діяльності є актуальною і визначається суттєвими змінами, що сталися в Україні на сьогодні: повномасштабною війною Росії проти України, переосмисленням національної державності та національної ідентичності, значними процесами розвитку інформаційного суспільства, мобільністю ринку праці, зростанням соціальної ролі особистості, орієнтації вищої освіти на посилення зв'язку змісту навчання з професією. Це вимагає від фахівців розвиненого комунікативно-професійного потенціалу, готовності до мовленнєвої взаємодії через різноаспектну комунікацію в професійній діяльності. Крім цього, дедалі більшої актуальності набуває проблема формування висококультурного сучасного фахівця, здатного реалізувати не тільки професійні навички, а й моральні цінності. Саме тому вважаємо за доречне акцентувати увагу на культурі мовлення, яка є важливим складником фахової культури.

Питання мовної культури були об'єктом наукової уваги в лінгвістиці, розглядалися відомими мовознавцями, зокрема І. Огієнком, О. Потебнею, В.Виноградовим. Пізніше фахівці в галузі державного управління й мовознавства Н. Бабич, В. Князєв, І. Плотницька, П. Редін, С. Шумовицька та ін. у своїх наукових працях указували на необхідність визначення оптимальної мовленнєвої поведінки в певній ситуації, звертали увагу на важливість культури мовлення в професійно-кваліфікаційній характеристиці фахівців будь-якого профілю, зокрема виділили культуру мовлення як складову управлінської культури .В. М. Русанівський, А. П. Коваль, О. Д. Пономарів, О. А. Сербенська, М. Г. Яцимірська розглядають культуру ділового спілкування, при цьому наголошують, що лише досконале володіння культурою мовлення дозволяє гарантувати спеціалістові будь-якого фаху помітний успіх у професійних взаєминах між людьми. Т.В.Гороховська стверджує, що культура професійного мовлення – це складова професійної культури, інтегративна якість особистості, що проявляється в досконалому володінні нормами літературної мови та вміннях їх правильного, точного, виразного, комунікативно доцільного застосування у процесі передачі своєї думки у фаховому писемному та усному спілкуванні, позитивному особистісному ставленні фахівця до мовленнєвої діяльності як складової успішної професійної самореалізації.

Процес опанування мови та її культури пов'язаний із здобуттям навичок правильно говорити й писати, вмінням точно висловлювати свою думку, активно використовувати мовні знання, грамотно застосовувати їх на практиці. Забезпечення саме мовної компетентності стає важливим компонентом підготовки фахівців у різних сферах діяльності, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою виявляє професійний рівень фахівця.

Висока культура мовлення у сфері професійної діяльності означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та

мовленнєву майстерність. Основними комунікативними ознаками культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота. О. Семеног визначила рівень загальної та мовленнєвої культури фахівця, який повинен вміти користуватися різнотипними лексикографічними виданнями і вилучати з них необхідну інформацію, усвідомлювати потребу звернення до словника з метою розв'язання пізнавальних і комунікативних завдань, тобто йдеться про лексикографічну компетенцію, яка характеризує високий ступінь професійної підготовки економіста, засвідчує інтерес і повагу до рідної мови, її історії, визначає рівень розвитку лінгвістичного чуття. Ознакою високої культури мовлення у сфері професійної діяльності є правильне використання мовних засобів, що повинно стати загальнодержавною справою. Формування високої культури мовлення є невід'ємною рисою загальнолюдської культури. Зокрема культура усного й писемного мовлення є не лише відображенням вихованості, інтелігентності, а й встановлює в цілому культуру праці, культуру взаємин у щоденному спілкуванні в найрізноманітніших сферах мовленнєвої діяльності: від приватного спілкування – до спілкування на державному рівні. Процес формування професійної культури мовлення складається з таких основних компонентів: засвоєння професійної лексики і термінології фаху; роботи зі словниками, довідниками; формування вмінь сприймати, відтворювати й створювати фахові тексти різних стилів мови; моделювання мовленнєвих ситуацій, які виникатимуть у майбутній професійній діяльності; боротьба з мовленнєвою неохайністю в спілкуванні, уникнення типових порушень літературної мови в мовленнєвих стереотипах фахової галузі.

Професійне мовлення фахівця – це мовленнєва діяльність, у процесі якої спеціаліст лаконічно формулює свою думку і висловлює її за допомогою системи мовних засобів, лексичний зміст яких містить спектр спеціальної професійної термінології. Для формування професійного мовлення необхідним є введення нової термінології, використання вже засвоєної професійної лексики, дотримання правильного граматичного оформлення висловлювань, логічності, послідовності, аргументованості, зв'язності й цілісності.

Отже, культура професійного мовлення і спілкування є важливим чинником готовності фахівця до активної інтелектуальної діяльності в обраній сфері і взагалі в інформаційному просторі.

Список використаних джерел

1. Гриценко Т.Б. (2010). Українська мова за професійним спрямуванням. Навч. пос. Київ: Центр учбової літератури. 624 с.

2. Загнітко А. П., Данилюк І. Г. (2016). Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО». 480 с.

3. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник. (2015). За ред.Н. Д. Бабич. Чернівці: Книги–ХХІ. 572 с.

4. Марусич Н.Ю. Українська мова (за професійним спрямуванням). (2012). Культура фахового мовлення: методичний посібник. 224 с.

5. Мацько Л. І. (2015). Культура української фахової мови: Навчальний посібник. Київ: Вид. центр «Академія». 359 с.

6. Тимкова В.А. (2018). Культура фахового мовлення: навчально-методичні матеріали для самостійної роботи студентів. Вінниця: РВВ ВНАУ. 55 с.

Виговський Владислав Андрійович,
студент спеціальності «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»
Васюк Оксана Вікторівна,
д.пед.н., професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У процесі інтеграції та глобалізації України в загальноєвропейський освітній простір перед сучасною національною системою освіти постає завдання підготовки нового покоління наукових кадрів. Йдеться про професіоналів, які поєднують глибокі фундаментальні знання з практичними навичками, здатні здійснювати системні наукові дослідження, застосовувати досвід минулого та прогнозувати майбутній розвиток. У цьому контексті особливу роль відіграє науково-дослідна діяльність студентів.

Науково-дослідна діяльність студентів є однією з ключових складових освітнього процесу. Завдяки науковим лабораторіям, гурткам, студентським науковим товариствам і конференціям молодь отримує можливість розпочати повноцінну дослідницьку роботу. Безперечно, успіх дослідницької діяльності студентів значною мірою залежить від грамотного планування освітнього процесу, застосування ефективних методик, а також професійного керівництва з боку викладачів.

Проблематика організації та методики науково-дослідницької діяльності у закладах вищої освіти стала об'єктом численних наукових досліджень. Значний внесок у її вивчення зробили такі вчені, як Н. Авраменко, В. Астахова, Н. Белозьорова, Д. Бондаренко, М. Євтух,

С. Єфремов, Є. Кулик, О. Микитюк, С. Ніколаєнко, В. Сидоренко, О. Хоролець та ін.

Наукова діяльність в закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. (Закон України «Про вищу освіту»). Поняття «науково-дослідницька діяльність студентів» включає в себе дві взаємопов'язані складові: навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом викладачів (Альошкіна, Новак). Г. Пономарьова додає, що науково-дослідна робота є ще й елементом просвітницької пропаганди досягнень науки й техніки (Пономарьова).

Комплексна реалізація науково-дослідної роботи студентів сприяє вирішенню низки ключових завдань, зокрема: формуванню наукового світогляду; реалізації індивідуального підходу в навчанні; оволодінню методологією наукових досліджень; розвитку творчого мислення та індивідуальних творчих здібностей; усвідомленню необхідності постійного поновлення та розширення знань; формуванню вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, навичок самостійної пошукової діяльності; вихованню ініціативності; розширенню теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутнього фахівця. Реалізовуватись науково-дослідна робота студентів може як в індивідуальній, так і в груповій, колективній формі роботи, але обов'язково має носити системний характер.

У Національному університеті біоресурсів і природокористування України реалізовується комплексний та системний підходи до організації науково-дослідної діяльності студентів. Основними шляхами оволодіння студентами університету навичками науково-дослідницької роботи є: вивчення спеціальних навчальних курсів (наприклад «Основи наукових досліджень»); консультування науково-педагогічними працівниками; виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань; підготовка доповідей на наукові конференції; участь у науково-методичних семінарах, круглих столах, конкурсах, проєктах; спільні дослідження з науково-педагогічними працівниками; написання наукових статей; підготовка курсових та магістерських робіт; участь у роботі наукових гуртків та ін.

Отже, науково-дослідна діяльність студентів є невід'ємною складовою освітнього процесу університету й забезпечує підготовку фахівців, здатних на науковій основі ефективно розв'язувати завдання, сприяє формуванню творчих особистостей із високим рівнем професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text

2. Альошкіна Л. П., Новак І. М. (2021). Особливості організації та перспективи розвитку науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти у вітчизняних закладах вищої освіти. *Ефективна економіка*. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/103.pdf

3. Пономарьова Г. Ф. (2010). Науково-дослідна робота студентів у внз як складова їх професійної підготовки. Наукові записки кафедри педагогіки. Вип. 24. С. 138-144.

Виговський Владислав Андрійович,
студент спеціальності «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»
Виговська Світлана Володимирівна,
к.пед.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У ключових міжнародних угодах останніх десятиліть, зосереджених на питаннях довкілля та збалансованого розвитку людства, значна увага присвячена екологічній культурі та свідомості, обізнаності людей щодо світової та регіональної екологічної ситуації, а також їх розумінню можливих шляхів подолання різноманітних екологічних викликів та концептуальних підходів до охорони біосфери та цивілізації. Тому екологічна освіта й виховання визнані важливими пріоритетами ЮНЕСКО, Національної доктрини розвитку освіти України XXI століття, Концепції екологічної освіти України та інших основоположних документів як світового, так і національного рівня.

Аналіз наукових джерел засвідчує значний інтерес до різних аспектів проблеми формування екологічної культури особистості, зокрема таких учених, як: І. Грабовська, О. Дорошко, В. Крисаченко, О. Прокопенко, Т. Пузир, Н. Пустовіт, С. Совгіра Г. Тарасенко та ін.

Узагальнюючи різні тлумачення, під поняттям «екологічна культура» розуміємо сформовану систему наукових знань, спрямованих на пізнання процесів і результатів взаємодії людини, суспільства й природи; відповідальність за природу як національну та загальнолюдську цінність, основу життя; готовність до природоохоронної діяльності. Основними компонентами екологічної культури студентів є: мотиваційний (мотиви, цілі, настанови, інтереси); ціннісний (ціннісні орієнтації); когнітивний (професійні екологічні знання); операційно-діяльнісний (уміння, навички

екологічної діяльності); особистісний (професійні якості та здібності, екологічне мислення, екологічна свідомість) (Пузир, с. 6).

Екологічна культура студентів формується в процесі професійної освіти в закладі вищої освіти й ґрунтується на екологічних знаннях і уміннях, екологічній свідомості, екологічному стилі мислення й діяльності, які знаходять відображення в їх професійній діяльності (Кульчицький, Кульчицький, Маліновська, с. 16). Тому одним зі шляхів формування екологічної культури студентів є екологізація змісту освітніх компонентів.

Окрім того, формування екологічної культури студентів закладів вищої освіти ефективно відбуватиметься за умови виконання основних завдань екологічної освіти:

- виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави й світу, усвідомлення їх важливості, актуальності й універсальності (зв'язку локальних із регіональними і глобальними);
- відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах із довкіллям, виховання любові до рідної природи;
- формування усвідомлення безперспективності технократичної ідеї розвитку й необхідності заміни її на екологічну, яка базується на розумінні єдності всього живого й неживого у складно-організованій глобальній системі гармонійного співіснування й розвитку;
- формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків та самообмеженості, подолання споживацького ставлення до природи;
- розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях, уміння прогнозувати особисту діяльність і діяльність інших людей та колективів;
- розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки; виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження (Концепція екологічної освіти в Україні).

Отже, формування екологічної культури студентів закладів вищої освіти має базуватися на засадах безперервності процесу отримання знань, формування цінностей, навичок та умінь, переконань і моральної відповідальності за ставлення до природи, нового екологічно орієнтованого світогляду та мислення з усвідомленням взаємопов'язаних процесів розвитку біосфери, загальнолюдських досвіду й цінностей.

Список використаних джерел

1. Пузир Т. М. Формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів у процесі професійної підготовки в коледжах: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2016. 22 с.

2. Кульчицький Я. В., Кульчицький Б. В., Маліновська М. В. Екологізація економічних систем як пріоритет їх трансформації у XXI столітті. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2018. № 4. С. 15-19.
3. Концепція екологічної освіти в Україні. URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text

Волін Максим Олександрович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)
Васюк Оксана Вікторівна,
д-р пед. н., проф.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ»

Майбутнє України залежить безпосередньо від компетентних, професійних, мобільних фахівців, які здатні результативно працювати на рівні світових стандартів. У цьому аспекті важливим завданням є створення у закладі освіти науково обґрунтованої та стрункої системи управління. Сутність управління закладом освіти усвідомлюється як цілеспрямована діяльність усіх учасників освітнього процесу, прогнозована на якість освітніх послуг, які продукує освітня інституція.

До означення понять «управління» та «управління закладом освіти» свого часу зверталися такі вчені, як С. Гавриловський, В. Маслов, О. Мармаза, Т. Рожнова, З. Рябова, В. Степашко, Г. Тимошко та ін. Метою роботи є узагальнення надбань науковців та розкриття сутності поняття «управління закладом освіти».

Дослідник В. Степашко вважає, що управління є складним процесом, який включає цілеспрямований вплив на системи, об’єкти з метою збереження їхньої сталості чи переведення з одного стану в інший із метою досягнення певної мети (Степашко).

У наукові літературі знаходимо таке визначення управління: «це особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління» (Рожнова).

Науковець В. Маслов розглядає управління як «сукупність взаємопов'язаних, взаємодіючих елементів, скоординованих заходів, спрямованих на досягнення певної мети» (Маслов).

З. Рябова управління закладом загальної середньої освіти розглядає як маркетингове, що здійснюється на підґрунті застосування соціально-педагогічних технологій і передбачає задіяння суб'єктом управління відповідної сукупності методів, прийомів і впливів (Рябова, 2022).

Дослідник О. Мармаза акцентує увагу на класичних функціях управлінської діяльності керівника закладу в умовах прогнозування його розвитку (Мармаза, 2017).

Управління освітою означає керувати всіма складниками, що її формують, а саме:

– ресурсами освіти, що включають інформаційно-методичну базу, фінанси, персонал;

– освітнім процесом, отже технологією навчання. Саме найчастіше це називають педагогічним менеджментом;

– правильним застосуванням продукту освіти;

– кадровими питаннями. Оскільки освіта є сферою міжособистісної взаємодії. Кадри вирішують все – не лозунг, а керівництво до дії менеджера (Мармаза, 2004).

Обґрунтовуючи теоретико-методологічні засади управління закладами освіти, дослідники розробляють алгоритм управління освітою, який передбачає тактичні завдання освіти (навчання, виховання та розвиток) – укладання «структур – систем» відповідно до цілей та «дерева цілей» – організацію підструктур системи управління закладів освіти – виокремлення зв'язків – відносин (внутрішніх і зовнішніх) – формулювання причинно-наслідкових зв'язків – облік вимог про закономірності в реальному процесі управління (Гавриловський, с. 33–34).

На думку З. Рябової, в освітній сфері управління (маркетинг) визначається як складний вид діяльності, зорієнтований на організацію цілеспрямованих впливів підсистеми, що керує, на керовану шляхом організації спільної діяльності людей, на основі виокремлення, задоволення та формування освітніх потреб особистості й певних груп людей, визначення пріоритетних напрямів розвитку закладу освіти (Рябова, 2013).

Дослідник Г. Тимошко стверджує, що управління освітніми організаціями розглядається як «напрямок управлінської діяльності, що спрямована на досягнення установами освіти … визначених цілей шляхом раціонального використання матеріальних, людських та інших ресурсів із застосуванням науково обґрунтованих форм, принципів, функцій і методів» з домінантою формування організаційної культури, яка в кінцевому результаті впливає на становлення культури успіху, а, відповідно, і високої якості освіти. Під управлінням розуміється цілеспрямована діяльність усіх

суб'єктів, яка забезпечує становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування та обов'язковий розвиток (Тимошко).

Отже, управління закладом освіти є цілеспрямована, активна взаємодія керівника та інших учасників освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимальної роботи установи та переведення її на більш високий якісний рівень розвитку із застосуванням суб'єктом управління відповідної сукупності методів, прийомів і впливів та передбачає вирішення завдань освіти (навчання, виховання та розвиток здобувачів освіти).

Список використаних джерел

1. Степашко В. О. (2014) Адаптивне управління науково-дослідною діяльністю студентів. *Освіта та педагогічна наука*. № 1(162). С. 32–37.
2. Рожнова Т. Є. (2015) Формування лідерських якостей у процесі професійної діяльності керівників навчальних закладів. *Наукові підходи в управлінні навчальними закладами: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф*. Житомир, с. 384–391.
3. Маслов В. І. (2007) Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навч. посіб. Тернопіль: Астон, 134 с.
4. Рябова З. В. (2022) Консалдинг у закладах освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»: електронне наук. фахове вид*. Вип. 13(25).
5. Мармаза О. І. (2017) Менеджмент освітньої організації. Харків: Щедра садиба, 126 с.
6. Мармаза О. І. (2004) Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Харків: Основа, 240 с.
7. Гавриловський С. О. (2022) Управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх керівників закладів освіти в умовах магістратури засобами інформаційно-комунікаційних технологій: дис. … д-ра філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». Житомир, 347 с.
8. Рябова З. В. (2013) Наукові основи маркетингового управління в освіті: монографія. Київ: Педагогічна думка, 268 с.
9. Тимошко Г. М. (2014) Структурно-змістова специфіка складових організаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. № 115. С. 231–235.

Воронич Марія Василівна,
учениця 9 класу,
Свалявської гімназії №1, Свалявської міської ради.
Попович Людмила Олександрівна,
вчитель біології,
Свалявської гімназії №1, Свалявської міської ради.

ЕНТОМОКОМПЛЕКС ШКІДНИКІВ КАРТОПЛІ В УМОВАХ МІСТА СВАЛЯВИ

Овочеві пасльонові рослини з родини *Solanaceae* є важливими в плані забезпечення людини харчовими продуктами. До них в Сваляві відноситься перед усім картопля, яка вирощується зараз в основному на присадибних ділянках. З огляду на те, що бульби картоплі є одним з основних продуктів харчування в Україні, питання захисту цієї культури від шкідників та збудників захворювань завжди гостро стояло перед науковцями та агрономами.

Шкідники завдають відчутної шкоди сільськогосподарським рослинам,знижуючи урожай та погіршуючи його якість. Втрати від шкідливих організмів у світовому масштабі складають 75 млрд. доларів,або 34,9% можливого урожаю, в тому числі від захворювань-24,8 млрд. доларів,що складає 11,6%.

Аналізуючи фауну шкідників картоплі,слід відмітити,що в систематичному відношенні шкідники картоплі України розподіляються так: твердокрилі-40%, лускокрилі-17%, прямокрилі-16%, рівнокрилі-9%, двокрилі-3%, молюски-8%, кліщі-5%, нематоди-2%.

Матеріалом для написання науково-дослідницької роботи послужили доступні літературні дані і матеріали власних досліджень та спостережень, проведених протягом 2023-2024 років. Дослідження фауни і екології комах-шкідників картоплі проводились в індивідуальних присадибних ділянках Свалявщини Закарпатської області впродовж всього вегетаційного періоду.

Періодичними обстеженнями були охоплені ділянки, зайняті під городні пасльонові-картоплю, томати, перець і баклажани в наступних населених пунктах: с. Голубинне, мікрорайон Бистрий, с. Неліпино, Драчино.

При вивченні видового складу комах, трофічно зв’язаних із пасльоновими городніми культурами я застосувала загальноприйняту ентомологічну методику, запропоновану К.К.Фасулаті (1971). Збір комах проводився методом косіння з допомогою ентомологічного сачка, застосовувався ручний збір комах з надземних вегетуючих частин рослин, проводились грунтові розкопки для виявлення личинок і зимуючих імаго. Фенологічні дослідження в процесі вивчення біології та екологічних

особливостей окремих стадій розвитку шкідників проводились на основі методики фенології комах, розробленої В.Ф.Палієм (1970).

Шкідливу діяльність та ступінь шкодо чинності я досліджувала на основі методики, прийнятої в сільськогосподарській ентомології, розробленої і запропонованої В.М.Щеголєвим (1980). Методика передбачає огляд 100 кущів на певній ділянці поля. Відмічають: число заселених жуками і личинками кущів, наявність і число яйцекладок, визначають середню щільність шкідника на один кущ.

З періоду візуально-подібної шкоди встановлюють число і ступінь пошкодження рослин картоплі по такій шкалі: 0 балів-відсутність пошкоджень; 1бал – об'їдено до 5% листової поверхні (слаба пошкодженість); 2 бали – об'їдено до 20% листової поверхні (помітна пошкодженість); 3 бали – об'їдено від 25 до 50% листової поверхні (значна пошкодженість); 4 бали – об'їдено від 50 до 75% листової поверхні (сильна пошкодженість); 5 балів – об'їдено більше 75% листової поверхні (дуже сильна пошкодженість).

Цей облік проводять одночасно з обліком чисельності шкідника в фазі, які найбільш чутливі до пошкодження: бутонізація, початок і масове цвітіння картоплі.

Камеральна обробка зібраного матеріалу (яйцекладки, личинки, лялечки, імаго, зразки пошкоджень) проводилась в школі при допомозі керівника. Для визначення імагінальних стадій шкідників використовували визначник «Определитель насекомих Европейской части СССР» під редакцією С.І.Медведєва (1964).

За результатами моїх дворічних досліджень шкідливої ентомофауни картоплі з родини Пасльонових в умовах Свалявського району Закарпатської області – виявлено 13 видів комах, які відносяться до 4 рядів:

1. Ряд Прямокрилі (*Orthoptera*) – Вовчок звичайний.

2. Ряд Рівнокрилі (*Homoptera*) - Велика картопляна попелиця.

3. Ряд Твердокрилі (*Coleoptera*) – Колорадський жук, травневий хрущ, картопляна блішка,ковалик західний, ковалик смугастий, ковалик посівний, ковалик блискучий, ковалик широкий, ковалик буроногий.

4. Ряд Лускокрилі (*Lepidoptera*) – Совка – гамма, озима совка.

Аналіз трофічних зв'язків виявлених мною видів шкідників пасльонових культур в умовах Свалявщини дозволив виділити ентомокомплекс шкідників пасльонових.

За ступенем шкодочинності виявлені види комах мають різне господрське значення. Найбільш небезпечним шкідником усіх пасльонових виявився колорадський жук, чисельність якого щорічно масова .

За чотирибальною шкалою його шкодочинність оцінюється найвищим балом – четвертим. Значні пошкодження пасльоновим в умовах Свалявщини щороку завдає вовчок. В першу чергу це стосується розсади

томатів, перцю і баклажанів, де ступінь шкодочинності оцінюється як третій . Решта видів шкодить спорадично, локально і ступінь шкодочинності оцінюється в межах 1-2 бали.

Для боротьби із шкідниками картоплі слід застосовувати інтегровані методи захисту, які включали б агротехнічні, хімічні та біологічні методи боротьби.

Гірна Тетяна Олегівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Петрів Галина Василівна,
к пед. н.,викладач-методист,
ВСП Заліщицький фаховий коледж ім. Є. Храпливого
НУБіП України (м. Заліщики, Тернопільська обл.,Україна)

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА РОЗВИТОК ПІДЛІТКІВ

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій комп'ютерні ігри стали невід'ємною частиною життя сучасних підлітків. Ігри на екрані комп'ютера або інших пристроях завойовують серця молодих гравців і стають їхнім улюбленим видом розваги. Проте, мало хто задумується про можливий вплив цих ігор на розвиток підлітка. Саме тому цю проблему ми обрали темою нашого дослідження. Для того щоб краще зрозуміти дану проблему ми провели невеличке соціологічне дослідження в якому взяло участь 65 студентів-другокусників Заліщицького фахового коледжу (20 дівчат та 45 юнаків).

На запитання: «Як часто ви граєте в комп'ютерні ігри?», ми отримали наступні відповіді: 29,2% грають у комп'ютерні ігри щодня; 16,9% опитаних зазначили, що грають у комп'ютерні ігри через день; 18,5% грають лише на вихідних, можливо, через робочий або навчальний графік у будні дні, 29,2% опитаних зазначили, що не грають зовсім.

Щодо тривалості одного ігрового сеансу бачимо такий розподіл відповідей: менше години зазвичай грають 20% студентів, що свідчить про помірне використання комп'ютерних ігор; 1-2 години проводять за іграми 18,5% опитаних, що можна розцінювати як середню тривалість; більше 2 годин грають також 18,5%, що вказує на значну частку часу, присвяченого іграм у цієї групи (де-хто із студентів уже у приватній розмові говорив, що вони можуть грати значно більше 2-х годин, 5-6 годин поспіль, часто у нічний час); по-різному відповіли 43,1%, що є найбільшим показником і вказує на те, що тривалість ігрових сеансів у багатьох залежить від обставин або настрою (такі відповіді могли давати і такі студенти, які грають багато і за грою забувають про час, тому не можуть дати точної

відповіді).

Також в ході соціологічного опитування нам вдалося з'ясувати з ким студенти найчастіше грають віртуальні ігри: 46% опитаних грають на одинці, 34,9% грають з друзями онлайн режимі, 9,5% - з друзями поруч, 9,5% обирає гру разом братом/сестрою фізично, з батькими серед опитаних не грає ніхто.

Проблемою є те, що частина студентів, захоплена комп'ютерними іграми забувають про час під час гри (31%), пропускають прийом їжі (10%), відкладають домашнє завдання (27%), та сваряться з батьками (9%).

Студенти навели багато прикладів улюблених ігор, які є дуже різними за жанрами, починаючи від шутерів (стріляло) — закінчуючи симуляторами. Ось ТОП-5 популярних ігор**: PUBG і Minecraft (по 18,8%), Brawl Stars (10,9%), Dota 2 (7,8%) та Stalker (4,7%).**

Аналізуючи результати опитування щодо емоцій, які відчувають гравці-студенти, можемо зробити висновок, що переважаючими емоціями під час гри є спокій (70%), веселість (56%), радість (27%) та злість (21%).

Відеоігри можуть стимулювати розвиток креативності, логічного мислення та уяви, *Вони сприяють розвитку різних навичок, таких як увага, координація рухів, стратегічне мислення та вирішення проблем, можуть сприяти формуванню творчого мислення та розвитку вмінь працювати в команді.*

В той же час надмірне захоплення відеоіграми несе і негативні наслідки, серед яких:

1) Можуть викликати засмучення, агресію та залежність. Інтенсивність гри, її тривалість, тип ігрового контенту та вікові обмеження можуть впливати на **психологічний стан підлітка**. Занадто тривалий час, проведений за грою, може призвести до стресу, роздратування та нервового напруження.

2) Велика кількість часу, проведеного за грою, може призвести до **соціальної ізоляції та зниження комунікативних навичок.**

3) Також, поглиблення відчуття **одержимості грою** може призвести до **зниження мотивації дитини до інших активностей**, таких як соціальні взаємодії та навчання. Відеоігри, зокрема ті, що мають велику кількість екшену та швидку геймплей, можуть викликати залежність, що призводить до **зниження академічних досягнень.**

4) Відсутність фізичної активності під час гри може призвести до **проблем зі здоров'ям, такими як ожиріння та слабкість м'язів**.

5) комп'ютерні ігри **можуть негативно впливати на концентрацію уваги підлітка.** Постійне перемикання уваги та швидкі зміни ситуацій у віртуальному світі можуть призвести до зниження здатності фокусуватися на одній задачі протягом тривалого часу.

6) Комп'ютерні ігри **можуть викликати залежність у підлітків**, які «втікають» у віртуальний світ, забуваючи про час, навчання та свої

обов’язки. Іноді підлітки вкладають у віртуальні ігри гроші, витрачаючи при цьому не малі суми.

Також хотіли б надати поради студентам як позбутися ігрової залежності **(лудоманії):**

- Встановлення збалансованих часових обмежень та заохочення альтернативних форм активності.
- Ускладнення доступу до ігор. Для цього підлітку можна видалити ігри зі свого комп'ютера чи телефону чи встанови паролі на облікові записи.
- Планування свого дня. Підліток, що прагне позбутися ігрової залежності має створити розклад із чіткими завданнями на день.
- Визначення тригерів. Гравцям потрібно зверни увагу на обставини, які спонукають їх грати (наприклад: нудьга, стрес, самотність чи бажання уникнути реальних проблем).
- Використання навчальних розвиваючих ігор. Якщо підліток схильний до захоплення іграми, то йому слід сфокусуватися на комп’ютерних іграх, які розвивають соціальні навички та емоційний інтелект, вміння взаємодіяти та працювати в команді.
- Пошук альтернативи. Підлітку слід замінити час, який він витрачає на ігри, на інші корисніші заняття.
- Терплячість та нагородження себе. Геймарам, які борються із ігровою залежністю слід заохочувати себе за досягнення.
- Звернення за підтримкою**.** Будь-яку проблему набагато простіше вирішити, якщо людину хтось підтримує та вірить в неї. Саме тому підлітку слід не соромитися і поділитися своїми почуттями з близькими людьми.
- Зміна оточення. Підлітку важливо оточити себе людьми, які підтримують його рішення позбутися ігрової залежності і допомагають йому у цьому процесі. Слід уникати осіб, які спонукатимуть його знову грати.
- Звернення до психолога чи іншого спеціаліста. Якщо залежність сильна, підлітку слід звернутися до психолога або до іншого фахівця з ігрових залежностей. Бувають випадки, що за уявною комп’ютерною залежністю можуть ховатися серйозні проблеми іншого характеру.
- Живіть реальним життям і насолоджуйтеся кожною миттю, бо реальні переживання і відчуття значно яскравіші від віртуальної реальності!!!

Отже, комп’ютерні ігри — це чудовий спосіб для відпочинку, але важливо пам’ятати про баланс і можливі ризики.

Глушак Світлана Леонідівна,
студентка спеціальності «Підприємство та торгівля»
Куракіна Олена Віталіївна,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж»
НУБіП України (м. Ірпінь, Україна)

СИМВОЛІЧНА МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА САКРАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ

Вишивка є однією з найдавніших і найбільш знакових традицій українського народу, що виконує не тільки декоративну, але й сакральну та оберегову функцію. Вивчення української вишивки дозволяє глибше усвідомити культуру та світогляд нашого народу, простежити еволюцію національної ідентичності через символічну мову орнаментів.

Дослідженням української вишивки були включені численні науковці, які особливо варто відзначити Олену Пчілку (Ольгу Косач), яка ще в XIX столітті опублікувала фундамент працю «Український народний орнамент» (1876), де вперше систематизувала українські орнаменти. Значний внесок у вивчення цього мистецтва зробили також Савеля Стечишин та Григорій Павлуцький, автори праць «Мистецькі скарби українських вишивок» (1950) та «Історія українського орнаменту» (1927), які утворюють детальний аналіз орнаментів, їх символіку та техніку виконання. Важливу роль у збереженні та популяризації української вишивки світовий етнограф і музейний діяч Данило Щербаківський.

У контексті сучасних викликів збереження національної спадщини дослідження української вишивки набуває особливої актуальності, ускладнює зміцнення національної свідомості, показує історичні особливості кожного регіону України та розкриває глибинне значення символіки, закодованої в орнаментах.

Історія української вишивки сягає глибокої давнини і бере свій початок від «праматері» української народності — Трипільської культури (IV-III тис. до н.е.). Елементи вишивки також зустрічалися у кіммерійців, сарматів та скіфів. Трипільська культура характеризувалася розвиненою системою «пластичного символізму» — численними знаками-символами, якими прикрашали побутові предмети, будівництво та одяг. Кімерійці, у свій час, декорували льняний та шкіряний одяг хвилястими візерунками, свастиками та меандрами.

Найдавніші зразки вишивки, знайдені на території України, датуються часом Київської Русі та підтверджують, що вже тоді вишивка мала сакральне значення і використовувалася як елемент обрядових дій. протягом XIX–XX століть народна вишивка відзначила значні трансформації, особливо під впливом європейської моди та індустріалізації,

проте зберегла свою самобутність і стала невід'ємною частиною українського національного костюма.

Українська народна вишивка потребує відповідних матеріалів для досконалого виконання та ефектного вигляду. Традиційно найкращим матеріалом вважалося рівне тканинне льняне полотно білого, сірого або кремового кольору. Використання кольорових тканин не рекомендувалося, оскільки це пропускало передачу краси орнаменту, особливо для чорнобрових вишивок.

Характерною рисою української вишивки є викладання стібків по нитках полотно, що забезпечує рівність і чіткість візерунка. Для шовкових тканин використовувався весь канвовий підклад, хоча це не вважалося традиційним підходом.

У найдавніших зразках вишивок переважав білий колір ниток. Відповідно до традиції, старшим жінкам не доцільно використовувати кольорові нитки. Пізніше почали використовувати червоні, чорні, сині нитки, проте білі вишивки й досі зустрічаються на Гуцульщині, Поділлі та Полтавщині.

У традиційній українській вишивці кожен колір має власне символічне значення:

- **Червоний** — символ сонця, життєвої енергії, удачі та захисту. Уособлює кохання, пристрасть і силу, відганяє злі сили та дарує життєву гармонію.
- **Зелений** — колір весни, природи, відродження та процвітання. Символізує молодість, здоров'я та надію.
- **Жовтий** — відтінок сонячного світла, радості, багатства й достатку. Пов'язаний із щастям, теплом і благополуччям.
- **Синій** — символ жіночої мудрості, спокою та духовної рівноваги. Це колір води й неба, що дарує очищення та гармонію.
- **Білий** — уособлення чистоти, святості та непорочності. Традиційно білі вишиванки носили молоді незаміжні дівчата як знак їхньої невинності.
- **Чорний** — колір землі, що дарує врожайність, стабільність і силу роду. У деяких регіонах асоціювався зі скорботою та втратами.

Кожен регіон України має власні традиції вишивки, що відображають місцеву історію, природу та менталітет:

- **Гуцульська вишивка** вирізняється багатством кольорів (червоний, жовтий, зелений, чорний), складними орнаментами, які поєднують різні мотиви. Характерна техніка закріплення надає вишивці рельєфності.
- **Бойківська вишивка** є більш стриманою, з переважанням чорного, червоного та білого кольорів. Візерунки дрібні, виконані технікою хрестик або гладь, переважно геометричного характеру.

- **Лемківська вишивка** відзначається простотою та мінімалізмом, невеликими орнаментами, виконаними здебільшого червоними або чорними нитками.
- **Буковинська вишивка** виражає яскравість та декоративність, поєднуючи жовтий, зелений, синій, червоний і чорний кольори, а також вставки з бісеру. Використовуються техніка гладі, низинки, хрестика і листви.
- **Одеська та таврійська вишивка** відзначила вплив різних культур, не містить лише традиційних українських мотивів, а й елементів орієнтального стилю. Характерне використання яскравих кольорів, в сучасних варіантах — золотих і срібних ниток.
- **Подільська вишивка** насичена кольорами (червоний, чорний, синій, жовтий, зелений), з перевагою рослинних мотивів. Характерна техніка низинки створює ефект тканинного орнаменту.
- **Наддніпрянська вишивка** (Київщина, Полтавщина, Черкащина) вирізняється вишуканими орнаментами, виконаними червоними та білими нитками. Особливо цінується техніка "білим по білому".
- **Слобожанська вишивка**, складаючи елементи Наддніпрянщини та Полісся, включає різноманітні орнаменти (геометричні та рослинні) у червоному, чорному, синьому, жовтому кольорах.

Отже, українська вишивка є унікальним культурним феноменом, який через систему візерунків, техніки і кольорів передає світогляд, естетичні ідеали та духовні цінності нашого народу. Вона є не просто декоративним елементом, а своєрідним законодавчим посланням, що відображає гармонійний зв’язок людини з природою, космосом і предками.

Дослідження регіональних особливостей вишивки дозволяє простежити історичний розвиток різних територій України, їх культурні взаємовпливи та унікальні традиції. Збереження та популяризація цього мистецтва є необхідними умовами для підтримання національної ідентичності та передачі культурної спадщини наступному поколінню.
Сьогодні, в умовах глобалізації та культурної уніфікації, особливо важливо приділяти увагу вивченню, збереженню та розвитку традиційної української вишивки як унікального явища світової культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Стечишин С. Мистецькі скарби українських вишивок. Вінніпег, 1950. 210 с. URL: https://diasporiana.org.ua/mistetstvo/17063-stechishin-s-mistetski-skarbi-ukrayinskih-vishivok/.
2. Павлуцький Г. Історія українського орнаменту. Київ : Українська Академія Наук, 1927. 228 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1

&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0010411.

3. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка. Київ : Мистецтво, 1993. – 264 с. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000187

4. Нечипоренко С. Українська вишивка. Київ : Майстерня книги, 2007. 90 с. URL: https://uartlib.org/downloads/NechiporenkoUV10_uartlib.org.pdf.

Гмиря Володимир Вікторович,
студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
Стрикун Микола Володимирович,
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

МАНІПУЛЯЦІЇ ІСТОРІЄЮ: ВИКЛИК ДЛЯ ДУХОВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Історія завжди була не просто полем для досліджень, а й інструментом впливу на суспільну свідомість. У випадку України маніпулювання історією з боку Росії стало складовою гібридної війни, яка триває вже не одне десятиліття. Сучасні наративи російської пропаганди націлені на викривлення історії української боротьби за незалежність, дегуманізацію українців та підрив духовної єдності нації. Використовуючи історичні фальсифікації, ворог прагне не тільки зруйнувати міжнародний імідж України, а й вплинути на самосвідомість українців, посіяти сумніви у правомірності їхньої боротьби.

Росія систематично намагається переписати історію України, зокрема XX століття, створюючи міфи про її минуле. Одним із ключових інструментів є нав'язування образу України як "нацистської держави", що базується на маніпуляціях навколо діяльності Української повстанської армії (УПА). Пропаганда навмисно представляє борців за незалежність України як "колаборантів", "злочинців" або навіть "терористів".Пропагандисти намагаються прирівняти сучасну Україну до нацистського режиму, маніпулюючи пам'яттю про боротьбу з фашизмом. Особливого поширення цей наратив набув після 2014 року, коли українців почали зображати як "нацистів, що прагнуть знищити російськомовне населення".[1] Така риторика переслідує дві цілі: по-перше, виправдати

агресію Росії, представляючи її як боротьбу проти "зла", а по-друге, підірвати національну ідентичність українців, провокуючи внутрішні суперечки щодо історичного минулого.

Кремль десятиліттями просуває тезу, що Україна нібито не має права на незалежне існування, адже її державність є "штучним утворенням". Дана риторика використовується для виправдання імперської політики щодо України.

Події Революції Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі стали тригерами для зміни російських пропагандистських меседжів. Якщо раніше акцент робився на історичні фальсифікації, то після 2014 року Кремль почав активно використовувати сучасні події для дискредитації України. Як приклад, російські медіа зображували українську революцію як "кривавий державний переворот", організований "радикалами" та "неонацистами".[2] Таким чином, пропаганда намагалася підважити легітимність нової української влади. Також активно дискредитувалися добровольчі батальйони, просувався образ українських добровольців як "екстремістів", які нібито займаються "етнічними чистками" на Донбасі. Це мало на меті підірвати підтримку добровольчого руху як в середині країни, так і на міжнародному рівні.

У 2022 році Кремль використав тему "боротьби з нацизмом" як один з головних приводів для вторгнення. Ворог намагається представити незалежність України як загрозу, а сам факт існування української ідентичності – як "прояв нацизму".[3]

Духовна безпека держави – це питання інформаційної та ідеологічної стійкості суспільства. Використання історичних маніпуляцій Росією загрожує розколом суспільства, якщо українці не матимуть чіткої, науково обґрунтованої історичної пам'яті, це створюватиме підґрунтя для внутрішніх конфліктів. Такий вплив може спричиняти деморалізацією нації. Втрата довіри до власної історії веде до кризи національної ідентичності, що є однією з цілей російської пропаганди, найголовніше, якщо РФ зможе нав'язати світові й спільноті свій спотворений історичний наратив, це ускладнить дипломатичну боротьбу нашої країни та спричинить зниження міжнародної підтримки України.

Протидія маніпулюванню історією потребує комплексних дій, які поєднують: просвіту, інформаційну боротьбу та укріплення національної пам'яті. Найперше потрібно забезпечити якісне викладання історії в школах, формуючи у молоді критичне мислення та вміння відрізняти правдиві факти від пропагандистських вигадок. Разом з цим, потрібно підтримувати незалежні ЗМІ та істориків, які розкривають російські фейки та поширюють достовірну інформацію про минуле України.

Значну роль відіграють культурні ініціативи, зокрема створення документальних фільмів, художніх робіт, інтерактивних виставок та медіапроєктів, що популяризують історичну правду. Окрім цього, варто

активно підтримувати проєкти з фактчекінгу та інформаційної гігієни, що допомагають громадянам розпізнавати маніпулятивну інформацію.

Отже, маніпулювання історією є одним з найбільш небезпечних інструментів гібридної війни, яка ведеться проти України. Спотворення історичних подій використовується для виправдання російської агресії, розколу українського суспільства та підриву міжнародної підтримки. Проте Україна має всі можливості для протидії таким загрозам. Усвідомлення історичної правди, інформаційна грамотність, розвиток наукових досліджень і збереження національної пам'яті– ось ключові чинники зміцнення духовної безпеки держави. Українці вже довели, що їхня ідентичність сильніша за будь-які маніпуляції. Головне – продовжувати боротися не тільки за територіальну, а й за духовну незалежність.

Список використаних джерел:

1. «Як Росія маніпулює історичним минулим України». https://surl.li/gasrrl . Дата звернення 29.03.2025

2. Лук'янчук О. В. «Маніпулювання історією під час російсько-української війни (2014–2024)» , Луцьк, 2024. 88 с. https://surli.cc/ophzjp Дата звернення 29.03.2025

3. «Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України» : аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. – Київ : НІСД, 2019. – 144 с.

Горбатюк Олександра Денисівна,
студентка спеціальності
«Будівництво та цивільна інженерія»
Лук'янчук Світлана Василівна
викладач,
ВСП «Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України» (м. Рівне, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУСПІЛЬСТВІ ТА ДУХОВНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ

У сучасних реаліях розвитку суспільства, що супроводжуються нестабільністю, деструктивними наслідками глобалізації та інформаційними кризами, відбуваються глибокі зміни, які впливають на формування особистості. Повномасштабна війна в Україні спричиняє переосмислення світогляду, духовних цінностей та життєвих орієнтирів

людей. Трансформаційні процеси, такі як модернізація, технологічні зміни, інформатизація та глобалізація також стають основою впливу на формування духовної безпеки суспільства.

Зниження духовно-морального рівня молодого покоління, поширення бездуховності в засобах масової інформації, негативний інформаційний простір, культура, позбавлена духовних цінностей, пропаганда егоцентризму, насильства, низьких ідеалів та індивідуалістичних орієнтирів, а також утвердження особистості через матеріальний добробут і кар'єрний успіх спричинили глибоку духовну кризу в нашому суспільстві. Тому проблема духовної безпеки в Україні стає з кожним роком актуальнішою, оскільки вона впливає на формування національно свідомої особистості та громадянина суспільства, на формування національної культури.

Під поняттям «духовна безпека» держави можна вважати всебічний захист культурно-ціннісного простору країни, підвалин національно-культурної ідентичності народу, національних інформаційних ресурсів від зовнішніх та внутрішніх агресивних впливів. (Чупрінова, с.54)

На думку Євгена Миколайовича Мануйлова та Юрія Юрійовича Калиновського: «духовна безпека українського суспільства є стрижнем збереження національної ідентичності нашого народу, важливим чинником розбудови сучасної демократичної, європейської держави».(Мануйлов, Калиновський, с.1)

Павлов В.П. стверджував, що «духовна безпека — це захищеність від того, що сформована духовна складова людського життя може бути певним чином (передусім насильницьким способом) зруйнована і нав'язана, інша «духовність», яка насправді є псевдодуховністю. Найпростішим варіантом захисту духовної безпеки є тотальне обмеження суб'єктів у доступах до всього того, що може зашкодити цій безпеці. Іншими словами, мається на увазі позбавлення можливості отримувати будь-яку «шкідливу», заборонену інформацію».(Павлов, с.2)

Ільчук Л.І. підкреслював, що «безпека духовності (духовна безпека) - стан і умови життєдіяльності соціуму, які забезпечують збереження і зміцнення моральних цінностей суспільства, традицій патріотизму і гуманізму, культурного і наукового потенціалу країни, і разом з тим здатність держави вирішувати назрілі завдання економічного, соціального та політичного розвитку». (Ільчук, с.1)

Аналіз сучасного українського суспільства, наукові дослідження та рекомендації вітчизняних експертів дозволяють зробити твердження, що нині основними загрозами духовній безпеці України є: невизначеність ціннісних орієнтирів особистості та суспільства, соціокультурна поляризація, недосконалість правового забезпечення у сфері духовної безпеки, деструктивний вплив мас-медіа та популярної культури на суспільну свідомість, негативний вплив окремих релігійних організацій,

високий рівень корупції, війна та соціальні конфлікти, пов'язані з національною цілісністю та територіальною недоторканістю.

Освіта, як складова духовного життя суспільства, є одним із найважливіших чинників духовної безпеки суспільства. Вона відіграє ключову роль у збереженні культурної спадкоємності та духовному розвитку особистості. Освіта формує світогляд, моральні принципи та сприяє усвідомленню національних цінностей.

Культура також є важливим фактором у збереженні національної ідентичності та зміцненні духовної безпеки суспільства. Збереження традицій, мови, мистецтва та інших культурних надбань допомагає формувати спільну ідентичність та протистояти зовнішнім впливам.

Релігія може відігравати важливу роль у забезпеченні духовної безпеки, оскільки вона сприяє моральному розвитку та підтримці етичних стандартів у суспільстві. Сім'я та сімейне виховання закладає основи для розвитку духовних цінностей у дітей, а передача моральних принципів і традицій між поколіннями сприяє збереженню стабільності та безперервності духовних орієнтирів.

Духовна безпека суспільства в сучасних умовах відіграє надзвичайно важливу роль. Тому її потрібно формувати та розвивати, оскільки від цього залежить національна свідомість, національна культура, виховання підростаючого покоління, розвиток всебічно розвинутої особистості, захист національних духовних цінностей, а також запобігання, виявлення та усунення загроз у культурній, науковій, релігійній, інформаційній та ідеологічній сферах суспільного життя.

Список використаних джерел

1.Чупрінова Н. Ю. Духовна безпека україни в контексті викликів сучасності / Наталія Юріївна Чупрінова // Наукове пізнання : методологія та технологія. – 2020.–№2(46).–С.53-63. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12540/1/Chuprinova.pdf

2. Мануйлов Є.М., Калиновський Ю.Ю. Духовна безпека українського суспільства... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17234/3/Kalynovskyi_Manuylov_21-38.pdf

3. Павлов В.П. Про зміст понять "духовність" і "духовна безпека".[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9c2d359e-53c2-4767-8de8-f969738097a4/content

4. Ільчук Л.І. Безпека духовності: соціальний аспект... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nam.kyiv.ua/files/zbirka-2018-duhovni.pdf?utm_source=chatgpt.com

5. Баранівський В. Ф. Проблеми духовної безпеки українського суспільства / В. Ф. Баранівський – К. : Видавництво ПП Ульянич В. І., 2009. – 160 с.

Горлач Анастасія Олександрівна,
викладач 1 кваліфікаційної категорії
педагогічних дисциплін початкової освіти,
Дніпровський фаховий педагогічний коледж КЗВО
«Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

РОЛЬ ГРИ В РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД

У сучасній освіті все більше уваги приділяється розвитку ключових компетентностей учнів, які є основою їх успішного навчання, соціалізації та подальшого життя. Молодші школярі, які знаходяться на початковому етапі навчання, потребують особливого підходу до організації навчального процесу, що враховує їхні вікові особливості, інтереси та потреби. У цьому контексті гра як один із найефективніших методів навчання та розвитку дитини займає важливе місце.

Проблему діяльнісного підходу, структурні компоненти діяльності, умови їх ефективної взаємодії учасників освітнього процесу розглядали такі науковці, як І. Бех, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Е. Данканич, А. Запорожець, Г. Костюк, О. Пометун, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, Н. Тализіна, Л. Фрідман та ін. Серед зарубіжних науковців, предметом дослідження яких стала порушена проблема, варто назвати наступних: Жан Піаже (теорія когнітивного розвитку), Джон Дьюї (засновник ідеї «навчання через досвід»), Курт Левін (досліджував роль діяльності в соціальних процесах, зокрема в контексті групової взаємодії), Джером Брунер (Розвивав ідеї діяльнісного навчання, зокрема через концепцію «навчання через відкриття») та інш.

Основною категорією діяльнісного підходу, як стверджують науковці О. Шаран, В. Шаран, Е. Данканич, є організована діяльність учня (самостійна або під керівництвом учителя), що «проявляється як активна взаємодія з навколишньою дійсністю з метою розв’язання певної суперечності, особистісного саморозвитку у спільній, колективній діяльності» (Шаран та інш., с.42). Науковці Т. Пушкарьова, О. Топузов визначають діяльнісний метод як такий метод навчання, «коли учень не набуває знань у готовому вигляді, а здобуває їх сам у

процесі власної навчально-пізнавальної діяльності (Пушкарьова, Топузов, с. 106).

Як відомо, основною формою діяльності молодших школярів є ігрова. У грі дитина ефективніше засвоює навчальний матеріал, використовує багато вмінь одночасно, вчиться спілкуватися, креативить. Ігровий досвід є оптимальним способом залучення дітей до навчальної діяльності. Таким чином, доцільним є поєднання діяльнісного та ігрового підходів в освітньому процесі початкової школи.

Порушена теми виявляється у таких аспектах:

- *вікові особливості молодших школярів*:для дітей молодшого шкільного віку характерна підвищена активність, цікавість до навколишнього світу та потреба в ігровій діяльності. Гра є природним способом пізнання світу для дитини, тому її використання в навчальному процесі дозволяє забезпечити ефективне засвоєння знань і розвиток навичок;
- *розвиток ключових компетентностей*: ключові компетентності (комунікативні, соціальні, інформаційні, креативні та інші) є необхідними для успішного функціонування в сучасному суспільстві. Гра як діяльнісний підхід дозволяє розвивати ці компетентності через практичну діяльність, взаємодію з однокласниками та вирішення різноманітних задач;
- *мотивація до навчання*: гра створює позитивний емоційний фон, що сприяє підвищенню зацікавленості учнів у навчанні. Діти, які отримують задоволення від навчального процесу, краще засвоюють матеріал і активніше беруть участь у заняттях;
- *індивідуалізація навчання:* діяльнісний підхід через гру дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного учня, його темпи розвитку та інтереси. Це сприяє створенню умов для розкриття потенціалу кожної дитини;
- *соціалізація та розвиток м'яких навичок:*у процесі гри діти вчаться працювати в команді, ділитися думками, вирішувати конфлікти та знаходити компроміси. Це важливі соціальні навички, які стають у нагоді не лише в школі, але й у подальшому житті;
- *відповідність сучасним освітнім тенденціям:*сучасна освіта орієнтована на розвиток особистості, критичного мислення та творчого підходу до вирішення проблем. Використання гри як засобу навчання повністю відповідає цим вимогам;
- *практична спрямованість:* дослідження ролі гри в розвитку компетентностей молодших школярів має не лише теоретичне значення, але й практичну цінність. Ігоровий підхід може стати основою для розробки нових методик, навчальних програм, спрямованих на підвищення якості початкової освіти.

Гра є засобом і формою реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі початкової школи, метою якого є спрямованість навчання на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію.

Використання діяльнісного підходу дає можливість кожному учневі знайти свій оптимальний стиль навчання, демонструвати здобуті результати, а також здійснювати оцінювання та самооцінювання власних компетентностей. Це сприяє створенню сприятливого психологічного середовища, забезпечує навчання у комфортному темпі, знижує рівень конфліктів і допомагає уникнути перевантажень.

Принципи діяльнісного підходу відображено на рис.1.

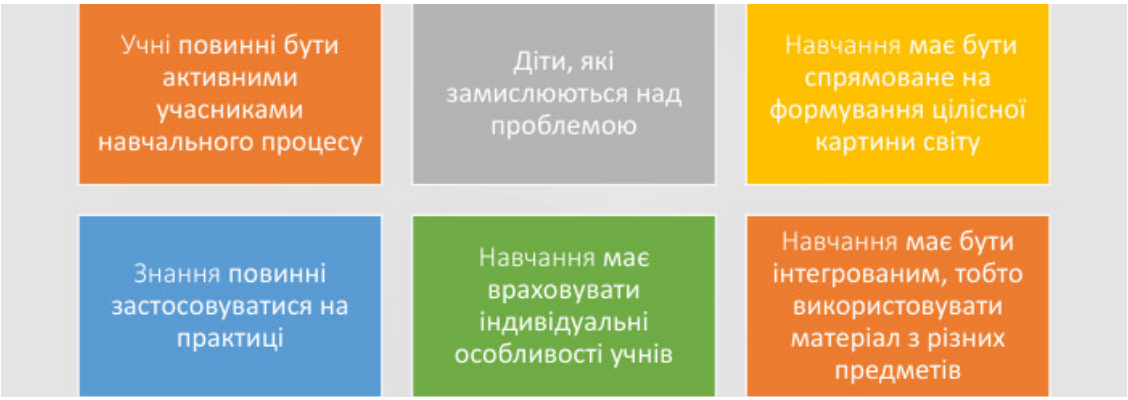

Рисунок 1. Принципи діяльнісного підходу

Отже, порушена нами проблема визначення ролі гри в розвитку ключових компетентностей молодших школярів через діяльнісний підхід є актуальною, оскільки вона відображає сучасні вимоги до освіти, враховує вікові особливості дітей та пропонує ефективні шляхи розвитку ключових навичок, необхідних для успішного навчання та соціалізації. Дослідження цієї проблематики може сприяти вдосконаленню навчального процесу в початковій школі та забезпечити гармонійний розвиток особистості кожного учня.

Список використаних джерел

1. Шаран О., Шаран В., Данканич Е. (2022). Особливості використання діяльнісно-ігрового підходу в освітньому процесі початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. Вип.53, том 2. С.41-44.
2. Пушкарьова Т.О., Топузов О.М.(2019). Інтегративно-діяльнісна педагогіка: монографія. Київ : Педагогічна думка. 304 с.

Гоч Вікторія Петрівна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Матвійчук Тетяна Адамівна,
викладач програмування та інформаційних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України» (м. Рівне, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Освітній процес в Україні зазнав значних трансформацій у зв’язку з військовими діями що вимагає нових підходів до навчання та викладання. Сучасні виклики зумовили необхідність впровадження інноваційних методик, що дозволяють забезпечити ефективне навчання в умовах нестабільності та обмеженого доступу до традиційних навчальних ресурсів. Цифрові технології стали основним інструментом підтримки освітнього процесу. Використання платформ Zoom, Google Classroom, Moodle та інших сприяє безперервності навчання, дозволяючи студентам отримувати знання незалежно від їхнього місця перебування (Міністерство освіти і науки України, 2022).

Особливу увагу варто приділити гейміфікації та мікронавчанню. В умовах постійного стресу студенти потребують нових форматів засвоєння матеріалу. Використання ігрових елементів у навчанні підвищує мотивацію, а мікронавчання дозволяє краще опрацьовувати інформацію малими частинами (Академія Візіон, 2023).

Адаптивне навчання є важливим елементом ефективної освіти в умовах війни. Індивідуалізація підходів до студентів з урахуванням їхніх можливостей, психоемоційного стану та технічних можливостей сприяє підвищенню успішності ([нтернаціональна Рада з освітніх технологій, 2023).

Значна роль у підтримці студентів належить психологічному супроводу. Освіта під час війни має враховувати емоційний стан учасників процесу, що зумовлює необхідність впровадження курсів психологічної стійкості, менторських програм та консультацій (Академія Візіон, 2023).

Змішане навчання, що поєднує онлайн- та офлайн-формати, дозволяє компенсувати обмеження, викликані військовими діями. Гібридний підхід забезпечує гнучкість навчального процесу та можливість індивідуального темпу навчання (Міністерство освіти і науки України, 2022).

Автономне навчання набуває дедалі більшого значення. Розвиток навичок самостійної роботи сприяє підготовці студентів до викликів сучасного ринку праці, а також дозволяє компенсувати обмеження,

пов’язані з доступом до викладачів (Інтернаціональна Рада з освітніх технологій, 2023).

Використання мобільних застосунків для освіти відкриває нові можливості для студентів. Освітні платформи, такі як Coursera, Duolingo та Prometheus, надають доступ до якісного контенту, що сприяє самоосвіті та професійному розвитку (Міністерство освіти і науки України, 2022).

Практикоорієнтовані підходи в освіті стають ще більш актуальними. В умовах кризи важливо робити акцент на реальних кейсах, практичних завданнях та симуляціях, що дозволяють студентам отримати навички, необхідні для вирішення проблем у реальному житті (Академія Візіон, 2023).

Інтерактивні методи навчання, зокрема групові проєкти та використання платформ Miro і Padlet, сприяють ефективному спільному навчанню. Колаборація дозволяє студентам розвивати комунікативні та аналітичні навички, що необхідні для сучасного світу (Інтернаціональна Рада з освітніх технологій, 2023).

Окрему увагу слід приділити питанням цифрової безпеки та критичного мислення. Оскільки значна частина навчання проходить онлайн, важливо навчати студентів безпечного використання цифрових ресурсів, а також аналізу інформації для уникнення дезінДоступність навчальних матеріалів є ключовим фактором успішного навчання формації (Міністерство освіти і науки України 2022).

Використання відкритих освітніх ресурсів, онлайн-бібліотек та архівів сприяє рівному доступу до знань незалежно від соціального чи географічного статусу студентів (Академія Візіон, 2023).

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України. (2022). Освітня діяльність в умовах воєнного стану: Інноваційна та проектна діяльність. [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu%20Innovatsiyna.ta.proyektna.diyalnist.pdf
2. Академія Візіон. (2023). Гейміфікація в освіті: нові можливості. [Електронний ресурс]. URL: https://academyvision.org/index.php/av/article/view/995
3. Інтернаціональна Рада з освітніх технологій. (2023). Освітній процес в умовах війни: як ми змінилися. [Електронний ресурс]. URL: https://intboard.ua/pres-sluzhba/blog/osvitniy-protses-v-umovakh-viyny-yak-my-zminylysya

Губа Дарія Олександрівна
учениця 11б класу
Городищенського економічного ліцею
Городищенської міської ради
Черкаської області
Марченко Оксана Євгенівна
вчитель біології та хімії
Городищенського економічного ліцею
Городищенської міської ради
Черкаської області

ВИВЧАЄМО ЕКОМАРКУВАННЯ ЧЕРЕЗ ВЕБКВЕСТ

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу. Характерною особливістю цього періоду розвитку педагогічної освіти є пошук нових форм, методів і засобів навчання; розгортання широкої експериментальної та дослідницької роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій.

Однією з таких інноваційних технологій є вебквест. Вебквест – це новітня форма навчання учнів із залученням інтернет-технологій. Саме інтернет допомагає учню знаходити необхідну інформацію, розвивати вміння аналізувати отриману інформацію, систематизувати її та вирішити поставлені задачі.

Основоположником інтернет-вікторини – веб-квесту, є американський професор Берні Додж, який ввів цей термін в 1995 році. Він займався впровадженням ІТ-технологій в навчальний процес. У 1995 році в Сан-Дієго викладачі університету Берні Додж та Том Марч розробили концепцію вебквестів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет. Вони визначили веб-квест як «формат уроків, орієнтований на запит, в якому більшість або вся інформація, з якою працюють учні, надходить з Інтернету». Ця технологія швидко стала популярною, її оцінили вчителі та учні, так як веб-квести дозволяють учням виконувати дослідницьку роботу і самостійно відшукувати відповіді для вирішення завдань.

Ми в своїй дослідницькій роботі використали цю технологію для вивчення екомаркування, актуальної проблеми в різних країнах, в тому числі і в нашій державі. Ми поєднали Інтернет, гру та дослідження.

Екологічний веб-квест «Відкрий світ екомаркування» з учнями Городищенського економічного ліцею був проведений за авторською методичною розробкою Оксани Євгенівни Марченко, вчителя біології і хімії. Розробка отримала високу незалежну експертну оцінку, а Оксана

Євгенівна стала однією з 9 переможців ІІ Всеукраїнського конкурсу серед вчителів "Урок з екологічного маркування".

Анатомія кейсу: веб-квест розроблений авторами на платформі Genielly, у ході якої учні мали виконати ряд завдань дослідницького та просвітницького характеру за допомогою різних онлайн сервісів.

Оригінальність ідеї заходу полягає в організації роботи у формі веб-квесту з повною авторською розробкою та виконанням усіх елементів гри. Організація заходу проводилась за допомогою онлайн-інструментів.

Рівень (цільова аудиторія): участь у квесті взяли учні ліцею та всі бажаючі.

Інструментарій квесту:

– організаційне оформлення квесту – офіційний сайт Городищенського економічного ліцею – **настановча стаття**, платформа Genially – розташування **ігрового поля** квесту «Відкрий світ екомаркування»

– допоміжні онлайн сервіси Google-форми, Youtube, Classtime, Learningapps.org, Canva.com, Padlet та мобільний додаток Ecolabel Guide для організації зворотного зв'язку, виконання дослідницьких і творчих завдань, комунікації;

– таблиця Exel для відстеження прогресу учасників квесту;

– сервіс відеоконференцій Zoom для проведення підсумкової конференції учасників квесту.

Термін проведення квесту: поетапно протягом 2 тижнів – кожен новий етап квесту оголошується через день.

Відео-звіт за підсумками роботи.

Отже, під час проведення веб-квесту, дослідники виконали ряд завдань: ознайомилися з інформацією про знаки екомаркування в різних країнах та в Україні. Знайшли інформацію про екомаркування І типу, яке прослідковує виріб від виробництва до його утилізації і є «екологічно дружнім» для довкілля. Дослідили наявність товарів з екомаркуванням в магазинах населеного пункту та розповіли про нього близьким. Учасники підтвердили свою готовність платити більше за товар, який є безпечним для довкілля.

Вебквест це цікава форма роботи дослідницького характеру для сучасної молоді.

Список використаних джерел:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Вебквест
2. https://bigbro.com.ua/veb-kvest-tse-shho-take-sposib-aktivizatsiyi-navchalnoyi-diyalnosti-uchniv/ Веб-квест – це що таке… Спосіб активізації навчальної діяльності учнів / Оксана Гришко

3. Впровадження квест-технології у освітній процес [Архівовано 30 січня 2022 у Wayback Machine.]: навчальний посібник / І.М.Сокол. – Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2014. – 108 с.
4. Сокол І. М. Квест як сучасна інноваційна технологія навчання / І. М. Сокол // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. – Рівне : РДГУ, 2013. – Вип. 7 (50). – С. 168-171.

Данилевський Давид Русланович,
студент спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Лапченко Ірина Олексіївна,
викладач історії,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»
(м. Ірпінь, Київська область, Україна)

ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ ГЕРОЇЧНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Враховуючи нові жахливі реалії в Україні та обставини, пов’язані з війною, все більшої актуальності набуває поширення фактів про героїчні вчинки українських військовослужбовців ЗСУ, Нацгвардії, бійців добровольчих батальйонів, територіальної оборони, які роблять неможливе для захисту нашої України, нашої нації і державності.

Боротися за існування завжди важко, а особливо, якщо на кону – існування народу і держави...

Гортаючи сторінки історії, ми не знайдемо жодного періоду, коли б українці жили щасливо та будували своє майбутнє... Увесь час хтось нападав і захоплював наші території, хтось знищував культуру, мову, самобутність українців і влаштовував геноцид...

Понад усе наш народ завжди цінував свободу і свою землю. Українці ніколи нікому не загрожували, не посягали на чуже. Увесь час нам доводилося захищатися від нападників, щоб не допустити завоювання своєї країни.

Історія нашого народу – це постійна боротьба за волю та існування. У боротьбі минали століття... Змінювались часи, зброя, військова техніка та способи ведення війни, але незмінними залишалися волелюбний дух, мужність, незламність і здатність до самопожертви українців, які дивують і нині увесь світ.

З чого ж все почалося? Боротьба за рідну землю та волю в українців

тісно пов’язана з козацтвом. Козаки навічно вписані в історію, як надзвичайно розумні, кмітливі, сильні, витривалі та вправні воїни, що славилися своїм бойовим мистецтвом. Шанували вони своє братерство, цінували свободу, а ще, мали завжди одну єдину мрію – створити свою незалежну державу! (Король, с. 105) От, і воювали лицарі-козаки за свої землі та за звільнення свого народу з-під гніту чужоземців. Чого тільки варті були козацько-селянські повстання і Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького!

Коли почалася Перша світова війна, то на території Галичини, що була під владою Австро-Угорщини, утворилася військова сила – Легіон Українських Січових Стрільців. Головним завданням загонів УСС було захищати Українську державу, її території. Фактично, тоді відбулося зародження української національної армії – армії свідомих, розумних, ідейних захисників Української Народної Республіки. Згодом січові стрільці стали підрозділом Армії УНР. Їй довелося воювати на декілька фронтів, та, ціна тому – збереження державності.

У роки Другої світової війни зажевріла надія в українських серцях на відновлення незалежності України. Українська Повстанська Армія, яка була тоді основною силою опору на території України, виступала за створення самостійної, соборної української держави, яка мала включати в себе всі етнічні українські землі. Воювала УПА на два фронти – проти нацистської Німеччини і проти совєтської влади. Солдати не володіли достатнім запасом озброєння, але вони мали хорошу військову підготовку. Ці хлопці відзначались надзвичайно сильним патріотичним духом, вірою в ідею української соборності, аж до готовності самопожертви заради неї. (Щур, с.196)

І, хоча нашому народові не вдалося тоді вибороти право на вільне існування і створити суверенну, незалежну, демократичну державу, та, все ж, його подвиг назавжди закарбувався в історії. Українці завжди були гордими, мужніми, героїчними, ніколи не зазіхали на чужі землі, мали високі цінності, а особливо цінували свободу і гідність, свято берегли свої традиції та історичну пам'ять. Так було і в часи Козаччини, і в буремні 1917 – 1921 роки, так є і тепер. (Гончарук, с. 284)

Українська армія зараз одна з найкращих у світі. Українське військо сильне фізично, та головне – морально.

Після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, ЗСУ зазнали значних змін. Вони активно переймають стандарти НАТО та впроваджують новітні технології й сучасні методи ведення війни, широко використовують безпілотні літальні апарати (БПЛА) та роботизовані платформи.

Українська армія отримує значну підтримку від міжнародних партнерів у вигляді зброї, техніки та навчання. Це дозволяє ЗСУ ефективно протистояти агресії. (4)

Поряд із нашими військовими проти ворога воюють партизани і волонтери. Рух Опору в теперішній війні має величезне значення: його учасники чинять збройний спротив на територіях, окупованих росією, куди не можуть дістатися наші військові.

Національно-визвольна війна продовжується... І її головний герой – УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД, який бореться за СВОЮ, Богом дану, ЗЕМЛЮ!

Метою боротьби українського народу є відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності та незалежності всієї України.

Ми розуміємо, що ця війна швидко не скінчиться, бо на кону стоїть не лише територія, а й майбутнє нашої країни, її цінності та місце у світі.

Буде нелегко, та ми переможемо, бо на нашому боці правда і нас підтримує увесь цивілізований світ!

Українська історія – це не лише хроніка подій, а й епопея боротьби за виживання та незалежність. Починаючи від козацьких походів і до сучасного протистояння російській агресії, українці демонструють могутній незламний дух та героїзм, якими захоплюється увесь світ!

Список використаних джерел

1. Вклоняємось доземно українському солдату/ літ. ред. Т. Король. 3-е вид. (2016). Київ: Народна армія. 196 с.
2. Народжені захищати Україну/ упорядник Р. В. Щур. (2019). Чернівці: Місто. 216 с.
3. Український патріотизм – фактор державності, стабільності, добробуту/ В.В. Барладяну-Бирладник, В. К. Борисенко, Г. І. Гончарук. (2022). Одеса: Астропринт. 306 с.
4. 10 фактів про збройну агресію Росії проти України. URL: https://10-faktiv-pro-zbrojnu-agresiyu-rosiyi-proti-ukrayini.htm

Данилів Ірина Миколаївна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Боднар Ореста Володимирівна,
к. е. н., доцентка,
ВП НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»
(м. Бережани, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ТА СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТЬ З ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Для успішного вирішення проблем, які стоять перед аграрним сектором економіки України, необхідною умовою є підготовка висококваліфікованих кадрів. За сучасних умов, враховуючи нові підходи до організації навчально-виховного процесу, виникає необхідність створення особистісно-орієнтовних технологій, які дають студентам можливість брати участь у вирішенні дослідницьких, творчих і фахових завдань. Активізація навчання та виховання здійснюється через прямі та зворотні зв’язки між викладачем та студентами. Це можна забезпечити завдяки застосуванню дискусійних форм у процесі навчання, тобто формування заняття таким чином, щоб у вивченні поставлених проблем студенти брали активну участь.

Основними видами навчальних занять є: лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття та консультації.

Практичні заняття є однією з найефективніших і важливих форм проведення навчальних занять, оскільки вони, крім основного призначення, розвивають наукове мислення та мову студентів, допомагають викладачеві краще пізнати інтелектуальний рівень кожного зі студентів, донести до них і поглибити потрібні знання, та перевірити, як ці знання засвоєні. Практичні заняття покликані показати та довести до свідомості студента зв’язок теорії з практикою, створюють найбільш сприятливі можливості для вивчення облікових дисциплін тощо.

Правильно організовані практичні заняття мають важливе виховне та практичне значення (реалізують дидактичний принцип зв'язку теорії з практикою) і орієнтовані на вирішення наступних завдань:

– поглиблення, закріплення і конкретизацію знань, отриманих на лекціях і в процесі самостійної роботи;

– формування практичних умінь і навичок, необхідних в майбутній професійній діяльності;

– розвитку умінь спостерігати та пояснювати явища, що вивчаються;

– розвитку самостійності тощо (Журавська Н.С., с. 86).

Зміст практичних робіт пов'язаний з іншими видами навчального експерименту (демонстраційними дослідами, розв'язанням експериментальних задач) та науковими спостереженнями. Одна з важливих переваг практичних занять у порівнянні з іншими видами аудиторної навчальної роботи полягає в інтеграції теоретичних знань з практичними уміннями і навичками студента в єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру.

Практичні заняття є важливим елементом навчального процесу, який дозволяє закріпити знання, одержані на лекції, і наблизити їх до реальних умов життя із врахуванням зазначених негативних чинників.

Формування системи знань з навчальної дисципліни – справа клопітка, планована, важка навіть для досвідчених викладачів. Вона має два

аспекти: систематичність організації занять (лекції, семінари, лабораторні та самостійні роботи і т. ін.) і систематичне оволодіння студентом знаннями, уміннями і навичками. Для реалізації цього важливого дидактичного принципу необхідно дотримуватися таких правил:

– при вивченні нового матеріалу спиратися на раніше засвоєні знання і розпочинати з актуалізації (пригадування, відтворення) і систематизації вже наявних знань студентів;

– поступово диференціювати та конкретизувати загальні положення;

– розподіляти навчальний матеріал на логічно завершені фрагменти, встановлювати порядок і методику їх опрацювання;

– у кожній темі визначати фундаментальні опорні поняття та подавати зорові підсилювачі;

– рівномірно розподіляти навчальні заняття у часі та регулярно їх проводити;

– системно підходити до структурування навчального змісту;

– регулярно здійснювати контроль навчальних досягнень студентів.

Доступності навчальної інформації на практичному занятті, ґрунтовності засвоєння знань сприяє вміле застосування викладачем засобів наочності. Наочність не тільки підвищує доступність матеріалу, а й покращує розуміння зв’язку наукових теорій з життям, формує пізнавальний інтерес студентів, мотивацію до оволодіння знаннями (Лузан П.Г., с. 113).

Було б помилкою переоцінювати значення наочності у навчанні. Наочність не мета, а лише засіб навчання. Тільки розумне поєднання слова і засобів наочності приводить до осмислення причинно-наслідкових зв’язків, розуміння понять, категорій, мікроструктур, процесів тощо.

Ефективним методом для проведення практичних занять є попередня розробка з облікових дисциплін збірників практичних задач і завдань, які давали б можливість проводити розрахунки і робити записи безпосередньо у збірнику.

Під час практичного заняття необхідно створювати робочу обстановку наближену до професійної діяльності, коли бухгалтер для розв’язання облікового завдання, може користуватися різними інформаційними джерелами. Студентів необхідно налаштовувати на те, що у сучасному світі їм прийдеться працювати з великими масивами інформації, яка постійно змінюється, тому важливо здобути навик швидко знаходити необхідну інформацію, використовувати її і робити правильні висновки. Викладач повинен чітко вказати студентам, яку інформацію треба вчити напам’ять, а яку одержувати в режимі пошуку (Ясишена В., Головай Н., с. 79).

Важливе значення в навчальному процесі займає семінар, який пов'язаний зі всіма видами навчальної роботи і, насамперед, з лекційним заняттям та самостійною роботою студентів. На якість семінарського заняття впливає те, як була проведена і засвоєна лекція, а також здатність студента здійснювати самостійну позааудиторну роботу з першоджерелами, документами, додатковою літературою.

На сьогоднішній день необхідно активно змінювати методику проведення семінарських занять при вивченні облікових дисциплін, особливо на старших курсах. Класичні семінари, коли відбувається доповідь студента за результатами самостійної роботи у вигляді реферату, конспекту, розгорнутого плану або тез, в достатній мірі не активізує весь його розумовий потенціал і не в повній мірі сприяє виробленню можливостей до самостійного і критичного мислення. Семінарські заняття необхідно проводити у формі діалогів і дискусій з проблемних питань, ділових ігор, полеміки, які можливо організовувати шляхом поділу академічної групи на малі групи.

Також викладач повинен вміти підтримувати позитивний загальний мікроклімат в процесі навчання, що покращує настрій суб'єктів навчального процесу і сприяє кращому засвоєнню матеріалу і розвитку їх розумових якостей. Необхідно відмітити, що студенти активізуються при наданні їм доручень з виконання асистентських функцій, а також стимулювання взаємодопомоги між студентами, коли сильніші студенти допомагають слабшим під наглядом викладача.

Для покращення ефективності процесу навчання необхідно сприяти збільшенню практичної складової в освітньому процесі, тому що практичне застосування теоретичних знань завжди є найважливішим стимулом до навчання. При викладанні облікових дисциплінах повинен дуже тісно підтримуватися зв'язок теорії з практикою, через закріплення теоретичних знань шляхом розв'язання задач, виконання ситуаційних завдань, пошук вирішення проблемних питань тощо.

Список використаних джерел:

1. Журавська Н. С. (2003). Курс лекцій з дисципліни «Теорія і методика професійної підготовки спеціалістів (загальна методика)». К.: НАУ. 90 с.

2. Лузан П. Г. (2003). Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі. К.: Аграрна освіта. 229 с.

3. Ясишена В., Головай Н. (2018). Проблеми методики викладання облікових дисциплін. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. наук. журн.* Випуск 1-2. С. 78-85.

Дацик Максим Володимирович,
учень Дніпровської гімназії №106
Дніпровської міської ради
Коноваленко Вікторія Федорівна
Вчитель початкових класів
вищої категорії, старший вчитель
Дніпровська гімназія №106
Дніпровської міської ради

КАХОВСЬКЕ ВОДОСХОВИЩЕ ДО ТА ПІД ЧАС ВІЙНИ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ.

Руйнування Каховської ГЕС у червні 2023 року стало однією з найбільших екологічних катастроф в історії України (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, 2023 (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, 2023). Це спричинило масштабні зміни в природних екосистемах, що сформувалися навколо Каховського водосховища (Державне агентство водних ресурсів України, 2023). До трагедії ця водойма була важливим джерелом води для населення, сільського господарства та промисловості, а також середовищем існування для сотень видів флори і фауни (Інститут гідробіології НАН України, 2023).

Підрив дамби призвів до катастрофічних наслідків: масової загибелі риби (Greenpeace, 2023), втрати місць гніздування птахів (Знищення Каховського водосховища: наслідки для довкілля - Українська природоохоронна група), пересихання заплавних територій і деградації ґрунтів (Журналістське розслідування ВВС Україна, 2023).

Ця подія стала серйозним викликом для екологів та науковців, які аналізують масштаби шкоди та розробляють заходи для відновлення довкілля (ООН, 2023). Вивчення наслідків катастрофи допоможе не лише оцінити завдані збитки, а й виробити ефективні механізми подолання екологічної кризи та запобігання подібним трагедіям у майбутньому.

Каховське водосховище до підриву.

Каховське водосховище до початку війни було одним із найбільших штучних водойм України, яке забезпечувало водою південні регіони країни, включаючи Крим, а також слугувало для роботи Каховської ГЕС, зрошення рослин та питного водопостачання східних регіонів України. Площа водосховища складала близько 2 155 км², а об'єм – 18,2 км³ води. Вода використовувалася для охолодження Запорізької АЕС та забезпечення роботи Північнокримського каналу. Водосховище слугувало важливим джерелом для сільського господарства та екосистеми регіону. Також було одним із найбільших водних об'єктів України, яке підтримувало унікальну екосистему:

Тваринний світ.

-Риби: понад 40 видів, серед яких цінні промислові види: судак, щука, лящ, короп, сом, товстолобик, а також рідкісні осетрові (стерлядь, білуга)

-Птахи: велика кількість водоплавних птахів: лебеді, чаплі, качки, баклани, мартини.

У заплавах гніздилися орлани-білохвости.

-Ссавці: видри, ондатри, кабани, лисиці - які використовували прибережні території як місця проживання.

-Земноводні та плазуни: жаби, тритони, водяні змії, болотяні черепахи.

Рослинний світ.

-Водна флора включала очерет, латаття, ряску, водорості, які формували середовище для риб і птахів.

-У заплавах річки Дніпро росли верби, тополі, очеретяні зарості, що слугували природним фільтром води.

Каховське водосховище після підриву 6 червня 2023 року.

Внаслідок руйнування дамби 6 червня 2023 о 2.30 ночі водосховище практично зникло, перетворившись на заболочену територію.

Величезні площі сільськогосподарських угідь залишилися без зрошення, що спричинило катастрофічні наслідки для економіки та екології.

Багато населених пунктів зазнали затоплення, а потім нестачі води.

Виникли екологічні проблеми, зокрема масова загибель риби та забруднення довкілля.

Запорізька АЕС опинилася під загрозою аварії через втрату стабільного джерела води для охолодження.(Підрив Каховської ГЕС: загрози та економічні наслідки)

Водосховище майже повністю висохло. Величезні території перетворилися на засолену пустку та заболочені ділянки, що ускладнює відновлення екосистеми. Ґрунти зазнали деградації через зміни рівня вологи та вимивання корисних речовин.

Через різку зміну рівня води загинули мільйони риб, зокрема осетрові види, що перебувають під загрозою зникнення. Загибель водоростей і дрібних організмів порушила харчовий ланцюг живлення, що вплине на річкові та морські екосистеми. Викиди органічної маси спричинили розкладання біомаси, що призводить до дефіциту кисню у воді та створення "мертвих зон".(Національна академія наук України)

Потоки води затопили склади з хімікатами, нафтопродуктами, добривами та відходами, які потрапили в річку Дніпро й Чорне море. Унаслідок руйнування каналізаційних систем у населених пунктах зросла загроза епідемій, особливо холери та кишкових інфекцій. Відбулося значне забруднення ґрунтових вод, що робить воду непридатною для пиття та сільського господарства.

Зникнення водосховища залишило без води зрошувані поля у Херсонській, Запорізькій та Дніпропетровській областях. Це спричинило засуху та ерозію ґрунтів, що призведе до багаторічного падіння врожайності. Постраждали унікальні заповідні зони, такі як Великий Луг, що був важливим місцем для гніздування птахів та середовищем для рідкісних видів тварин. Через зміну екосистеми загинули тисячі диких тварин, які не змогли евакуюватися із затоплених територій.

Тонни мулу, органічних решток та отруйних речовин потрапили до Чорного моря, що викликало цвітіння води та загибель морських організмів. У прибережних районах зафіксовано зростання концентрації токсинів та важких металів. Відбулася загибель частини популяцій дельфінів та риби через отруєння та нестачу кисню.

Шляхи подолання екологічної кризи після підриву Каховської ГЕС

Відновлення екосистеми Каховського водосховища та прилеглих територій потребує комплексного підходу та тривалого часу. Основні заходи включають екологічні, інфраструктурні, соціальні та міжнародні ініціативи.(SAVING WILDLIFE IN TIMES OF WAR TOGETHER!)

1. Відновлення водних ресурсів та екосистеми

-Будівництво нових водосховищ та штучних водойм для забезпечення водопостачання.

-Розчищення русла Дніпра від мулу та забруднень, контроль якості води.

-Моніторинг рівня ґрунтових вод та створення системи регулювання вологості для сільськогосподарських земель.

-Заліснення та відновлення заповідних територій для відновлення природного балансу.

2. Дегазація та очищення забруднених територій

-Утилізація хімічних речовин та нафтових відходів, які потрапили у воду.

-Рекультивація ґрунтів, що зазнали забруднення важкими металами та токсинами.

-Біологічна реабілітація – використання спеціальних бактерій для розкладання забруднюючих речовин у воді та ґрунті.

-Будівництво нових каналізаційних та очисних споруд у затоплених населених пунктах.

3. Відновлення сільського господарства

-Створення альтернативних джерел водопостачання для зрошення сільгоспугідь (артезіанські свердловини, дощувальні системи).

-Упровадження сучасних методів землеробства для відновлення родючості виснажених ґрунтів.

-Розвиток водозберігаючих технологій – крапельне зрошення, використання стійких до посухи культур.

-Державна підтримка фермерів та аграріїв, які господарства яких постраждали) через екологічну катастрофу.

4. Залучення міжнародної допомоги

-Співпраця державних екологічних організацій з ООН, ЄС для відновлення водних ресурсів.

-Отримання грантів та фінансування для відбудови критичної інфраструктури.

-Залучення іноземних експертів та екологів для розробки стратегії відновлення.

-Інформаційна кампанія для привернення уваги світової спільноти до наслідків катастрофи.

5. Моніторинг ситуації та запобігання новим катастрофам.

-Створення систем раннього попередження про надзвичайні ситуації на водних об'єктах.

-Розвиток екологічного законодавства та контроль за дотриманням норм безпеки.

-Будівництво сучасних дамб та гідроспоруд з урахуванням сучасних ризиків.

-Збільшення фінансування екологічних програм та природоохоронних заходів.

Висновок

Подолання наслідків екологічної катастрофи після руйнування Каховської ГЕС потребує поєднання державних, міжнародних та наукових зусиль. Повне відновлення водних ресурсів, екосистеми та сільського господарства може зайняти 10–20 років, але ефективна стратегія дасть змогу мінімізувати збитки та адаптувати регіон до нових умов.

Список використаних джерел

1. Офіційні звіти Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України – аналіз екологічних наслідків руйнування Каховської ГЕС.

2. Дані Державного агентства водних ресурсів України – статистика змін рівня води та якості водних ресурсів після катастрофи.

3. Звіти міжнародних екологічних організацій (Greenpeace, WWF, UNEP) – оцінка впливу катастрофи на довкілля та методи відновлення.

4. Матеріали ООН та Європейського Союзу – інформація щодо міжнародної допомоги та підтримки екологічних ініціатив.

Дацюк Артем Ілліч,
здобувач освіти першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності «Професійна освіта»
Чередник Лідія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В умовах глобальної цифровізації розвиток цифрових навичок стає ключовим чинником підвищення якості освіти. Освіта у XXI столітті орієнтована на використання цифрових інструментів, що дозволяє оптимізувати освітній процес, зробити його гнучкішим та інтерактивним. Використання цифрових технологій у освіті сприяє розвитку критичного мислення, креативності та здатності до самонавчання.

Сучасне освітнє середовище неможливо уявити без цифрових технологій, які проникають у всі сфери життя, включаючи освіту.

Відтак, у дослідженнях Г. Поліщук. Р. Гавриленко, О. Кучая зазначено, що педагоги вищої школи повинні мати відповідні цифрові навички, щоб ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у освітньому процесі (Polishchuk and others, 2022).

Цифрові навички стали важливим компонентом для розвитку цифрової компетентності педагогів вищої школи, адже забезпечують можливості:

- використовувати електронні платформи для навчання (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams);
- взаємодіяти через відеоконференції та вебінари (Zoom, Google Meet);
- створювати інтерактивний контент за допомогою спеціальних програм (Canva, Kahoot, Padlet);
- використовувати технології штучного інтелекту для автоматизації оцінювання та персоналізації навчання;
- організовувати ефективну дистанційну та змішану форму навчання (Puhach and others, 2021).

У сучасних освітніх установах цифрова грамотність стає обов’язковою компетенцією, яка дозволяє ефективно адаптуватися до швидких технологічних змін. Викладачі, які володіють цифровими технологіями, здатні створювати якісні цифрові освітні матеріали, а студенти можуть самостійно знаходити та аналізувати інформацію,

критично її оцінювати та ефективно використовувати у навчальній діяльності.

Згідно з дослідженнями науковців у цій галузі, педагоги вищої школи мають володіти такими цифровими компетентностями: нформаційна та медіаграмотність – уміння знаходити, аналізувати та критично оцінювати інформацію; комунікація та співпраця – використання цифрових засобів для спілкування, спільної роботи та організації навчального процесу; цифрове створення контенту – навички роботи з текстовими, графічними та мультимедійними редакторами; безпека та кібербезпека – захист персональних даних, управління цифровою безпекою та конфіденційністю; розв'язання технічних проблем – базові знання про роботу з програмним забезпеченням, виправлення технічних несправностей; програмування та автоматизація – основи кодування та роботи з алгоритмами, які сприяють розвитку логічного мислення та розуміння принципів роботи сучасних цифрових технологій (Rakhmanina and others, 2022).

Відтак, розвиток цифрової грамотності можливий через використання таких методів: професійне навчання викладачів – проведення курсів та тренінгів з використання цифрових технологій у викладанні; самостійне навчання – використання відкритих онлайн-курсів; практичне застосування – регулярне використання цифрових технологій у навчальному процесі; гейміфікація – впровадження ігрових методик у навчання за допомогою інтерактивних платформ; обмін досвідом – проведення семінарів, вебінарів, форумів для обміну кращими практиками використання цифрових технологій; використання штучного інтелекту – персоналізоване навчання, адаптація навчальних матеріалів відповідно до рівня знань студента.

Попри значні переваги цифрових технологій, їх впровадження у освітній процес супроводжується певними викликами, зокрема, такими, як недостатній рівень цифрової грамотності серед викладачів старшого покоління; обмежений доступ до якісного інтернету та сучасної техніки в деяких регіонах; проблеми з інформаційною безпекою та захистом персональних даних; психологічні бар'єри щодо використання нових технологій; високий рівень інформаційного перевантаження через надмірну кількість цифрових ресурсів.

В умовах розвитку сучасного освітнього середовища, перспективи розвитку цифрових навичок у викладачів та студентів включають:

Активне впровадження державних програм з цифрової освіти; збільшення кількості онлайн-курсів та ресурсів для самоосвіти; використання технологій штучного інтелекту для автоматизації освітніх процесів; підвищення рівня цифрової культури через розвиток політик цифрової етики та відповідального користування інформаційними технологіями (Рахманіна, 2024).

Отже, розвиток цифрових навичок у викладачів та студентів є необхідністю сучасної освіти. Використання ІКТ підвищує якість

навчального процесу, робить його доступнішим та більш ефективним за рахунок використання інтерактивних форм роботи та технологій. Для ефективного впровадження цифрових технологій необхідно розвивати цифрову грамотність, використовувати онлайн-ресурси та впроваджувати сучасні методики навчання. Майбутнє освіти залежить від рівня цифрової компетентності кожного учасника навчального процесу, а постійний розвиток цифрових навичок сприятиме створенню конкурентоспроможного освітнього середовища, яке відповідає вимогам цифрової епохи.

Список використаних джерел:

1. Polishchuk, G., Khlystun, I., Zarudniak, N., Mukoviz, O., Motsyk, R., Havrylenko, O., & Kuchai, O. (2022). Providing the Practical Component of the Future Specialist with Multimedia Technologies in the Educational Process of Higher Education. *International Journal of Computer Science and Network Security,* 22(9), 714-720. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.93

2. Puhach, S., Avramenko, K., Michalchenko, N., Chychuk, A., Kuchai, O., & Demchenko, I. (2021). Formation of Specialists' Legal Competence in the System of Life Long Education. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(4), 91-112. https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/472

3. Rakhmanina, A., Pinchuk, I., Vyshnyk, O., Tryfonova, O., Koycheva, T., Sydorko, V., & Ilienko, O. (2022) The usage of robotics as an element of STEM education in the educational process. *International Journal of Computer Science & Network Security*, 22 (5), 645-651. https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5

4. Рахманіна, А. С. (2024). Розвиток особистості майбутнього педагога через формування STEM-компетентностей. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*, 15(1).

Дєдух Артем Олександрович,
учень 9-а класу
Овруцького ліцею №3
Литвин-Матійчук Інга Леонідівна,
вчитель географії Овруцького ліцею №3
Житомирської обл.

«ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ У РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ»

Успіх, визнання- два слова які найбільше повторюються в опитуванні молоді, яка тільки починають своє доросле життя і бачать себе через 10 років. Які навички потрібно розвивати щоб мрія не залишилася тільки мрією?

Сучасна успішна людина — це той, хто володіє гнучкістю мислення, здатністю швидко адаптуватися до змін, постійно вчиться та використовує нові знання для досягнення своїх цілей. Вона має розвинене критичне мислення, впевненість у собі та здатність ефективно працювати в команді.

Сьогодні ми збираємося обговорити одну з найактуальніших тем сучасності — роль дослідницької діяльності у формуванні критичного мислення та екологічної свідомості молоді. У світі, де інформація стає все більш доступною, а екологічні виклики набувають глобального характеру, важливо розуміти, як молодь може стати активним учасником вирішення цих проблем.

Дослідницька діяльність — це не просто процес отримання нових знань, а й потужний інструмент для розвитку критичного мислення. Вона вчить аналізувати, порівнювати, ставити під сумнів очевидне та шукати нестандартні рішення. Крім того, дослідження в галузі вторинного сектора економіки України з екологічними аспектами, зокрема з екологічним маркуванням I типу, можуть допомогти молоді не тільки усвідомити власну роль у збереженні навколишнього середовища, розвиваючи відповідальне ставлення до природи та ресурсів планети, але і як українським виробникам стати конкурентними на світовому ринку товарів та послуг.

Теоретичне підґрунтя цієї теми базується на працях таких учених, як Джон Дьюї, який підкреслював важливість досвіду та практики в навчанні, та Лев Виготський, який вважав, що розвиток мислення відбувається через соціальну взаємодію та активну діяльність. Крім того, сучасні дослідження в галузі екологічної освіти (наприклад, роботи Девіда Орра) підкреслюють, що екологічна свідомість формується через особистісне залучення до вирішення реальних проблем.

При підготовці роботи на Всеукраїнський конкурс серед вчителів «Урок екологічного маркування» саме цій вид діяльності учнів 9-11 класів був більш всього застосований.

Давайте розглянемо приклади.

1) Цикл уроків-тренінгів з теми «Екологічне маркування I типу» для старших класів «Зміни починаються з тебе»

Урок 1 Ознайомити учнів з поняттям екологічного маркування I типу, його значенням та принципами функціонування.

https://www.canva.com/design/DAGWJnMFrkM/iDXIJWInZ_28MjReT1TekQ/view?utm_content=DAGWJnMFrkM&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=uniquelinks&utlId=hc3ea60884d

Урок 2 Другий урок став захопливим фіналом подорожі у світ екологічного маркування. Учні, об'єднавшись у три команди «Еко-

експерти», «Еко-стратеги» та «Еко-споживачі», презентували результати своїх міні-досліджень, демонструючи глибоке розуміння теми та креативність.

Команда «Еко-експерти» провела детальне порівняння екологічного маркування I та II типу. Учні переконливо аргументували, що маркування I типу є найбільш надійним і об'єктивним індикатором екологічності продукту, оскільки воно грунтується на суворих критеріях та незалежній сертифікації. Вони також вказали на недоліки інших видів маркування, таких як самодекларації виробників.

Підготували відеоролік "ЗМІНИ ПОЧИНАЮТЬСЯ З ТЕБЕ. Діалог з подругою".

Команда «Еко-стратеги» запропонувала оригінальні ідеї щодо популяризації товарів з екологічним маркуванням та мотивування виробників. Особливо вразив їхній відеоролик, в якому вони переконливо доводили, що вибираючи товари з зеленим журавликом, ми не тільки дбаємо про довкілля, а й підтримуємо виробників, які відповідально ставляться до своїх продуктів та на що потрібно звернути увагу при купівлі певної продукції у магазинах.

Команда «Еко-споживачі» представила результати своїх досліджень асортименту еко-товарів у різних магазинах та аналіз анкетування на першому уроці. Учні виявили, що асортимент таких товарів поступово розширюється, але рівень обізнаності споживачів про екологічне маркування залишається недостатнім. Вони запропонували ряд заходів для підвищення обізнаності населення.

У результаті цього уроку учні не тільки закріпили теоретичні знання, отримані на попередньому занятті, а й розвинули навички дослідження, аналізу інформації та публічних виступів. Вони також усвідомили важливість екологічно відповідального споживання та свою роль у збереженні довкілля.

https://www.canva.com/design/DAGWLRAcop4/pe_qIk8rCDQFWtTZd3cxOw/view?utm_content=DAGWLRAcop4&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=uniquelinks&utlId=h64932d79b2

2) Дайджест виробників продукції які мають “Екологічне маркування I типу” в Україні. "Якість, безпека, екологія – все в одному продукті.

Цей збірник, створений учнями 9-11 класів за допомогою програми Book Creator, є результатом дослідницької роботи, присвяченої українським компаніям, які досягли високих стандартів екологічності. У ньому зібрані історії про виробників, які отримали престижний сертифікат "екологічне маркування I типу".

https://read.bookcreator.com/YibtwIIlbVejpRf5nFG4AA2creo2/OAc9bPAdSDGCg75WSWgT1g

3) Збірник завдань з економічної географії для 9 класу – це інноваційний посібник, створений за допомогою програми Book Creator,

який поєднує в собі глибоке занурення в економічні процеси та гостре розуміння екологічних проблем сучасності.

Особливості збірника:

Структура за таксономією Блума: Завдання в збірнику розроблені згідно з відомою системою таксономії Блума, що дозволяє поступово ускладнювати завдання від простих до складних, розвиваючи різні рівні мислення учнів: від запам'ятовування фактів до аналізу та синтезу інформації.

https://read.bookcreator.com/YibtwIIlbVejpRf5nFG4AA2creo2/i-dvZte_SF6jJ71khxc3zw

Отже, дослідницька діяльність є потужним інструментом для розвитку критичного мислення та формування екологічної свідомості молоді. Вона не лише навчає аналізувати, ставити питання та шукати рішення, але й виховує відповідальне ставлення до довкілля. Досліджуючи, молодь усвідомлює власну роль у збереженні природи та впевненіше рухається до сталого майбутнього. Тому підтримка наукової активності учнів — це інвестиція в їхній інтелектуальний і етичний розвиток.

Дякую за увагу!

Дикий Володимир Степанович,
студент спеціальності "Технологічна освіта"
Метко Андрій Богданович,
викладач загальнотехнічних дисциплін, Комунальний заклад Львівської обласної ради "Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича"

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Освітній процес у закладі фахової передвищої освіти (ЗФПО) повинен будуватися відповідно до потреб особистості та індивідуальних можливостей студентів, зростання їх самостійності й творчої активності. А це, в свою чергу, вимагає організації навчання відповідно до здібностей, таланту молодої людини. Необхідна переорієнтація на те, щоб створити можливості кожному стати самим собою. В закладі освіти основи цих важливих змін закладаються безпосередньо на занятті. То яким повинне бути заняття у таких умовах? Аналіз сучасної педагогічної літератури свідчить, що зміни неможливі без застосування на заняттях інтерактивних технологій, які ґрунтуються на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільному обміні думками тощо.

Технологічна освіта на сьогоднішньому етапі має на меті зробити процес підготовки фахівців більш якісним шляхом забезпечення широких можливостей для розвитку, навчання та виховання творчої особистості, в результаті якого вона буде підготовлена до активного, самостійного життя в суспільстві.

Сьогодні вже неможливо навчати традиційно: у центрі освітньо-виховного процесу має бути студент. Від його творчої активності на занятті, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з викладачем, одногрупниками залежить успіх в свідомому засвоєнні навчального матеріалу.

Концепція і технологія інтерактивного навчання засновані на явищі інтеракції (від англ. Interaction – взаємодія, вплив один на одного). У процесі навчання відбувається міжособистісне пізнавальне спілкування і взаємодія всіх його суб'єктів. Розвиток індивідуальності кожного студента і виховання його особистості відбувається в ситуаціях спілкування та взаємодії людей один з одним.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури заняття. Структура таких занять складається з п'яти етапів:

– мотивація;
– оголошення, представлення теми та очікуваних результатів;
– актуалізація знань, надання необхідної інформації;
– усвідомлення;
– рефлексія.

Центральною частиною навчального заняття є інтерактивна вправа.

У структурі процесу навчання з застосуванням технології інтерактивного навчання можна виділити наступні етапи:

1. Етап підготовки учасників гри і експертів. Викладач пропонує режим роботи, розробляє разом зі студентами головні цілі та завдання заняття, формулює навчальну проблему. Далі він дає характеристику імітації та ігрових правил, огляд загального ходу гри і видає пакети матеріалів.

2. Підготовка до проведення. Викладач викладає сценарій, зупиняється на ігрових завданнях, правилах, ролях, ігрових процедурах. Студенти збирають додаткову інформацію, консультуються з викладачем, обговорюють між собою зміст і процес гри.

3. Проведення гри. З моменту початку гри ніхто не має права втручатися і змінювати її хід. Тільки ведучий може коректувати дії учасників, якщо вони відхиляються від головної мети гри. Викладач, почавши гру, не повинен без необхідності брати в ній участь. Його завдання полягають у тому, щоб стежити за ігровими діями, результатами, підрахунком очок, роз'яснювати неясності і надавати на прохання учасників допомогу в їх роботі.

4. Обговорення гри. Етап аналізу, обговорення і оцінки результатів гри. Викладач проводить обговорення, в ході якого виступають експерти, учасники обмінюються думками, захищають свої позиції і рішення, роблять висновки, діляться враженнями, розповідають про труднощі, що виникали по ходу гри, ідеї, які приходили в голову.

Застосування технологій інтерактивного навчання дозволяє викладачу з'єднати діяльність кожного студента (виникає ціла система взаємодій: викладач-студент, викладач-навчальна група, студент-навчальна група, студент-студент, мікрогрупа-мікрогрупа), зв'язати його освітню діяльність і міжособистісне пізнавальне спілкування.

Використання інтерактивного навчання розкриває перспективи для фахового росту, для самовдосконалення, для навчання разом з студентами.

Технології розподіляють на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації освітньої діяльності студентів:

- інтерактивні технології кооперативного навчання;
- інтерактивні технології колективно-групового навчання;
- технології ситуативного моделювання;
- технології опрацювання дискусійних питань.

Зупинимося на більш детальнішому аналізі інтерактивної технології кооперативного навчання.

Кооперативне вчення, також кооперативне навчання (нім. Kooperatives Lernen) – метод навчання студентів, що припускає співробітництво студентів в групах. При такому підході студенти досягають успіхів у навчанні, лише взаємодіючи один з одним.

При використанні методів кооперативного навчання студенти зіштовхуються з необхідністю вербалізації своїх думок і аргументацією своїх висловлювань. Вони вчаться дивитися на поставлену проблему з іншого кута зору і працювати з іншими точками зору, що часто розходяться зі своїми власними.

Кооперативне навчання – це такий варіант його організації, за якого студенти працюють у невеликих групах, одержавши інструкції від викладача. Потім вони виконують отримане завдання – до того часу, поки всі члени групи не виконають його успішно.

Необхідно організувати заняття таким чином, щоб студенти справді працювали в режимі співпраці, а для цього треба запустити механізм співпраці. Суттєвими компонентами співробітництва є позитивна взаємозалежність, особистісна взаємодія, індивідуальна і групова підзвітність, навички міжособистісного спілкування і спілкування в невеликих групах, обробка даних про роботу групи.

До технологій кооперативного навчання належать такі інтерактивні технології, як робота в парах, ротаційні (змінні) трійки, два-чотири-всі разом, карусель, робота в малих групах, акваріум.

Їх можна ефективно використовувати як на заняттях засвоєння, так і на заняттях застосування знань, умінь і навичок. Це може відбуватись одразу ж після пояснення викладачем нового матеріалу, замість опитування, на занятті, присвяченому застосуванню знань, умінь і навичок, або бути частиною узагальнюючого заняття.

Зупинимося на більш детальнішому аналізі такої інтерактивної технології кооперативного навчання, як робота в парах. Таку роботу застосовують і як окрему технологію, і як підготовчий етап до роботи в групах.

Робота в парах сприяє позитивному ставленню до навчання. Розвиває вміння пристосовуватися до роботи в групах, підготовлює грунт для широкого і ефективного застосування інтерактивних технологій.

Робота в парах дає студентам час поміркувати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед групою. Вона розвиває навички спілкування, вміння висловлюватися, критично мислити, переконувати, вести дискусію. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують багато часу.

Організувати роботу можна наступним чином:

1. Запропонуйте студентам завдання, поставте запитання для невеличкої дискусії, поясніть його, дайте студентам 1-2 хв. для обдумування можливих відповідей або індивідуальних рішень.
2. Визначте, хто з студентів висловлюватиметься першим, запропонуйте обговорити свої ідеї один з одним.
3. Після того як час буде вичерпано, дайте можливість кожній парі представити свої результати роботи.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, можна стверджувати, що найбільш ефективно завдання оволодіння студентами політехнічними знаннями й уміннями в галузі технології можуть бути вирішені шляхом організації цілісного освітньо-виховного процесу технологічної підготовки студентів, використання у викладанні сучасних педагогічних технологій і розвиваючих особистість методів навчання. Особливе значення при цьому має метод проектів, який дозволяє студентам у системі опанування організацією практичної діяльності по всій структурі проектно-технологічного навчання – від ідеї до її реалізації в готовому виробі. Щоб молодь була конкурентно спроможною на ринку праці й могла себе реалізувати, не можна навчати її тільки теорії, необхідно готувати її до практичної діяльності.

Димушко Христина Степанівна,
Студентка спеціальності
“Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”
ВСП Заліщицький фаховий коледж
ім. Є. Храпливого НУБіП України
(м. Заліщики, Тернопільська обл., Україна)
Сопівник Руслан Васильович,
Д.пед.н., професор,
професор кафедри педагогіки
НУБіП України

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

В умовах зростаючих екологічних викликів, спричинених глобальними кліматичними змінами та інтенсивною антропогенною діяльністю, особливої актуальності набуває проблема формування екологічної культури молодого покоління. Майбутні фахівці аграрного сектору, зокрема студенти аграрних коледжів, мають бути не лише професійно підготовленими, а й екологічно свідомими, спроможними приймати рішення з урахуванням принципів сталого розвитку (Ярмиш, с. 47).

Екологічна культура особистості є комплексним утворенням, що включає знання про довкілля, екологічне мислення, систему цінностей та практичні навички екологічно відповідальної поведінки (Бех, с. 126). Така культура виступає основою професійної етики аграрія і є запорукою безпечної та ефективної господарської діяльності, орієнтованої на збереження природних ресурсів (Костенко, с. 33).

Навчальні програми аграрних коледжів передбачають вивчення природничих дисциплін, що створює сприятливі умови для інтеграції екологічної складової у професійну підготовку студентів. Викладачі мають змогу наочно продемонструвати взаємозв’язок між аграрною діяльністю та станом навколишнього середовища, формуючи в студентів відповідальне ставлення до природи (Міщенко, с. 89).

Формування екологічної культури повинно відбуватися системно та охоплювати кілька ключових напрямів:

1. Екологічна освіта – засвоєння знань про функціонування екосистем, принципи раціонального природокористування, норми екологічного законодавства та засади сталого розвитку.

2. Екологічне виховання – формування емоційно-ціннісного ставлення до природи, відповідальності за її збереження, активної життєвої позиції щодо охорони довкілля (Гончарук, с. 42).

3. Практична діяльність – участь у природоохоронних заходах, екологічних акціях, дослідницьких та волонтерських проєктах, що сприяють розвитку громадянської відповідальності (Павленко, с. 54).

4. Професійна підготовка з урахуванням екологічних вимог – впровадження елементів екологічного землеробства, технологій органічного виробництва, методів агроекологічного моніторингу (Заблоцька, с. 23).

Роль педагогів у цьому процесі є визначальною. Вони мають виступати не лише джерелом знань, а й взірцем екологічної культури у повсякденному житті. Важливо також забезпечити екологічну спрямованість освітнього середовища: впроваджувати сортування відходів, дотримання енергоощадних технологій, озеленення територій тощо.

Сприятиме формуванню екологічної свідомості організація міждисциплінарних заходів – тренінгів, семінарів, конкурсів, які активізують творчу та дослідницьку діяльність студентів, формують вміння працювати в команді та критично мислити.

Отже, формування екологічної культури студентської молоді аграрного профілю є важливим чинником забезпечення сталого розвитку сільського господарства. Від рівня екологічної обізнаності майбутніх фахівців значною мірою залежить збереження природного середовища та добробут майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Ярмиш Н.М. Екологічна культура як чинник сталого розвитку // Наукові записки. – 2015. – №2. – С. 45–49.
2. Бех І.Д. Виховання особистості. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Костенко Т.Л. Формування екологічної культури студентської молоді // Педагогіка і психологія. – 2017. – №3. – С. 30–34.
4. Міщенко В.С. Екологічна освіта і виховання у вищій школі. – Харків: Основа, 2012. – 176 с.
5. Гончарук С.В. Екологічна свідомість молоді: шляхи формування // Екологічний вісник. – 2018. – №4. – С. 39–42.
6. Павленко О.В. Педагогічні умови формування екологічної культури // Вісник педагогічних наук. – 2016. – №1. – С. 52–55.
7. Заблоцька О.М. Екологічна культура та екологічна освіта // Екологія і освіта. – 2019. – №2. – С. 20–25.

Доля Анастасія Михайлівна,
учениця 9-Б класу
Тернопільська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №19
Тернопільської міської ради Тернопільської області
Олендер Ірина Орестівна
учитель біології, вища категорія
Тернопільська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №19
Тернопільської міської ради Тернопільської області
м. Тернопіль

ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Найціннішим у житті кожної людини є її здоров'я. Здорова людина живе повноцінним життям і приносить велику користь суспільству. Здоров'я залежить від середовища, яке нас оточує. Зміна клімату, забруднення повітря і води, урбанізація впливають на емоційний і фізичний стан людини. В умовах війни, коли люди можуть відчувати тривогу, страх, депресію, дослідження впливу природних елементів на емоційне здоров'я набувають особливого значення. Дослідження науковців підтверджують, що зелені зони та природне оточення можуть покращити настрій та знизити рівень стресу, в той час як міське середовище може спричиняти відчуття відчуження та депресії.

Метою статті є дослідження впливу навколишнього середовища на емоційний стан людини.

Навколишнє середовище – це важливий термін, який включає в себе: фізичні, соціальні, емоційні та культурні фактори. Ще одним не менш важливим фактором, що має вплив на людину є проживання в певних кліматичних умовах. На настрій та самопочуття людини може впливати атмосферний тиск, вологість та температура повітря. Різкий головний біль, втому та тривожність може викликати висока загазованість та нестача кисню в повітрі. На думку Костюченко Р.В., для дихання потрібне чисте повітря з достатнім вмістом кисню. Але в містах, де є автомобілі повітря забруднене їхніми вихлопними газами (Костюченко,с.40). Дослідження науковців в галузі метеорології стверджують, що висока вологість повітря викликає відчуття пригнічення, апатії, тоді як низька вологість може підвищувати рівень енергії та бадьорості. Деякі дослідження вказують, що тривалість сонячного дня може впливати на емоційний стан людини через регуляцію циркадних ритмів та вироблення гормону серотоніну. Довгі зимові ночі можуть викликати сезонні розлади та впливати на настрій. Різні пори року впливають на емоційний стан людини по-різному.

Із приходом весни та появою сонця більшість людей починають відчувати радість і піднесення. Сонце впливає на вироблення гормону

серотоніну, який пов'язаний із підвищенням настрою та зниженням рівня стресу. Літній світловий день характеризується довгими періодами світла.

Позитивний вплив на емоційний стан людини мають природні ландшафти. Психолог і дослідник природних ландшафтів Прибилова В.М. розробила теорію відновлення уваги, яка стверджує, що перебування у природному середовищі сприяє відновленню втомленого мозку та покращує емоційний стан людини (Прибилова, с.70).

Сучасна людина прагне бути якомога ближче до природи. Прогулянки лісом або парком сприяють відновленню психічної енергії та відчуттю припливу бадьорості. Недарма всі пансіонати, курортні міста та санаторії розташовуються поблизу лісових масивів та водойм. Позитивний вплив на організм також мають ландшафтні художні образи. Таким чином оформлюються сквери, бульвари, набережні, вулиці, малі сади, пришкільні території.

Оскільки екологічна ситуація на планеті з кожним роком погіршується, особливо гострою стала проблема негативного впливу навколишнього середовища на здоров’я людини. Важливою як ніколи є охорона навколишнього середовища. Чиста вода, свіже повітря, родючий ґрунт потрібні мешканцям планети. Спостереження за природними ландшафтами, яскравими кольорами рослинності та звуками природи активізує чуттєві сприйняття, що може відволікати від негативних думок і емоцій. Це знижує відчуття тривожності. Застосування віртуальної реальності для створення природних середовищ, дозволить відчути природу, не виходячи з дому.

Особливої уваги, на нашу думку, потребує проблема формування екологічної свідомості в молоді, оскільки практичне вирішення назрілих проблем пов’язане з якісною організацією освітнього процесу. Факультативні курси, інтегровані уроки, міждисциплінарні заходи, участь учнів у проєктах, інтеграція технологій та створення сприятливого простору для навчання з багатофункціональним зонами. Великі вікна для максимального доступу природного світла, використання натуральних рослинних композицій. Зв'язок учнів з природою позитивно впливатиме на самопочуття та когнітивні функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзензелюк Д.О., Грибан Г.П., Грибан Н.Г. (2004). Вплив навколишнього середовища на стан здоров’я і фізичну підготовленість учнівської і студентської молоді. Мелітополь. 252 с.
2. Костюченко Р.В. Оцінка впливу забруднення атмосферного повітря на здоров’я людини в урбанізованому середовищі на прикладі м.Житомир / Поліський національний університет. Житомир. 2023. 42с.

3. Прибилова В.М. Несприятливі фактори навколишнього середовища та оцінка ризику здоров’я населення / Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна. 173 с.

Дурман Діана Олександрівна
учениця 11-Б класу, Іванівського ліцею №1
Іванівської селищної ради
Пантелей Ганна Григорівна
наук.керівник,
учитель хімії ЗЗСО

ЕКОМАРКУВАННЯ ЯК СИСТЕМА ПОЗНАЧЕНЬ ПРО ІНФОРМАЦІЮ ДЛЯ СПОЖИВАЧІВ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Загальна мета екологічних маркувань полягає у тому, щоб шляхом передавання перевіреної, точної та правдивої інформації про екологічні аспекти товарів чи послуг, сприяти розширенню попиту та постачання тих товарів чи послуг, які чинять найменші можливі впливи на стан довкілля та здоров'я людини, тим самим стимулюючи використання потенціалу для ринково обумовленого постійного поліпшення екологічних характеристик продукції. (Екологічна сертифікація та маркування послуг с.11).

Метою нашого проєкту стало формування поняття про сутність екологічного маркування товарів. Ознайомлення із значенням екомаркування, пояснення важливості екологічних товарів для здоров’я та захисту довкілля. Розвиток екологічного мислення та навичок відповідального споживання. Формування творчої активності та пізнавального інтересу старшокласників, їх спостережливості та бережливого ставлення до власного здоров’я та довкілля.

Завдання учнівського проєкту: виявити на упаковках продовольчих товарів та продуктах харчування хімічні елементи та хімічні речовини корисні для здоров’я, дослідити наявність маркування товарів та продуктів, які найчастіше купують люди. Довести, що означає логотип екологічного маркування на товарах, продуктах та передати інформацію юними дослідниками – командою «Волонтери-за здоровий спосіб життя та здорове довкілля» пересічним громадянам країни про важливий інструмент за покращення якості життя людей. Дослідженнями експертних груп 11-класників, які проживають в Польщі, виявлено наступні позначки: «Євролисток» – єдиний знак Європейського Союзу, який використовується для позначення упаковки органічних харчових продуктів, вирощених без хімічних добрив (приклад - фасовка кефіру). Маркування, у якому застосовується логотип органу сертифікації, та логотип, що вказує на те, що

продукція відповідає вимогам Регламенту Ради ЄС № 834/2007 із зазначенням коду органу сертифікаці (Про охорону навколишнього природного середовища Р.І.). Основним завданням учасників проєкту з екомаркування було виявити позначку України з логотипом «Зелений журавлик». В ході дослідження виявлено, що екологічне маркування повинно містити обов'язкове поєднання таких елементів (Екологічна сертифікація та маркування послуг с.17) знаку «Зелений журавлик»; номеру екологічного сертифікату (під знаком в рамці); декларації, що вказує на схему сертифікації згідно з ISO 14024. Елементи екологічного маркування можуть бути розміщені на лицьовій, зворотній, боковій сторонах паковання. Безперечно, найбільш вигідним розташуванням знаку є лицьова частина паковання. Дозволяється застосовувати виключно Знак за формою і в кольорах наданого макету. За погодженням з органом сертифікації дозволяється монохромне зображення Знаку (Про охорону навколишнього природного середовища Р.V). Таке оформлення сертифікованої продукції підтверджено дослідженнями, які проводились у Чернівецькій області м. Чернівці. Зроблено висновки на основі спостережень:

1. Продукти і товари з логотипом екомаркування України «Зелений журавлик» продаються в більшості у великих торгових центрах.

2. Позначки екомаркування на товарах розміщено у відділах побутової хімії та гігієнічних засобів в порівнянні із продуктовими товарами у співвідношенні 70%/30%.

3. Дослідивши продукти дитячого харчування, виявлено, що продукція на 90% несертифікована, але в доступній мірі-80% є миючі дитячи засоби.

4. Недоліками є те, що екологічно сертифікована продукція на полицях торгових центрів, стоїть поряд із несертифікованими товарами.

5. Реклама на екологічно сертифіковані товари відсутня, як у великих торговельних центрах, так і у невеликих супермаркетах, де здійснювали дослідження. Взято інтерв'ю у пересічнх громадян про їх обізнаність щодо існування товарів з логотипом екомаркування в Україні «Зелений журавлик». За результатами опитування з'ясовано, що 50% громадян на це не звертали увагу, а ті споживачі, які дійсно купують таку продукцію, задоволені якістю до вжитку. Такі товари за хімічним складом не є алергенами , доступні в ціні. Споживачі отримують насолоду , спокій за власне здоров'я, життя, мають надію на оздоровлення оточуючого середовища. Команда юних дослідників, експертів та консультантів готові діяти єдиною командою «Волонтери-за здоровий спосіб життя та чисту Україну», передавати знання про екологічно сертифіковану продукцію під логотипом рідної країни «Зелений журавлик» та рекламувати для всіх учасників освітнього процесу та мешканців рідного краю, з метою підняття іміджу рідної країни на найвищий рівень.

Отже, в ході дослідження джерел інформації було виявлено, що порівняно із зарубіжною практикою, в Україні система сертифікації та екомаркування перебуває ще тільки на етапі свого становлення (Програма екологічного маркування в Україні с.7).

Список використаних джерел

1. Екологічна сертифікація та маркування послуг [Електронний ресурс] / Всеукраїнська громадська організація «Жива планета». - Режим доступу: https://www.ecolabel.org.ua/images/page/ecolabel_book.pdf
2. Екологічне маркування [Електронний ресурс] / Міністерство екології та природних ресурсів України. - Режим доступу: https://mepr.gov.ua/biznesu/ekologichne-markuvannya/
3. Охорона довкілля в Угоді про Асоціацію між Ук раїною та ЄС (2017): доповідь [Електронний ресурс] / Грома дянське суспільство Україна - ЄС. - Брюссель, - Режим доступу: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/ohorona-dovkillya
4. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] (1991): Закон України № 1264XII від 25 червня 1991 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР). - № 41. - Ст. 546. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#T
5. Програма екологічного маркування в Україні (2015) - підбиття підсумків за результатами [Елект ронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2018/9.pdf

Дьоріна Ангеліна Русланівна
Студентка спеціальності
«Початкова освіта»
Рудчик Ольга Сергіївна
к.пед.н, викладач вищої категорії,
КЗ «Жовтоводський фаховий
педагогічний коледж» ДОР (м.
Жовті Води, Україна)

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ВОЄННИЙ ЧАС: ВИКЛИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Оновлення української освіти відбувається постійно, зростає суспільна роль школи, яка прагне якнайкраще враховувати психологію учнів. Незважаючи на труднощі, що виникають у процесі цих змін, особливо важливим стає реформування інклюзивної освіти в складних умовах воєнного часу в Україні. Забезпечення права цих дітей на якісну освіту в умовах війни є надзвичайно важливим завданням для держави

та суспільства. Тому, дітям із особливими потребами потрібно допомагати розвивати життєво важливі навички та ставати повноцінними членами суспільства. Ці завдання власне й покликана вирішити інклюзія: включення до соціальної діяльності осіб із інвалідністю [2].

Останніми роками тема інклюзивної освіти у воєнний час привертає значну увагу науковців у зв'язку з актуальністю забезпечення права на освіту для дітей з особливими освітніми потребами в умовах збройного конфлікту. Серед українських дослідників варто відзначити Ларису Самсонову, яка аналізує організацію інклюзивного навчання в умовах надзвичайних ситуацій, та Наталію Софій, що активно займається впровадженням інклюзії в українській системі освіти, зокрема в умовах воєнного стану. Оксана Жабська та Людмила Шевчук вивчають психолого-педагогічні аспекти підтримки дітей з ООП, зосереджуючись на подоланні наслідків стресу та травматичних подій. У міжнародному науковому просторі важливими є праці таких дослідників, як Roger Slee та Mel Ainscow, які підкреслюють необхідність збереження принципів рівності та доступності освіти навіть у надзвичайних умовах. Значну роль у дослідженні проблем інклюзивної освіти під час воєнних конфліктів також відіграють міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ, що систематично публікують аналітичні звіти та рекомендації щодо підтримки дітей з вразливих категорій у кризових ситуаціях.

Війна значно обмежила доступ дітей з ООП до освітніх ресурсів. Руйнування навчальних закладів та евакуація родин призводять до переривання навчального процесу. Особливо гостро ця проблема постає для дітей з фізичними вадами, які потребують спеціально обладнаних приміщень. У таких умовах важливим рішенням є розвиток дистанційного навчання із застосуванням адаптивних технологій, доступних для дітей з порушеннями зору, слуху та моторики.

Діти з ООП часто гостріше реагують на стресові ситуації, що негативно впливає на їхній емоційний стан та навчальну мотивацію. Важливим завданням є створення програм психоемоційної реабілітації, що включають роботу з психологами, арт-терапію, групові заняття та підтримку з боку соціальних працівників. Також необхідно проводити тренінги для вчителів щодо надання першої психологічної допомоги учням.

В умовах війни педагоги стикаються з необхідністю впровадження нових методик, що дозволять забезпечити безперервність навчального процесу. Вчителі та асистенти повинні володіти сучасними технологіями для дистанційного навчання, знати особливості роботи з дітьми, які зазнали травматичного досвіду, та бути готовими до гнучкого підходу в навчальному процесі.

Головною умовою є створення адаптованих програм та навчальних методик, враховуючи всі особливі потреби дітей з відхиленнями психоемоційного, розумового та фізичного розвитку [1]. Важливо розробляти індивідуальні навчальні плани, що включають альтернативні форми оцінювання, використання інтерактивних платформ та спеціальних методик. Також варто переймати досвід міжнародних організацій, які працюють із дітьми в кризових умовах.

У багатьох країнах, що пережили військові конфлікти, були впроваджені програми підтримки інклюзивної освіти. Наприклад, у Сирії та Іраку активно використовуються мобільні навчальні групи, що дозволяють дітям продовжувати навчання навіть у зонах конфлікту. Важливу роль у цьому відіграють міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ та ЮНЕСКО, які надають навчальні матеріали, проводять тренінги для вчителів та фінансують створення інклюзивних освітніх просторів.

Під час проходження педагогічної практики нами було помічено, що кількість дітей з особливими освітніми потребами значно зросла. Це створює додаткові виклики для вчителів та асистентів. Основними проблемами є недостатня кількість спеціалістів, які можуть надавати корекційну допомогу, а також брак адаптованих навчальних матеріалів. Робота з такими учнями ускладнюється через їхні індивідуальні потреби, необхідність постійної психологічної підтримки та труднощі в організації навчального процесу в умовах воєнного стану.

Також спостерігається, що діти, які пережили травматичні події, часто мають проблеми з концентрацією уваги, емоційною регуляцією та соціальною адаптацією. Вчителі відзначають, що у класах значно зросла кількість учнів із підвищеним рівнем тривожності, що ускладнює їхню взаємодію з ровесниками та процес навчання.

Ще однією важливою проблемою є те, що через евакуацію багато дітей змушені змінювати навчальні заклади або навчатися дистанційно. Це призводить до розриву у засвоєнні матеріалу та втрати соціальних зв’язків. Навіть у тих школах, де впроваджена інклюзивна освіта, нестача ресурсів та кваліфікованих спеціалістів є суттєвими перешкодами для ефективного навчання.

Отже, для покращення ситуації необхідно впроваджувати комплексні підходи до навчання таких дітей, зокрема розширювати доступ до психологічної допомоги, забезпечувати додаткову підтримку педагогам та використовувати сучасні технології для адаптації навчальних матеріалів.

Список використаних джерел:

1. Аргіропоулос Д., Н. Тарнавська А 64 Інклюзивна педагогіка: Навчальний посібник для науковопедагогічних працівників, студентів

закладів вищої освіти / Дімітріс Аргіропоулос, Наталія Тарнавська. – Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2020. – 248 с.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. / А.А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – С. 158-172, 272.

Жовтенко Едуарда Анатоліївна,
учениця 11 класу, Дмитрівського ліцею
Дмитрівської селищної ради, Чернігівської області
Савченко Наталія Миколаївна,
учитель біології та екології
Дмитрівського ліцею, спеціаліст вищої категорії,
учитель – методист.

«ЕКОЛОГІЧНА БАГАТОГРАННІСТЬ ЛЮФИ»

Сьогодні однією з найважливіших причин забруднення планети вважається перенасичення довкілля пластиком. І, на жаль, наш побут також причетний до цього. Найбільшим джерелом пластику сьогодні є пакувальні матеріали. Серед них і одноразовий посуд – харчові лотки (підкладки) зі спіненого полістиролу для фасування кондитерських виробів, м'яса, риби, напівфабрикатів, овочів та ін. З такого ж матеріалу виготовляють ланч-бокси для фасування їжі, з пластику - касети для вирощування розсади та багато іншого. Саме тому зараз багато уваги приділяється розробкам нових технологій з виготовлення біопластику, який з часом може повністю замінити традиційний пластик, а це, в свою чергу, покращить екологічну ситуацію в світі

Матеріалів для виготовлення біорозкладного екопосуду багато. Нас зацікавила рослина люфа, або люффа (*Luffa*) — рід трав'янистих, однорічних ліан родини Гарбузові (*Cucurbitaceae*).

Спектр застосування цієї культури величезний і до кінця не вивчений.

Мета проєкту: пошук альтернативної біологічної сировини для заміни пластику, розробка технології виготовлення біорозкладних лотків з волокон люфи (*Luffa*) та комірок для вирощування розсади, що допоможе поліпшити екологічний стан довкілля.

Наукова новизна отриманих результатів: проведено комплексне дослідження щодо нових екологічних аспектів використання люфи циліндричної (*Luffa cylindrica)* . Запропоновано використання даної рослини для вирощування розсади та виготовлення біорозкладного посуду,

Практичне значення проєкту: встановлено, що волокна люфи циліндричної (*Luffa cylindrica)* можливо використовувати як альтернативу

пластику. Замінивши пластикові касети для розсади на комірки з люфи можна не лише зберегти довкілля а і суттєво економити бюджет.

Практична частина дослідження стосується розробки технології виготовлення біорозкладних лотків та стаканчиків з люфи, а також комірок для вирощування розсади.

Я спробувала виготовити лоток для заморозки продуктів з волокон люфи.

До подрібнених волокон люфи я додала кукурудзяний крохмаль, харчову соду та воду. Після висушування протестувала лоток, він виявився міцним та практичним.

Наступним кроком було виготовлення біорозкладного стаканчика для розсади. За основу взяла перероблений папір але додала волокна молодого кабачка люфи (50%). папір вийшов міцним за своєю структурою добре згинається, тримає форму та не розкисає.

Висушений кабачок люфи має структуру з природніми отворами розділеними між собою. Тож ми вирішили спробували розділити кабачок на частини потім на окремі комірки і використали їх для вирощування розсади, на заміну пластиковим касетам.

У комірки з люфи я висадила насіння різних рослин. Розсада сформувала гарну кореневу систему.

Отже, люфу циліндричну можна використовувати для вирощування розсади, укорінювання пагонів квітів. При висаджуванні рослин у грунт не пошкоджується коренева система.

Під час розкладання у грунті люфа виконуватиме функцію органічного добрива.

У ході виконання роботи я з’ясувала та довела, що люфа циліндрична має екологічні та економічні переваги над пластиком.

Екологічні переваги:

- Біорозкладність
- Відновлюваність. Можна повторно висаджувати рослину з отриманого насіння.
- Не забруднює довкілля
- Сприяє збереженню біорізноманіття(може допомагати зберігати природні ресурси на відміну від видобутку нафти)
- Швидко розкладається в грунті
- Сприяє здоров’ю людини (люфа не містить шкідливих хімічних сполук)

Економічні переваги:

- Зниження витрат на утилізацію
- Вартість сировини вирощується в багатьох регіонах що знижую на сировину
- Низька енергетична витрата вимагає менше енергії ніж виготовлення пластику

- Біолозкладність
- Ринок попиту
- Підтримка місцевих виробників

ВИСНОВКИ

1. Вирощування люфи циліндричної (Luffa cylindrica) є перспективним і вигідним напрямком, особливо в умовах помірного та теплого клімату. Завдяки простій агротехніці та можливості використання рослин для різних цілей цей вид може стати прибутковим для фермерів. Правильний вибір умов вирощування та належний догляд є ключовими факторами для отримання якісного урожаю.
2. Люфа циліндричної (Luffa cylindrica) стає все більш популярною серед споживачів, які дотримуються здорового способу життя та прагнуть використовувати натуральні матеріали у своїй повсякденній практиці. З огляду на її корисні властивості та традиційне використання, люфа може стати чудовою альтернативою багатьом синтетичним продуктам.
3. Використання люфи циліндричної (Luffa cylindrica) для вирощування розсади має переваги над пластиковими касетами. При пересадці не пошкоджується коренева система рослини, комірка з волокон добре тримає вологу та служить добривом.
4. Волокна люфи циліндричної (Luffa cylindrica) можливо використовувати для виготовлення паперу з якого робити стаканчики для розсади, на заміну пластиковим.
5. Посуд виготовлений з кукурудзяного крохмалю і волокон люфи циліндричної (Luffa cylindrica) не тільки на 100% біологічно розкладається та компостується, але також є міцним та функціональним. Завдяки тестуванню та оптимізації ми досягли балансу між екологічністю та практичністю.
6. У сучасному світі, де проблема забруднення довкілля стає дедалі гострішою, важливо шукати альтернативні рішення. Використання люфи циліндричної (Luffa cylindrica) як альтернативу пластику має значне екологічне значення. Економічні розрахунки показали перевагу рослинної сировини над пластиковими аналогами.
7. Отже, ідея використання люфи циліндричної (Luffa cylindrica) для виготовлення біорозкладного посуду та вирощування розсади у природних рослинних комірках є інноваційною та перспективною, що було доведено у ході виконання проєкту. Використання люфи - це один з кроків до екологічної свідомості і збереження довкілля.

Виконавши роботу я склала пропозиції:

- вирощування люфи у промислових масштабах в Україні
- використання волокон для виготовлення біопластику
- продаж люфи у агромагазинах на заміну пластиковим касетам
- виготовлення та продаж біорозкладних стаканів для розсади

- популяризація інформації про екологічна використання люфи.

Журик Анастасія Анатоліївна,
студентка спеціальності „Менеджмент”
Грицик Тетяна Андріївна,
викладач-методист
ВСП “РФК НУБіП України”
(м. Рівне, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ

Нинішня війна – це страшне випробовування для будь-якого покоління, але для підлітків вона має особливий вплив. Молоді люди, які не встигли повністю сформуватися як особистості, опинились в умовах, що кардинально змінили їх життя, цінності та майбутнє. Війна – це психологічно- травматичний досвід, який кардинально змінив життя усіх українців, залишивши глибокий слід у їхній психіці та світогляді. Після початку повномасштабної війни підлітки змушені швидше дорослішати та брати на себе відповідальність за себе і близьких, розуміти усі ризики в будь якій ситуації.

Війна – це не просто гучні вибухи та руйнування. Це ще й тихий, але не менш нищівний, удар по психіці. Підлітки, які ще вчора мріяли про подорожі та перше кохання, сьогодні змушені дорослішати в умовах, які не під силу навіть дорослим. Війна залишає глибокі психологічні травми та наслідки в нашому житті, які важко переоцінити.

Більшість з нас відчувають постійний страх та тривогу за своє життя та життя близьких та рідних. Війна може призвести до депресії та апатії, особливо у тих, хто втратив близьку людину або рідних, або ж був змушений покинути свій дім, переїхавши у зовсім незнайоме місце. Багато українських дітей були змушені покину усе та переїхати в інші регіони України або навіть за кордон.

Війна перервала звичне для усіх навчання, що таке важливе для подальшого життя. Невизначеність майбутнього та постійний стрес можуть призвести до втрати мотивації навчання. Через війну деякі підлітки мають обмежений доступ до інтернету та необхідних ресурсів для навчання. Важливо забезпечити молоді можливість продовжувати навчання, навіть в умовах війни. Вчителі та викладачі повинні бути навчені надавати психологічну підтримку учням та студентам, створювати безпечне навчальне середовище.

Підлітки переживають травматичні та стресові події, такі як обстріли, втрату близьких та рідних, руйнування домівок. Зазвичай стрес призводить

до таких негативних наслідків як порушення сну та харчування. А нинішнє покоління практично постійно знаходиться в стресових умовах. Травматичні переживання можуть впливати на здатність підлітків концентруватися та навчатися. Молодь може мати проблеми з пам'яттю, увагою та мотивацією.

Підлітки, які пережили травматичні події, відчувають себе ізольованими та самотніми. Вони можуть мати труднощі з довірою до інших людей. Війна призводить до змін у нашій поведінці. Багато хто з нас може стати більш агресивним, замкнутим або емоційно нестабільним. Також важливо підлітку навчитися управляти та контролювати емоції та стрес. На фоні стресу можуть виникнути проблеми з імунною, серцево-судинною системою та іншими органами.

Війна руйнує наші плани на майбутнє, молодь не знає, що її чекає. Багато хто почав уже втрачати віру в майбутнє, відчуваючи безнадію. Війна створює ризик втрати цілого покоління, яке не зможе повністю реалізувати свій потенціал.

Уся молодь під час війни переживає надзвичайно складний період, який може мати довготривалі наслідки для психічного здоров'я та розвитку. Важливо забезпечити для підлітків належну підтримку, щоб допомогти подолати ці труднощі. Зауважимо, що підтримкою підлітків та дітей під час війни займається багато організацій: ЮНІСЕФ, Червоний Хрест, міжнародні та українські благодійні фонди, місцеві волонтерські організації.

Підлітки повинні мати можливість відкрито говорити про свої переживання, страхи та тривоги. Важливо створити атмосферу довіри та розуміння. Покажіть дитині, що вона може довіритися вам, та відкрито говорити про свої переживання та почуття. Сім'я є найважливішим джерелом підтримки для дитини. Важливо, щоб батьки та інші члени сім'ї були емоційно доступними та надавали підтримку.

Дружба відіграє важливу роль у житті підлітка. Важливою є можливість спілкуватися з друзями та отримувати від них підтримку. Суспільна підтримка з боку однолітків, які переживають схожі ситуації, може допомогти підліткам відчувати себе менш самотніми та отримати взаємну підтримку оточення. Цьому сприяють нові знайомства та спроби реалізуватися, розвиватися. Сучасні підлітки відчувають соціальну ізоляцію через втрату друзів, обмеження спілкування з однолітками, можливості для розваг, дозвілля, культурного розвитку.

Велика кількість українців, у тому числі велика кількість підлітків, долучається до волонтерської діяльності, зборів потреб для армії, біженцям та іншим постраждалим від війни. Участь у громадських заходах та волонтерській діяльності може допомогти підліткам відчути себе частиною спільноти та відновити відчуття контролю. Війна змушує підлітків переосмислити свої цінності та пріоритети. Багато підлітків відчувають

сильний патріотизм та бажання допомогти своїй країні. Війна сприяє зростанню патріотизму та громадянської активності серед молоді.

Важливо пам'ятати: кожен з нас реагує на війну по-різному. Тому до кожного необхідна індивідуальна підтримка та підхід. Психологічна допомога є критично важливою. Війна – це справді складний період для усіх, особливо для підлітків. Важливо допомогти їм пройти через цей важкий та страшний час, зберегти віру в майбутнє, навчити знаходити сили в собі та вихід з будь-яких ситуацій. Слід пам’ятати, що молодь – це майбутнє країни, і необхідно зробити все можливе, щоб підтримати її в цей важкий час. Війна формує нове покоління українців, яке має сильне почуття патріотизму, громадянської відповідальності та готовність захищати свою країну.

Список використаних джерел

1. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи / І.С. Булах: монографія. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 340 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч.посіб. 6-те вид. / О.В. Скрипченко та ін. - Київ: Каравела, – 2019. – 400 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

Завада Віталія Володимирівна,
Студентка спеціальності “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”
ВСП Заліщицький фаховий коледж ім. Є. Храпливого НУБіП України
(м. Заліщики, Тернопільська обл., Україна)
Сопівник Руслан Васильович,
Д.пед.н., професор, професор кафедри педагогіки НУБіП України
(м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В ОРГАНАХ САМОВРЯДУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Формування лідерських якостей студентів в органах самоврядування закладів фахової передвищої освіти є основним аспектом розвитку молоді. Студентське самоврядування грає ключову роль у процесі виховання

лідерських навичок. Це питання є ключовим для розвитку активної та відповідальної молоді, здатної брати на себе ініціативу та вести за собою.

Органи студентського самоврядування виступають особливою ініціативою, що забезпечує студентам справжню змогу змінювати життя навчального закладу. Участь у цих органах – це не просто формальність, а дієвий механізм для розвитку всього спектру важливих особистісних якостей. Передусім, робота в команді, яка є невід'ємною частиною діяльності будь-якого органу самоврядування, сприяє розвитку комунікативних навичок.

Студенти вчаться ефективно спілкуватися, аргументувати свою позицію, слухати та розуміти інших. Вони опановують мистецтво переговорів, знаходять компроміси та спільно досягають визначених цілей. Крім того, активна участь у самоврядуванні вимагає від студентів здатності брати на себе відповідальність. Приймаючи рішення, розробляючи та реалізуючи проєкти, вони усвідомлюють наслідки своїх дій. Це виховує почуття обов'язку та готовність відповідати за результати своєї роботи.

Організаційні здібності є ще однією важливою складовою лідерського потенціалу, яка активно розвивається в органах самоврядування. Студенти вчаться проектувати свою діяльність, координувати зусилля інших, розподіляти завдання та контролювати їх виконання. Ці навички є безцінними не тільки в студентському житті, та у подальшій професійній діяльності.

Не менш важливим є розвиток критичного мислення та вміння вирішувати питання. У процесі роботи органи самоврядування стикаються з різноманітними викликами та важкими ситуаціями. Студенти вчаться аналізувати проблеми, шукати нестандартні рішення, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення.

Я, як голова навчального сектору студентського парламенту, вважаю своєю місією сприяти підвищенню рівня освіти та створенню комфортних умов для навчання у нашому закладі. Ця посада для мене — це не тільки велика відповідальність, а й можливість реалізувати себе як лідера, впливаючи на освітні процеси та підтримуючи студентів у їх академічних прагненнях.

Студентський парламент — це платформа, яка дає можливість кожному висловити свої ідеї та брати участь у реалізації спільних проектів, і я пишаюся тим, що можу бути частиною цього процесу.

Завдяки активній співпраці ми можемо досягти великих результатів та покращити освітнє середовище для кожного студента.

Підсумовуючи, органи студентського самоврядування відіграють незамінну роль у формуванні лідерських якостей майбутніх фахівців. Вони надають студентам практичний досвід, необхідний для успішної самореалізації в сучасному світі.

Це не тільки підготовка до майбутньої кар'єри, а й внесок у розвиток суспільства. Участь у самоврядуванні навчить студентів не тільки бути лідерами, але й свідомими громадянами, які готові працювати на добробут своєї спільноти.

Тому підтримка та розвиток студентського самоврядування є завданням для адміністрації та педагогічних колективів закладів фахової передвищої освіти.

Список використаних джерел

1. Басюк Л. В. **Роль студентського самоврядування у формуванні лідерських якостей** // Наукові праці з педагогіки. – 2020. – Т. 2. – С. 45-52.
2. Гнатюк, О. І. "Самоврядування як інструмент виховання молодих лідерів" // Педагогічний журнал. – 2019. – №4. – С. 112-118.
3. Іванова, М. К. "Лідерство та студентство: аспекти взаємодії" // Збірник матеріалів науково-практичної конференції. – Київ: НМЦ, 2021. – С. 78-84.
4. Марченко, В. Г. "Формування організаційних навичок у студентів" // Професійна освіта. – 2018. – №1. – С. 9-14.
5. Нікіфорова, Ю. А. "Критичне мислення як основа роботи органів студентського самоврядування" // Вісник вищої освіти. – 2020. – Т. 5. – С. 33-39.

Замогильний Дмитро Олегович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Педагогіка вищої школи»),
Маценко Леся Миколаївна,
к. пед. н., доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ НЕСПРИЙНЯТЛИВОСТІ ДО ТЮТЮНОПАЛІННЯ

Проблема вживання молоддю алкоголю, тютюну і наркотиків, а також зневажливого ставлення до свого здоров’я є сьогодні однією з гострих і актуальних. Серед молоді віком 16-19 років 61% має рівень здоров’я, значно нижчий за нормальний. Такий стан спостерігається й у 67% осіб у віці 20-29 років.

Як наслідок вживання алкоголю і тютюнопаління, складної екологічної ситуації, майже 60% українців помирають від серцево-судинних хвороб, що призводять до інфарктів та інсультів. Великої шкоди здоров’ю підлітків і молоді завдає куріння [1].

Поширеність тютюнокуріння в Україні скорочується. Нажаль, це скорочення відбувається не через ефективність профілактичної роботи. За інформацією прес-служби МОЗ України головним фактором скорочення поширеності тютюнокуріння стало зменшення цінової доступності сигарет, в першу чергу через скорочення реальних доходів населення та різкого зростання акцизів на сигарети без фільтру.

Опитавши студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» («Педагогіка вищої школи») гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України ми виявили, що наші студенти, а це майбутні викладачі, наставники студентських груп, не готові до здійснення антинікотинового виховання. До того ж, частина студентів палять [2].

Як відомо, складовою здорового способу життя є відмова від шкідливих звичок. Тому ми вирішили виявити ставлення студентів до паління та вживання алкогольних напоїв. Як показало анкетування, 66% студентів не палять і вважають паління шкідливою для здоров'я звичкою. Іноді (дуже рідко) палять 19% студентів, але хочуть позбавитись цієї звички. 11% студентів відповіли, що вони часто палять, але хочу покинути. 1 особа покинула палити. 1 студент відповів, що багато разів кидав палити, але знову починав, бо без цього не може. У 1 особи стаж паління – 2,5 роки, вона вважає себе психологічно залежною, але намагається позбавитись від паління. І лише 1 особа зазначила, що вона багато палить вже протягом 5 років і не вважає за потрібне кидати палити, так як їй це подобається. Студенти, висловлюючи свою думку, зазначили, що курити – дуже шкідливо і дорого; курити чи не курити – це вибір кожної людини; «я ненавиджу себе за те, що знаю, що паління шкідливе для здоров'я, але досить часто палю», «у мене різко негативне відношення до паління»; «люди, які палять, навіть не розуміють, навіщо вони це роблять».

Отже, проблема формування здорового способу життя безумовно є актуальною, а розробка дієвих рекомендацій, порад, які допоможуть підліткам і молоді звільнитися від звички палити – одне з важливих завдань вихователів.

Паління – це шкідлива звичка. Як відомо з психології, звички виробляються так само, як і навички – внаслідок багаторазового повторення певних дій. Внаслідок такого звикання у людини виробляється внутрішня схильність до цих дій у певний час і при певних умовах, самі ж дії часто виконуються автоматизовано. Звичка переживається людиною як потреба, що спонукає її до певних дій. Фізіологічною основою звичок є стереотипія в роботі великих півкуль головного мозку, тобто стійка система реакцій організму на вплив зовнішнього середовища. Якщо звичка, що переживається людиною як потреба, не підтримується, то у людини виникає почутті незадоволення, а іноді і страждання [3].

На нашу думку, паління – це незвичайна шкідлива звичка. Ми називаємо паління складною «психофізичною» звичкою, тому що ця звичка

переживається людиною як потреба з кількох причин. По-перше, підкріплення вимагають тимчасові нервові зв'язки (умовні рефлекси), які відповідають за існування цієї звички. По-друге, організм вимагає підтримання звичного для нього рівня нікотину в крові. Цей факт підтвердили дослідження вчених США, які довели, що нікотин – це також наркотик, який викликає фізичну залежність.

Звичку палити підтримують цілий ряд умовних рефлексів. У процесі паління беруть участь всі п'ять відчуттів людини – зір, слух, смак, нюх і дотик. Кожна звичка піддається зміні. Будь-який динамічний стереотип (стійка реакція організму на вплив зовнішнього середовища), навіть коли він закріпився, можна замінити іншим.

У справі антинікотинового виховання допоможе розуміння причин, які штовхають людину до цигарки а також розуміння процесу формування тютюнової залежності, який складається з 4-х етапів. Щоб переконати підлітків у необхідності здорового способу життя, потрібно разом з ними скласти список причин, які б утримували їх від паління. Вихователям варто прислухатися до порад вчених щодо викорінення негативних звичок. Ми розробили ряд практичних порад для студентів, які допоможуть їм покинути палити.

Дієвими є рекомендації, розроблені Державним центром соціальних служб для молоді, Міським центром здоров'я міста Києва та доповнені автором. Програма називається „П'ятнадцять кроків відмови від куріння". Вона вже допомогла багатьом людям позбутися цієї згубної звички. Щоб досягти успіху, необхідно переглянути свої умовні рефлекси, що нагадують про куріння, уникати ситуацій, які провокують бажання викурити сигарету. Програма складається з 15 дій та розрахована на тиждень. Після того, як людина покинула палити, в її організмі відбувається певні позитивні зміни.

Отже, актуальність проблеми виховання несприйнятливості до тютюнопаління з кожним роком зростає. У виховній роботі обов'язково потрібно враховувати, що паління – це звичка, яка і виникає, і згасає повільно, викликає як психологічну, так і фізичну залежність, підтримується всіма п'ятьма відчуттями людини. Нажаль у вихованні молоді відсутня система дієвих виховних заходів, які б допомогли молодим людям відмовитись від паління. Необхідно вивчати мотиви сучасної молоді і формувати в них мотивацію до здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Маценко Л.М. (2019) Вплив вейпінгу на здоров'я молоді: що потрібно знати про шкоду електронних сигарет. Научный взгляд в будущее. Міжнародна наук.-практ. конф. «Будущее человечества в результатах сегодняшних научных исследований '2019» (11-12 ноября 2019 г.) Вып.15. Том 2. Одесса: КУПРИЕНКО СВ, С. 93-97.

2. Маценко Л.М., Костюк М.М., Бондаренко Н.А. (2007) Виховання несприйнятливості до тютюнокуріння. Проблеми освіти: Наук. зб. Київ : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Вип. 53. С. 111-115.

3. Маценко Л.М. (2019) Теорія і методика виховання : навч. посіб. Вид. 3-тє, доп., перероб. Київ : ЦП «Компринт», 319 с.

***Захорольська Валентина Миколаївна**,*
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист Дніпровського фахового
педагогічного коледжу Комунального закладу
вищої освіти «Дніпровська академія
неперервної освіти» ДОР
***Шаркова Олеся Володимирівна**,*
студентка ІІІ курсу спеціальності
013 Початкова освіта Дніпровського фахового
педагогічного коледжу Комунального закладу
вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНИЙ ІМІДЖ»

Поняття «імідж» є багатовекторним у плані проведення його досліджень та носить міждисциплінарний характер, тому що є предметом уваги багатьох гуманітарних наук.

Наприклад, філософська антропологія досліджує імідж як форму життєвого виявлення особистості; соціальна психологія розглядає поняття іміджу як своєрідний різновид стереотипу, образу, який сформувався в процесі соціального пізнання в умовах реальної соціальної групи і своїм основним завданням має формування психологічного позитивного ставлення аудиторії до носія іміджу (Прус, 2016). Педагогіка характеризує імідж як певний інструмент, який сприяє установленню стосунків в освітньому середовищі для досягнення професійного успіху.

З часом проблема іміджу набрала оборотів і послідовників у кожній із галузей дослідження, а тому виокремлюється в самостійну царину досліджень – іміджелогію - прикладну науку, яка займається розв’язанням проблем формування та функціонування іміджу.

На сьогоднішній день серед дослідників немає єдиної (спільної) думки щодо визначення поняття «імідж». Спробуєио подати аналіз найбільш поширених точок зору на досліджуване нами поняття.

Так, поняття «імідж» залучено до української мови з англійської «image», яке, зокрема, походить від латинського «imago», що перекладають як «образ, вид». Сучасний словник іншомовних слів подає нам наступне трактування поняття «імідж»: «уявлення (часто цілеспрямовано створюване) про чийсь внутрішній та зовнішній вигляд, образ» (Скопенко, Цимбалюк, 2006). У великому тлумачному словнику сучасної української мови дефініція «іміджу» трактується як «рекламний, представницький образ кого-небудь (наприклад, громадського діяча), що створюється для населення» (Бусел, 2005).

Н. Барна у своїх напрацюваннях тлумачить імідж винятково як ірраціональний спосіб впливу, надаючи йому значення «інструменту» у формуванні образу впливу (Барна, 2007).

У писхолого-педагогічних дослідженнях зміст поняття «педагогічний імідж» («імідж професії») трактується найчастіше наступним чином:

- комплексна (інтегральна) характеристика - сукупність сукупність зовнішніх та внутрішніх якостей педагога (особистісних, індивідуальних і професійних), які надають можливість ефективно здійснювати педагогічну діяльність (Т.Довга);

- стереотип сприйняття образу педагога, сформований уявленнями студентів, колег, соціального оточення, емоційно та чуттєво забарвлений. Такий стереотипний поняттєвий імідж часто базується на індивідуальному сприйнятті конкретних особистостей (О.Грейліх);

- певна сформована у свідомості здобувачів освіти та інших учасників освітнього процесу думка (Ф. Кузін, В. Шепель, В. Яловик);

- «інтенсивно емоційно забарвлений психічний образ його «бажаного Я», який легко трактується та має характер стереотипу, що складається в масовій свідомості студентів як споживачів ринку освітніх послуг, володіє значними регуляторними властивостями і впливає на пояснювальні механізми їхньої індивідуальної свідомості, поведінки та вибору» (В.Зінченко).

Поряд з цим дослідники зазначають, що педагогічний імідж формує комплекс елементів, системна комбінація яких забезпечує створення позитивного ефекту на здобувачів освіти та сприяє реалізації успішної викладацької діяльності (аудіовізуальна культура особистості, різносторонні аспекти поведінки викладача, система моральних та етичних цінностей викладача, статус і самооцінка викладача, сукупність особистісних якостей (толерантність, повага до інших людей, почуття гумору, доброта) тощо).

З огляду на те, що педагогічний імідж визначає місце педагога в структурі суспільних, фахових та особистісних стосунків, дослідники виокремлюють такі групи функцій іміджу: ціннісні (особистісного зростання, комфортизації міжособистісних стосунків, психотерапевтична); технологічні (виокремлення кращих особистісно-ділових якостей,

міжособистісної адаптації, мінімізації та усунення негативних характеристик, організації уваги, подолання вікових меж); інші (психологічного захисту, соціального тренінгу, соціально-психологічного впізнавання, ілюзорно-компенсаційна) (Т.Довга). Наприклад, науковці Н. Гузій, О. Межерицька, І. Ніколаєску визначають функції педагогічного іміджу: особистісно-підвищена, комфортизація міжособистісних відносин, соціальний тренінг, психотерапевтична, психологічний захист (Ніколаєску, 2007).

Крім сказаного вище, хочемо зазначити, що імідж не спонтанним хаотичним формуванням чи характеристикою. Це є результат систематичної цілеспрямованої роботи педагога над собою, над власним образом, уміннями, навичками тощо. Формування іміджу - це процес, для якого характерні всі компоненти процесуальності.

Узагальнюючи результати аналізу психолого-педагогічної літератури з досліджуваного питання, можемо зробити висновок, що педагогічний імідж - це цілеспрямовано сформований образ, що у повному обсязі відповідає особливостям майбутньої професії, сучасним уявленням суспільства про фахівця освітньої сфери, який усвідомлено створюється з метою кар'єрного зростання та досягнення високого рівня розвитку педагогічної майстерності і залежить від особистісних і професійних якостей педагога.

Список використаних джерел:

1.Прус Н. О. Імідж особистості як психолого-педагогічний феномен. *Імідж сучасного педагога: всеукраїнській науково-практичний освітньо-популярний журнал.* Полтава, 2016. № 1 (160). С. 43-45.

1. Сучасний словник іншомовних слів. Укл.: О. Скопенко, Т. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2006. 789 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
3. Барна Н. В. Іміджелогія: навч. посібник для дистанційного навчання. К.: Університет «Україна», 2007. 217 с.
4. Ніколаєску І. О. Імідж як презентаційна складова особистісних проявів соціального педагога. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2007. № 3. С. 88-92.

Іващенко Антон Олександрович,
студент спеціальності
«Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»
Стрикун Микола Володимирович
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

РЕКОНСТРУКЦІЯ МИНУЛОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ВПЛИВ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НА СУЧАСНЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Проголошення незалежності, розбудова демократичної держави неможливі без відродження історичної пам’яті, національної свідомості, традицій. Історія репрезентує безліч прикладів того, як у процесі становлення нових держав формувався суспільний запит на конструювання національного історичного наративу, який поступово віддзеркалювався у суспільній свідомості. Як складова суспільної свідомості, сфера інтелектуальної та духовної діяльності національної спільноти, історична пам’ять визначає її межі у часі та просторі, історико-культурну перспективу. Історія переконливо доводить, що дух народу, мобілізація історичної творчості людей є одним із найважливіших чинників націєтворення. Народ, який втратив історичні орієнтири, відмовившись від спадковості поколінь, легко перетворюється на об’єкт соціально-політичних та ідеологічних експериментів. Не випадково кожна колоніальна влада з метою закріплення панівного становища над поневоленими народами намагається знищити їхню історичну пам’ять.

З огляду на те, що історична пам’ять українців спотворена століттями бездержавності й культурної асиміляції, її сучасний стан можна схарактеризувати як кризовий. Виявом цієї кризи є співіснування у колективній свідомості як мінімум двох проєкцій українського минулого: власне української та проімперської, яка своєю чергою містить малоросійський, східнослов’янський і радянський компоненти.

Масштабні фальсифікацій історії, а відповідно й історичної пам’яті, були характерні для царської Росії / радянської Росії / СРСР/ Російській Федерації. Політика сучасної Росії базується на імперських амбіціях, викоріненні всього українського в межах і поза її межами, в намаганнях раз і назавжди вирішити «українське питання», оскільки лише знищення української держави може стати передумовою та запорукою існування такої імперії. Не випадково, Давня Русь показується як територія сучасної Росії. Хоча йдеться про території, як-то Київ, які ніколи не були в складі Росії, хіба що коли були окуповані Російською імперією чи в складі СРСР. [1]

Новітнє прочитання української історії має створити міцне підґрунтя для реконструкції, деколонізації історичної пам'яті українців. Щоправда й досі в оцінці багатьох принципово важливих для усвідомлення українського народу історичних подій домінує підхід, несумісний з процесами націє- і державотворення. Зокрема, це стосується такого суспільно-вагомого явища як національно-визвольні змагання українського народу. За тоталітарного режиму суспільній свідомості спрямовано нав'язувалися уявлення, відповідно до яких «український націоналізм» асоціювався з надуманою агресивністю української нації, її прагненням розбудувати українську державу за суто етнічною ознакою, утвердити «Україну для українців». Це груба фальсифікація, яка жодною мірою не відповідає дійсності. Зауважимо, що український національно-визвольний рух вибудовувався з осмисленням конструктивної функції націоналізму, виходячи з того, що утвердження та розвиток української нації можливі передусім за умови об'єднання усіх етносів, які проживають на теренах України, для побудови міцної держави, яка могла б обстоювати їхні інтереси. [2]

Сучасна російсько-українська війна має тривале історичне коріння. Щоправда, основні чинники російсько-української війни пов'язані з розпадом СРСР і подальшим відходом України від сучасних російських ідеологем. У філософському конструкті «русского мира» Україні відводиться особлива позиція. Суть в тому, що втрата України з-під російського впливу, зі структури ідеологем сучасної РФ може призвести до розпаду самої Росії. Так близько до свого краху РФ не стояла ніколи в історії. Тому війна РФ проти України була обґрунтована саме утриманням України не просто в орбіті соціокультурного простору, а й у територіальному підпорядкуванні. Якщо для України втрата Росії у філософському та ідеологічному аспектах абсолютно не становить будь-якої загрози (оскільки РФ не вписана у конструкт духовної України), то для Росії вихід України з конструкту Росії призведе до руйнації власне ідеології «тисячолітньої Російської держави» й багатьох інших російських міфологем. Як не дивно, але російська агресія дала могутній поштовх формуванню модерної української нації. Значна частина українського суспільства консолідувалася навколо спільного і досить зрозумілого ядра національних цінностей, соціальних і політичних установок, цивілізаційних і геополітичних переваг. Вияв національної самосвідомості сформував запит на нову якість державної політики щодо формування історичної пам'яті. [3]

Отже, історична пам'ять є ключовим чинником національної безпеки та державотворення України. Росія століттями намагалася викорінити її через фальсифікації та пропаганду, що призвело до кризи історичної свідомості.

Сучасна російсько-українська війна прискорила процес деколонізації історичної пам'яті та консолідацію українського суспільства. Формування

правдивого національного наративу є стратегічним завданням, що забезпечить духовну стійкість і незалежність України.

Список використаних джерел:

1. БАБКА В.Л. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ФАКТОР ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ https://surl.li/yqlpuj Дата звернення 29.03.2025

2. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ УКРАЇНЦІВ: ПРОБЛЕМИ РЕКОНСТРУКЦІЇ https://surl.lu/oenphy

3. НАЦІОНАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ. https://surl.li/hekkwc Дата звернення 29.03.2025

Ільвіцький Станіслав Олегович,
студент спеціальності
«Автоматизація, комп'ютерно інтегровані технології та робототехніка»
Стрикун Микола Володимирович
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ: ВІД КИЇВСЬКОЇ РУСІ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Українська державність має багатовікову історію, що розпочалася ще в часи Київської Русі. Протягом століть український народ прагнув до незалежності, долаючи численні виклики та перешкоди. Цей процес супроводжувався як періодами піднесення, так і втратами автономії. Сьогодні, в умовах геополітичних змін, особливо важливо усвідомлювати історичні передумови становлення української державності.

Одним із перших етапів формування української державності стала Київська Русь (IX–XIII ст.). Це була могутня середньовічна держава, що об'єднувала східнослов'янські племена. Київська Русь мала розвинену систему управління, законодавство ("Руська правда"), міжнародні зв'язки та високу культуру. Однак унаслідок монгольської навали (1240 рік) держава занепала. [1]

Наступним осередком державності стало Галицько-Волинське князівство (XIII–XIV ст.), яке продовжило традиції Київської Русі. Воно підтримувало активні дипломатичні відносини з Європою, проте згодом потрапило під владу Великого князівства Литовського та Польщі. [2]

У XVI–XVIII століттях значну роль у становленні української державності відіграло козацтво. Запорозька Січ стала своєрідною козацькою республікою, а Богдан Хмельницький у 1648 році очолив національно-визвольну боротьбу, що привела до створення автономної Гетьманщини. Проте після укладення Переяславської угоди 1654 року Україна поступово втрачала незалежність, а в кінці XVIII століття Гетьманщина була остаточно ліквідована Російською імперією. [3]

Після падіння Російської імперії українці отримали шанс на незалежність. У 1917 році було створено Українську Народну Республіку (УНР), а згодом Західноукраїнську Народну Республіку (ЗУНР). Об'єднання цих держав відбулося 22 січня 1919 року (Акт Злуки), однак через внутрішні та зовнішні виклики незалежність була втрачена, і більшість українських земель увійшла до складу СРСР. [4]

У 1922 році Українська Радянська Соціалістична Республіка стала частиною Радянського Союзу. Попри певну культурну автономію на початку радянської доби, у 1930-х роках розпочався період масових репресій, знищення української інтелігенції та Голодомору (1932–1933 рр.). Під час Другої світової війни український народ боровся як проти нацистської окупації, так і за власну незалежність (діяльність УПА). Після війни радянський контроль над Україною лише посилився. [4]

24 серпня 1991 року, після розпаду Радянського Союзу, Україна проголосила незалежність. Референдум 1 грудня 1991 року підтвердив це рішення, коли понад 90% громадян підтримали суверенітет держави. Відтоді Україна розпочала складний шлях розбудови демократичного суспільства, інтеграції у світову спільноту та боротьби за територіальну цілісність. [5]

Отже, еволюція української державності – це тривалий процес, який включає періоди піднесення, втрат та боротьби за незалежність. Український народ неодноразово доводив свою силу духу та прагнення до самостійності. Сьогодні Україна продовжує зміцнювати свої позиції як незалежна держава, відстоюючи свободу та суверенітет на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. "Етапи українського державотворення" https://shostka-rada.gov.ua (дата звернення: 29.03.2025).
2. "Як з'явилася Україна: від початку історії до сучасності" https://ukr.cool (дата звернення: 29.03.2025).
3. "Історія України" https://osvita.ua (дата звернення: 30.03.2025).
4. "Українська державність: етапи становлення" https://4uth.gov.ua (дата звернення: 29.03.2025).
5. "Українська держава: витоки та історична еволюція" https://lib.pnpu.edu.ua (дата звернення: 29.03.2025).

Карпенко Іван Анатолійович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)
Виговська Світлана Володимирівна,
к.пед.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота студентів є однією з традиційних форм організації освітнього процесу. Проте сучасні реалії, в яких перебуває система освіти України (перехід на дистанційний чи змішаний формат навчання), актуалізує визначальну роль самостійної роботи здобувачів освіти і відповідний інтерес до цієї проблеми у наукових колах.

Проблеми організації самостійної навчальної діяльності студентів висвітлюються в працях багатьох дослідників, таких як А. Андрєєв, Е. Бажміна, В. Бондар, А. Бугра, С. Вітвицька, В. Євдокимов, В. Козаков, В. Ортинський, Т. Сулима, М. Фіцула та ін.

Із огляду на те, що останнім часом усі сфери життя людини, й освіта зокрема, характеризується стрімкою цифровізацією, а цифрова компетентність на сьогодні є однією з ключових компетентностей особистості, значний інтерес науковці виявляють до проблеми застосування цифрових технологій у процесі самостійної роботи студентів (В. Бойко, В. Бойчук, О. Джеджула, І. Нищак, М. Ожга, Г. Райковська, М. Юсупова та ін.).

Поняття «самостійна робота» є багатогранним, що обумовлює різні його трактування. Погоджуючись з М. Фіцулою, під самостійною роботою розуміємо різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі (Фіцула, с. 148).

Організація самостійної роботи відповідає структурі процесу навчання і містить такі компоненти: мотиваційний (заохочення студентів до самостійної роботи, формування інтересу, потреби та уявлення про користь отриманого результату), професійно-діяльнісний (процес набуття знань, формування вмінь та навичок, безпосередня самостійна робота студента, котрий рухається за індивідуальною освітньою траєкторією), особистісно-рефлексивний (самоаналіз здійсненої студентом самостійної роботи) (Бажміна, с. 65-66).

Виконуючи будь-який вид самостійної роботи, студент має пройти такі етапи: визначення мети самостійної роботи; конкретизація

пізнавального (проблемного чи практичного) завдання; самооцінка готовності до самостійної роботи з вирішення поставленого чи обраного завдання; вибір відповідного способу дій (шляхів і засобів) для вирішення завдання; планування (самостійно чи за допомогою викладача) самостійної роботи; реалізація програми виконання самостійної роботи; здійснення в процесі виконання самостійної роботи управлінських дій (контроль за ходом самостійної роботи, самоконтроль проміжних чи кінцевих результатів роботи, коригування на основі результатів самоконтролю програм виконання роботи, усунення помилок та їх причин).

Розширити можливості самостійної роботи, а також забезпечити її гнучкість та ефективність дозволяють цифрові інструменти навчання.

До таких інструментів відносяться:

- інтернет;
- цифрові пристрої;
- освітні платформи;
- вебсервіси;
- програми для відеозв’язку;
- віртуальна/доповнена реальність;
- хмарні обчислення;
- 3D друк (адитивні технології);
- штучний інтелект.

Цей перелік не є вичерпним, а постійно поповнюється з розвитком технологій.

Отже, в умовах дистанційного та змішаного навчання самостійна робота студентів набуває особливого значення і її ефективність залежить зокрема від комплексного використання сучасних цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Фіцула М. М. (2006). Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав. 352 с.

2. Бажміна Е. А. (2023). Формування культури самостійної роботи студентів машинобудівної галузі засобами технології BYOD: дис. ... д.філософ.: 015. 365 с.

Карпенко Мар'яна Олександрівна
студентка спеціальності " Будівництво та цивільна інженерія Опорядження"
Мишков Віктор Ярославович
к. філ. н.,
Відокремлений структурний підрозділ
"Рівненський фаховий коледж НУБіП України"

ПРОЦЕСИ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ ТА ДЕРУСИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА СУСПІЛЬНІ НАСЛІДКИ

Процеси декомунізації та дерусифікації в Україні стали важливими складовими формування національної ідентичності та зміцнення державної незалежності. Вони спрямовані на подолання наслідків радянського тоталітарного минулого та російського впливу в культурній, мовній і політичній сферах. Відмова від радянської спадщини є не лише політичним рішенням, а й соціокультурним явищем, що формує новий суспільний порядок. У цій статті розглянуто ключові аспекти цих процесів, їх історичне підґрунтя, перебіг, суспільні наслідки та виклики, що постають перед сучасною Україною.

Історично Україна зазнавала системного впливу російської імперської та радянської політики, яка спрямовувалась на асиміляцію та знищення національної ідентичності. За радянських часів знищувалися українські культурні діячі, утискалася мова, історія переписувалася відповідно до партійних інтересів (В'ятрович, 2019). Після здобуття незалежності у 1991 році Україна розпочала процеси декомунізації, однак вони не набули системного характеру до 2014 року.

Після Революції Гідності та початку російської агресії Україна почала активно усувати радянську спадщину. Законодавчі ініціативи 2015 року визначили конкретні кроки: перейменування топонімів, демонтаж пам'ятників радянської доби, відкриття архівів репресивних органів (Бойко, 2020). Політичне рішення про декомунізацію було зумовлене необхідністю зменшення ідеологічного впливу Росії, що активно використовувала радянські символи для просування концепції «русского мира».

Дерусифікація як логічне продовження декомунізації стала особливо актуальною після повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році. Це включає активне витіснення російської мови з офіційного простору, зміну навчальних програм, популяризацію української культури (Грицак, 2016). Дерусифікація також зачіпає сферу інформаційної політики, що сприяє посиленню національної безпеки.

Важливим аспектом є трансформація суспільного світогляду, що відбувається через зміну символічного простору країни. Усунення

радянських назв, пам’ятників і символіки сприяє формуванню нової історичної пам’яті. Водночас процес декомунізації супроводжується дискусіями щодо його меж: чи варто залишати радянські архітектурні об’єкти як культурні пам’ятки, чи вони мають бути повністю демонтовані?

Основні заходи декомунізації та дерусифікації

Законодавчі ініціативи – ухвалення законів про декомунізацію (2015), заборона радянської символіки, відкриття архівів КДБ (Марочко, 2021).

Перейменування топонімів – повернення історичних українських назв.

Демонтаж пам’ятників радянської доби – знищення монументів радянським діячам.

Освітня політика – впровадження національно орієнтованих навчальних програм.

Популяризація української мови – підтримка україномовного контенту, видавництв, кіноіндустрії (Жулинський, 2020).

Реформа культурної політики – державна підтримка українських митців, науковців, кінематографістів для створення власного історичного наративу.

Інформаційна безпека – блокування російських пропагандистських ресурсів, боротьба з дезінформацією.

Суспільні наслідки Декомунізація та дерусифікація мають як позитивні наслідки, так і суспільні виклики.

Позитивні наслідки:

Формування національної ідентичності (В’ятрович, 2019).

Зменшення впливу російської пропаганди.

Розвиток української культури.

Зміцнення державної незалежності.

Розширення наукового дискурсу про національну історію та спадщину.

Виклики:

Опір частини суспільства, особливо на сході України.

Політична поляризація та загострення соціальних суперечностей.

Ризик втрати історичних пам’яток через демонтаж радянських об’єктів (Бойко, 2020).

Необхідність фінансування програм підтримки української культури та освіти.

Таким чином, процеси декомунізації та дерусифікації в Україні є стратегічно важливими для формування національної ідентичності та зміцнення державного суверенітету. Вони сприяють відновленню історичної справедливості та ліквідації тоталітарної спадщини. Водночас, їх впровадження потребує зваженого підходу, що враховуватиме регіональні особливості. Подальший розвиток національної культури та

інформаційного простору є ключовим чинником стабільності українського суспільства.

Декомунізація та дерусифікація є взаємопов'язаними процесами, які спрямовані на подолання колоніальної та тоталітарної спадщини.

Ці процеси значно активізувалися після Революції Гідності 2013-2014 років та російської агресії, що відображає їхній зв'язок з питаннями національної безпеки та незалежності. Суспільне ставлення до декомунізації та дерусифікації залишається неоднорідним, хоча підтримка цих процесів зростає, особливо після повномасштабного вторгнення Росії.

Декомунізація та дерусифікація мають значний вплив на формування нової української ідентичності, сприяючи посиленню громадянської ідентичності та національної єдності. Ці процеси відбуваються в контексті ширших європейських тенденцій подолання тоталітарної спадщини, але мають свої особливості, зумовлені українським історичним досвідом.

Повномасштабне вторгнення Росії в 2022 році стало потужним каталізатором прискорення дерусифікації в усіх сферах суспільного життя. Подальший розвиток процесів декомунізації та дерусифікації залежатиме від суспільного консенсусу щодо ключових питань історичної пам'яті, національної ідентичності та культурної політики. Важливим викликом залишається збалансування національних інтересів та демократичних цінностей, забезпечення інклюзивності цих процесів та врахування регіональних особливостей.

Список використаних джерел

Бойко, О. Політика пам’яті в Україні: виклики і перспективи. – Київ: Академперіодика, 2020. – 312 с.

В’ятрович, В. Наша боротьба. Деколонізація української історії. – Харків: Фоліо, 2019. – 280 с.

Грицак, Я. Життя, смерть та інші неприємності: нариси модерної історії України. – Київ: Laurus, 2016. – 256 с.

Жулинський, М. Українська культура у світлі сучасних викликів. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. – 320 с.

Марочко, В. Декомунізація та боротьба за ідентичність: історія та сучасність. – Київ: Інститут історії України НАНУ, 2021. – 298 с.

Качуровська Тетяна Петрівна, Мручок Вероніка Вікторівна,
здобувачки освіти спеціальності «Підприємництво та торгівля»
Костів Ірина Григорівна,
спеціалістка І категорії, викладачка суспільних дисциплін,
ВСП «Бережанський фаховий коледж НУБіП України»

РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

У сучасному світі, де соціальна мобільність є ключовим фактором розвитку суспільства, освіта відіграє вирішальну роль у забезпеченні можливостей для кожної людини піднятися соціальними сходами. Освіта не лише надає знання та навички, але й відкриває двері до нових можливостей, сприяючи соціальній інтеграції та зменшенню нерівності.

Сучасна освіта – це потужний механізм соціальної інтеграції, вирівнювання стартових можливостей громадян. При різкому майновому та соціальному розмежуванні українського суспільства освіта є одним із небагатьох соціальних інститутів, які первісно забезпечують молодому поколінню активну участь у ринковій економіці на рівних правах.

З огляду на те, що освіта стає одним з вирішальних факторів соціального розшарування, варто розглянути причини, що сприяють даному процесу:

• з одного боку, глобалізація й перенесення відносин суперництва з області фінансових, промислових і військово-технічних ресурсів в область інформаційних технологій вимагає певного рівня освіти й культури;

• з іншого боку, в умовах трансформації українського суспільства освіта як інститут соціалізації може забезпечити, по-перше, спадкоємність позитивного досвіду, а по-друге, формування нових корпоративних цінностей, необхідних для виникаючих соціальних верств (Болотська, с. 2).

Освіта є ключовим інструментом, що формує соціальну мобільність, надаючи індивідам можливості для зміни їхнього соціального статусу. Вона забезпечує необхідні знання та навички для успішної кар'єри та професійного зростання, дозволяє отримати кваліфікацію, що відкриває доступ до високооплачуваних та престижних посад, та розширює коло можливостей, надаючи доступ до різноманітних професій та галузей. Рівний доступ до якісної освіти допомагає подолати соціально-економічні бар'єри та забезпечити рівні можливості для всіх, сприяючи розвитку критичного мислення, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до змін. Навчання в освітніх закладах сприяє формуванню соціальних зв'язків, що можуть бути корисними для кар'єрного зростання, підвищує самооцінку та впевненість у собі, що є важливими факторами успіху. Освіта впродовж життя дозволяє адаптуватися до змін на ринку праці та підтримувати свою конкурентоспроможність, сприяє розвитку

лідерських якостей, що є важливими для кар'єрного зростання, та надає доступ до інформації та знань, що є необхідними для прийняття обґрунтованих рішень. Вона формує ціннісні орієнтири, що визначають життєві пріоритети та прагнення, розвиває комунікативні навички, що є важливими для успішної взаємодії з іншими людьми, та підвищує культурний рівень, що розширює світогляд та сприяє соціальній інтеграції. Рівний доступ до якісної освіти допомагає зменшити соціальну нерівність та забезпечити рівні можливості для всіх, сприяє розвитку громадянської свідомості, що є важливим для активної участі в житті суспільства.

Освіта має значний вплив на соціальну мобільність, оскільки вона дає можливість людям змінювати своє соціальне становище в межах суспільства. Основні аспекти, як освіта сприяє соціальній мобільності:

- покращення професійних можливостей (освіта дозволяє отримати знання та навички, які є необхідними для працевлаштування в більш висококваліфікованих і високооплачуваних сферах; це дає можливість людям із соціально незахищених верств підвищувати свій рівень життя);
- зменшення економічної нерівності (освітні можливості можуть зменшити прірву між різними соціальними групами, даючи доступ до тих самих можливостей для навчання та розвитку, що може допомогти зменшити соціальну нерівність);
- розширення соціальних мереж (вищі рівні освіти створюють можливості для людей зустрічатися з новими людьми, будувати соціальні зв'язки та отримувати контакти, що можуть бути корисними для розвитку кар'єри та бізнесу);
- зміна соціального статусу (люди, які здобувають, наприклад, вищу освіту, можуть змінити свій соціальний статус);
- розвиток критичного мислення та громадянської активності (освіта також допомагає людині ставати більш свідомою і активною у суспільному житті, що може сприяти її здатності змінювати власне становище та впливати на соціальну мобільність).

Отже, освіта є одним із найважливіших чинників, що визначають рівень соціальної мобільності в сучасному суспільстві. Для того, щоб освіта могла ефективно виконувати цю роль, необхідно забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх верств населення, постійно оновлювати освітні програми та розвивати навички, необхідні для успішної кар'єри в сучасному світі. Роль держави, суспільства та особистості у забезпеченні соціальної мобільності через освіту є надзвичайно важливою.

Список використаних джерел

1. Болотська О. А. Чинники соціальної мобільності сучасної молоді в контексті реформування системи вищої освіти / О. А. Болотська. // Науковий вісник Донбасу. 2012. № 4. 10 с.

Кисельов Дмитро Геннадійович,
студент спеціальності
«Комп'ютерна інженерія»
Стрикун Микола Володимирович,
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАГРОЗА ДУХОВНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

У сучасному світі інформаційні війни стали невід'ємною складовою гібридних конфліктів. Вони спрямовані не лише на дезінформацію, а й на підрив національної ідентичності, маніпуляцію історичними фактами та руйнування духовних цінностей.

Україна вже тривалий час є об'єктом масштабної інформаційної агресії, яка загрожує її духовній безпеці. Інформаційна війна є складовою гібридної війни, що включає як військові, так і невійськові засоби впливу. Це систематична діяльність, спрямована на формування викривленого сприйняття реальності, маніпуляцію суспільною свідомістю, деморалізацію населення та підрив довіри до державних інституцій. Забезпечення інформаційної безпеки є ключовим завданням державної політики, оскільки воно безпосередньо впливає на національну безпеку та стабільність країни.

В умовах російської агресії Україна змушена протидіяти потужній інформаційній експансії, спрямованій на розмивання її державності. Одним із головних методів є дезінформація та пропаганда. Фабрикування неправдивих новин, поширення конспірологічних теорій та викривлених фактів сприяє створенню соціальної напруги та хаосу. Дезінформація використовується як інструмент для підриву довіри до українських інституцій.[1]

Інший небезпечний метод – маніпуляція історичними та культурними наративами. Російська пропаганда намагається переписати історію, заперечити існування української нації та її боротьбу за незалежність, популяризувати радянські та імперські міфи. Це сприяє розмиттю національної ідентичності українців. Крім того, активно застосовуються кібернетичні атаки. Хакерські угруповання, пов'язані з РФ, здійснюють атаки на інформаційні ресурси, державні сайти та соціальні мережі. Вони спрямовані на крадіжку конфіденційних даних, підрив довіри до державних структур і створення хаосу в суспільстві. [2]

Духовна безпека є визначальним чинником розвитку демократичного суспільства. У межах гібридної війни духовна сфера України стає об'єктом активного зовнішнього впливу, що спрямований на руйнування

традиційних цінностей, мови, культури та релігії. Російська пропаганда широко використовує релігійний чинник для послаблення духовної єдності українців. Особливу роль у цьому відіграє вплив Російської православної церкви, яка виступає інструментом «м'якої сили» для поширення кремлівських наративів і підриву незалежності Православної церкви України. [3]

Ефективна протидія інформаційним загрозам вимагає системного підходу. Україна повинна розвивати державну інформаційну стратегію, спрямовану на захист інформаційного простору та просування національних інтересів. Навчання критичному мисленню допомагає громадянам розпізнавати фейки та маніпуляції, що знижує ефективність ворожої пропаганди. Пропагування української культури, історії та мови є важливим елементом духовного захисту суспільства. Це сприяє збереженню ідентичності та зміцненню національної єдності. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами у сфері інформаційної безпеки, що дозволяє обмінюватися досвідом та зміцнювати механізми протидії інформаційним загрозам.

Отже, інформаційна війна РФ руйнує нашу національну ідентичність, підриває суспільну єдність і маніпулює масовою свідомістю. Україна стала мішенню масштабної інформаційної агресії, що загрожує її безпеці та послаблює національний дух. Важливо зміцнювати інформаційну безпеку, підвищувати медіаграмотність і розвивати національну культуру. Лише системний підхід допоможе зберегти єдність, цінності та незалежність України.

Список використаних джерел:

1. Концепція гібридної війни https://censs.org/concept-of-hybrid-warfare-and-its-components/ (дата звернення 29.03.2025)
2. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам, Ільницька Уляна, Національний університет "Львівська політехніка" https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4352/ilnicka0.pdf (дата звернення: 29.03.2025)
3. Гарасимів Т.І. Гібридна війна: інформаційно-безпековий вимір https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/148 (дата звернення: 29.03.2025)

Ковальов Владислав Андрійович
студент спеціальності "Геодезія та землеустрій"
Мишков Віктор Ярославович
к. філ. н.,
Відокремлений структурний підрозділ
"Рівненський фаховий коледж НУБіП України"

РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ: ВИКЛИКИ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ

Історична освіта є одним із ключових чинників формування критичного мислення. Вона не лише передає знання про минуле, а й навчає аналізувати події, оцінювати джерела інформації, розрізняти факти та маніпуляції. В умовах сучасного інформаційного простору, де поширюються фейки, пропаганда та історичні міфи, ці навички набувають особливої значущості.

Критичне мислення – це здатність ставити під сумнів інформацію, перевіряти її достовірність, зіставляти різні джерела та робити незалежні висновки. Вивчення історії допомагає формувати ці навички завдяки роботі з історичними документами, аналізу суперечливих подій і розвитку аргументованої дискусії. Наприклад, при вивченні теми Другої світової війни учні можуть зіткнутися з різними інтерпретаціями подій у різних країнах, що вчить їх критично оцінювати інформацію, а не приймати її на віру. **(**Бородій В. І., 2021**)**

Однією з проблем сучасної історичної освіти є необхідність адаптації до нових інформаційних викликів. Інтернет відкриває доступ до величезного масиву історичних даних, але разом із цим збільшує ризик дезінформації. Учні часто сприймають інформацію з соцмереж чи популярних сайтів без належної перевірки, що може формувати хибне уявлення про минуле. Як зазначає один із дослідників, «в епоху цифрової інформації проблема не в браку фактів, а в їх надмірності та невмінні критично їх осмислювати». **(**Куліш О. П., 2020**)**

Серед методів, які сприяють розвитку критичного мислення на уроках історії, варто виділити роботу з першоджерелами, порівняльний аналіз подій, дискусії та дебати. Наприклад, аналіз спогадів очевидців різних історичних подій дозволяє зрозуміти, як суб'єктивне сприйняття впливає на трактування фактів. Також ефективним є вивчення історії через аналіз історичних фальсифікацій – наприклад, викриття радянської пропаганди або міфів, створених для виправдання імперських амбіцій.

Окрему роль у формуванні критичного мислення відіграє медіаграмотність. У сучасних умовах історія часто використовується як

інструмент інформаційних воєн, тому важливо навчати учнів розпізнавати маніпуляції та пропаганду. Один із підходів – це розгляд медійних матеріалів (статей, відео, публікацій у соцмережах) і аналіз того, які прийоми впливу використовуються. Такі навички допомагають не лише у вивченні історії, а й у повсякденному житті.

Ще одним викликом є необхідність збалансованого підходу до викладання історії. Історична освіта не повинна бути лише засобом патріотичного виховання – важливо, щоб вона ґрунтувалася на наукових даних, а не на ідеологічних кліше. Це особливо актуально в умовах, коли деякі держави намагаються використовувати історію як інструмент впливу. Наприклад, фальсифікація історії Другої світової війни або викривлення фактів про радянську окупацію України є частиною гібридної війни. **(**МОН України, методичні рекомендації, 2023**)**

Успішна історична освіта повинна також сприяти розвитку навичок аналізу джерел. Важливо вчити учнів розрізняти академічні дослідження, популярну історичну публіцистику та відверту пропаганду. Одним із ефективних методів є порівняння історичних подій у підручниках різних країн – це дозволяє побачити, як змінюються акценти залежно від політичного контексту.

Таким чином, історична освіта відіграє важливу роль у формуванні критичного мислення, допомагаючи учням не лише розуміти минуле, а й аналізувати сучасні події. В умовах інформаційної війни це особливо важливо, оскільки історична свідомість є частиною національної безпеки. Сучасні методи викладання, поєднання традиційних і цифрових ресурсів, медіаграмотність та аналіз джерел – усе це допомагає формувати покоління, здатне критично мислити, робити незалежні висновки та протистояти маніпуляціям.

Список використаних джерел:

1. Бородій В. І. **Формування критичного мислення у процесі вивчення історії** // Освітній простір XXI століття. – 2021.
2. Куліш О. П. **Історична пам’ять і маніпуляції свідомістю: виклики інформаційної епохи** // Наукові записки Інституту історії України. – 2020.
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. **Методичні рекомендації щодо розвитку критичного мислення у шкільній історичній освіті** – https://mon.gov.ua.
4. Петренко М. С. **Медіаграмотність як складова історичної освіти** // Історична панорама. – 2019.
5. Руденко Л. В. **Фейки та історична дезінформація: механізми впливу та методи викриття** // Український історичний журнал. – 2018.

Ковтун Ілля Володимирович,
студент спеціальності «Підприємництво та торгівля»
Баланюк Леонід Миколайович,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач
Відокремленого структурного підрозділу
«Ірпінський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування України»
(м. Ірпінь, Україна)

ДУХОВНА І СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII в редакції від 09.08.2024 визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз.

Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій.

Духовна і національна безпека не можуть існувати одне без одного і обумовлюють одна одну.

Безпека духовності (духовна безпека) – стан і умови життєдіяльності соціуму, які забезпечують збереження і зміцнення моральних цінностей суспільства, традицій патріотизму і гуманізму, культурного і наукового потенціалу країни, і разом з тим здатність держави вирішувати назрілі завдання економічного, соціального та політичного розвитку

Духовна безпека включає в себе систему відносин між суб’єктами суспільного життя, яка забезпечує сприятливі умови для соціально-морального розвитку.

Феномен «духовна безпека» є невід’ємною частиною національної та конституційної безпеки.

Воєнна агресія російської федерації зумовила значну трансформацію життєдіяльності нашої держави, адже на перший план виходять насамперед потреби врегулювання та забезпечення стабільності суспільних відносин, що пов’язані з відстоюванням державного суверенітету, а також захист особистої безпеки громадян України та інших осіб, які мешкають на її території.

Фундаментом оцінювання соціальної безпеки людини є формування системи індикаторів, які мають відображати реалії сьогодення в умовах війни, виводячи на перший план питання виживання і захисту людини, та повоєнного відновлення, коли підвищення добробуту, рівня освіти сприяє пришвидшенню економічного зростання.

Війна довела, що соціальну безпеку людини не можна розглядати відокремлено: соціальна безпека на індивідуальному рівні забезпечує соціальну безпеку на національному рівні, яка, у свою чергу, є складовою економічної безпеки держави.

Від побудови дієвої системи соціальних інститутів у післявоєнний період безпосередньо залежить соціально-економічне становище як окремої особи, так і суспільства в цілому.

Під час війни на перший план виходять такі базові загальнолюдські потреби як відчуття захищеності, фізичний та психологічний комфорт.

В Україні, починаючи ще з гібридної війни 2014 року, епідемії COVID-19, тим більше з початком повномасштабної війни російської федерації проти України 24 лютого 2022 року, сутність категорії «безпека» набула нового системного та глибинного сенсу захищеності життєво-важливих інтересів від ризиків, загроз та небезпек.

В Конституції України (стаття 3), зокрема декларується, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Духовна безпека є спосіб існування соціальної системи, що дозволяє безпечно і стабільно функціонувати суспільству як цілісній соціокультурній системі на основі її культурного потенціалу

Трагедія народів і держав, як правило, починається з руйнування їх духовності, з впровадження в свідомість народу агресивних ідей, цінностей і неприйнятних способів їх досягнення.

Забезпечення духовної безпеки є пріоритетним завданням, адже вона виражає моральний дух нації, її здатність ставити і вирішувати історичні завдання.

Духовна криза завжди супроводжує суспільство в епоху корінних зламів, трансформацій, революцій.

Україна переживала і наразі переживає такі ситуації у своїй історії, але кожен раз її духовна стійкість і сила допомагали їй знайти себе, нехай у дещо оновленому вигляді, але зі збереженням своїх духовних основ, свого «духовного коду».

Наразі ми набуваємо так званого національного «Я».

Духовна безпека суспільства насамперед пов'язана зі станом його духовної та соціальної сфер, рівнем розвитку культури, станом моральності соціуму.

Духовна безпека суспільства визначається станом соціальної захищеності суспільства, через яку відтворюється і розвивається

культурний потенціал соціуму, зберігається його історична пам'ять, транслюються базові цінності молодим поколінням.

Наше майбутнє духовної безпеки – діти. Адже від їх сприйняття духовності, ставлення до держави тощо залежатиме і духовна стійкість майбутніх поколінь. Самопочуття сім'ї, рівень її адаптованості в суспільстві і ефективність виконання соціалізаційної функції є показниками духовного благополуччя нації.

Духовна безпека є гарантом національної безпеки.

Головними цілями та завдання соціальної безпеки України в умовах війни мають бути: матеріальна соціальна допомога населенню; гуманітарна допомога окупованих територій; безоплатна медична допомога; матеріальна допомога тимчасово внутрішньо переміщеним особам; вирішення невідкладних соціальних проблем на звільнених територій; сприятливий психологічний клімат та психологічна допомога; сприяння відродженню ринку праці, внутрішньої релокації підприємницької діяльності; конкретні форми соціальної допомоги біженцям, які виїхали з України; реальна допомога поверненню примусово депортованих людей, особливо дітей; дієва та цілеспрямована державна політика підтримування зв'язків з біженцями, з мігрантами (зокрема, онлайн-уроки для дітей-біженців; різні форми зустрічей, заходів з біженцями, щоб вони розуміли, що про них пам'ятають) тощо; розвиток смарт-сіті у забезпеченні соціальної безпеки людини в умовах війни.

Отже, основними пріоритетними цілями та головними завдання соціальної безпеки України в повоєнний час є: гармонізація трудових відносин; подолання бідності; ліквідація «зрівнялівки» та дискримінації у пенсійному забезпеченні; забезпечення гарантованого переліку безоплатних медичних послуг; благополучної сім'ї; підтримка становлення духовно та фізично здорової, матеріально забезпеченої та соціально створення умов для подолання демографічної кризи та досягнення постійного демографічного розвитку; попередження трудової міграції; подолання бездомності громадян, безпритульності дітей; проведення компенсації знецінених вкладів громадян; розвиток смарт-сіті; розв'язання невідкладних соціальних проблем села; забезпечення ґендерної рівності тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: w1.c1.rada.gov.ua

2. Закон України «Про національну безпеку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: w1.c1.rada.gov.ua

3. Буняк, Н. (2022). СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. Економіка та суспільство, (37). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-68.

Колп Роман Валерійович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)
Васюк Оксана Вікторівна,
д-р пед. н., проф.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ КЛАСИЧНИХ ТЕОРІЙ МОТИВАЦІЇ

Роль мотивації в житті людини надзвичайно важлива. Вмотивована особистість, високий рівень її мотивації сприяє підвищенню, покращенню якості навчання та роботи, успішній професійній самореалізації. Теорії мотивації надають інструменти та розуміння того, що мотивує людей до навчання і праці та дозволяють укладати ефективні системи мотивації.

Теорій мотивації, їх аналіз здійснювали такі вчені, як О. Васюк, С. Виговська, В. Малиновський, А. Колот та ін. Метою роботи є окреслення сутності класичних теорій мотивації.

Нині відомими є різні теорії мотивації, які поділяють на змістовні (теорія ієрархії потреб А. Маслоу, теорія 2-х факторів Герцберга, теорія придбаних потреб Д. Маклелланда, теорія Альдерфера тощо) та процесійні (теорія справедливості, модель вибору ризику, теорія очікування, теорія X та Y Дугласа Мак-Грегора) (Гончаров, Черкасов).

Змістовні теорії мотивації – це спроби визначити та класифікувати потреби людей, що спонукають їх до відповідних дій. Однією з змістовних теорій мотивації є теорія потреб А. Маслоу, що поєднує наявні підходи щодо природи мотивації людини. Основою цієї теорії є уявлення про «ієрархію потреб», що протягом життя тією або іншою мірою характеризують поведінку людини, діючи в найсильнішій відповідності зі своїми можливостями та прагненнями. Сукупність потреб людини А. Маслоу об’єднав у п’ять головних груп. На думку А. Маслоу, потреби є первинними та вторинними (потреби вищого ґатунку); кожна потреба, яка виникає, є можливою лише після задоволення нижчих потреб. Найвища потреба в самореалізації з’являється лише тоді, коли задоволені ті потреби, які передують їй. На думку А. Маслоу, задоволення вищих потреб спрямовує людину до самоактуалізації та формування індивідуалізму (Maslow).

Теорія потреб К. Альдерфера являє собою більш простішу структуру мотиваційно-потребнісної сфери особи, ніж у А. Маслоу. Свою назву (ERG) вона отримала за першими літерами виділених ним трьох груп потреб: Existence – потреби існування; Relatedness – потреби в соціальних зв’язках; Growth – потреби росту (Alderfer).

На відміну від А. Маслоу, К. Альдерфер констатував, що рух мотивів, може здійснюватися в обох напрямках, тому що потреби не активізуються в певному порядку, їхня актуалізація безпосередньо залежить від індивідуальних особливостей людини, своєрідності ситуації. Науковець визначив взаємозв'язок між задоволенням потреб людини та їхньою активізацією, виділивши сім принципів, що є основою взаємодії.

Ф. Герцбергом запропоновано мотиваційну теорію 2-х факторів (теорія задоволеності працею). Її підґрунтя складають фактори, які мають як мотиваційний, так і демотиваційний вплив на діяльність робітника. Всі фактори, які є впливовими на діяльність особи у відповідній виробничій ситуації, Ф. Герцберг поділив на мотивуючі та гігієнічні. У результаті дослідження Ф. Герцберг зробив висновок, що задоволеність працею передусім пов'язана з внутрішніми (характеристики змістовні), а невдоволеність – з контекстом роботи (характеристики зовнішні). Дослідник уважав, що з боку факторів, процес знаходження задоволення та процес наростання незадоволення є абсолютно різними процесами. Тому фактори, що зумовлюють ріст незадоволення, при їхньому усуненні не завжди сприяють збільшенню задоволення і, навпаки, якщо певний фактор сприяє зростанню незадоволення, ніяк не свідчило, що при ослабленні впливу цього фактора задоволення буде рости (Herzberg, с. 230–231).

Д. Маклелландом обґрунтовано потреби вищого ґатунку: приналежності (передбачають приналежність до відповідної організації, формування дружніх стосунків, активну взаємодію в колективі), досягнення (виявляються в бажанні працівника у власній професійній діяльності досягати найвищого результату), у владі (ґрунтуються на бажанні впливати на дії інших людей та контролювати їх) (Малиновський, с. 285).

Процесійні теорій мотивації не заперечують зв'язок потреб людини з її мотивацією, але визначають інші фактори, що мають сильніший вплив на діяльність особи.

Теорія С. Адамса (теорія справедливості) є основною в мотивації праці. Вона дозволяє виокремити відчуття справедливості працівника щодо його колег. Найчастіше порівнюють власні витрачені зусилля та отриману винагороду з подібними характеристиками колег. Відчуття в особи несправедливості веде до виникнення в її діях демотивації. Теорія справедливості є доцільною під час вивчення мотивації праці співробітників установ і організацій у постсоціалістичних країнах (Малиновський, с. 288).

Теорія очікування В. Врума ґрунтується на розумінні того, що в досягненні мети наявність потреби не є єдиною необхідною умовою мотивації. Особа має також сподіватися на те, що обраний нею тип поведінки справді приведе до отримання бажаного чи задоволення (Васюк,

Виговська, Виговський). При цьому ключову роль відіграє повнота реалізації трьох факторів:

– витрачені додатково зусилля мають забезпечити наявність очікуваного результату;

– винагорода, що отримана реально, повинна відповідати очікуваному;

– за отриманий результат має бути очікувана винагорода.

Процесуальною теорією мотивації, що передбачає елементи теорії очікувань і теорії справедливості, є модель Портера-Лоулера (Васюк, Виговська, Виговський). Її основу складає п’ять складників: сприйняття, отримані результати, зусилля, міра задоволення, винагорода. Важливим у цій теорії є встановлення співвідношення між результатами діяльності та винагородою працівника.

На думку А. Колота, основні положення моделі Портера-Лоулера свідчать, що мотивація в ланцюгу причинно-наслідкових зв’язків не є простим елементом. Модель демонструє, наскільки важливо об’єднати ці складові частини, як результати, зусилля, здібності, винагороди, сприйняття і задоволення в межах єдиної взаємозв’язаної системи (Колот, с. 46).

Сучасною теорією мотивації є типологічна модель В. Герчикова. Вона ґрунтується на зв’язку мотивації людини та трудової поведінки. Згідно з цією теорією існує п’ять типів трудової мотивації працівника: господарська, патріотична, інструментальна, професійна і люмпенська. Проте, в чистому вигляді типи трудової поведінки зустрічаються досить рідко. Найчастіше співробітники в собі поєднують приклади 2–3 типів. Визначення типу мотивації працівника здійснюється за допомогою тесту «Motype». Також виділені чотири рівні забезпечення форм мотивації: допустимий, нейтральний, базовий, заборонений. Базовий рівень є найоптимальнішим для того або іншого типу. Для допустимого рівня форм мотивації може бути використана та чи інша форма. Нейтральний рівень форм мотивації свідчить, що використана форма мотивації не впливає на активність працівника. На забороненому рівні форм мотивації не варто застосовувати форми мотивації, що є не характерними для мотиваційного типу працівника (Васюк, Виговська, Виговський).

Отже, аналіз теорій мотивації, їх сутності і природи, дозволяє дійти висновку, що мотивація є процесом, який протікає в самій людині та спонукає її поводитися в певний спосіб у конкретній ситуації. Вона є динамічною, а її зміни детерміновано відповідними обставинами.

Список використаних джерел

1. Гончаров В. Н., Черкасов А. В. (2008) Роль мотивації в системі управління персоналом. *Економіка*. № 4 (88). 68–71.

2. Maslow A. H. (1970) Motivation and Personality (2nd ed.). New York: Harper & Row, 394 p.
3. Alderfer, C. P. (1972). Existance, Relatedness and Growth: Human Needs in Organizational Settings. N.-Y.: The Free Press.
4. Herzberg, F (1966). Work and the nature of man. Clevelend: Holt, 315.
5. Малиновський В. Я. (2003) Державне управління. 2-ге вид. Київ: Атіка, 576 с.
6. Васюк О. В., Виговська С. В., Виговський А. Ю. (2018) Мотивація навчальної діяльності студентів: монографія. Київ: Компринт, 188 с.
7. Колот А. М. (2005) Мотивація персоналу. Київ: КНЕУ, 337 с.

Конанець Вероніка Андріївна,
учениця 10 класу Яворівського закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів №2
Яворівської міської ради Львівської області
Мурин Лариса Іванівна,
вчитель біології Яворівського закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів №2
Яворівської міської ради Львівської області

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ КРИНИЦЬ НОВОГО МІКРОРАЙОНУ М.ЯВОРОВА

російська федерація у різних містах України зруйнувала систему енерго- і водопостачання; обстрілює потенційно небезпечні об'єкти, що призводить до забруднення водойм. У цих умовах, громадські системи моніторингу якості води можуть допомогти громадянам та органам місцевого самоврядування оперативно реагувати на наслідки ударів по критичній інфраструктурі. Адже, однією з найважливіших проблем сьогодення - є проблема забезпечення мешканців якісною питною водою, тому стан криниць має першочергове значення (за даними ВООЗ, близько 90% людських захворювань спричинені вживанням неякісної води, адже, питна вода істотно впливає на всі фізіологічні та біохімічні процеси, що відбуваються в організмі людини, і відповідно на стан її здоров'я). Єдиним способом оцінити якість та безпечність питної води – це провести лабораторні дослідження. Адже, мікробне забруднення чи значна кількість хімічних домішок не змінюють органолептичних властивостей води, а відповідно і не викликають підозри щодо її безпечності, але можуть негативно впливати на здоров'я людини. У зв'язку з цим, рекомендовано власникам криниць проводити аналізи води щороку. За даними Яворівського РВ ДУ «Львівський обласний

лабораторний центр МОЗ України» впродовж останніх років зростає нітратне забруднення ґрунтових вод, які використовуються у нашій місцевості для децентралізованого водопостачання. А у новому мікрорайоні м.Яворова, що знаходиться поблизу сміттєзвалища, більшість обійсть не отримує воду з центрального водогону, а лише з криниць (свердловини практично відсутні, оскільки тут дуже в'язкий, щільний і глинистий грунт).

Це **актуалізує** тему роботи **«Дослідження якості питної води криниць нового мікрорайону м. Яворова»,** у якій я поставила перед собою **мету** опрацювати методи оцінки якості питної води; розробити шляхи доступу інформації про якість води до мешканців мікрорайону; пропагувати серед них ідеї збалансованого використання води. Для досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання**: визначити якість питної води на різних об'єктах водопостачання; провести хімічний, біотестувальний аналіз води; визначити показник якості води; порівняти дані показники ПЯВ з показниками ПЯВ яворівського водогону; узагальнити дослідження, зробити висновки про якість питної води на різних об'єктах; співпрацювати з Яворівський РВ ДУ «Львівський обласний лабораторний центр МОЗ України» по виявленню та фіксації порушень вимог ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»; налагодити співпрацю з міською адміністрацією.

Об'єкт дослідження: екологічний стан криниць. У ході роботи було проаналізовано питну воду на 5 об'єктах: №1 – криниця за адресою вул.Сагайдачного, 9; №2 – криниця за адресою вул. Сагайдачного, 13; №3 – криниця за адресою вул. Виговського,19; №4 – криниця за адресою вул. Виговського, 7; №5 – центральний водогін м. Яворова за адресою вул. І. Мазепи,13.

Предмет дослідження: якість питної води об'єктів водопостачання.

Методи дослідження: хімічний аналіз, біотестування, моніторинг (визначення ПЯВ), метод визначення органолептичних показників питної води.

У процесі роботи отримано результати

1. За результатами **моніторингу і визначенні ПЯВ** воду на об'єктах №1, №2, №3, №4 можна класифікувати як «воду з мінімальним рівнем забруднення» (ПЯВ 63 - 69%). Слід зауважити, що ПЯВ на об'єктах №3, №4 за цей рік досліджень практично не змінився, а на об'єкті №1 частково знизився з 66% до 63% , на об'єкті №2 знизився з 65% до 64%. Найнижча якість води на об'єкті №1 спостерігалась у липні 2024 р.– 59%, а найвища – у квітні – 66%. Найнижчий ПЯВ на об'єкті №2 спостерігалась у липні і серпні 2024 р.– 61%, а найвищий – у травні – 68%. Зниження рівня ПЯВ у літні місяці зумовлено тенденцією зниження рівня ґрунтових вод, відповідно - обміління криниць (особливо під час посухи).

2. За результатами **хімічного аналізу** якості криничної води (об'єкти №1, №2): спостерігається чітка залежність хімічного складу від пори року. Порівняно з весняними пробами, у літніх пробах спостерігається збільшення вмісту нітратів. Це дозволяє зробити висновки про те, що зростання вмісту цих компонентів спричинене обмілінням криниць і потраплянням у ґрунтові води певної кількості нітратних сполук. Краща якість питної води спостерігалась на об'єктах №3, №4, це зумовлено постачанням води з глибоких горизонтів, куди не потрапляють стічні води з домогосподарств і сміттєзвалища. Найкраща якість водопровідної води спостерігалась на об'єкті №5 (вода центрального водогону м. Яворова).

3. **За органолептичними показниками** питна вода у досліджуваних пробах на об'єктах №1, №2, №3,№4, №5 відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» (вода без кольору, запаху, смаку і присмаку).

4. За результатами **біотестування** питна вода на об'єктах №1, 2, 4, 5 - 1 стадії з відсутньою токсичністю (дія факторів не впливає на вегетацію, проростання насіння – 93 – 98 %, паростки міцні, з рівним стеблом); на об'єкті №3 - 2 стадія (дуже слабка токсичність, проростання – 84,7 %, паростки міцні, з рівним стеблом. На мою думку, ці відхилення від контролю зумовлені тим, що не усе насіння виявилось кондиційним.

5. За результатами **санітарно-мікробіологічного дослідження** проведеного Яворівський РВ ДУ «Львівський обласний лабораторний центр МОЗ України») вода на об'єкті №1, №2, №3, №4, №5 відповідає нормам.

Стан вивчення цієї проблеми недостатній, оскільки ним займаються тільки представники Яворівський РВ ДУ «Львівський обласний лабораторний центр МОЗ України».

Зв'язок роботи з науковими програмами. Роботу виконано на базі Яворівського ЗЗСО І – ІІІ ст. №2 у співпраці з Яворівським РВ ДУ «Львівський обласний лабораторний центр МОЗ України».

Особистий внесок. Під час виконання роботи мною самостійно підготовлено огляд літератури та виконано особисто, або за безпосередньої участі весь обсяг експериментальних досліджень.

Теоретичне і практичне значення: поширення серед населення ідеї збалансованого використання водних ресурсів і дотримання норм експлуатації об'єктів водопостачання; активізація громадської позиції співмешканців з даного питання.

З року в рік спостерігається тенденція зниження рівня ґрунтових вод у Яворові, відповідно - обміління криниць (особливо у літній період під час посухи). А кринична вода – це один із головних об'єктів водопостачання нового мікрорайону міста. За даними Яворівського РВ ДУ «Львівський обласний лабораторний центр МОЗ України» впродовж останніх років зростає і нітратне забруднення ґрунтових вод, які

використовуються у місцевості для децентралізованого водопостачання. Однією із причин наявності нітратів у криницях є недотримання їхніми власниками санітарних вимог при облаштуванні та утриманні об'єктів водопостачання, вигрібних ям, надвірних туалетів, внаслідок ненормованого використання в господарствах та у приватному секторі мінеральних і особливо органічних добрив. «Вода, забруднена нітратами, надзвичайно небезпечна для дитячого організму, а особливо для дітей у перші місяці життя. Ризик розвитку водно-нітратної метгемоглобінемії у дітей, особливо першого року життя, пов'язаний насамперед із недосконалістю ферментних систем організму, біохімічних процесів, що відбуваються в ньому. Чутливими до нітратів є також особи похилого віку, хворі на анемію, з дихальними та серцево-судинними захворюваннями, тому категорично заборонено використовувати воду з криниць, у яких вміст нітратів перевищує нормативні показники».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадюк Н.С. Діти і питна вода: Гігієнічний і інформаційний аспекти, проблеми / Бадюк Н.С., Войтенко А.М., Стрикаленко Т.В. // Матеріали науково-практичних конференцій Міжнародного форуму «АКВА» Україна. – 2003. – К., 2003. – С. 222-223.
2. Гончарук Є.Г. Комунальна гігієна / Гончарук Є.Г., Бардов В.Г., Гаркавий С.Г., // К.: Здоров'я, 2003. – 728с.
3. Горішна О.В. Рівень оксиду азоту в крові дітей, які вживають питну воду з підвищеним вмістом нітратів // Перінатологія і педіатрія. – 2002. - №1. – С.50-51.
4. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого1994 року № 4004 – XII, Київ.
5. Капранов С. В. Вода та здоров'я. / Капранов С. В.,Тітамир О. М., // – Луганськ: Янтар, 2006. – 184с.: табл..:14, мал.:27, бібл..:123 назви.
6. Межжерін С.В. Біологія: (профільний рівень): підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів/ С.В. Межжерін, Я.О. Межжеріна, Т.В. Коршевнюк,// - Київ: Планета книжок, - 2010. – 336 с.: іл.
7. Szkolny Monitorinq i ochrona wod srodladowych. Przemyslaw Rulakowski. CEEW. Krosno 1998 r. Wydano z pomoca finansowa Narodowego Funduszu Ochrony Srodowiska s Gospodarki Wodney/ - 42 s.
8. Szkolny Monitorinq Wod Metoda Bioindykacji. Anna Stanczykowska. Krosno 1998 r. Wydano z pomoca finansowa Narodowego Funduszu Ochrony Srodowiska s Gospodarki Wodney

[Електронний ресурс] – Режим доступу:

- https://kryvorizka-gromada.gov.ua/news/1645690432/
- https://mywatershop.com.ua/blog/pokazniki-ta-kriterii-yakosti-pitnoi-vodi/?srsltid=AfmBOopfFF3YscR3UjzjIZkXDSIwVJRZ1zDZyOAhn-XRj5AV-AEr13XS

▪ https://dpss-te.gov.ua/golovni-novini/iakist-pitnoyi-vodi-ta-yiyi-vpliv-na-zdorovia-liudini

Коноваленко Вікторія Федорівна
Вчитель початкових класів
вищої категорії, старший вчитель
Дніпровська гімназія №106
Дніпровської міської ради

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вступ.

Сучасний світ стикається зі складними екологічними викликами, і формування екологічної компетентності в молодших школярів стає дедалі більш важливим завданням. Молодший шкільний вік - це той час, коли формуються базові цінності і ставлення до довкілля. Екологічна компетентність передбачає розуміння важливості природи та здоров'я людини, а також формування здатності діяти на користь навколишнього середовища. (Гуцан Л. М. Екологічне виховання молодших школярів / Л. М. Гуцан. – Київ: Освіта, 2019. – 120 с.)

Що таке екологічна компетентність?

Екологічна компетентність - це здатність розуміти складні екологічні процеси, вплив людини на природу та приймати раціональні рішення щодо власної поведінки та стосунків з навколишнім середовищем. Вона включає знання, уміння та цінності, які сприяють сталому співіснуванню людини та навколишнього світу.

Першим кроком до формування екологічної компетентності є інтеграція екологічної тематики в освітній процес. Екологічна компетентність формується через інтеграцію всіх навчальних предметів початкової школи.

Учитель може використовувати інтерактивні методи, які залучають учнів до спостережень, досліджень та проєктної діяльності. Наприклад, учні можуть досліджувати різноманітність рослинного і тваринного світу свого регіону, вивчати вплив забруднення на водні ресурси або розробляти мініпроєкти зі збереження енергії.

Формування екологічної компетентності також передбачає розвиток практичних навичок та відповідальності перед навколишнім середовищем. Учні можуть брати участь у заходах з охорони довкілля, вирощувати рослини на шкільних клумбах, розповсюджувати інформацію про важливість використання відновлювальних джерел енергії. Залучення до

відповідальних дій надає школярам можливість відчути свою важливу роль у збереженні природи.

Навчити молодших школярів екологічно відповідальному ставленню до природи - це перший крок у формуванні їхньої екологічної компетентності. Ось декілька способів, якими молодші школярі можуть формувати екологічну власну компетентність:

- сортування сміття, адже уміння дітей правильно сортувати відходи сприяє вторинному використанню матеріалів та зменшенню кількості сміття;
- енергозбереження: слід пояснити дітям важливість енергозбереження та природних ресурсів, вчасно вимикають світло та електроприлади;
- збереження природи: організовувати прогулянки в природу, навчити школярів розпізнавати рослини та тварини своєї місцевості;
- екологічні проєкти: залучати дітей до організації та проведення проєктів і конкурсів, пов'язаних з екологією, що розвивають їхню творчість та ініціативу.

Найбільш дієвим методом, що сприяє формуванню екологічної компетентності молодших школярів, є метод навчально-дослідних проєктів: «Город на підвіконні», «Енергоощадний будинок», «Подорож зернинки». Під час реалізації екологічних проєктів велика увага приділяється розвитку спостережливості, пробудженню фантазії молодших школярів, навичок проведення експериментів, розв’язанню творчих завдань, виробленню умінь порівнювати, аналізувати й знаходити шляхи розв’язання проблемних ситуацій. (Котик Л. О. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи // Наукові записки. – 2021. – № 2. – С. 45–50.)

Діяльнісним підходом у формуванні екологічної компетентності молодших школярів є екскурсії до ботанічного саду, парку, луки, лісу, водойми тощо, під час яких учні мають змогу ознайомитись з рідкісними, а також взяти участь у мініпроєктах «Як облаштувати джерело», «Досліджуємо мурашник, «Рослини нашого парку», «Годівничка», «Ґрунти мого краю». Молодші школярі навчаються найкраще через практичний досвід. Тому вищезазначені екологічні проєкти, які включають в себе сортування сміття, висадку рослин, створення екологічних макетів тощо, допомагають дітям початкової школи бачити конкретні результати своїх дій та розуміти важливість екологічних проблем. (Екологічне виховання у початковій школі [Електронний ресурс] // Освіта.UA. – 2023. – Режим доступу: https://osvita.ua.

«Важлива роль, - як зазначає О.Я. Савченко, — в екологічному вихованні молодших школярів належить цілеспрямованим спостереженням, екологічним проєктам, розв’язанню проблемних завдань на основі життєвої ситуації…».

Розуміння важливості охорони навколишнього середовища вимагає інформаційної грамотності. Учні повинні сформувати уміння критично оцінювати інформацію, пов'язану з екологією, розуміти наслідки своїх дій і приймати обдумані рішення. Учителі початкових класів можуть сприяти розвитку цих навичок, навчаючи дітей аналізувати екологічні проблеми та шукати науково обґрунтовані відповіді.

Формування бережливого ставлення до навколишнього середовища починається з власного прикладу. Учителі, батьки та дорослі загалом можуть стати рольовими моделями для дітей, показуючи приклад ціннісного ставлення до природи.

Як учителям початкових класів розвивати екологічну компетентність?

Екологічна компетентність – це здатність особистості діяти екологічно грамотно, свідомо та відповідально в різних життєвих ситуаціях. Вона формується ще в ранньому віці, і школа відіграє вирішальну роль у її розвитку.

1.Проведення перспективного уроку з екологічного маркування у 3 класі

Одним із інноваційних підходів є інтеграція знань про екологічне маркування в навчальний процес. Це дозволяє учням усвідомити, як споживацький вибір впливає на довкілля.

Мета уроку:

Ознайомити учнів із поняттям "екологічне маркування".

Навчити розпізнавати екологічно чисті товари.

Сформувати звичку обирати продукти, що відповідають принципам сталого розвитку.

Методи і прийоми:

1. Інтерактивна презентація: Показ логотипів екологічного маркування (EU Ecolabel, FSC, Energy Star тощо).

2. Практична гра: Учні діляться на групи й аналізують маркування продуктів, які вони приносять із дому.

3. Обговорення: Чому важливо звертати увагу на маркування товарів?

Презентація до уроку https://www.canva.com/design/DAGY6nbvyW8/-5UnH51Uvr3JmsxAARM7lg/edit

Відео перспективного уроку екологічного маркування https://youtu.be/hF-z09jbelc?si=LsUnOAY7-LflLoOZ

Очікувані результати:

Учні навчаться розуміти значення екологічних позначок і критично підходити до вибору товарів.

2.Участь у відкритому екологічному конкурсі дитячої творчості "Світ моря"

Цей конкурс стимулює творчий потенціал дітей, одночасно розвиваючи екологічне мислення.

Теми робіт: Проблема забруднення океанів. Збереження морської флори та фауни. Унікальність морських екосистем.

Види творчих завдань: Малюнки. Вироби з перероблених матеріалів. Есе на екологічну тематику.

Результати участі:

Поглиблення знань про морську екологію.

Формування відповідальності за збереження ресурсів планети.

3. XI конкурс плакатів, коміксів та поробок на екологічну тематику

Цей конкурс сприяє візуальному осмисленню проблем довкілля.

Ідеї для створення плакатів і коміксів:

- Як сортувати сміття?
- Вплив пластикового забруднення на природу.
- Чому важливо економити енергію?

Оцінка робіт:

- Творчий підхід.
- Інформативність.
- Візуальна привабливість.

4.Використання штучних ялинок на свята. Проєктна робота.

Традиція використовувати натуральні ялинки на свята часто стає причиною масової вирубки дерев. Тому використання штучних ялинок є екологічно виправданим рішенням.

Переваги штучних ялинок:

1. Збереження живих дерев.
2. Можливість багаторазового використання.
3. Економія природних ресурсів.

Навчальна діяльність:

На уроках учні можуть створювати альтернативні новорічні прикраси зі вторинних матеріалів, що розвиває креативність та екологічне мислення.

5.Всеукраїнський конкурс «ГОЛОС ВЕСНЯНИХ КВІТІВ» у межах акції «ЗБЕРЕЖЕМО ПЕРВОЦВІТИ»

Проводиться з метою виховання дбайливого ставлення до світу рослин та навчання відповідальному ставленню до природи, привернення уваги до проблем охорони ранньоквітучих лісових рослин; розвитку дослідницьких навичок у дітей та молоді, ознайомлення з видовим різноманіттям ефемероїдів; розвитку в дітей любові до Природи, розуміння важливості збереження біорізноманіття та залучення учнів до активної природоохоронної роботи, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді спільно з Всеукраїнською дитячою спілкою «Екологічна варта» за сприяння Всеукраїнської екологічної ліги.

6. Інформування школярів про наслідки спалювання сухостою шляхом інформаційних плакатів.

Висновок.

Формування бережливого ставлення до навколишнього середовища починається з власного прикладу. Учителі, батьки та дорослі загалом можуть стати рольовими моделями для дітей, показуючи приклад ціннісного ставлення до природи.

Формування екологічної компетентності в молодших школярів вимагає спільних зусиль учителів і батьків. Учителі можуть впроваджувати екологічні теми в навчальні програми та організовувати позаурочні заходи з охорони природи. Батьки зі свого боку можуть підтримувати дітей в екологічних ініціативах та виховувати їхню екологічну свідомість удома. Родини також можуть підтримувати екологічні ініціативи, організовані навчальним закладом, що спрямовані на збереження навколишнього середовища, а саме: «Посади дерево й збережи його», «Збережіть первоцвіти!», «Збережи життя ялинці», «Чисте подвір'я», «Ліси для нащадків» тощо.

Формування екологічної компетентності в молодших школярів не тільки сприяє збереженню природи, але й розвиває критичне мислення, відповідальність та бережливість. Ці цінності є необхідними в сучасному світі, де сталість та збереження навколишнього середовища стають усе актуальнішими завданнями.

Формування екологічної компетентності молодших школярів - це важлива складова сучасної освіти. Подолання екологічних викликів потребує активної участі кожного громадянина, і навчання молодших школярів є ключем до створення сталого та екологічно відповідального майбутнього.

Формування екологічної компетентності молодших школярів є важливим етапом у створенні майбутнього, в якому люди живуть у гармонії з природою. Навчити дітей берегти навколишнє середовище - це інвестиція в екологічно стійке майбутнє нашої планети.

Список використаних джерел:

1. Гуцан Л. М. **Екологічне виховання молодших школярів** / Л. М. Гуцан. – Київ: Освіта, 2019. – 120 с.
2. Котик Л. О. **Формування екологічної компетентності учнів початкової школи** // Наукові записки. – 2021. – № 2. – С. 45–50.
3. **Концепція екологічної освіти України** [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://mon.gov.ua.
4. Шевчук В. Я. **Методика викладання екологічної освіти** / В. Я. Шевчук. – Львів: Світ, 2020. – 200 с.
5. **Екологічне виховання у початковій школі** [Електронний ресурс] // Освіта.UA. – 2023. – Режим доступу: https://osvita.ua.

Кополовець Мар'яна Василівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Богів Евеліна Іванівна,
к. пед. н., викладач-методист
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Мукачево, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Вступ. Підлітковий вік – це важливий і водночас вразливий період життя молодих людей, які готуються вступити у доросле життя. Це ключовий період соціалізації, набуття компетенцій, самоствердження себе як особистості, набуття необхідного досвіду в процесі стосунків з іншими людьми, взаємодії з суспільством та державою.

Проблематика соціалізації особистості становить предмет різногалузевих досліджень і теоретичний аналіз та трактування проблематики соціалізації постійно розвивається. Актуальними є дослідження соціалізації підлітків в умах війни чи інших подібних потрясінь в також питання сутності та забезпечення соціальної безпеки за різних обставин.

Раптове вторгнення спочатку пандемії а згодом війни в життя нашого суспільства та кожної окремої людини, стало серйозним випробуванням та внесло свої корективи. Багато хто з підлітків, через різного роду обмеження, обставини війни, переселення чи виїзд за кордон та відсутність відповідних умов не мають можливість продовжувати звичний спосіб спілкування, навчання, що позбавляє їх відповідної соціальної взаємодії. До цих реалій було неможливо підготуватися наперед. У цих умовах важливим стало використання сучасних комунікативних технологій для збереження відкритих каналів зв'язку, навчання, інформування та підтримки один одного й суспільства в цілому. Але у той же час вони несуть певні ризики через можливість «розмивання» особистості та маніпуляції свідомістю.

Виклад основного матеріалу. Соціалізація – це двоєдиний процес, що, з одного боку, передбачає адаптацію до соціального середовища, засвоєння його норм і цінностей, а, з іншого, активну діяльність, включення в соціальне середовище, здатність змінювати, створювати щось нове. Відповідно, між розвитком особистості і суспільством існує пряма залежність. Молодь є як суб'єктом так і об'єктом суспільних перетворень. Вступаючи у життя молода людина є об'єктом впливу різних соціальних інституцій, а пізніше, в процесі дорослішання і переходу у більш зрілі фази розвитку починає сама суттєво впливати на суспільство (Шевель, с. 195). Соціалізація відбувається у взаємодії особистості з величезною кількістю різних факторів соціалізації – умов та впливів середовища. Через стихійні

обставини нинішнього життя, особливо за повномасштабної російської агресії, у суспільстві знизилася увага до індивідуальних особливостей окремої особи, її соціальних потреб та інтересів. Все це безпосередньо відобразилося на процесі соціалізації підлітків. До обмежень, що були пов'язані з пандемією, через повномасштабну війну додалися ще й постійні повітряні тривоги, ракетні обстріли, нестабільний мобільний зв'язок та інтернет, електропостачання і можливо вимушена евакуація чи виїзд за кордон (Дембіцький та ін., с. 204-218, 375-383). Низка цих проблем пригнічує моральний і психологічний стан будь-якої людини, незалежно від віку, статі, соціального статусу та паралізує планування майбутнього, питання освіти та працевлаштування, війна поглибила незахищеність, дезадаптацію та десоціалізацію людей, порушила питання соціальної безпеки (Сотнікова, Агавердієва, с. 43-47). Проблемою стає відсутність чіткого бачення майбутнього, невпевненість в завтрашньому дні, через зовнішні фактори, які безпосередньо не залежать від людини (Волосевич та ін.). Війна – це стан суспільної кризи і високої напруженості, який характеризується швидкими змінами і непередбачуваністю (Дембіцький та ін., с. 109-119).

Процес соціалізації під час війни – це взаємозумовлена взаємодія особи з оточенням та обставинами, що впливає на емоційно-ціннісну сферу особистості підлітка. Необхідністю стало вироблення психологічної стійкості, набуття практичних навичок, адаптації, переосмислення оточення та ідентифікація себе в новому контексті (Дембіцький та ін., с. 384-397). Соціальна зрілість настає тоді, коли людина стає особистістю, яка здатна взяти на себе соціальні ролі. Це здатність не тільки діяти у власних інтересах, а й налагоджувати взаємини з іншими в суспільстві, бути його активним членом (Філіппова, с. 204-215). Сьогодні включення підлітків у суспільство відбувається в умовах перерозподілу впливу інститутів соціалізації. У ситуації постійних змін, чи потрясінь, суспільна система, у томі числі освітні інституції (Дембіцький та ін., с. 88-96; 131-140; 161-170) не лише відчувають напругу, але й в силу своєї ригідності перестають вповні відповідати завданням адаптації особистості в суспільстві. У сучасному суспільстві, що швидко, а також спонтанно розвивається і змінюється соціалізація є спрямованим і стихійним процесом одночасно. У процесі соціалізації підлітків важливо сформувати уміння орієнтуватися у нових умовах життя, уміння пристосовуватися до навколишнього світу, уміння конструктивно впливати на оточення та самого себе. Динамічно мінливе оточення та фактори соціалізації, вимагають появи нових методів соціалізації, які гнучкіші й оперативно реагують на зміни.

Розвиток електронних систем і цифрових можливостей породив абсолютно новий вид комунікації і самореалізації – віртуальна взаємодія людини з цікавими їй співрозмовниками, що дозволяє знайти однодумців і виразити себе в спілкуванні з ними, розкрити соціалізаційний потенціал

медіасередовища (Петрунько, с. 71-83). І це особливо актуально для підлітків. Одночасно ж, широке використання різних засобів комунікації та інформації (передусім соціальних мереж) в умовах інформаційної війни несе в собі загрозу правильній соціалізації підлітків. Тому дуже важливим є допомогти підліткам зорієнтуватися в інформаційному просторі в умовах гібридної війни та маніпуляції свідомістю та інформацією, адже інформаційна війна негативно позначається на соціалізації підлітків (Дембіцький та ін., с. 261-263; Юрченко). З іншого боку, різні сучасні інтернет ресурси та онлайн-платформи – це можливість для підлітків заповнити прогалини чи підвищити свій рівень знань, розширити кругозір, коло спілкувань, знайти хобі тощо. Тож тут важливо направити ці інтернет активність підлітків у правильне і корисне русло, убезпечуючи молодь від деструктивного впливу та свідомої маніпуляції та зберегти психо-емоційне здоров'я підлітка.

Висновки. Соціалізація підлітків є складним, багатогранним процесом. Соціалізація підлітка, його формація і розвиток, становлення як особистості, відбувається у взаємодії з оточуючими і змінами в суспільстві, разом з необхідністю реагувати на виклики спричинені непередбачуваними зовнішніми факторами, такими як війна. За сьогоднішніх умов включення підлітків у суспільство відбувається в умовах перерозподілу впливу інститутів соціалізації, що вимагає появи нових інститутів та стратегій соціалізації, які гнучкіші й оперативно реагують на зміни. У нинішніх реаліях використання сучасних технологій комунікації має важливе значення. Водночас слід забезпечити коректне сприйняття інформації убезпечуючи від деструктивного впливу та свідомої маніпуляції та зберегти психо-емоційне здоров'я підлітка.

Враховуючи ці фактори підлітки потребують спеціальної уваги для підтримки та забезпечення їхнього благополуччя та майбутнього.

Список використаних джерел

1. Шевель І. (2013) Світогляд сучасної української молоді. Український інформаційний простір, Соціологія. 1 (1), С. 192–198. Режим доступу: http://studies.in.ua/pravo/29-shevel.pdf (дата звернення: 25.10.2024).

2. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с. Режим доступу: https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlya-tipografiivse.pdf (дата звернення: 25.10.2024).

3. Сотнікова Ю. В., Агавердієва Х. Ф. Психологічні аспекти соціальної безпеки в Україні. Економіка розвитку. 2019. Вип. 2. С. 41–42. Режим доступу:

http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/22476/1/ED_2019_02_Sotnikova.pdf (дата звернення: 25.10.2024).

4. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Вплив війни на молодь України. Київ, 2023. Режим доступу: https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/ (дата звернення: 10.11.2024).

5. Філіппова І. Ю. Рольова соціалізація підлітка як засвоєння соціального досвіду. Актуальні проблеми сучасної психології: збірник наукових статей; [гол. ред. Ж.П.Вірна]. Луцьк: Східноєвроп.нац.ун-т ім. Лесі Українки. 2014. С.204-215.

6. Петрунько О. В. Соціалізаційний потенціал медіасередовища. Соціальна психологія. Спеціальний випуск. 2007. С. 71-83.

7. Юрченко В. І. Проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах інформаційної війни Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/index.php?oldid=18698 (дата звернення: 25.10.2024).

Коржевська Анна Яківна,
студентка спеціальності
“Підприємництво,торгівля та біржова діяльність”
Сопівник Руслан Васильович,
д.пед.н.,професор,
професор кафедри педагогіки
НУБіП України

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

Україна починається з тебе.(В.Чорновіл)

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває проблема патріотичного виховання молоді. Формування патріотичних якостей студентів аграрних коледжів. Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП) є необхідною умовою для становлення свідомого громадянина, здатного до самовідданої праці на благо держави.

Патріотизм — це не лише любов до Батьківщини, а й активна громадянська позиція, готовність захищати інтереси своєї держави, дотримання її законів, повага до національних традицій і культури. Студенти аграрних коледжів, як майбутні фахівці сільського господарства, повинні не лише володіти професійними знаннями, а й мати розвинене почуття патріотизму, що є запорукою ефективної праці та соціальної відповідальності.

Одним із ключових напрямів формування патріотичних якостей є впровадження інтегрованих програм виховання, які поєднують навчальний процес із практичною діяльністю: участь у волонтерських проектах, екологічних акціях, збереження історичної спадщини, військово-патріотичні заходи. Активна участь студентів у таких проектах сприяє усвідомленню ними важливості національних цінностей.

Як зазначав В. Сухомлинський: «виховання громадянина патріотом це гармонія розуму, думки, ідей, почуттів, духовних поривів, вчинків» (3. с.16).

Роль викладача у цьому процесі є надзвичайно важливою. Педагог має бути не лише носієм знань, а й прикладом громадянської зрілості. Через власний приклад, викладач здатен впливати на формування моральних орієнтирів студентів, їхню готовність до служіння Україні.

Варто відзначити, що інтегративний характер українознавства сприяє формуванню дієвого усвідомленого патріотизму підростаючого покоління: від усвідомлення ціннісних ідеалів своєї родини, багатства і різноманіття рідного краю до усвідомлення ролі України в сучасному геополітичному просторі.

Також значну роль відіграють інноваційні підходи у навчальному процесі: проектне навчання, дискусійні клуби, дебати на теми державотворення та національної ідентичності. Вони дозволяють студентам не тільки здобувати знання, а й формувати особисту позицію, здатність до аргументованого висловлювання своїх думок.

Виховання патріотизму та національної самосвідомості відбувається також на уроках української мови та літератури. К. Ушинський наголошував, що мова –найважливіший, найбагатший і найміцніший зв’язок, що зв’язує віджилі, живущі і майбутні покоління народу в одне велике, історично живе ціле. Коли зникає народна мова, – народу немає більше (6, с. 123).

Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності – віддати життя за її свободу і незалежність людина не може бути громадянином. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства. В умовах війни особливої ваги набувають заходи, спрямовані на підтримку ЗСУ, допомогу внутрішньо переміщеним особам, плетіння маскувальних сіток, благодійні ярмарки. Ці дії не лише виховують патріотизм, а й формують почуття єдності, відповідальності та гідності.

Основна мета виховного процесу в коледжі – формувати особистість, наділену громадянською відповідальністю, національною самосвідомістю, високими духовними цінностями, родинними і патріотичними почуттями; створювати умови для розвитку творчо обдарованої молоді, її індивідуальних якостей, набуття за час навчання молодою людиною

соціального досвіду. Виховний процес відбувається як через інформаційно-просвітницькі виховні години (вони відбуваються двічі на тиждень), зустрічі з цікавими людьми, так і через залучення студентів у гуртки художньої самодіяльності, клуби за інтересами, музей Є. Храпливого, бібліотеку з Інтернет центром, спортивні гуртки, органи студентського самоуправління. Саме через них розвивається художньо- естетична культура, формується національна та громадянська свідомість, реалізуються творчі можливості студента (5,с.12)

Отже, формування патріотичних якостей студентів аграрних коледжів є комплексним процесом, що вимагає зусиль як з боку викладачів, так і з боку самих студентів. Це — запорука побудови сильної, демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. Професійна освіта: соціогуманітарні виклики воєнного часу та повоєнного
відновлення.—К:Інститут професійної освіти НАПН України,2025-22 с.
2. Збірник «Національно патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного
стану та повоєнного відновлення України»- Івано-Франківськ ,2023—64 с.
3.Сухомлинський В. А. Родина в серці. – Молода гвардія,1980. . – 175 с.
4. таття «Патріотичне виховання студентської молоді»—Петрів Г.В., викладач
Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого»—2022 р.
5. Щорічник ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого» – Тернопіль: ТзОВ «Терно-Граф», 2013. – 65 с.
6. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічнітвори: в 2 т. – К: Рад школа, 1983. – Т.1–348 с.

Костинюк Василь Степанович,
аспірант, асистент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

Суспільство перебуває у періоді значних змін, що потребують об'єднання навколо ідей національної ідентичності, зміцнення патріотизму та збереження культурної спадщини. Університет, як один із ключових інститутів соціалізації молоді, відіграє важливу роль у формуванні громадянських цінностей, національної свідомості та відповідальності.

О. Гора розглядає «освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів закладів вищої освіти та під цим терміном розуміє сукупність духовно-матеріальних умов його функціонування, що забезпечує саморозвиток вільної і активної особистості студента, реалізацію творчого потенціалу його особистості» (Гора 2011).

Освітнє середовище виступає майданчиком, де студент може отримати не лише академічні знання, але й засвоїти соціокультурні норми та ідеали, взаємодіючи з викладачами, однолітками та залучаючись до різноманітних освітньо-культурних заходів. Формування національної свідомості в умовах університету сприяє консолідації суспільства, особливо в контексті глобалізаційних процесів, що іноді ставлять під загрозу локальні культурні та національні особливості.

Окрім цього, національна свідомість студентів є важливим елементом стратегії розвитку держави, адже молодь—це майбутні лідери, які будуть визначати політичний, соціальний та економічний курс країни. Підготовка активних, свідомих громадян у стінах університету сприяє формуванню стабільної держави, здатної відповідати на сучасні виклики. Таким чином, вивчення ролі освітнього середовища у формуванні національної свідомості має вагоме практичне значення для системи освіти, політики та суспільства загалом.

Освітнє середовище університету є складною багатофункціональною системою, яка об'єднує всі аспекти академічного, соціального та культурного життя студентів і викладачів. Це середовище забезпечує умови для навчання, виховання, розвитку особистості й формування світогляду. Воно включає в себе не лише навчальний процес, але й позанавчальну діяльність, міжособистісні взаємодії, архітектурно-просторове планування, а також доступ до ресурсів, таких як бібліотеки, лабораторії та технічне забезпечення.

Функціонально освітнє середовище університету виконує кілька важливих завдань. Воно слугує платформою для передачі знань і навичок, сприяє розвитку критичного мислення та професійних компетенцій студентів, а також підтримує їх культурне й моральне виховання. Університетське середовище також стимулює самореалізацію студентів, їх соціальну активність та громадянську відповідальність.

Значення освітнього середовища полягає в тому, що воно формує не тільки фахівців, але й відповідальних громадян, які здатні адаптуватися до викликів сучасного світу. Воно забезпечує можливості для творчої самореалізації, взаємодії в мультикультурному середовищі та розвитку

здатності до співпраці й комунікації. Ця система впливає на світогляд студентів, закладає основи їх цінностей і формує почуття ідентичності, що особливо важливо у контексті формування національної свідомості. Університетське освітнє середовище є ключовим елементом у процесі перетворення студентів на активних учасників суспільного життя.

Університет завжди відігравав ключову роль у формуванні національної свідомості, виступаючи осередком передачі знань, ідей та цінностей, які об'єднують суспільство. У історичному контексті університети були місцем, де зароджувалися і поширювалися національні ідеї. Вони стимулювали розвиток культури, літератури, науки і мистецтва, що дозволяло формувати національну ідентичність. Багато визначних історичних діячів, мислителів і культурних лідерів здобули освіту в університетах, отримуючи платформу для формування своїх світоглядних позицій та впливу на суспільство.

Сьогодні університети залишаються центрами інтелектуального і духовного розвитку молоді. В умовах глобалізації вони продовжують підтримувати ідеї національного самовираження та ідентичності, створюючи освітнє середовище, яке стимулює розвиток патріотизму, громадянської відповідальності та збереження культурної спадщини. Університетське середовище об’єднує студентів з різних регіонів, що дозволяє не лише збагачувати індивідуальний досвід, але й сприяти створенню єдиної національної спільноти. Сучасний університет активно інтегрує національно орієнтовані освітні програми, культурні заходи та соціальні ініціативи, що сприяють формуванню свідомих громадян.

Соціально-культурні фактори мають значний вплив на освітнє середовище університету та процес формування національної свідомості студентів. Культурні традиції, історична спадщина, мова, мистецтво і звичаї формують фундамент, на якому будується взаємодія студентів та викладачів. Університет стає місцем, де ці соціально-культурні складові передаються новим поколінням через навчальні програми, організацію культурних заходів і створення сприятливого середовища для міжособистісного спілкування.

Рівень соціального розвитку суспільства впливає на пріоритети й цінності, які закладаються в освіті. Сучасна глобалізація призводить до змін у сприйнятті національної ідентичності, і університет відіграє важливу роль у збереженні унікальних національних рис, забезпечуючи баланс між інтернаціоналізацією та національною специфікою. Соціальні виклики, такі як міграція, демографічні зміни та економічна нестабільність, також формують контекст, у якому функціонує освітнє середовище.

Суттєвий вплив мають цінності та установки, притаманні студентам, їхнім родинам і ширшому суспільству. Вони визначають рівень зацікавленості молоді у питаннях національної свідомості й готовність приймати участь у її формуванні. Крім того, соціально-культурні фактори

визначають тип взаємодії між студентами, викладачами і адміністрацією університету, що впливає на атмосферу співпраці, підтримки та взаєморозуміння. Університетські заходи, такі як святкування національних свят чи організація волонтерських проектів, сприяють згуртуванню студентів і зміцненню національних ідеалів.

Отже, освітнє середовище університету відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості студентів, адже саме в закладах вищої освіти відбувається інтелектуальне, соціальне та громадянське становлення молоді.

Сучасний університет має створювати сприятливі умови для усвідомлення студентами національних цінностей, історичної пам'яті, культурної ідентичності та відповідальності за майбутнє країни. Важливими чинниками цього процесу є:
інтеграція національно орієнтованого змісту в навчальні програми; використання інноваційних освітніх технологій для популяризації національних ідей; активне залучення студентів до наукової, громадської та волонтерської діяльності; створення середовища, що сприяє формуванню патріотизму, міжкультурного діалогу та соціальної відповідальності.

Таким чином, освітнє середовище університету є не лише простором для отримання знань, а й важливим інструментом виховання громадян, які усвідомлюють свою національну ідентичність, цінують культурну спадщину та прагнуть до збереження й розвитку національних традицій у глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1.Гора, О. (2011). Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів. *Витоки педагогічної майстерності: збірник наукових праць.* Полтава, 2011. С. 97-101.

Котенкова Арсенія Олегівна,
студентка спеціальності «Музичне мистецтво»
Кифенко Анна Миколаївна,
к. пед. н.,
Фаховий коледжі «Універсум»
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
України (м. Київ, Україна)

ПІСЕННО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА

Творчість та педагогічне надбання Миколи Леонтовича є полем зору вітчизняних та зарубіжних науковців, музикознавців, педагогів та митців

XXI століття. Певний інтерес викликають праці О.Васильєвої, А. Завальнюка, І.Мартиненка, Л.Пшемінської, А.Хоменко, В. Черкасова та ін. Вчені О.Коваль та О.Урчик у своїх наукових розвідках висвітлили виконавську та педагогічну діяльність композитора. Хорова діяльність Миколи Дмитровича ґрунтовно розкрита у наукових доробках Л.Пшемінської.

Освіта в Україні завжди сприймалася як важлива складова загальнолюдських цінностей і відігравала значну роль у розвитку суспільства. Прогресивні українські педагоги підкреслюють вагоме значення музичного виховання у розвитку особистості. Звернення до джерел національного виховання, а саме унікальних творів народного музичного мистецтва, дозволяє формувати національну самосвідомість дитини, сприяє процесу відродження і розвитку національно-культурних традицій, створенні довгострокової національної стратегії виховання, пошуку шляхів та засобів подолання духовної кризи сучасного суспільства (1, с.33).

Саме в цьому контексті є неоціненним вивчення, збереження та поширення педагогічної спадщини видатних вітчизняних педагогів, витоки творчості і педагогічної діяльності яких ґрунтуються на народному мистецтві. Вагомий внесок у становлення вітчизняної музичної освіти належить В.Верховинцю, С.Воробкевичу, П.Козицькому, Ф.Колессі, О.Кошицю,М.Леонтовичу, М.Лисенку та ін.

Микола Дмитрович Леонтович (1877-1921) – унікальна постать світової та української культури початку XX століття, в історію якої він увійшов як палкий шанувальник і натхнений поет рідної пісні, як незрівняний майстер її художнього перетворення і збагачення.

Педагогічний потенціал пісень Микола Леонтович безцінний. Його обробки укр.нар.пісень «Щедрик», «Додарик», «Грицю, Грицю, до роботи», «Женчичок- бренчичок», «Пряля», «Козака несуть», «Гра в зайчика», «Над річкою бережком», «Зоря моя вечірня» та «Їхав козак на війноньку» у різні періоди входили до навчальних програм з музичного мистецтва. Його пісні дуже подобаються дітям: вони доступні за змістом, добре сприймаються на слух і мають великий виховний вплив. Одна з найвідоміших українських народних пісень - «Щедрик» належить до найстаріших зразків українського фольклору. У пісні оспівується радість творчої праці, висловлюється побажання добробуту, родинного щастя. Виконання цього хорового шедевру викликає у дитини радість, відчуття краси гармонії звуків, захоплення, що дозволяє накопичувати власний естетичний досвід, вдосконалювати естетичні смаки, урівноважувати почуття і обгладжувати душу. Хоча було створено кілька версій аранжувань «Щедрика», найвідомішою є та, що була створена в 1916 році. Завдяки цій обробці пісня здобула світову популярність, особливо після того, як у 1922 році український національний хор виконав її у Карнегі-Холі в Нью-Йорку. Пісня

стала основою для англомовної версії під назвою «Carol of the Bells», текст якої написав американський композитор українського походження Петро Вільговський у 1936 році.

Педагогічне надбання М. Леонтовича розкриває більш ніж двадцятилітній досвід учителювання в школах Поділля, Донбасу, викладання в навчальних закладах Києва, у музично-драматичному інституті імені М. Лисенка та Народній Консерваторії, на різних курсах, зокрема на курсах дошкільного виховання, що дозволило зробити йому деякі узагальнення й систематизувати цей досвід у методичних працях та статтях (5). Цей неоціненний матеріал, а також і твори для дітей тільки зараз починають займати належне місце в національній педагогіці. До педагогічної спадщини видатного композитора належать понад 50 творів для дитячого хору; такі роботи, як «Практичний курс навчання співу в середніх школах України» (із нотним матеріалом), що був завершений у Києві в 1920 році; «Матеріали до методики співу в початковій школі», «Практичні вказівки до методики навчання співу в хорах», «Нотний спів у школі», «Ритміка. Практичні вправи» та ін (4). Серед духовних композицій, представлених аранжуванням традиційних наспівів та окремими піснеспівами до служби Божої, вирізняють цикли «Молебен», «Благодарственний» і «Літургія Іоанна Златоустого». У 1919 році також розпочав роботу над фантастичною оперою «Русалчин Великдень», до написання якої спонукав успіх Київського шкільного спектаклю з його музикою. Хорами для інсценованої казки Бориса Грінченка, сюжет якої покладено в основу опери, диригент пізніше за рахунок її розширення планував створити справжню українську оперу, музика якої була б прийнята непідробною народністю, яскравим казковим колоритом. Але завершити твір він не встиг...

За А.Хоменко, логіко-порівняльний аналіз педагогічної спадщини М. Д. Леонтовича дозволяє стверджувати, що він відстоював ідею необхідності естетичного виховання всіх учнів та обов’язковості навчання музики і співів у школі незалежно від музичної обдарованості, залучення учнів до творчості, створення на уроках власних мелодій, поспівок, вправ. Композитор послідовно дотримувався принципу головної ролі фольклору в музичному вихованні дітей. Так, роботу «Практичний курс навчання співу у середніх школах України» характеризує саме таке використання народних пісень, а ще цій роботі притаманні цілісність форми, чіткість, продуманий зміст. Це своєрідні методичні рекомендації для вчителів, які ведуть уроки музики в початкових класах. «Практичний курс» включає передмову і три розділи: «Слухові вправи», «Спів по нотах», «Нотна грамота» (5, с.61).

Отже, пісенно-педагогічна спадщина Миколи Леонтовича є безцінним скарбом у музично-педагогічній системі виховання особистості. Який плекає у дитині гармонію та красу. Є рушійною силою розвитку та розкриття музичних здібностей, відчуття барв, ритму народної музики.

Список використаних джерел

1. Васильєва О. В. Музично-педагогічна спадщина Миколи Леонтовича в ракурсі розвитку сучасної української системи освіти [Електронний ресурс] / О. В. Васильєва, І. І. Мартиненко // Professional Art Education. – 2023. – Vol. 4(1). – С. 32–40.
2. Годісь В. М. Використання педагогічної спадщини Миколи Леонтовича у навчальному процесі / В. М. Годісь // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Луцький ін-т розвитку людини відкритого міжнар. ун-ту розвитку людини "Україна", Волин. акад. дім ; [голов. ред. В. С. Зубович]. – Луцьк, 2007. – Вип. 1/2. – С. 240–245.
3. Завальнюк А. Ф. Микола Леонтович : дослідж., док., листи / А. Ф. Завальнюк. – Вінниця : Поділля-2000, 2002. – 254 с.
4. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України / М. Д. Леонтович / упор. Л. О. Іванова. – Київ : ”Музична Україна”, 1989. – 134 с.].
5. ХоменкоА. Національне виховання особистості у педагогічній спадщині Леонтовича М. Д. / А. Хоменко // Педагогічні науки. - 2014. - Вип. 60. - С. 58-65. -

Кудря Анастасія Андріївна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Саф’ян Карина Юріївна
Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПІДТРИМКА УЧНІВ І ПЕДАГОГІВ

У часи війни, коли соціальна та економічна ситуація країни значно змінюється, освітній процес стикається з новими, серйозними викликами. Психологічна підтримка учнів та педагогів стає необхідною складовою для забезпечення не тільки нормального навчального процесу, але й здоров’я всіх учасників освітнього процесу.

Психологічний стан дітей в умовах війни може бути значно порушений. Постійний стрес, переживання з приводу безпеки себе та близьких, травми, втрати — усе це може мати серйозний вплив на їхній емоційний стан і поведінку. Страх, агресія, депресія, почуття безнадії та апатії — це лише кілька можливих реакцій, які можуть спостерігатися у

дітей в умовах військових дій. Зазвичай діти важче справляються зі стресом і травмами, що виникають унаслідок війни, оскільки їхня психіка ще не сформована і не має достатньо ресурсів для адаптації до таких сильних потрясінь.

Окрім цього, війна може позбавити дітей стабільності і рутинності, що для них є важливим елементом почуття безпеки. Переміщення, відсутність доступу до звичних форм навчання, руйнування шкіл або домівок — усе це сильно впливає на дітей. Тому організація освітнього процесу в умовах війни має зосередитися не тільки на передачі знань, а й на тому, щоб допомогти дітям зберегти емоційну рівновагу, справлятися з труднощами та адаптуватися до нових умов.

Завданням педагогів, психологів та соціальних працівників є надання комплексної підтримки учням. Для цього важливо створити середовище, яке сприяє психологічному здоров'ю дітей, забезпечує їм відчуття безпеки та довіри. Психологи в освітніх закладах повинні активно працювати з учнями, організовувати спеціалізовані тренінги, арт-терапію, які допомагають дітям виражати свої емоції, знижувати рівень тривожності, розвивати стійкість до стресових ситуацій. Спільні групові заходи та заняття також можуть посилити відчуття єдності і підтримки серед дітей.

Також важливо акцентувати увагу на розвитку емоційної грамотності, яка дозволяє дітям краще розуміти свої почуття, регулювати емоції і справлятися з ними в умовах стресу. Навчання технік релаксації, медитації, дихальних вправ — це чудові методи, які можуть використовуватися для допомоги дітям у зниженні рівня тривожності. Важливо також створити умови для відкритої комунікації, де діти можуть поділитися своїми переживаннями і отримати підтримку не тільки від фахівців, але й від однолітків.

Педагоги також знаходяться під великим психологічним навантаженням під час війни. Вони повинні не тільки забезпечувати навчальний процес, а й підтримувати учнів, бути для них прикладом стійкості. Це вимагає від вчителів високого рівня емоційної витривалості. Багато педагогів переживають такі ж стреси та переживання, що й учні, оскільки вони також можуть втратити близьких, бути вимушеними евакуюватися або працювати в умовах небезпеки.

Невизначеність ситуації та відсутність стабільних умов для роботи можуть сильно вплинути на мотивацію та емоційний стан вчителів. Тому важливо організовувати психологічну підтримку для педагогів: тренінги, консультації, групи підтримки, щоб допомогти їм справлятися з власними емоціями і зберігати стійкість у складних умовах. Крім того, вчителі повинні мати доступ до ресурсів для професійного розвитку, щоб не тільки підтримувати своїх учнів, а й мати можливість розвивати свої педагогічні навички, що є необхідним для ефективного навчання в умовах війни.

Не можна забувати і про батьків, які також переживають стрес і психологічний тиск у цей час. Вони повинні мати можливість звертатися за допомогою та отримувати консультації з питань, як підтримати своїх дітей, як реагувати на їхні емоційні потреби. Освітні установи можуть організовувати групи підтримки для батьків, де вони можуть отримати поради щодо того, як допомогти дитині пережити стресові ситуації, як забезпечити безпеку в умовах військового конфлікту, як підтримати емоційний стан дітей у складні часи.

Система освіти має бути гнучкою та готовою адаптуватися до умов війни. Включення психологічних методик у навчальний процес є важливим аспектом цього адаптаційного процесу. Наприклад, створення спеціальних груп або клубів за інтересами може допомогти дітям знайти спільноту та підтримку в умовах ізоляції. Важливо, щоб заняття не тільки фокусувалися на знаннях, але й на емоційному розвитку учнів. Психологічна підтримка має бути доступною для кожної дитини, особливо для тих, хто пережив особисті травми, такі як втрата близьких, переміщення або пошкодження житла.

Додатково важливо враховувати, що в умовах війни психологічні потреби можуть значно змінюватися в залежності від етапів конфлікту. У певні періоди може бути більше потреби в психотерапевтичних методах підтримки, а в інші — у методах превенції стресу та тривожності. Незважаючи на складні обставини, школи можуть відігравати важливу роль у стабілізації емоційного клімату в суспільстві. Вони можуть стати центрами підтримки для учнів та їхніх родин, зберігаючи звичну рутину і надаючи можливість для соціалізації. Збереження освітнього процесу, навіть у умовах війни, допомагає дітям відчути себе частиною нормального життя, а не відокремленими від реальності.

Таким чином, організація психологічної підтримки в освітньому процесі в умовах війни є важливим елементом забезпечення психоемоційного благополуччя учнів і педагогів, що, в свою чергу, позитивно впливає на ефективність навчання та соціалізацію дітей.

Висновок:

Психологічна підтримка учнів та педагогів у часи війни є критично важливою складовою освітнього процесу, яка потребує комплексного підходу. Війна не лише змінює умови навчання, але й серйозно впливає на емоційний стан усіх учасників освітнього процесу. Учні та вчителі піддаються сильному стресу, що може позначитися на їхній мотивації, психічному здоров’ї та здатності до навчання. У таких умовах освітні заклади повинні стати не лише осередками знань, але й центрами психологічної підтримки, забезпечуючи безпеку, стабільність і емоційну допомогу.

Забезпечення психологічної стійкості та підтримки вчителів і учнів, організація спеціалізованих програм для подолання стресу, розвиток

емоційної грамотності та адаптація до нових умов навчання — це важливі кроки, які допоможуть зберегти здоров’я та мотивацію учасників освітнього процесу. Діти, які переживають травми війни, потребують не лише освітньої підтримки, але й глибокої психологічної допомоги, що включає арт-терапію, групові тренінги, психологічне консультування. Педагоги, у свою чергу, також мають отримати відповідну підтримку, щоб зберегти свої сили та зберегти ефективність у роботі з дітьми.

Тому освітній процес під час війни потребує інтеграції психосоціальної підтримки в навчальні програми, створення умов для емоційної стабільності та впровадження інноваційних методів роботи з дітьми і педагогами, що дозволить зменшити негативний вплив війни на психіку учасників освітнього процесу. Тільки таким чином можна забезпечити нормальний розвиток дітей, зберегти їх психічне здоров’я та емоційну стійкість, а також підтримати педагогів, забезпечуючи їхню здатність до ефективної професійної діяльності в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. А. В. Савченко. "Психологічна підтримка в умовах війни".
2. UNICEF (ЮНІСЕФ). "Освітня підтримка дітей під час війни: психосоціальна допомога та вплив війни на психіку дітей".

Стаття "Psychological Impact of War on Children and Education"

Кузів Соломія Олегівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування »
Зінич Оксана Михайлівна,
старша викладачка ВП НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»
(м. Бережани, Україна)

ГІБРИДНІ МОДЕЛІ ОСВІТИ: БАЛАНС МІЖ ОФЛАЙН – ТА ОНЛАЙН-НАВЧАННЯМ

Що краще: онлайн чи офлайн-формат для навчання? Це одне з найпопулярніших питань, яке постає перед кожним студентом, коли він обирає заклад вищої освіти. Онлайн-навчання стало більш популярним в останні роки завдяки технологічним досягненням та покращенню якості життя. Однак, навіть якщо віртуальне навчання покращує залучення, воно не завжди є найкращим варіантом, особливо для деяких професій, яким можна навчити лише за допомогою практичних демонстрацій та фізичної присутності. Онлайн навчання ніколи не зможе повністю замінити очне

навчання в таких випадках, як, наприклад, практичне навчання парамедиків.

Офайн-навчання відноситься до традиційної освіти, яка дозволяє студентам особисто спілкуватися з викладачами та своїми одногрупниками. Хоча онлайн-викладання та навчання вважаються майбутнім освіти, вони не можуть замінити офлайн-освіту у всіх аспектах. У порівнянні з онлайн-навчанням, офлайн не пов'язане з будь-якими технічними моментами. Традиційна офлайн-аудиторія також допомагає студентам покращити свої вміння роботи в команді та інтерактивні навички, оскільки їм доводиться працювати в одній групі, спілкуючись одне з одним. Що ще важливо, офлайн-навчання дозволяє викладачам більш ефективно відслідковувати відповіді студентів та їхній прогрес, а також спостерігати та контролювати їхню поведінку, задовольняючи індивідуальні потреби кожного учня в міру потреби.

Однак, від офлайн навчання є й деякі недоліки. Це включає обмеження у гнучкості – студентам необхідно присутнім на лекціях та заняттях в певні дні та час, а також необхідність пересування до навчального закладу, що може бути не зручним. Окрім того, офлайн навчання може бути дорожчим, оскільки студентам потрібно платити за проїзд та проживання, а також за сам курс.

Порівнюючи з онлайн навчанням, офлайн навчання надає більше можливостей для особистого взаємодії та співпраці між студентами та викладачами, а також може бути більш структуроване та організоване, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Однак, онлайн навчання може бути більш гнучким та зручним для студентів, оскільки вони можуть вчитися у будь-який час та з будь-якого місця.

Онлайн-навчання – це процес, коли студенти отримують доступ до освіти та знань через віртуальні класи. Особливість такого навчання полягає в тому, що воно відбувається дистанційно. В онлайн-навчанні є можливість доступу до навчальних матеріалів, опублікованих викладачами у будь-якому куточку світу, якщо вони мають необхідне обладнання та активне підключення до Інтернету.

Онлайн-навчання дає викладачам можливість використовувати багато інструментів, таких як аудіо, відео, віртуальні дошки, анімацію, живі чати та віртуальні конференц-зали. Це допомагає полегшити навчання.

Які ж недоліки в дистанційному навчанні? Перш за все, це відсутність реального контакту. Оскільки всі студенти навчаються з дому, в них фактично відсутнє спілкування між собою поза парами. Через це студенти можуть відволікатись під час заняття, а також може погіршитись розуміння матеріалу, адже зникає елемент дискусії та обміну ідеями. Наступним моментом є мотивація навчатись. Дистанційне навчання неможливе без самоорганізації, яка відсутня в деяких студентів. Ще однією проблемою є техніка та стабільний інтернет. В Україні періодично відбуваються регулярні відключення світла. Мало того, що усі повинні мати

техніку, аби підключитись до заняття – відсутність інтернету може взагалі не залишити шансів. Відповідно, гірша комунікація з викладачами. У навчальному закладі студент мав змогу підійти до викладача, якщо йому щось було незрозуміло з теми лекції. Через це можуть з'являтись прогалини у знаннях – пояснення від викладача можуть бути набагато зрозумілішими за купу тексту в підручнику чи навчальних матеріалах.

Отже, обидва підходи до навчання мають свої плюси та мінуси, і найкращий вибір залежить від потреб та особистих переваг студента. Проте, можна зробити висновок, що в сучасному світі онлайн навчання стає все більш популярним та доступним для студентів з усього світу.

Специфіка дистанційного навчання, що базується на телекомунікаційних технологіях, інтернет-ресурсах, впливає на способи відбору і структуризації змісту, способи реалізації тих чи інших методів і організаційних форм навчання, що суттєво впливає на функціонування всієї освітньої системи (Шевчук, с. 205).

Програми для забезпечення дистанційного навчання в закладах вищої освіти є надзвичайно важливими у сучасному освітньому середовищі. Вони дозволяють здобувачам освіти отримувати якісну освіту незалежно від місця проживання, що сприяє доступності вищої освіти для широкого кола здобувачів. Такі програми розширюють можливості здобувачів освіти у виборі предметів та розкладу занять, що підвищує їхню академічну свободу. Крім того, вони сприяють розвитку навичок самоорганізації та самостійності, що є важливими в навчальному процесі та подальшій професійній діяльності здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. "Гібридне навчання: теорія та практика впровадження", Освітній дискурс, 2023. – №4. – С. 45-52.
2. Іваненко О. "Баланс між офлайн та онлайн-навчанням у сучасній школі", Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2023. – №6. – С. 112-119.
3. Ковальчук В. В., Сидоренко П. В. (2020). Технологія змішаного навчання в системі відкритої освіти: підручник. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. 200 с.
4. Петренко Л. "Використання гібридних моделей навчання в умовах пандемії" , Інформаційні технології в освіті, 2022. – №3. – С. 78-85.
5. Шевчук Г. Й. Дистанційне навчання у вищій школі: переваги, недоліки, перспективи. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Випуск 79. Том 2. С. 205–209.

Кузуб Ростислав Сергійович,
студент спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Природні екосистеми, зокрема водні ресурси, є ключовими складовими екологічного балансу та відіграють важливу роль в економічному розвитку будь-якої країни. Однак останнім часом спостерігається зростання кількості екологічних катастроф, що призводять до серйозних негативних наслідків для біорізноманіття та економіки регіонів. Однією з таких катастроф стало забруднення річки Сейм на Чернігівщині, що спричинило масовий мор риби в кількох громадах області. У цих тезах розглядаються основні причини забруднення, його наслідки та заходи, необхідні для відновлення водних екосистем і рибних популяцій на Чернігівщині.

27 серпня 2024 року на території Чернігівської області, в річці Сейм Батуринської громади було зафіксовано значне погіршення екологічного стану. Вода мала чорне забарвлення та на поверхні з'являлася мертва риба. Про це повідомили іншим громадам, оскільки річка протікає через Корюківський і Ніжинський райони та впадає в р. Десна, яка є лівою притокою Дніпра. На території цих громад встановили заборону ловлі риби, купання та використання води з Десни.

Ймовірна причина забруднення води була встановлена через кілька днів після інциденту. За даними Державної екологічної інспекції, забруднення спричинене потраплянням у воду токсичних речовин з території рф біля селища Тьоткіно Курської області. Після взяття проби води, виявлено низький рівень кисню і перевищення його хімічного споживання, що й стало основною причиною мору риби. Масштаби проблеми на той період було важко підрахувати, оскільки вода ще не дійшла до Десни, але екологи вважали, що це не спричинить глобальної катастрофи, оскільки Десна велика і глибока річка, та має достатньо притоків (CNTIME, 2024).

Громади почала фіксувати великий мор риби на своїх територіях. Так, за данними Сосницької громади, 1 вересня виловили близько 1,5 тонни загиблої риби (Сосницька рада, 2024). У Макошині, Менської громади, було виловлено 1,6 тон риби та ще 1,5 тон в селах цієї громади (Менщина, 2024).

За данними Міндовкілля станом на 8 вересня у річках Сейм та Десні було зібрано майже 26 тонн загиблої риби. Стан води покращується та вже фіксуються тільки поодинокі випадки мору риби на територіях села Макошино, Ушні, Боромки та Салтикової дівиці (Міндовкілля, 2024).

Збитки від мору риби на 11 вересня оцінюються в понад 405 млн гривень.

Окрім економічних збитків, експерти WWF-Україна повідомили про загибель червонокнижних видів, зокрема стерляді, що знаходяться на межі зникнення. Так, за їх словами було виявлено велику кількість загиблих представників цього виду. Також інші види осетрових опинилися під великою загрозою скорочення їх кількості (Всесвітній фонд природи України, 2024).

Заміри води проводились двічі на тиждень до листопада, на 9 листопада стан води у річці Сейм поблизу Батурина покращився, вода стала прозорою, як до забруднення. Протягом жовтня місяця не було виявлено перевищень за середніми показниками, тому зараз моніторинг відбувається раз на тиждень. Поява риби почала фіксуватись, але тільки в певних містах річки.

Для повного відновлення рибних ресурсів потрібно не менше 3 років. Відновлення популяцій в Десні відбудеться природно, але для інших річок потрібно проводити процедуру зариблення, вважає начальник Чернігівського рибоохоронного патруля Микола Каленюк. Але, програма зариблення в Україні реалізується лише в областях, де не було військових дій. Чернігівська область не має фінансування на проведення цієї процедури через відсутність коштів у місцевому бюджеті.» (Суспільне Чернігів, 2024).

У **висновках**, хочеться зазначити, що для уникнення таких проблем потрібно покращити моніторинг та швидкість реагування на подібні ситуації. Також розробити чіткі плани, на випадок такого ж, або масштабнішого забруднення, оскільки ця загроза залишається. Передивитись національну программу зариблення, та додати в них проблемні річки на територіях, де відбувались бойові дії, якщо це можливо, адже екосистема повинна відновлюватись.

Ураховуючи масштаб проблеми, та потенційні наступні загрози (зокрема забруднення з території рф), необхідно встановити співпрацю з сусідніми державами та міжнародними екологічними організаціями. Для обміну інформацією, надання ресурсів для моніторингу та розробку спільних заходів для попередження та вирішення забруднення. Збільшити фінансування місцевих екологічних програм для покриття витрат на зариблення та відновлення водних екосистем після екологічних катастроф, залучивши як державні, так і міжнародні фінансові ресурси.

Список використаних джерел:

1. CNTIME. (2024, серпня 31). https://cntime.cn.ua/voda-pochornila-riba-gine-gromadi-chernigivshini-z-article/

2. Менщина (@menshchyna). (2024). https://www.instagram.com/p/C_fPb_9NUsl/?igsh=MWVmYm5yMG1meWg2cA==

3. Сосницька рада, 2024. https://www.facebook.com/sosnytsyarada/videos/1031632464799748/

3. Всесвітній фонд природи України. (2024). «WWF-Україна». https://wwf.ua/?15173391%2FZabrudnennya-richok-Seim-ta-Desny-na-Chernihivshchyni-pryzvelo-do-masovogo-moru-ryby

4. Суспільне Чернігів. (2024). https://suspilne.media/chernihiv/860283-ci-treba-zaribluvati-desnu-ta-sejm-na-cernigivsini-pisla-zabrudnenna-ricok/

5. Міндовкілля (2024). https://mepr.gov.ua/shhodo-sytuatsiyi-na-sejmi-ta-desni-stanom-na-8-veresnya/#:~:text=%D0%97%D0%B0%D3%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%BC%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%8C%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97,6%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%8F%2C%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%89%D1%83%D1%94%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F

Куницький Данило Сергійович,
Корецький Дмитро Андрійович,
здобувачі освіти 10-Г класу
Княгининівського ліцею Волинської обласної ради
Новосад Інна Валеріївна,
практичний психолог, учитель біології і екології,
Княгининівський ліцей Волинської обласної ради
(с. Княгининок, Луцький район, Волинська область, Україна)

ГРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Екологічна компетентність передбачає розуміння екологічних процесів, аналіз впливу людської діяльності на довкілля, а також навички щодо застосування екологічно орієнтованих рішень (Толочко, с. 20). Екологічна грамотність і здорове життя, як одна з ключових компетентностей, полягає у формуванні у здобувачів освіти необхідності раціонального використання природних ресурсів в рамках збалансованого

розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатності і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Одним з інструментів формування екологічної компетентності може бути гра, а також використання окремих ігрових елементів залежно від поставлених завдань. Дослідження ігор здійснювали українські науковці Онищенко Н., Тарасенко А., Макоїд С. та інші, а також зарубіжні – Rahiman HU, Kodikal R, Suresh S. та інші.

Гра – вид діяльності творчого характеру з метою відтворення і засвоєння суспільного досвіду (Онищенко, с. 262). Ігри класифікують:

- за діяльністю – на рухові, інтелектуальні, трудові, соціальні, психологічні;
- за характером педагогічного процесу – на навчальні, контролюючі, тренувальні та узагальнюючі; пізнавальні, виховні, розвивальні; репродуктивні, продуктивні і творчі; комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні;
- за ігровою методикою – предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні та ігри-драматизації (Онищенко, с. 262-263).

Ігри можуть покращити залученість здобувачів освіти до конкретного уроку, заходу чи освітнього процесу загалом, а стан зосередження на діяльності створює відчуття потоку, що характеризується сильною концентрацією на процесі та переживанням позитивних емоцій (Rahiman, с. 4-5).

Виокремлюють декілька типів ігрових дизайнів (Legaki, с. 2):

1. Ігровий дизайн, заснований на зануренні, намагається захопити гравців в історію, рольову гру. Наприклад, предметом гри може бути екологічна ситуація, що потребує вирішення, привернення уваги до природоохоронних питань.

2. Соціальний ігровий дизайн орієнтований на різні форми співпраці. Наприклад, створення команди, вербальне і невербальне спілкування (Rahiman, с. 4). Ігри дозволяють глибше пізнати і зрозуміти себе та оточуючих; побачити чіткіше певну складність в житті, за необхідності, підсилити впевненість у тому, як правильно вчинити; поліпшити відносини з певними людьми (Тарасенко, с. 267).

3. Дизайн гри на основі досягнень або викликів зосереджений на подоланні труднощів, прогресі, отриманні нагород і відчутті компетентності. Використання таких функцій, як бали, значки та позитивні відгуки, надають здобувачам освіти відчуття успіху (Rahiman, с. 3).

Автори тез були учасниками освітньої гри «Що таке екологічне маркування?», яку розробила і провела практичний психолог і вчитель біології Княгининівського ліцею Волинської обласної ради Інна Новосад. Ця розробка запропонована для участі у Всеукраїнському конкурсі «Урок з екологічного маркування».

Мета: формувати компетентності щодо екологічного маркування, цінності і засади сталого споживання та виробництва; сприяти масштабуванню отриманих знань, посилення міжгрупової взаємодії, ефективної комунікації, колегіального прийняття рішень; розвивати пізнавальні процеси (уяву, мислення, увагу, креативність).

Опис гри. Гра ведеться на ігровому полі, учасники розпочинають зі стартового поля і, рухаючись за вказівниками, мають пройти всі поля для того, аби потрапити на фініш. Кожна з команд отримує фішку, яку буде переміщувати ігровим полем. Є бонусні поля, що передбачають рух на декілька кроків вперед, а також ті, що повертають на попередні позиції. Яка з команд перша обиратиме запитання, визначається жеребом. Після обрання питання кожна з команд має 1 хв для обговорення, після чого капітан або інший делегований учасник дає відповідь. У разі правильної відповіді, рух ігровим полем здійснюється на ту кількість кроків, що відповідає складності запитання. Якщо ж відповідь неправильна – фішка гравців залишається на місці. Гра передбачає не тільки відповіді на запитання, активне командне обговорення, а й аналіз стратегії. Координацію гри здійснює вчитель.

Запитання мають три рівні складності та оцінюються одиницями – «кроками»:

- так/ні або I/II (1 крок),
- вибір з трьох варіантів одного правильного (2 кроки),
- завдання з відкритою відповіддю (3 кроки).

Участі у грі передує попередня робота здобувачів освіти з опрацювання джерел інформації, рекомендованих учителем. Особливістю гри є її повторюваність. Учитель може змінювати запитання та проводити її декілька разів з тією ж командою, а також застосовувати на інших уроках та у виховній роботі.

Отже, гра може бути сучасним ефективним інструментом для формування екологічної компетентності здобувачів освіти, сприяти соціальній активності та поширенню знань.

Список використаних джерел

1. Толочко С. В., Бордюг Н. С. (2024). Екологічна компетентність учнів у контексті подолання екологічних наслідків війни: монографія. Київ: Компринт. 160 с.

2. Біологія і екологія. 10−11 класи. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Затверджено Міністерством освіти і науки України (наказ № 1407 від 23.10.2017 р.).

3. Онищенко Н. (2021). Застосування ігрових технологій під час викладання педагогічних дисциплін у вищій школі [Електронний ресурс]. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 35, том 4. С. 260-267. URL:

http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_4/41.pdf (дата звернення: 23.03.2025).

4. Тарасенко А. А. Макоїд С. Р. (2018). Методика розробки дизайну розвиваючих настільних ігор для дітей. *Молодий вчений*. № 11 (63). С. 266-277. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/64.pdf (дата звернення: 23.03.2025).

5. Rahiman HU, Kodikal R, Suresh S. (2023). Game on: Can gamification enhance productivity? F1000Res. Oct 18;12:818. doi: 10.12688/f1000research.131579.2. PMID: 38434668; PMCID: PMC10905147.

6. Legaki N, Xi N, Hamari J, Karpouzis K, Assimakopoulos V. (2020). The effect of challenge-based gamification on learning: An experiment in the context of statistics education. Int J Hum Comput Stud. Dec;144:102496. doi: 10.1016/j.ijhcs.2020.102496. Epub 2020 Jun 14. PMID: 32565668; PMCID: PMC7293851.

***Кучеренко Ольга Володимирівна**,*
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти ОПП Педагогіка вищої школи,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
***Чередник Лідія Миколаївна**,*
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У сучасному світі, що характеризується глобалізаційними процесами, міграційними рухами та міжкультурними контактами, формування полікультурної компетентності здобувачів освіти набуває особливої актуальності. Освітній простір стає дедалі більш полікультурним, що вимагає від майбутніх фахівців здатності до ефективної міжкультурної взаємодії, толерантності та відкритості до культурного розмаїття.

Постійне змішування й перетинання різноманітних культурних патернів часто викликає непорозуміння, випадки дискримінації та насилля, включаючи робочі місця, школи, громади (Філіппова, 2006).

Науковиця І. Сафонова визначає полікультурну компетентність як інтегративну властивість особистості, що характеризується «сукупністю спеціальних знань, міжкультурних умінь і системою ціннісних орієнтацій,

необхідних для вирішення професійних задач в умовах міжкультурної взаємодії в стилі співробітництва і толерантності» (Сафонова, 2014).

Актуальність проблеми пояснюється багатьма факторами, продиктованими сучасними суспільними трансформаціями, серед яких:

1. Глобалізація та інтеграційні процеси. Сучасний ринок праці вимагає від спеціалістів уміння працювати у багатонаціональних командах, налагоджувати міжкультурний діалог. Крім того, у сьогоденні набуває розвитку міжнародна співпраця як в освітній сфері (академічна мобільність, міжнародні програми та обміни), так і в інших сферах.
2. Полікультурність освітнього середовища, яка полягає у тому, що сьогодення характеризується збільшенням кількості студентів-іноземців у закладах вищої освіти, що створює потребу у розвитку міжкультурного порозуміння. Саме тому перше місце серед м'яких навичок, необхідних майбутньому фахівцю, посідають толерантне ставлення до представників інших культур, емпатія, запобігання конфліктам на етнічному, релігійному чи мовному ґрунті.
3. Необхідність формування громадянських і гуманістичних цінностей. Є зрозумілим, що полікультурна компетентність сприяє розвитку соціальної відповідальності, поваги до прав людини, демократичних цінностей. Освічена людина має вміти критично осмислювати культурні стереотипи, уникати дискримінації та ксенофобії.
4. Роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Цифрове середовище сприяє активному міжкультурному обміну, проте водночас може поширювати упередження, нетерпимість. Важливо навчити здобувачів освіти критично сприймати інформацію, аналізувати культурні відмінності та знаходити спільні цінності.
5. Вплив міжнародних освітніх стандартів. Програми ЮНЕСКО, Ради Європи та ООН сприяють інтеграції полікультурної освіти у навчальні програми різних країн. У сучасних освітніх стандартах полікультурна компетентність розглядається як одна з ключових компетенцій особистості.

На сучасному етапі шляхами формування полікультурної компетентності здобувачів освіти є використання міждисциплінарного підходу у навчанні (історія, соціологія, культурологія, мовознавство); впровадження інтерактивних методів навчання: дискусії, дебати, кейс-методи, проєктна діяльність; академічна мобільність студентів, участь у міжнародних освітніх програмах; інтеграція ІКТ для міжкультурної комунікації (онлайн-проєкти, співпраця з іноземними студентами).

Отже, формування полікультурної компетентності здобувачів освіти є важливою умовою підготовки сучасного фахівця, здатного ефективно працювати у глобалізованому світі. Це сприяє розвитку міжкультурного

порозуміння, соціальної згуртованості та гармонійного співіснування представників різних культур у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Філіппова І.Ю. Міжкультурна комунікація: психологічний дискурс. *Практична психологія та соціальна робота*. К. 2006. № 4. С.9-12.
2. Сафонова І.О. Сутність і структура міжкультурної компетентності в контексті аксіологічного підходу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2014. №3 (62). С.129-143.

Кушнір Максим Олександрович,
учень 8 класу Комунального закладу «Вінницький ліцей N35»,
Гончарук Артем Русланович,
учень 10 класу Комунального закладу «Вінницький ліцей N35»,
Стецюк Людмила Іванівна,
вчитель біології Комунального закладу «Вінницький ліцей N35»,
вчитель-методист, заслужений вчитель України

ІННОВАЦІЙНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЄКТ «ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ: ТВІЙ СВІДОМИЙ ВИБІР»

Основна мета екологічної освіти – формування фундаментальних екологічних знань та екологічного світогляду особистості; формування екологічної культури молодого покоління, екологічного мислення і свідомості, що грунтуються на ставленні до природи як унікальної цінності.

З метою розвитку у здобувачів освіти ключових компетентностей у контексті ідей сталого розвитку суспільства, формування екологічної свідомості як однієї із основних складових національно-патріотичного виховання, розвитку еколого-економічної культури, відповідальності за екологічно толерантний і виважений вибір продукції, кращої для здоров'я і довкілля, авторами розроблено інноваційний освітній проєкт «Екологічне маркування: твій свідомий вибір»

Структура проєкту представлена у вигляді Workbook «Екологічне маркування: дбаємо про планету», який створений за допомогою Prezi – хмарного програмного забезпечення.

Workbook містить 6 розділів:

1. Анкетування «До» – дозволить визначити рівень обізнаності школярів із питань екологічного маркування.

2. «Сталий розвиток природи і суспільства» – ознайомить ліцеїстів із поняттям сталого розвитку природи і суспільства та глобальними цілями сталого розвитку.

3. «Екологічне маркування в дії» – ознайомить школярів із знаками екологічного маркування, розкриє значення екологічного маркування для людини і довкілля.

4. «Живи, плането!» – пропонує здобувачам освіти виконати інтерактивні вправи, взяти участь у заходах до Всесвітнього дня екологічного маркування.

5. «Екопродукція в моєму домі» – спрямований на формування в родинах переконання, що вибір продукції з екомаркуванням вплине не лише на здоров'я членів родини, а й на довкілля – сьогодні і в майбутньому.

6. Рефлексія – підведення підсумків занять за проєктом.

Покликання на Workbook :
https://prezi.com/p/2qzevnwzf08n/presentation/

Ключові заходи проєкту:

1.Анкетування «До» , «Після».

2. Проведення інтерактивних занять «Сталий розвиток природи і суспільства», «Екологічне маркування в дії».

3. Виконання інтерактивних вправ «П"ять журналістських запитань», «Перевтілення», «Стоп-кадр» та ін.

4. Активності (проведення квестів, створення відеосюжетів, фотовернісажів, буклетів) до Всесвітнього дня екологічного маркування (другий тиждень жовтня).

Розпочата росією війна завдала важкого удару українській економіці та бізнесу. Купуючи товари із екологічним знаком маркування, ми підтримуємо українських виробників. Якісна українська продукція – стратегічна зброя проти росії, що спрямована на розвиток експорту товарів з екологічним маркуванням. Наприклад, Європа чекає унікальні українські смаколики – сирні снеки SnEco, на кожному пакуванні - український знак маркування- «Зелений журавлик» і прапор України, а також на допомогу ЗСУ. Наприклад, з кожного літру соку ТМ «Соки України» перераховується 1 грн. на допомогу Захисникам України.

Результати впровадження проєкту:

1. Створення умов для розвитку творчих здібностей здобувачів освіти, розвиток креативного і системного мислення, здатність співпрацювати з іншими людьми, формування soft skills.

2. Розвиток екологічного мислення і еколого-економічної культури, усвідомлення власної потреби в діяльності, спрямованої на піклування про власне здоров'я та на захист і збереження природи, почуття відповідальності за свою громадянську позицію.

3. Якісні зміни результатів анкетування
(100 респондентів – ліцеїстів 8 класів пройшли анкетування «До»).

Електронні ресурси:

1. [https://landshaft.info/uk/dub/2174-quercus-robur]
2. LibreTexts https://vkrayinska (25/10/2022)
3. https://livingplanet.org.ua/
4. https://www.eu4environment.org/app/uploads/2023/06/Ecolabelling-PPT_Ukraine_UKR.pdf
5. https://www.products.pcc.eu/uk/blog/%D1%89%D0%BE-%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B5-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%82%D0%B0-%D1%8F%D0%BA-%D0%B2%D0%B8/

Лазурко Марія Львівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Сливінська Оксана Богданівна,
к. е. н., доцентка,
ВП НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»
(м. Бережани, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ З ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

В сучасних умовах жорсткої конкуренції, швидкого технологічного прогресу, зростання інформаційних ресурсів, глобалізації багатьох явищ життя ринок праці висуває високі вимоги до обліково-аналітичних працівників. Облікові працівники повинні володіти високими практично-професійними навичками, творчо підходити до вирішення завдань, уміти вирішувати проблемні ситуації, швидко підлаштовуватися до змін у законодавчій сфері та ринковій економіці тощо. Для підготовки високоякісних облікових працівників необхідно дослідити проблеми щодо удосконалення методики викладання облікових дисциплін, які б враховували особливості сучасного розвитку суспільства і потреб економіки.

Провідною формою навчання у закладі вищої освіти є лекція. її головна дидактична мета – це формування орієнтовної основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу.

Основні функції лекції такі:

Освітня функція лекції забезпечує можливості для оволодіння змістом навчального матеріалу на рівні історичного досвіду і ознайомлення з новими досягненнями науки, усвідомлення перспективи подальшого розвитку наукових пошуків у відповідних галузях, а також розкриття можливостей використання конкретних знань у професійній діяльності.

Розвивальна функція лекції умовлена необхідністю забезпечити оптимальні умови для інтелектуального розвитку особистості через залучення її в активну розумову діяльність.

Виховна функція лекції дає змогу формувати в майбутніх фахівців певні морально-духовні якості безпосередньо через зміст навчального матеріалу і налаштування студентів на конкретну пізнавальну діяльність. Зміст навчального матеріалу має сприяти формуванню в студентів наукового світогляду, соціальної зрілості, громадянської відповідальності, естетичних почуттів і естетичної культури, працелюбності.

Організуюча функція лекції особливо важлива з погляду мобілізації студентів на навчальну діяльність. Це той стержень, навколо якого

групуються решта видів навчальної діяльності; це вістря, яке визначає координати щоденної навчальної праці.

Мотиваційна функція лекції полягає в спонуканні студентів до навчальної самостійної діяльності щодо оволодіння професійними знаннями, навичками і вміннями, до постійного пошуку нових знань, до професійної та громадської активності, розвитку і формування позитивних інтересів (Журавська Н. С., с. 46).

Методологічна функція лекції забезпечує вироблення певного наукового підходу до предмета, що полягає у вивченні предмета у русі й розвитку. При цьому лектор демонструє творчу лабораторію появи ідеї, закону, принципів, теорії пізнання явищ природи і суспільства, культури (Алексюк А. М., с. 39).

Орієнтуюча функція лекції дозволяє спрямувати студента в потоці інформації, одержаної із різноманітних джерел – лекцій, практичних занять, вивчення навчальної та наукової літератури тощо (Ващенко Г.В., с. 32).

Лекцію потрібно читати зрозумілою для студентів мовою, незнайомі слова і терміни роз’яснювати, не варто перенасичувати лекцію наукоподібними термінами і модними іноземними словами. Текст лекції має бути логічним, простим і зрозумілим.

Лекція має бути цікавою через глибину думок, що розкривають таємниці науки. Для того щоб лекція була цікавою, вона має враховувати певні умови:

усвідомлення студентами особистісного смислу в набутті знань у певній науковій галузі; усвідомлення аудиторією новизни матеріалу, що подається, і водночас пов'язаного з тими знаннями, які вже нею опановані; спонукання та стимулювання мисленнєвої діяльності студентів-слухачів. Для цього доцільно впродовж лекції ставити кілька питань, що стимулюють міркування (Журавська Н.С., с. 79).

Будь-яка лекція включає три основні етапи:

– вступна частина: оголошення теми лекції (для запису студентами), плану лекції (8-4 пункти); формування мети та завдань лекції; стисла характеристика проблеми; показ стану питання; список літератури, навчальних джерел з теми (6-7 джерел).

– викладення: докази, факти, аналіз понять, висвітлення подій, демонстрація доказів, аудіо та відео матеріалів; характеристика різних думок; зв'язок з практикою; галузі застосування набутих знань.

– висновки: формування загального висновку; установка та завдання для самостійної та пошукової роботи; методичні поради, відповіді на запитання.

Будь-яка лекція – це систематичне, послідовне викладення теми, проблеми, розділу навчального курсу або науки. Вона присвячується найбільш вагомим, принциповим питанням навчальної програми. Якісна лекція у вищому навчальному закладі – це творче спілкування лектора з

аудиторією, ефект такого спілкування в пізнавальному та емоційному відношеннях не нижчий за ефект матеріалу, що викладається на лекції.

Як зазначалось, лекція обов'язково має містити внутрішній план, який на розсуд лектора можна повідомляти або на початку лекції, або поступово під час розгляду певних питань. До плану зазвичай входять найменування головних вузлових питань лекції, які можна потім використовувати під час складання екзаменаційних білетів.

Корисно також згадати питання, що розглядалися на попередніх лекціях та пов'язані з новим матеріалом. У процесі подальшого розкриття теми можна використовувати низку прикладів, фактів, поступово підводячи слухачів до наукових висновків, тобто використовувати індуктивні методи навчання.

Можливий і дедуктивний спосіб подання матеріалу, коли роз'яснюють та тлумачать загальні положення, а потім демонструють можливості застосування їх на конкретних прикладах.

Найважливіше завдання – організація ефективної роботи студентів на лекції, в основі якої активний процес слухання, розуміння, осмислення матеріалу і перетворення його у форму короткого запису, який допомагає швидко відтворити основний зміст матеріалу, що був прослуханий.

Викладач має орієнтуватись на те, що студенти записують головні положення його лекції. Це допомагає їм уважно слухати, краще запам'ятовувати та мати конспект чи опорні віхи, які полегшують подальшу самостійну роботу. Для того щоб запис робився усвідомлено, тобто студенти не тільки розуміли, про що говорить лектор, а й встигали поєднувати слухання лекцій з веденням записів, необхідна допомога викладача, особливо на молодших курсах. Це й акцентований виклад найбільш важливого матеріалу, тобто виділення темпом, голосом, інтонацією, повторенням більш важливої, суттєвої інформації, використання пауз, записів на дошці опорного матеріалу, таблиць, схем, формул, суворе дотримання регламенту занять, іноді (на молодших курсах) виокремлення абзаців, підкреслення головних думок, ключових слів, висновків тощо (Лузан П. Г., с. 11).

Поліпшення якості лекцій стає можливим за умов: наявності постійного зворотного зв'язку; оцінки колег, студентів, самооцінки.

Таким чином перед вибором виду лекції викладач повинен осмислити низку важливих важелів, які можуть вплинути на доцільність застосування того чи іншого виду лекції та її ефективність, до них віднесено: яка облікова дисципліна викладається; тема лекції; дидактичні завдання; курс навчання студентів; форма навчання; рівень підготовки студентів (високий, середній, низький); які дисципліни вивчали студенти і які вивчають паралельно з дисципліною, яка викладається; час проведення лекції (перша чи остання пара); коли викладається лекція відповідно по відношенню до всього курсу дисципліни (на початку, в середині, в кінці) тощо.

Список використаних джерел:

4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. К.: Либідь, 1998.
5. Ващенко Г. В. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. 441 с.
6. Журавська Н. С. Курс лекцій з дисципліни «Теорія і методика професійної підготовки спеціалістів (загальна методика)». К.: НАУ, 2003. 90 с.
7. Лузан П. Г. Методичні аспекти формування пізнавальної активності студентів на лекції. *Проблеми освіти: Науково-методичний збірник*. К.: Науково-методичний центр вищої освіти. 2000 р. Випуск 22. С.202-209.
8. Моісеєв Є. М. Методика підготовки та проведення лекції. Методичні рекомендації. К.: НАУ, 2009 р. 35 с.

Левандович Анастасія Вікторівна,
студентка спеціальності «012 Дошкільна освіта»
Сопова Дана Олегівна,
доктор філософії, викладач,
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Сучасна англійська мова вже не сприймається як єдиний моноліт. Вона перетворилася на «сім'ю мов», яка виходить за межі державної мови Великої Британії, США та інших англомовних країн. Англійська стала глобальним лінгвістичним феноменом, що об'єднує різноманітні мовні процеси, відмінні за функціями, формами та змістом. За останні 30 років глобалізація англійської мови стала ключовою темою соціолінгвістичних досліджень багатомовності, спричиненою глибокими змінами у світовому соціально-економічному та політичному середовищі.

В цьому контексті виділяються дві ключові тенденції глобалізації: прагнення до уніфікації культурних цінностей і створення універсального соціуму, а також посилення взаємозалежності та інтеграції різних форм суспільної свідомості, які сприяють формуванню єдиної глобальної спільноти.

Аналіз особливостей викладання англійської мови в ЗВО України та країн ЄС зводить нас до думки що, попри загальну позитивну тенденцію,

окремі групи населення залишаються менш залученими до процесу її вивчення. Це зумовлено низкою факторів, серед яких: країна проживання та культурні особливості; методологія викладання; застосування європейських стандартів (CEFR); інтеграція сучасних технологій; різній підхід до методів оцінювання знань студентів; роль викладача в означеному процесі; академічна мобільність, тощо. Європа включає як малі однорідні держави, так і великі, багатонаціональні країни, кожна з яких має свої освітні системи та підходи до викладання англійської мови. Водночас Європейський Союз активно розвиває мовну політику, що слугує важливим прикладом для впровадження ефективних методик викладання іноземних мов, зокрема англійської.

Залишається проблемою нерівномірний доступ до якісної мовної освіти, що залежить від регіональних та економічних факторів. У деяких країнах ЄС, особливо в Західній Європі, англійська мова викладається з раннього віку, що сприяє її засвоєнню на високому рівні. Водночас у країнах Східної Європи та в Україні існують значні розбіжності у якості викладання через недостатнє фінансування освітніх програм, нестачу кваліфікованих викладачів і застарілі методики навчання.

Ще одним викликом є різний рівень мотивації студентів до вивчення англійської мови. У країнах, де знання англійської відкриває широкі можливості для кар'єрного зростання та міжнародної співпраці, студенти більш активно залучені до процесу навчання. Водночас у регіонах, де використання англійської обмежене, інтерес до її вивчення може бути нижчим.

Також слід відзначити, що глобалізація англійської мови сприяє появі нових варіантів її використання, включаючи професійну англійську (ESP – English for Specific Purposes), академічну англійську (EAP – English for Academic Purposes) та її локальні варіанти. Це потребує адаптації навчальних програм до сучасних вимог, що не завжди відбувається своєчасно в Україні.

Попри ці виклики, викладання англійської мови в Україні продовжує розвиватися в напрямку європейських стандартів. Збільшується кількість міжнародних освітніх проєктів, активно застосовуються сучасні цифрові технології, а студенти отримують більше можливостей для участі в програмах академічної мобільності. Важливим кроком для подальшого вдосконалення мовної освіти є розширення співпраці з європейськими університетами, впровадження інноваційних методик навчання та посилення ролі викладачів як наставників у процесі вивчення мови.

Таким чином, хоча процес викладання англійської мови в Україні та країнах ЄС має свої відмінності, загальні тенденції свідчать про поступове зближення методик та стратегій навчання. Подальша інтеграція України до європейського освітнього простору сприятиме підвищенню якості

викладання англійської мови та розширенню можливостей для студентів у міжнародному контексті.

Країни, які усвідомлюють значущість знання англійської мови в сучасних реаліях, активно інвестують у підвищення мовної грамотності своїх громадян. Так, англійська мова набуває статусу мови міжнародного спілкування, що підтверджується Законом України «Про застосування англійської мови в Україні» від 4 червня 2024 року, який передбачає стимулювання її вивчення та використання у сфері освіти, науки та бізнесу.

Відтак, з огляду на постійне зростання значущості англійської мови за останні два десятиліття, для України критично важливо забезпечити високий рівень знань цієї мови серед населення. Це дозволить українцям залишатися конкурентоспроможними та відповідати вимогам сучасного світу.

Зокрема, викладання англійської для студентів нелінгвістичних спеціальностей значно варіюється залежно від закладу і може включати загальну англійську, англійську для академічних цілей або спеціалізовану англійську для професійних завдань. Універсальних стандартів у цій сфері немає, а кількість аудиторних годин суттєво різниться не лише між закладами, а й між факультетами одного університету. Зазначимо також, що студенти спеціальностей з високою вербальною складовою, таких як туризм, підприємництво, менеджмент та економіка, зазвичай мають більше годин англійської порівняно з тими, хто навчається на математичних чи технічних напрямках.

Викладання фахових дисциплін англійською мовою здійснюється епізодично, за ініціативою окремих факультетів, відділень чи викладачів. Водночас в університетах, де навчається велика кількість іноземних студентів (як англомовних, так і неангломовних), предмети, що викладаються англійською, зазвичай є обов'язковими.

Закон «Про вищу освіту» (2014 р.), визначає умови для багатьох освітніх реформ, спрямованих на адаптацію українських університетів до стандартів Болонської угоди, визнання іноземних дипломів, децентралізацію освіти, спрощення бюрократичних процедур, посилення контролю університетів, розширення студентського самоврядування та сприяння прозорості. Україна приєдналася до Болонського процесу ще в 2005 році, однак сектор вищої освіти досі не досяг повної відповідності цим стандартам.

Аналіз виявив необхідність адаптації української системи викладання англійської мови до міжнародних стандартів, зокрема через впровадження інтерактивних методів навчання, розвиток мовної автономії студентів та посилення міжкультурного підходу. Разом із тим, обмеження у фінансуванні та мовному середовищі залишаються викликами для України.

Експерти English Proficiency Index рекомендують новітні стратегії, здатні покращити викладання англійської в Україні. Впровадження

сучасних методик, що передбачають активну практику мовлення, розвиток аудіювання, групову роботу, самостійне навчання, залучення носіїв мови та забезпечення регулярного зворотного зв'язку, сприятиме підвищенню рівня володіння мовою серед українців. Завдяки таким змінам акцент зсувається з механічного запам'ятовування на формування реальних комунікативних навичок.

Попри досягнення, рівень володіння англійською в Україні все ще залишається нижчим за середньоєвропейські показники, що обмежує конкурентоспроможність країни в науковій і технологічній сферах.

В той самий час Європейські країни вирізняються високим рівнем децентралізації та значною мовною різноманітністю в освіті. Однак у багатьох системах навчання зберігаються застарілі підходи, зокрема надмірна увага до граматики та повторюваних програм. Відсутність комунікативних методів і практичного застосування знань демотивує студентів, що знижує ефективність навчання англійської мови, незважаючи на значний обсяг виділеного часу. Такі підходи не відповідають сучасним освітнім вимогам і потребують оновлення.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. 1992. URL: https://rm.coe.int (дата звернення: 30.03.2025).
2. Закон України «Про вищу освіту». 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 30.03.2025).
3. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» від 4 червня 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 30.03.2025).
4. QS World University Rankings 2024 // QS World University Rankings. 2024. URL: https://www.topuniversities.com (дата звернення: 30.03.2025).
5. ЮНЕСКО. Рекомендації щодо мовної політики в освіті. URL: https://www.unesco.org (дата звернення: 30.03.2025).

Левкович Олена Сергіївна,
студентка спеціальності «Менеджмент»
Матвійчук Тетяна Адамівна,
викладач програмування та інформаційних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України» (м. Рівне, Україна)

НАЦІОНАЛЬНА ЄДНІСТЬ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ

Національна єдність є фундаментальною основою державності, особливо в умовах війни. Вона допомагає суспільству згуртуватися перед викликами, захистити свою ідентичність та вибороти майбутнє. В історії України боротьба за незалежність і територіальну цілісність неодноразово загартовувала націю, формуючи її єдність. Особливо яскраво це проявляється в сучасних реаліях, коли Україна знову змушена відстоювати свою свободу у війні проти російської агресії.

Історичні аспекти національної єдності. Протягом століть український народ неодноразово стикався із зовнішніми загрозами, які вимагали єдності та консолідації. У період Київської Русі загальнодержавна єдність була ключем до розвитку та процвітання. Однак після розпаду держави та монгольської навали українські землі стали роздробленими, що зробило їх уразливими для загарбників.

Козацька доба стала важливим етапом відродження національної єдності. Гетьман Богдан Хмельницький зумів об'єднати українські землі в боротьбі за незалежність від Речі Посполитої. Проте згодом політичні та соціальні суперечності, а також зовнішній вплив призвели до втрати єдності та підкорення України іншими державами.

Період XX століття також став випробуванням для національної єдності. Українська Народна Республіка (УНР) та Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) зробили спробу об'єднатися, підписавши Акт Злуки 22 січня 1919 року. Проте через зовнішню агресію та внутрішні конфлікти цей союз виявився короткотривалим. У часи Другої світової війни українці воювали як у складі Радянської армії, так і в лавах УПА, що знову поставило під питання національну єдність.

Сучасні виклики та роль війни в консолідації нації. Сучасна війна Росії проти України, що почалася у 2014 році та загострилася у 2022 році, стала серйозним випробуванням для української державності. Однак, на відміну від минулих століть, ця війна стала каталізатором національної єдності. Важливу роль у цьому відіграли декілька факторів:

1. Єдність політичного керівництва та суспільства. Після повномасштабного вторгнення політичні сили та громадянське суспільство змогли відкласти розбіжності заради спільної мети – захисту країни.

2. Зростання патріотизму. Війна сприяла підвищенню рівня національної самосвідомості. Все більше людей почали усвідомлювати значення української мови, культури та історії.

3. Волонтерський рух. Українці масово долучилися до допомоги армії та постраждалим від війни, що ще більше зміцнило внутрішню згуртованість суспільства.

4. Міжнародна підтримка. Спільна боротьба за європейські цінності зробила Україну ближчою до міжнародних партнерів, що також зміцнює її національну ідентичність.

Отже, війна завжди була випробуванням для національної єдності, але в сучасних умовах вона стала чинником, що згуртовує українців. Історичний досвід свідчить, що розбіжності та внутрішні конфлікти призводили до втрати незалежності, тоді як єдність давала шанс на перемогу. Сьогодні Україна демонструє безпрецедентну згуртованість перед обличчям агресора, що є запорукою її майбутньої перемоги та стабільності.

Леонова Вікторія Валентинівна,
студентка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПЕРЕКОНАНЬ

Екологічна освіта і виховання є основою для формування людини з високим почуттям обов'язку перед суспільством. Однією з умов успішної організації екологічного виховання студентів є чітке визначення його мети. Головною метою екологічного виховання має стати формування екологічного світогляду, мислення, здатності до системного аналізу екологічних проблем і творчого їх розв'язання. Кінцевою метою екологічного виховання є формування особистості з високим рівнем екологічної культури. Складовими екологічної культури є: екологічна свідомість, екологічні переконання, екологічний світогляд, готовність до екологічної діяльності, відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Екологічна культура виступає як складова загальної культури особистості, що проявляється в конкретних знаннях, уміннях і навичках, свідомій екологічній поведінці, діяльності, відповідальному ставленні до охорони природи і є результатом екологічного виховання й формування екологічного світогляду.

Відповідно до Концепції екологічної освіти України формування екологічної культури особистості включає:

– виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави і світу, усвідомлення їх важливості, актуальності і універсальності;

– відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної землі;

– формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків, подолання споживацького ставлення до природи;

– розвиток особистої відповідальності за стан довкілля, вміння прогнозувати особисту діяльність і діяльність інших людей та колективів;

– розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки, виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження.

Провідна і найважливіша роль у вихованні екологічної культури студентської молоді належить закладам вищої освіти. Тут забезпечуються елементарні знання про природу та взаємозв'язки у ній, взаємодію і взаємовплив людини і природи, розвиток ціннісного ставлення до природи як джерела задоволення естетичних, пізнавальних, рекреаційних та інших потреб особистості, формування елементів здорового способу життя та навичок екологічно доцільної поведінки, оволодіння основами екологічної культури. Студенти мають добре орієнтуватись в екологічних проблемах України, бути обізнаними в екологічному законодавстві. У цілому у випускників має бути сформована особистісна екологічна позиція і вміння її відстоювати в умовах правової демократичної держави.

З огляду на зазначене, основним завданням викладачів є виховання екологічно грамотної людини, особистості, яка знає цінність життя і своє місце у світі живої природи, громадянина України, який зуміє прийняти правильні рішення в складній екологічній ситуації. У роботі викладачі використовують принципи природовідповідності: від знань до діяльності, від діяльності до виховання. Знання, отримані під час навчання, в майбутньому мають бути реалізовані в практичній діяльності.

Екологічне виховання вже перестало бути новим елементом для нашої вищої школи, якому раніше майже або й зовсім не приділялося уваги. Загрозлива екологічна ситуація, що склалася, зробила його одним з найпріоритетніших напрямків в галузі освіти та виховання. Вже зараз в багатьох закладах вищої освіти України вводяться до освітніх програм курси екологічного спрямування. Усе більше освітян схиляються до необхідності екологізації всіх навчальних предметів. Так і в Національному університеті біоресурсів і природокористування України – флагману університетів наук про життя на нашій спеціальності Педагогіка вищої школи з цього року запроваджено предмет Основи екологічного світогляду.

Екологічне виховання - це неперервний процес навчання, виховання, самоосвіти, накопичення досвіду і розвитку особистості, спрямований на формування ціннісних орієнтацій, норм поведінки і спеціальних знань щодо збереження навколишнього середовища і природокористування, реалізованих в екологічно грамотній діяльності. Усвідомлюючи дану проблему викладачі закладів вищої освіти, екологічно свідомі студенти

організовують ряд екологічних акцій, спрямованих на підвищення екологічної свідомості серед інших здобувачів освіти. Подібні акції сприяють розширенню контактів із громадськістю, розповсюдженню знань про стан ведення сільського, садово-паркового та лісового господарства, його розвиток та державну екологічну політику.

В Україні багато природоохоронних територій, на яких також проводяться відповідні заходи. Наприклад, при національних парках діють експериментальні лісництва, основу діяльності яких складає організація навчально-виховного процесу, експериментальної і дослідницької роботи та продуктивної праці студентів. Робота подібних студентських лісництв побудована на принципі самоврядування.

Формуванню екологічного світогляду сприяє і організація екологічних клубів, гуртків. На таких заняттях велика увага приділяється практичним та теоретичним навикам, метою яких є надати можливість студентам «відчути» природу, бути частинкою самої природи. Також створюються екологічні центри, які об'єднують і координують систему позааудиторної роботи біолого-екологічного та натуралістичного спрямування.

Висновки. Із загостренням екологічної ситуації, зумовленої військовою агресією російської федерації, антропогенними перетвореннями природного середовища виникає необхідність упровадження екологічної освіти та виховання у всіх закладах вищої освіти на всіх спеціальностях як пріоритетних освітньо-виховних напрямів, що відіграють вирішальну роль у формуванні системи моральних цінностей, відповідних світоглядних позицій, переконань та свідомого ставлення до навколишнього середовища. Адже психологічна готовність особистості до вирішення екологічних проблем формуються не лише в родині, а й у період навчання, у тому числі в закладах вищої освіти. Особливо важливі подібні курси в закладах, які готують майбутніх педагогічних, науково-педагогічних працівників. Випускники цих закладів зможуть у майбутньому поширювати екологічні знання, формувати екологічний світогляд у своїх здобувачах освіти. Наш університет може стати прикладом і у цьому починанні.

Список використаних джерел:

1. Стаття: «Екологічне виховання як засіб формування життєвих компетентностей» https://naurok.com.ua/z-dosvidu-roboti-ekologichne-vihovannya-yak-zasib-formuvannya-zhittevih-kompetentnostey-uchniv-291844;
2. Стаття: «Екологічне виховання людини як особистості» https://skole.org.ua/ekolohichne-vyhovannya-lyudyny-yak-osobystosti.html#:~:text=%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%2D%20

%D1%86%D0%B5%20%D0%BD%D0%B5%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81,%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B2%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%20%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96;
3. Стаття: «Сутність понять «екологія» та «екологічне виховання» https://naurok.com.ua/sutnist-ponyat-ekologiya-ta-ekologichne-vihovannya-196129.html;
4. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. Навч.посіб. – 4 – те вид., випр.. і доп. – К.:Т-во «Знання», КОО, 2006. – 319с.
6. Л.К. Нарочна, Г.В. Ковальчук, К.Д. Гончарова. Методика викл. природозн. К., Вид. вища школа, 1990, 302с.
7. В.І. Комендар. Проблеми екологічного виховання молоді. Ужгород, 1999, с 15

Леонова Вікторія Валентинівна,
студентка спеціальності «Педагогіка вищої школи»
Сопівник Руслан Васильович,
д-р. пед. н., професор,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

В сучасному світи динамічно розвиваються біотехнології, нанотехнології, штучний інтелект, цифрові та інші технології та галузі наук, невідомі раніше. Причиною та локомотивом всіх цих та інших змін є, звичайно, люди, які проявляють лідерські якості, ставлять перед собою цілі та беруть на себе відповідальність за їх досягнення та виконання поставлених задач.

Розвинені лідерські якості особистості є важливими при виконанні будь-яких завдань та робот, при обговоренні та організації різних видів активностей та започаткуванні нових сфер діяльності.

На сьогодні у літературних джерелах відсвітлюються різні погляди на проблему розвитку лідерських якостей. Розглядають дану проблему численні вітчизняні та іноземні дослідники, такі як Н. Бабкова-Пилипенко, О. Бойко, Б. Головешко, Л. Кайдалов, О. Квас, О. Маковський, Р. Сопівник, О. Снісаренко, І. Чубій, С. Шкурашівська, Б. Балдер, Б. Барнес, К. Бланшар, І. Вешлер, Д. Големан, Scouller J. та інші вчені.

В наш час актуальною є проблема формування комплексу лідерських

Студентські роки є важливим сприятливим періодом для розвитку лідерських якостей студентів будь-якої країни. Адже саме в цей час під пильним керівництвом батьків та викладачів відбувається процес формування та ствердження самосвідомості, власного розуміння світу як цілісної системи думок, знань, поглядів, досвіду, переконань, власної життєвої філософії. Загальновідомим є факт, що лідерство є служінням певній спільності людей. В цей час в закладах вищої освіти студенти мають можливість опанувати три базові лідерські якості: мотивація до служіння, взаємодія в команді, партнерство та гнучкість.

Досліджуючи досвід країн Євроатлантичної спільноти можна побачити, що з метою успішного забезпечення розвитку лідерського потенціалу здобувачів вищої освіти, велика увага з боку викладачів приділяється тому факту, що ми живем в епоху глобалізації, студенти перебувають в складних стосунках один з одним як реальних, так і віртуальних, що є новим феноменом, якого не існувало в минулих часах. Також розуміння сутності лідерства суттєво змінюється (Nerubasska, A.).

В наш час існує безліч моделей розвитку лідерський якостей та концепцій лідерства загалом. Сучасна наука окреслює поняття «лідер» як особистість, за ким члени групи визнають право брати на себе відповідальність за вирішення найбільш важливих питань та проблем, які стосуються інтересів групи, визначати характер і напрям діяльності всієї групи згідно з комплексом цінностей, притаманних даному колективу (Сергеєва, Л.М., с. 118).

Загальновідомо, що вища освіта являє собою основний та ключовий фундамент розвитку суспільства, включно з країнами Євроатлантичної спільноти. Якісна вища освіта справляє позитивний вплив на студентство, допомагає формувати та розвивати інтелектуальні, професійні, лідерські здібності студентської молоді, а також відіграє важливу роль в економічному, культурному та соціальному розвиткові країн. Ще більш важливою стає вища освіта в сучасному світі, в якому зростає важливість розвитку та впровадження в практику інновацій, технологій, відбувається процес глобалізації, спостерігаються швидкі зміни в усіх сферах життя. Майбутні випускники вищих освітніх закладів усіх напрямків мають бути не тільки фахівцями високого рівня не тільки в сфері своїх професій, вони також мають володіти лідерськими якостями,

завдяки яким вони зможуть створювати сприятливий психологічний клімат на підприємствах і в організаціях, в яких вони будуть працювати, та зможуть, завдяки їх накопиченому досвіду в майбутньому, вносити свій вагомий внесок в подальший розвиток своїх країн.

Одним з пріоритетних завдань, які стоять перед наших суспільством, є інтеграція української системи вищої освіти в світовий освітній простір, це вимагає враховувати разом із національними особливостями системи вищої освіти нашої країни також загальні тенденції світового розвитку та досвіду, який мають країни Євроатлантичної спільноти, під час модернізації вітчизняної системи вищої освіти, необхідним також є вивчення та узагальнення успішного досвіду інших країн щодо розвитку та функціонування системи вищої освіти. Доцільним видається звернути увагу на досвід США в освітній сфері, де широкомасштабно впроваджуються та реалізуються різноманітні економічні та соціальні проєкти, метою яких є вдосконалення системи освіти, зокрема вищих навчальних закладів, виявлення та створення можливостей для активного різностороннього розвитку творчого потенціалу та лідерських якостей здобувачів вищої освіти.

Протилежною думкою є судження, що задатки та якості лідерства є вродженими, що кожний студент має свій визначений вроджений максимальний потенціал лідерства. «Теорія великих людей» представляє одну з найвідоміших і найбільше зрозумілих теорій, яка підтверджує цю думку. Чимало соціологів, психологів, політологів, істориків та представників інших професій дотримуються даної теорії. Ця теорія великих людей (Great Person Theory) підкреслює, що люди, які володіють певними особистісними рисами та якостями, можуть бути сильними лідерами незалежно від ситуацій, в яких вони знаходитимуться. Поняття «харизматичного лідера» є втіленням даної теорії великих людей, перед таким лідером мають схилятися всі оточуючі його люди (з грецьк. charizma – «дар, благодать Божа, милість богів»/

Викладачі, які беруть участь у процесі формування лідерських рис і якостей у здобувачів вищої освіти, виховують майбутніх лідерів як особистостей, які мають справляти значний позитивний вплив на думки, судження та поведінку членів їхніх команд та інших людей. Молоді лідери мають бути добре підготовленими для їхніх дій щодо майбутньої організації та контролю діяльності їх підлеглих стосовно вирішення поставлених питань і завдань, а також бути здібними ясно та чітко передавати команді своє бачення бажаних результатів спільної діяльності, вміти вирішувати конфлікти, бути здатним адаптуватися самому та допомагати членам команди адаптуватися до змін, мати розвинені лідерські якості.

Отже, процес формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти в країнах Євроатлантичної спільноти передбачає виховання лідерів

як особистостей, які зможуть справляти позитивний вплив на своє оточення в такій спосіб, щоб його послідовники йшли за ним без зайвого страху та непотрібних сумнівів, надихають членів своїх команд до розумних експериментів та інновацій, закликають оточення мислити нестандартно та творчо, особистим прикладом показують, яким чином можна знаходити нестандартні рішення та відповіді на виклики, які щохвилини з'являються в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. (2009). Київ: Перун. 1736 с.

2. Кузьмінський А. І. (2006). Педагогіка у запитаннях і відповідях: навч. посіб. Київ: Знання. 311 с.

3. Scouller J. (2011). The Three Levels of Leadership: How to Develop Your Leadership Presence, Knowhow and Skill. Oxford: Management Books 2000 Ltd. 318 p.

4. Nerubasska, A. (2020). A systemic philosophical analysis of the contemporary society and the human: new potential. Postmodern Openings / Nerubasska, A., Palshkov, K., Maksymchuk, B.; 11 (4), 275–292. doi: 10.18662/po/11.4/235.

5. Сергеєва, Л.М. (2015). Лідерство: навч. посібн. / Сергеєва, Л.М., Кондратьєва, В.П., Хромей, М.Я. Івано-Франківськ: Лілея-НВ. 296 с.

6. Козубовська І.В. (2014). Трансформаційні процеси в системі вищої освіти США: монографія / Козубовська І.В., Стойка О.Я. Ужгород: Ужгородський національний університет. 229 с.

7. Аспен Інститут Київ: https://aspeninstitutekyiv.org/.

8. Енциклопедії Сучасної України: https://esu.com.ua/article-55444.

Лепеха Олександра Борисівна,
студентка спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Педагогіка вищої школи»)
Маценко Леся Миколаївна,
к. пед. н., доцент,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

З-поміж основних завдань педагогічного складу закладів вищої

освіти найважливішим виступає формування морального світогляду молодого покоління, оскільки саме студентська молодь є гарантією зростання моральної культури соціуму.

Моральне виховання - це виховний вплив школи, сім'ї, громадськості, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі та практичної діяльності [3].

Моральна культура - це найголовніший компонент духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють дії в усіх сферах її життя, у формуванні моральної свідомості, розвитку моральних почуттів, виробленні звичок моральної поведінки особистості [1].

Методи педагогічних досліджень дають змогу визначити рівень моральної вихованості здобувачів освіти, з'ясувати особливості їх ціннісного ставлення до життя, людей, самих себе.

Моральна культура студентів закладів вищої освіти аграрного спрямування має певні особливості, які зумовлені як загальними вимогами до молоді, так і особливостями аграрної сфери. У майбутніх фахівців формується відповідальність перед природою, суспільством і професійною діяльністю, які нерозривно пов'язані з етичними нормами, екологічною свідомістю та гуманістичними цінностями.

Формування моральної культури в закладах вищої освіти аграрного спрямування передбачає комплексний підхід, що поєднує навчально-виховну діяльність, практичні заходи та участь студентської молоді у громадському житті. Програми та заходи мають сприяти формуванню таких моральних якостей, як відповідальність, чесність, толерантність, співпраця, екологічна свідомість.

У закладах вищої освіти аграрного спрямування увага приділяється гуманітарним та соціально-економічним дисциплінами, які включають теми морального виховання. Наприклад, «Етика і культура професійної діяльності» (охоплює питання професійної діяльності, гуманістичних цінностей, етичних принципів у стосунках з природою), «Філософія» (формує загальнолюдські цінності, розвиває критичне мислення та етичну свідомість), «Екологічна етика» (акцентує увагу на моральних аспектах ставлення до довкілля).

Також в закладах вищої освіти аграрного спрямування поширені волонтерські заходи, спрямовані на виховання соціальної відповідальності та моральних цінностей, участь у природоохоронних акціях (висадка дерев, очищення природних зон).

Організовуються культурно-виховні заходи, які сприяють формуванню моральної культури, такі як: фестиваль «Голосіївська весна», дебют першокурсника, конкурс патріотичної пісні, дискусійні клуби (обговорення морально-етичних питань, пов'язаних із професійною

діяльністю та суспільними цінностями), відзначення міжнародних днів (День Землі, що формує екологічну свідомість і відповідальність), конкурси есе (на теми: моралі, етики, екології) [2].

Залучення студентів до роботи на навчальних фермах, дослідних станціях дозволяє розвивати почуття відповідальності за результатами праці, а також усвідомлення морального аспекту стосунків із природою.

Крім цього, стрімкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для освіти і виховання, особливо для формування моральної культури студентської молоді. Використання цифрових інструментів може значно підвищити ефективність програм морального виховання, надаючи інноваційні методи навчання та доступ до глобальних освітніх ресурсів. За допомогою мультимедійних навчальних матеріалів, відеоуроків, інтерактивних завдань та тестів студенти можуть глибоко вивчати етичні аспекти професії.

Використання соціальних мереж Facebook, Instagram та ін. можуть служити потужним інструментом для поширення моральних цінностей серед студентів – проведення онлайн-кампаній із закликами до екологічної свідомості, створення тематичних блогів і сторінок, присвячених етичним питання в аграрній сфері, а також залучення студентів до обговорення актуальних моральних питань у форматі прямої трансляції.

Отже, важливим кроком у формуванні моральної культури студентів закладів вищої освіти аграрного спрямування є комплексні програми, які поєднують навчальні дисципліни, практичні заняття та громадську діяльність, і які є найбільш ефективними. Також особливу увагу слід приділяти розвитку екологічної обізнаності, оскільки це фундаментальний елемент моральної культури майбутніх аграріїв, це дозволить не лише успішно виконувати професійні обов’язки, а й бути соціально відповідальними громадянами, здатними впливати на збереження навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Капітан Н.О. (2018). Поняття «моральна культура»: зміст та сутність дефініції. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, 14, 223-229.

2. Маценко, Л. (2020). Зміст і методика виховної роботи наставника студентської групи. Київ : ФОП Ямчинський О.В. 439.

Литвинюк Роман Михайлович,
студент спеціальності «Облік і оподаткування»
Стемковська Ірина Вікторівна,
старша викладачка,
ВП НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»
(м. Бережани, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні, запроваджений у відповідь на повномасштабну агресію, створив безпрецедентні виклики для системи освіти. Освітні заклади змушені були оперативно адаптувати освітній процес, враховуючи питання безпеки, психологічного стану учасників та необхідність використання сучасних технологій для забезпечення безперервності навчання.

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану є викликом для країни і вона вимагає координації, ресурсів та дієвого управління. Забезпечення якісної освіти в умовах воєнного стану та в ЗВО вимагає узгоджених зусиль влади, учасників освітнього процесу та громадськості. Організація освітнього процесу в закладах освіти в умовах воєнного стану здійснюється відповідно до чинних нормативних документів задля забезпечення права здобувачів освіти до продовження здобуття освіти.

Проведення навчання може здійснюватися в очному і дистанційному режимах, або за змішаною формою, що поєднує очний і дистанційний режими. Таке поєднання можливе, зокрема, для різного виду занять (практичні, лабораторні заняття проводяться в очному режимі, лекційні – в дистанційному). Заклад освіти може організовувати освітній процес із використанням технологій дистанційного навчання за допомогою технічних засобів комунікації, доступних для учасників освітнього процесу.

Організація освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО) включає в себе різні аспекти, які спрямовані на надання якісної освіти студентам. Проте в умовах воєнного стану вона вимагає особливої уваги та підходу. Введення воєнного стану призводить до значних обмежень і змін у функціонуванні суспільства, включаючи систему освіти. Сьогодні заклади освіти зустрічаються з такими викликами освітнього процесу в умовах воєнного стану:

✓ Безпека учасників освітнього процесу. Забезпечення фізичної безпеки здобувачів вищої освіти та викладачів стало пріоритетом. Слід ретельно розробити плани евакуації, штаби цивільного захисту, та забезпечити доступ до необхідних ресурсів для забезпечення безпеки. Вибір

форми навчання (очна, дистанційна або змішана) залежить від безпекової ситуації в кожному регіоні.

✓ Доступ до освіти: важливо забезпечити, щоб студенти мали можливість отримувати освіту, навіть у воєнний період. Це може включати в себе дистанційне навчання через інтернет, розробку освітніх планів, адаптованих до воєнних умов, створення тимчасових освітніх пунктів для евакуйованих дітей та молоді, забезпечення доступу студентів до необхідних навчальних ресурсів, включаючи бібліотеки, лабораторії, інформаційні технології та інше.

✓ Мобілізація ресурсів: умови воєнного стану можуть призвести до змін у фінансуванні та доступі до ресурсів для освітніх закладів. Важливо раціонально використовувати наявні ресурси та залучати додаткові, якщо це необхідно.

✓ Підтримка студентів: забезпечення психологічної, академічної та соціальної підтримки для студентів допомагає їм успішно пройти навчання. В умовах стресу та невизначеності важливою є організація психологічної допомоги для здобувачів вищої освіти та викладачів, адже воєнний стан може мати серйозний вплив на психічне здоров’я учасників освітнього процесу. Це включає проведення консультацій, тренінгів та створення ресурсів для самодопомоги.

✓ Планування навчальних програм: ЗВО повинні розробляти актуальні та різноманітні навчальні програми, які відповідають вимогам сучасного ринку праці та потребам суспільства. Це включає в себе вибір дисциплін, затвердження навчальних планів та визначення навчальних цілей.

✓ Управління кризовими ситуаціями: органи управління освітою повинні бути готові до негайної реакції на кризові ситуації та вести систему звітності, щоб інформувати громадськість про стан справ у сфері освіти під час воєнного стану.

✓ Дослідження та інновації: ЗВО мають стимулювати дослідження та інновації серед викладачів та студентів, щоб сприяти розвитку нових знань та технологій.

✓ Технічне забезпечення дистанційного навчання. Не всі учасники освітнього процесу мають доступ до необхідних технічних засобів та стабільного інтернет-з’єднання, що ускладнює організацію якісного дистанційного навчання.

✓ Міжнародна співпраця: умови воєнного стану можуть потребувати підтримки та допомоги від міжнародних партнерів, які можуть надати ресурси та експертну допомогу для забезпечення функціонування системи освіти в Україні. Співпраця з іншими університетами і науковими установами з різних країн може збагатити освітній процес і розширити можливості для студентів і науковців.

Важливо забезпечити, щоб освіта залишалася пріоритетом навіть в умовах кризи, оскільки вона має велике значення для майбутнього країни та її громадян. Загалом, важливо приділити велику увагу плануванню та підготовці перед введенням воєнного стану, а також спільно працювати на всіх рівнях суспільства для забезпечення доступу до освіти та безпеки учасників освітнього процесу в цих надзвичайних умовах.

Таким чином, можна зробити висновок, що організація освітнього процесу в умовах воєнного стану вимагає спеціальної уваги та комплексного підходу. Важливо враховувати безпеку учасників освітнього процесу, забезпечувати доступ до ресурсів, розвивати різні методи навчання, забезпечувати підтримку здобувачів вищої освіти і створювати умови для наукового дослідження та інновацій. Забезпечення ефективної організації освітнього процесу в ЗВО вимагає постійної уваги до цих аспектів, а також гнучкості та готовності до змін, щоб відповісти на потреби студентів і суспільства. У закладах вищої освіти також важливо забезпечити якість викладання, мати кваліфікованих викладачів, стимулювати дослідницьку роботу та підтримувати міжнародну співпрацю. Адже, освіта залишається ключовим інструментом для розвитку суспільства, навіть в умовах викликів і криз.

Список використаних джерел:

1. Алєксєєва С. Особливості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: сучасні онлайн-ресурси. *Український педагогічний журнал*. 2023. №1. С. 59-65.
2. Яланська С. П. Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану: психологічні та науково-методичні аспекти. *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22 квітня 2022 р.) / Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2022.
3. Брусакова, О. В. Особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Особистість, суспільство, війна: тези доповідей учасників міжнародного психологічного форуму* (м. Харків, 7 квіт. 2023 р.) / Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2023. С. 45-48.

Лінник Ілля Володимирович
Ластовняк Нікіта
учні 10-В класу
Комунального закладу «Вінницький ліцей №4»
Дученко Аніта Петрівна,
вчитель біології та хімії
Комунального закладу «Вінницький ліцей №4»

ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД: ВІДПОВІДАЛЬНІ ТА НЕДОБРОСОВІСНІ ПІДХОДИ ВИРОБНИКІВ

Екологічне маркування – це система позначення продуктів харчування та споживчих товарів, яка може бути представлена у вигляді символу або зображення на етикетці, упаковці, у документації на продукцію, технічних бюлетенях, рекламних матеріалах тощо. У кожної країни чи регіону існують власні програми екологічного маркування. Право на його нанесення отримує лише продукція, що сертифікована згідно з міжнародними стандартами. Сертифікація передбачає розгляд усіх етапів життєвого циклу продукції – від отримання сировини до споживання й утилізації.

Основною метою екологічного маркування є передача достовірної, перевіреної інформації про екологічні аспекти продукції, що сприяє зростанню попиту на товари, які мають менший негативний вплив на довкілля та здоров'я людини. Проте зростання популярності екопродукції спонукає деяких виробників до використання фальшивих або недійсних позначок, не змінюючи при цьому процес виробництва чи сировину. Це дозволяє збільшити попит без реального покращення екологічних характеристик продукту.

В Україні популяризація екомаркування почалась із прийняттям серії стандартів ISO 14020 у 2002–2003 роках. Екомаркування I типу визначає більш жорсткі екологічні вимоги, ніж законодавчо встановлені. До них належать заборона на застосування певних хімічних речовин, контроль за рівнем забруднення сировини, вимоги до повторної переробки тари, зменшення енергоспоживання тощо.

Серед поширених в Україні екомаркувань – «Еколейбл Євросоюзу», «Скандинавський Лебідь», «Блакитний Ангел», «Green Seal», «TCO», «FCS» та вітчизняне – «Зелений Журавлик». Однак, за даними організації ЕПЛ, станом на січень 2019 року лише 30% українських споживачів звертають увагу на наявність екомаркування (ЕПЛ, с. 2). Попри це, понад 100 українських компаній вже отримали сертифікацію «Зелений Журавлик», що позитивно впливає на їхню репутацію.

У той же час деякі виробники свідомо вводять споживачів в оману, використовуючи псевдомаркування або загальні фрази про «екологічність»,

не підтверджені фактами. Законодавство України передбачає відповідальність за такі дії, зокрема статтею 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», яка забороняє поширення неправдивої інформації про товари.

Список використаних джерел

1. Реєстр чинних екологічних сертифікатів «Зелений Журавлик».
2. Стаття організації ЕПЛ за 18 січня 2019 року.
3. Офіційні звіти організації «Жива Планета».
4. Стаття на сайті ecolabel.org.ua.

Людкевич Ліля Русланівна
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Сапіжак Михайло Володимирович
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ
«Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого
Національного університету біоресурсів і
природокористування України» (м.Заліщики, Україна)

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ОСВІТИ ТА ВІДБУДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Фінансова стійкість освіти є ключовим чинником забезпечення якісного навчального процесу та розвитку людського капіталу, особливо у період відбудови України. Військові дії, економічні виклики та демографічні зміни значно вплинули на систему освіти, вимагаючи нових підходів до її фінансування та управління.

У сучасних умовах освіта відіграє роль не лише в підготовці кадрів, а й у формуванні економічної та соціальної стабільності країни. Відновлення освітньої інфраструктури та фінансова підтримка навчальних закладів є пріоритетними завданнями для забезпечення майбутнього розвитку України.

Фінансова стійкість освіти передбачає здатність навчальних закладів ефективно функціонувати в довгостроковій перспективі, забезпечуючи доступність та якість освітніх послуг. Основні складові фінансової стійкості включають:

1.Достатнє державне фінансування та його ефективний розподіл.

2.Залучення альтернативних джерел фінансування (гранти, міжнародна допомога, приватні інвестиції).

3.Оптимізацію витрат та підвищення ефективності управління ресурсами.

4.Створення механізмів фінансової автономії закладів освіти.

5.Розширення можливостей для цифрового навчання та дистанційної освіти.

Відновлення економіки України після війни супроводжується значними бюджетними обмеженнями, що створює труднощі у фінансуванні освіти. Основні виклики включають:

Руйнування інфраструктури освітніх закладів, що вимагає значних капіталовкладень на відбудову; недостатність бюджетних коштів на оновлення матеріально-технічної бази навчальних закладів; потреба у цифровізації освіти та оновленні навчальних програм відповідно до сучасних вимог; еміграція населення та зміни у структурі студентської спільноти, що впливають на рівень фінансування закладів освіти; недостатня кількість кваліфікованих кадрів через вимушену міграцію викладачів та студентів.

З метою забезпечення фінансової стійкості освіти в Україні доцільно реалізувати такі заходи:

Збільшення державного фінансування освіти: розширення бюджетних програм, спрямованих на відбудову закладів освіти та підтримку викладачів, створення окремих фондів для модернізації освіти.

Розвиток державно-приватного партнерства: залучення бізнесу до фінансування освітніх ініціатив, створення грантів та стипендій для студентів.

Міжнародна підтримка: отримання грантів та допомоги від міжнародних організацій (Світового банку, ЄС, ООН тощо), залучення фінансових ресурсів від міжнародних донорів.

Оптимізація використання ресурсів: перехід на ефективні моделі управління освітою, застосування новітніх технологій для зменшення витрат, впровадження електронного документообігу.

Створення спеціальних фондів для фінансування освіти: національні та регіональні фонди для підтримки освітніх програм, що дозволить стабілізувати фінансові потоки та сприяти відбудові освітньої сфери.

Розвиток цифрової освіти: розширення доступу до онлайн-курсів, запровадження гібридних моделей навчання, що дозволить забезпечити безперервність навчального процесу. Запровадження нових фінансових механізмів: кредитні програми для студентів, ваучерні системи на навчання, підтримка стартапів в освітньому секторі.

Отже, фінансова стійкість освіти є не лише необхідною умовою для забезпечення якісного навчального процесу, а й стратегічним пріоритетом розвитку країни. Інвестування в освіту є інвестицією в майбутнє, адже освічене суспільство є основою економічного процвітання.

Перспективи розвитку фінансової стійкості освіти включають:

- Створення ефективної системи моніторингу витрат та оцінки ефективності фінансування освіти.
- Впровадження системи стимулювання інвестицій у наукові дослідження та розробки в освітній сфері.
- Активне використання цифрових технологій для покращення якості навчання та оптимізації витрат.
- Формування стабільної фінансової політики щодо освіти на рівні держави та місцевих органів влади.

Фінансова стійкість освіти є важливою складовою відбудови України. Вона вимагає комплексного підходу, що включає державну підтримку, міжнародну допомогу, залучення приватного сектору та впровадження інноваційних методів фінансування. Лише завдяки ефективним фінансовим механізмам можна забезпечити якісну та доступну освіту для майбутніх поколінь українців.

Забезпечення фінансової стійкості освіти стане основою для побудови інноваційної, конкурентоспроможної та стабільної економіки, що забезпечить гідне майбутнє для кожного громадянина України

Людкевич Надія Русланівна
Студентка спеціальності «Комп'ютерна інженерія
ВСП Заліщицький ФК імені Є.Храпливого
НУБіП України (м.Заліщики)
Пронь Михайло Богданович,
спеціаліст другої категорії
ВСП Заліщицький ФК імені
Є.Храпливого НУБіП України
(м.Заліщики, Україна)

ЧАС ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ 2020-2025РР.

Пандемія COVID-19 та війна в Україні стали безпрецедентними викликами для освітньої системи, спричинивши значні освітні втрати, які за різними оцінками сягають 2-4 років відставання учнів. Водночас, ці кризи стали потужним поштовхом до прискореної цифровізації освітнього процесу, стимулюючи активне використання онлайн-платформ та електронних ресурсів. Згідно з наявними даними, у період пандемії та воєнного стану більшість українських шкіл активно використовували платформи Moodle, Google Classroom та Microsoft Teams для організації навчального процесу.

У період з 2022 по 2025 роки цифрові технології стали ключовим елементом освітнього процесу, забезпечуючи безперервність навчання та

розвиток інноваційних педагогічних підходів. Основними напрямками впровадження стали розвиток дистанційного й змішаного навчання через використання онлайн-платформ (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams) та інструментів для відеоконференцій (Zoom, Google Meet). Активно застосовувалися різноманітні онлайн-ресурси та інструменти для створення інтерактивного контенту (Google Slides, Canva, MindMeister, LearningApps, Genially) та електронні освітні ресурси, включаючи такі платформи як «НУШ: Електронні підручники», «Вчитель в кишені» та ресурси від видавництв, з особливим акцентом на якісний україномовний контент. Ключову роль відігравала Всеукраїнська школа онлайн (ВШО), яка стала основною платформою для безкоштовного дистанційного навчання учнів 1-11 класів, забезпечуючи доступ до якісних матеріалів та онлайн-уроків. Значна увага приділялася підтримці підготовки до ЗНО/НМТ через спеціалізовані онлайн-ресурси (ilearn.org.ua, EdEra, Prometheus, GIOSchool). Для забезпечення комунікації та співпраці використовувалися відповідні платформи, форуми, онлайн-дошки (Padlet) та хмарні сервіси (Google Drive, OneDrive). Важливим аспектом стало підвищення цифрової компетентності педагогів шляхом проведення численних тренінгів та вебінарів з використання цифрових інструментів. З метою подолання цифрової нерівності реалізовувалися державні та громадські ініціативи щодо забезпечення доступу до необхідних пристроїв та інтернету, особливо в сільській місцевості та прифронтових регіонах.

Проте, цифровізація освіти в цей період виявила низку ключових викликів. Серед них – цифрова нерівність у доступі до інтернету та пристроїв, недостатня цифрова компетентність педагогів, питання безпеки та конфіденційності даних, а також необхідність розробки ще більшої кількості якісного цифрового контенту, адаптованого до різних потреб учнів. Водночас, відбулася суттєва трансформація ролі педагога з передавача знань на модератора навчального процесу, наставника, тьютора та організатора навчальної діяльності. Прикладом адаптації до нових умов стала поява таких ініціатив, як програма «СтудМентор», спрямована на підтримку школярів, особливо з прифронтових регіонів, студентами та молоддю, які отримують перший досвід роботи.

У 2022-2025 роках цифровізація стала ключовим рушієм освітньої системи України, забезпечуючи її стійкість, доступність та відкриваючи нові горизонти для навчання. Хоча на цьому шляху постали виклики, трансформація ролі вчителя та активне впровадження технологій стали каталізатором для більш гнучкого та персоналізованого навчання. Також, впровадження систем автоматизованої перевірки завдань на деяких онлайн-платформах дозволило вчителям заощаджувати час та приділяти більше уваги індивідуальній роботі з учнями.

На майбутнє Міністерство освіти і науки України продовжує розробку стратегій щодо подальшої цифровізації освіти, зокрема

плануються заходи з покращення інфраструктури доступу до інтернету в навчальних закладах, розширення переліку якісних електронних освітніх ресурсів та програм підвищення цифрової грамотності педагогів.

Цифрова ера в освіті – це не просто інструмент подолання криз, а унікальна можливість для кожного учня розкрити свій потенціал, навчаючись у власному темпі та за індивідуальною траєкторією. Використаймо цей шанс, щоб зробити освіту в Україні не лише доступною, але й натхненною та орієнтованою на майбутнє!

Список використаних джерел

1. https://www.akademprostir.com/l/onlajn-resursi-dlya-distantsijnogo-navchannya-u-zvo-ukrajini/
2. https://sqe.gov.ua/yak-kompensuvati-osvitni-vtrati-rek/
3. https://teachforukraine.org/news/shho-take-studmentor-meta-j-unikalnist-programy-2/
4. https://la-strada.org.ua/download/psyhosotsialna-pidtrymka-uchasnykiv-osvitnogo-protsesu

Ляшок Дар'я Олегівна,
студентка спеціальності «Музичне мистецтво»
Кифенко Анна Миколаївна,
к. пед. н.,
Фаховий коледжі «Універсум»
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
України (м. Київ, Україна)

ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МУЗИКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ І ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Навчання дітей грі на дитячих музичних інструментах – це перший ступінь колективного інструментального музикування. За дослідженнями Б.Асаф'єва, Л.Баренбойма, Н.Ветлугіної, Д.Кабалевського, К.Орфа, В. Цукермана та ін., музикування – це вид музичної діяльності, в процесі якої виявляються як художнє знання, вміння та навички, так і естетичні можливості виконання [3]. Музичний розвиток дітей дошкільного віку є важливою складовою загального розвитку дитини. У цьому віці музика відіграє ключову роль у формуванні емоційної сфери, розвитку творчих здібностей та соціальних навичок.

Гра на дитячих музичних інструментах є однією з найдоступніших форм музичного виховання дошкільників - діти швидше засвоюють нотну грамоту, краще сприймають музичні твори, загострюється почуття ритму,

розвивається тембровий та гармонійний слух. Розробка теоретичних і методичних аспектів гри на музичних інструментах в різні періоди була полем зору науковців Т.Бабаджан,А.Болгарського, Ю.Двоскіна, В .Іщук, В.Олійник та ін [6, с.203].

Сучасна методика навчання дошкільнят грі на дитячих музичних інструментах активно використовує теорію педагогіки Карла Орфа та Марії Монтессорі.

Орф – педагогіка – це особливий тип креативної музичної педагогіки. Вона заснована на розумінні музики, руху, слова. Ця система дає змогу дітям виражати себе через гру на музичних інструментах, створювати власні танцювальні композиції, співати і акомпанувати самому собі. Працюючи за методикою К. Орфа у сучасному дошкільному закладі, педагог поєднує в дитячому інструментальному виконавстві музичні вправи на розвиток звуковисотного, ладового відчуття та відчуття динаміки. За А.Кифенко, у безпосередньому виконавському процесі, слухова діяльність виступає основою усвідомленої зосередженості уваги на елементах музичної побудови [1,с.77]. Орф-метод насамперед знайомить дитину зі світом творчості: кожен пробує вигадувати власні музичні шедеври, проявлятися за допомогою звуків та рухів.

Педагогічна система Марії Монтессорі базувалася на ідеях вільного виховання, тобто дитиноцентризму, в якому неприпустимим є будь-який авторитарний тиск на дитину, а домінує повага до її особистості. Виховання за її методом можна охарактеризувати однією фразою: "вільна праця дитини в спеціально створеному розвивальному середовищі", яке має стимулювати дитину до саморозвитку, самовиховання. Одним з базових сенсорних матеріалів у методиці Марії Монтессорі є дзвіночки, робота з якими має на меті розвинути гостроту слухового сприйняття, закладеного природою у кожній людині. Музичне виховання дитини повинне базуватися на еталонах музичного звуку, таким М. Монтессорі вважала звук дзвіночків. Роботу з дзвіночками діти сприймають як гру – граючись зі звуком, вслухо- вуючись у нього, "наповнюючись" ним, роблять самостійні відкриття. Також Марія Монтессорі розробила додаткові матеріали для написання та читання нот. За її методом діти, окрім дзвіночків, мають грати на металофоні. Цей інструмент має 15 білих та 10 чорних призм з металевими пластинами, які за звучанням відповідають малій та першій октаві.

Значний внесок у методику навчання гри на дитячих музичних інструментах у 20-30-х рр ХХ ст. здійснив відомий педагог М.Метлов. Йому належить ідея організації дитячого оркестру. У 1930 -рр. він провів велику роботу із створення дитячого оркестру, який складався з найпростіших ударних інструментів: дзвіночків, брязкалець, кастаньєт [5, с.213]. Гра в оркестрі вчить малят відчувати один одного, згуртовує колектив дошкільників, виховує почуття відповідальності, допомагає подолати

невпевненість у собі. У процесі виконання яскраво виявляються індивідуальні якості кожної дитини. У роботі з дитячим оркестром, використовують такі дитячі музичні інструменти: металофон, ксилофон, трикутник, бубон, бубонці на браслеті, бубонці на дерев'яній ручці, тріскачка на дерев'яній ручці, маракаси, кастаньєти, шумові яйця.

Відомо, що активне музикування сприяє розвитку таких музичних здібностей: уваги, музичного слуху, музичного сприйняття, пам'яті, емоційного та усвідомленого ставлення до явищ музичного мистецтва [3].У процесі гри яскраво проявляються індивідуальні риси кожного виконавця: емоційність, зосередженість, увага. Розвиваються та удосконалюються музичні здібності. Для багатьох дітей гра на музичних інструментах допомагає передати почуття, емоційний стан.

Отже, головною метою інструментального музикування є розвиток творчих здібностей дітей, формування музично-естетичних смаків, індивідуальності, самостійності, свободи мислення, творчої співпраці.

Список використаних джерел

1. Кифенко А. М. Особливості слухової діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва на заняттях навчального хорового колективу / А. М. Кифенко // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2017. - Вип. 76(2). - С. 77-80.

2. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: метод. Посіб. / О. Я. Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга, 2016. – 640 с.

3. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість : монографія / С.О. Сисоєва. - Харків ; Київ : Каравела, 1998. - 150 с.

4. Соловей Я. Г. Музичні здібності як предмет музично-педагогічного дослідження / Я. Г. Соловей // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Костюка. – 2019. – Вип. 7. – С. 672-683

5. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / С. І. Матвієнко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 297 с.

Маслак Каріна Сергіївна,
студентка спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
Малахова Діана Михайлівна,
старший викладач,
ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

КОЛОРИТ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ДІАЛЕКТІВ

Україна – велика й багатокультурна держава. Настільки велика, що, попри одну державну українську мову, у різних її регіонах говорять по-

різному. Якщо ви, наприклад, живете у Чернігівській області й вирішили поїхати відпочити у якесь селище на Закарпатті, то спілкуючись з місцевими мешканцями, ви можете виявити, що не розумієте один одного. При цьому ви усі говорите українською. Вся справа у діалектах (говорі) – різновидах національної мови, які є продуктом історичного розвитку різних регіонів держави [1, с. 4].

Діалектні слова — це важливий елемент мовної спадщини. Вони є невіднятною частиною мови, яка відрізняється в різних частинах країни. Діалекти можуть бути різними, залежно від того, в якому регіоні їх вживають. Вони демонструють багатство і різноманітність мовних варіантів, що зберігають у собі культурні особливості кожної місцевості. Тому важливо розуміти значення таких слів і їх роль у збереженні мовної ідентичності [1, с. 5].

Слід зазначити, що діалекти — це слова, які використовуються в межах певного регіону, території або серед конкретної мовної спільноти. Вони можуть мати відмінності від загальноприйнятої літературної мови, але є важливою частиною мовної культури та традицій. Такі слова часто виникають через історичні, соціальні або географічні чинники, що впливають на розвиток мови в різних частинах країни. Діалектні слова можуть мати особливу вимову, граматичні конструкції або лексичні варіанти, характерні тільки для певного регіону. Вони зберігають глибокі культурні зв’язки між людьми та їхньою мовною спадщиною [1, с. 7].

Північна Чернігівщина віддавна привертає увагу лінгвістів, оскільки тут локалізовано найархаїчніші діалекти українського Полісся, яке Михайло Грушевський називав сховками й коморами української історії [2, с. 5]. Північне наріччя, а саме східнополіський говір, який поширений на частинах сучасних Київської, Чернігівської та Сумської областей. Розкриймо правильні значення цих слів східнополіського говору. Гайстер (наголос на перший склад) – це одна з багатьох українських назв лелеки. Деркач (наголос на другий склад) – так називають класичний віник з лози. Круганець (наголос на третій склад) – так на Чернігівщині називають перехрестя доріг. Палайка (наголос на другий склад) – це, як можна здогадатися, похідне від слова «палати» (горіти) й означає вогнище, багаття. Поділимось з вами кількома діалектизмами, які можуть використовувати у мовленні мешканці вищезазначеного регіону: гайстер, деркач, круганець та палайка. Якщо ви з інших регіонів України, то вам ці слова можуть здатися іншомовними, хоч вони так само є частиною солов'їної [2, с. 8].

Шансів на існування діалектів та говірок у великих містах, де провладний вплив відчувався сильніше, майже не було. Саме тому українська мова та традиції краще збереглися в селах. Напевно, ви чули таку думку, що селяни розмовляють не українською, а на суржику. Але за суржик часто сприймають регіональні особливості та діалектизми, хоча це

частина живої повсякденної мови, яка роблить наше мовлення багатшим, цікавішим, різноманітнішим [2, с. 12].

Українці-горяни – унікальні люди, знані на увесь світ. Неповторний колорит, яскраве вбрання, весела вдача – їх недаремно називають люди-феєрверки. А який цікавий та барвистий гуцульський говір, адже гуцули яскраво прикрашають свою мову, як і все довкола себе. Гуцульщина кличе незабутніми враженнями і гуцульським діалектом: Картопля або гуцульською говіркою ріпа, боришка, мандибурка – до горнець ґаздинь потрапила досить пізно – на початку XIX століття, проте швидко полюбилась. Відвідуючи Гуцульщину, не забудьте скуштувати книші, буляники, картопляний хліб боришник (боришеник) [3, с. 26].

Гуцульське слово «бартка» зменшене від «барда» – величезної сокири із широким лезом, яку використовували для обробки дерева. Бартка завжди щедро прикрашалася – металева частина чеканкою, а деревина – красивою різьбою. Ватаг – старший чабан (пастух), унікальна людина, носій гуцульського діалекту та культури. Він знає все про полонину, адже ця професія передається з покоління в покоління. Кептар - це не просто безрукавка, у гуцулів – це яскраво оздоблений витвір мистецтва. Ліжник - домоткане покривало з візерунком, зроблене з натуральної вовни, тому може трохи «кусатися». Не варто цього боятися – такий природній масаж стимулює кровообіг і покращує самопочуття. На Гуцульщині до свійської худоби ставляться з ласкою, оберігають від злих духів та лагідно називають маржинкою. Високо в горах розкинулися широкі пасовища, які називають полонинами – тут від початку травня до кінця вересня пастухи випасають маржинку [3, с. 32].

Півде́нно-схі́дне нарі́ччя — одне з трьох наріч української діалектної мови, що охоплює територію Півдня, Сходу та Центру сучасної України. Півде́нно-схі́дне нарі́ччя — одне з трьох наріч української діалектної мови, що охоплює територію Півдня, Сходу та Центру сучасної України [4, с. 12].

Вонуча, біціглі, шмата, стрих, вишка, таця: що означають ці діалектизми південно-західного наріччя? Україна є багатокультурною державою, в якій поряд з єдиною державною українською мовою існує багато діалектів, говорів, які утворилися в різних регіонах країни внаслідок різноманітних впливів на них [4, с. 14].

Фахівці поділяють діалектизми на три види. Лексичні – це назви понять, що мають інші відповідники в літературній мові, наприклад, «мешти» в літературній мові — це черевики, «кульчики» – це сережки тощо. Є ще семантичні діалектизми – загальнонародні слова, які мають різні значення для певного говору, наприклад, «байка» – щось, що не варте уваги. А також етнографічні – назви одягу, страв, помешкань, музичних інструментів та міфічних істот, які не використовуються за межами певного мовного регіону [4, с. 16].

Отже, діалектна мова України стала об’єктом дослідження експертів, які з’ясували та, перегортаючи сторінку за сторінкою, донесли до загалу інформацію про те, що таке діалект та звідки він береться в мові; як історично формувалися наші діалекти. Діалекти – це невичерпне джерело для мови. Саме такі регіональні слова чи вислови напувають її та роблять оригінальнішою й цікавішою [4, с. 23].

Список використаних джерел

1. URL: https://tsystem.com.ua/shho-take-dialektni-slova-40-prykladiv/
2. URL:https://pechera.info/news/80-postav-sapetku-na-runduk-bo-pucki-pogidis-unikalni-govirki-cernigivshhini-ta-regionalni-osoblivosti.html
3. URL: https://www.0462.ua/news/3748066/rozminuvanna-cernigivsini-ratuvalniki-znisili-7-boepripasiv
4. URL: https://suspilne.media/culture/420546-borotis-z-kacapskou-ta-zberegti-svoe-uroki-slobozanskogo-dialektu-ta-surzika-vid-kurgan-i-agregat/

Матвієнко Тетяна Анатоліївна
студентка 3 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Саф’ян Карина Юріївна
канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
НУБіП України

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ УСПІШНИХ І НЕУСПІШНИХ СТУДЕНТІВ

Мотивація до навчання є ключовим чинником академічної успішності студентів. Вона визначає рівень залученості до навчального процесу, наполегливість у подоланні труднощів та здатність до самостійного навчання. Успішні та неуспішні студенти можуть суттєво відрізнятися за рівнем і типом мотивації. Аналіз цих відмінностей допомагає розробити стратегії покращення навчальної мотивації для всіх категорій студентів. Основні аспекти мотивації до навчання

Види мотивації

Мотивація може бути внутрішньою та зовнішньою:

1) Внутрішня мотивація – це прагнення до знань, бажання саморозвитку, інтерес до предмету.

2) Зовнішня мотивація – орієнтація на винагороду або уникнення покарання, наприклад, отримання високих оцінок чи страх перед невдачею. Успішні студенти частіше керуються внутрішньою мотивацією, тоді як неуспішні можуть більше залежати від зовнішніх стимулів.

Чинники, що впливають на мотивацію

На рівень навчальної мотивації впливає низка факторів:

• Особистісні фактори – цілеспрямованість, самооцінка, рівень інтелекту, готовність до навчання.

• Соціальні фактори – підтримка родини, викладачів, взаємини з однолітками.

• Освітнє середовище – методи викладання, навчальні матеріали, система оцінювання, атмосфера в групі.

• Психологічні фактори – рівень стресу, впевненість у власних силах, мотиваційна стійкість.

Збалансоване поєднання цих чинників сприяє підвищенню мотивації до навчання.

Відмінності мотивації успішних і неуспішних студентів:

Аналізуючи мотивацію студентів, можна виділити кілька основних відмінностей між тими, хто досягає високих результатів, і тими, хто має труднощі з навчанням:

• Успішні студенти демонструють вищий рівень внутрішньої мотивації, активно залучені в навчальний процес, проявляють ініціативу, прагнуть до самостійного вивчення матеріалу.

• Неуспішні студенти більше залежать від зовнішніх стимулів, менш стійкі до невдач, можуть мати низьку самооцінку та відчувати нестачу підтримки.

Для покращення ситуації важливо працювати над формуванням внутрішньої мотивації у всіх студентів.

Шляхи підвищення мотивації

Підвищити рівень мотивації студентів можна за допомогою таких заходів:

• Використання активних методів навчання – інтерактивні заняття, кейс-методи, практичні завдання.

• Створення позитивного освітнього середовища – підтримка з боку викладачів, залучення студентів до спільних проєктів.

• Формування внутрішньої мотивації – пояснення важливості знань, надання можливості для самостійного вибору

• Розвиток навичок саморегуляції – навчання студентів плануванню, тайм-менеджменту, подоланню труднощів.

Висновки

Мотивація до навчання є ключовим фактором, що визначає академічні досягнення студентів. Успішні студенти демонструють вищий рівень внутрішньої мотивації, тоді як неуспішні можуть залежати від зовнішніх стимулів. Важливо створювати умови для розвитку внутрішньої мотивації через покращення освітнього середовища, підтримку студентів та впровадження ефективних методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Деці Е., Раян Р. (Deci, E. L., Ryan, R. M.) – Теорія самовизначення та внутрішньої мотивації.
2. Виготський Л. С. – Теорія соціального навчання (українські перевидання).

Матвієнко Юлія Анатоліївна
Студентка 3 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Саф'ян Карина Юріївна
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
НУБіП України

ВІКОВА ДИНАМІКА МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ

Мотивація досягнення є важливим психологічним чинником, який визначає рівень активності людини у навчанні, професійній діяльності та особистісному розвитку. Вона не є статичною характеристикою, а змінюється протягом життя під впливом вікових, соціальних та індивідуальних факторів.

У цій роботі розглянуто основні аспекти вікової динаміки мотивації досягнення, її особливості на різних етапах життя та фактори, що впливають на її розвиток і підтримку.

Мотивація досягнення – це прагнення особистості до успіху, самореалізації та подолання труднощів.

Рівень мотивації досягнення змінюється протягом життя, залежно від вікових, психологічних та соціальних факторів.

Дошкільний вік (3-6 років)

– мотивація досягнення формується через гру, наслідування дорослих і позитивне підкріплення.

Молодший шкільний вік (6-10 років)

– дитина прагне отримати схвалення від батьків і вчителів, орієнтується на оцінки.

У підлітковому віці (10-17 років)

мотивація досягнення залежить від соціального статусу, самооцінки та підтримки однолітків.

Юнацький вік (18-25 років)

– період професійного самовизначення, коли мотивація досягнення стає більш усвідомленою.

У дорослому віці (25-40 років)

мотивація часто пов'язана з кар'єрою, самореалізацією та прагненням до фінансової стабільності.

Середній вік (40-60 років)

– мотивація досягнення може змінюватися внаслідок професійного вигорання, переоцінки цінностей та особистісного розвитку.

Пізній дорослий вік (60+ років)

– мотивація досягнення знижується, зміщуючись у бік самозадоволення, передавання досвіду молодшим поколінням.

Формування мотивації досягнення залежить від виховання, соціального оточення та індивідуальних особливостей. Діти з підтримкою батьків мають вищу мотивацію досягнення, ніж ті, хто росте в байдужому або жорсткому середовищі.

Підкріплення у вигляді похвали стимулює розвиток мотивації у дітей. Порівняння себе з іншими може як стимулювати, так і знижувати мотивацію досягнення. Позитивний зворотний зв'язок сприяє розвитку впевненості у власних силах. Невдачі можуть бути як джерелом мотивації, так і причиною її зниження залежно від інтерпретації людиною.

Успіхи, здобуті самостійно, підсилюють внутрішню мотивацію до досягнення нових цілей. Мотивація досягнення у дорослих часто залежить від професійного середовища та кар'єрних можливостей. Самоефективність є важливим чинником збереження мотивації досягнення упродовж життя.

Висока мотивація досягнення пов'язана з розвитком цілеспрямованості, наполегливості та самодисципліни. Низька мотивація досягнення може бути наслідком негативного досвіду, страху невдачі або відсутності підтримки.

Інтеграція мотивації досягнення у навчальну діяльність сприяє успішності учнів і студентів.

У людей похилого віку мотивація досягнення часто проявляється через волонтерство, наставництво та творчість. Сучасні технології можуть як стимулювати, так і відволікати від досягнення цілей. Мотивація досягнення залежить від культури: в індивідуалістичних суспільствах вона орієнтована на особистий успіх, у колективістичних – на благо групи.

25. Соціальне порівняння в соцмережах може викликати як підвищення мотивації, так і почуття невдоволеності собою. Розвиток навичок самоконтролю та планування сприяє підтримці мотивації упродовж життя. Фізична активність позитивно впливає на мотивацію досягнення через покращення психоемоційного стану.

Жінки і чоловіки можуть мати різні джерела мотивації досягнення через гендерні ролі та соціальні очікування. Освіта та саморозвиток є важливими чинниками підтримки мотивації у будь-якому віці. Розуміння власних мотивів і потреб допомагає зберегти високу мотивацію досягнення протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Завірюха В.В. Психологічні особливості розвитку мотивації досягнення в підлітковому

віці. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720189/1/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%8E%D1%85%D0%B0_2018.pdf
2. Федоренко І.А. Психологічні особливості мотивації досягнення успіху в юнацькому віці. https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/6471?utm_source
3. https://social-science.uu.edu.ua/article/611
4. Психологія мотивації https://core.ac.uk/download/pdf/328823234.pdf

Мельник Аліна Русланівна,
Волуйко Маргарита Вікторівна,
учениці 10-В класу
Комунального закладу «Вінницький ліцей №4»
Дученко Аніта Петрівна,
вчитель біології та хімії
Комунального закладу «Вінницький ліцей №4»

МЕТАНГІДРАТНИЙ ВИБУХ: ПРИХОВАНА ЗАГРОЗА ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ

Глобальне потепління спричиняє серйозні кліматичні та екологічні зміни, серед яких вивільнення метану з метангідратів є однією з прихованих загроз. На нашу думку, вивчення цієї проблеми є критично важливим для розуміння майбутніх ризиків та розробки методів їхнього запобігання. Наша мета — проаналізувати приховані наслідки глобального потепління, пов'язані з викидами парникових газів, та оцінити їхній потенційний вплив на довкілля та суспільство.

Метангідрати — це кристалічні сполуки метану та води, які утворюються за умов низької температури та високого тиску. Раптове вивільнення метану може мати катастрофічні наслідки через його потужний парниковий ефект.

Наслідки метангідратного вибуху:

- Глобальне потепління: можливе підвищення температури на 6–8°C протягом кількох десятиліть.
- Кліматичні зміни: частіші та інтенсивніші шторми, посухи, повені тощо.
- Руйнування екосистем: загроза морським екосистемам та біорізноманіттю.

Запобігання метангідратному вибуху:

- Контроль кліматичних змін: зменшення викидів парникових газів.
- Моніторинг та дослідження: регулярний моніторинг зон із високим вмістом метангідратів.
- Екологічна політика: впровадження міжнародних стандартів для захисту зон з метангідратами.

Хоча метангідратний вибух вважається малоймовірним у короткостроковій перспективі, зростання температури океану та танення вічної мерзлоти продовжують створювати ризики дестабілізації метангідратів.

Мельник Оксана Олександрівна,
студентка спеціальності «Професійна освіта»
Саф'ян Карина Юріївна
к. пед. н., доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дистанційне навчання в умовах війни стало необхідним інструментом для забезпечення безперервності освітнього процесу в Україні та інших країнах, які переживають військові конфлікти. Цей процес супроводжується серйозними викликами, серед яких головними є перебої з електропостачанням, відсутність стабільного інтернет-з'єднання, а також проблеми з доступом до необхідних цифрових ресурсів і навчальних матеріалів. Водночас, війна значно поглибила цифрову нерівність серед учнів і вчителів, оскільки не всі мають рівний доступ до сучасних технологій, що ускладнює ефективне проведення дистанційних занять, зокрема в сільських регіонах і зонах бойових дій.

Іншим важливим аспектом є психоемоційний стан учасників освітнього процесу. Учні та викладачі, які переживають стрес, часто мають труднощі в навчанні і викладанні, що вимагає значної психологічної підтримки. В умовах війни важливо впроваджувати методи психотерапевтичної підтримки та розробляти програми для зменшення стресу і тривожності серед школярів і педагогів. Психологічна підтримка є необхідною не лише для учнів, але й для батьків та вчителів, які потребують допомоги в адаптації до змінених умов життя.

Дистанційне навчання також створює виклики для підготовки вчителів, які повинні опанувати нові цифрові інструменти та методи викладання, адже робота в умовах війни потребує швидкої адаптації до змінюваних обставин. Більше того, для забезпечення рівного доступу до освіти важлива роль держави, яка має забезпечити учнів та педагогів необхідними технологіями, підвищити рівень цифрової грамотності та забезпечити доступ до онлайн-ресурсів, навіть в умовах обмежених фінансових можливостей.

Попри всі труднощі, дистанційне навчання в умовах війни також стало потужним стимулом для розвитку освітніх технологій та створення нових платформ для онлайн-освіти. Віртуальні класи, електронні підручники, інтерактивні засоби навчання дозволяють зберегти зв'язок між учнями та вчителями, попри фізичні обмеження. Важливою є інтеграція міжнародного досвіду в галузі дистанційної освіти та кризового навчання, що дає змогу країнам, які перебувають у стані війни, отримати допомогу у вигляді навчальних матеріалів, консультацій та ресурсів.

Перспективи дистанційного навчання в умовах війни пов'язані з удосконаленням змішаних моделей навчання, які поєднують онлайн та офлайн навчання, а також з розвитком цифрових інструментів, що дозволяють подолати технічні проблеми та забезпечити більш ефективну взаємодію між учасниками освітнього процесу. Важливою є також робота з удосконалення програм психологічної реабілітації для учнів, що пережили травматичні ситуації, та для вчителів, які зіткнулися з важкими умовами війни.

У довгостроковій перспективі дистанційне навчання може стати важливою складовою частиною освітніх реформ, де цифрові технології дозволять підвищити доступність, якість і гнучкість освітнього процесу, навіть в умовах кризових ситуацій. З огляду на ці перспективи, необхідно створити стабільну правову основу для розвитку дистанційного навчання, а також залучити міжнародні організації до надання допомоги та ресурсів для подолання наслідків війни в освітній сфері.

Висновок

У висновку слід підкреслити, що дистанційне навчання в умовах війни стало важливим засобом для збереження та продовження освітнього процесу, попри численні труднощі та обмеження. Воно дозволило забезпечити доступ до освіти для учнів, які стали вимушеними переселенцями, а також для тих, хто опинився в зонах активних бойових дій. Водночас, цей процес виявив багато проблем, серед яких основними є технічні труднощі, цифрова нерівність, а також психоемоційний стрес, з яким стикаються як учні, так і педагоги.

Суттєвим викликом є низька доступність високошвидкісного Інтернету та необхідність забезпечення всіх учасників навчання необхідними технічними засобами для проведення онлайн-занять. У багатьох регіонах, де зруйновані інфраструктура або відсутній стабільний доступ до електроенергії, дистанційне навчання стає практично неможливим. Тому для успішної реалізації цієї форми навчання необхідно забезпечити рівний доступ до технологій та інтернет-з'єднання, що вимагає значних зусиль з боку держави, міжнародних організацій та громадських ініціатив.

Не менш важливим є аспект психоемоційного стану учасників освітнього процесу. Війна створює величезний стрес як для учнів, так і для

педагогів, що негативно позначається на навчальному процесі. Врахування психологічних аспектів є важливим для забезпечення ефективного навчання в таких умовах. Розробка і впровадження програм психо-емогійної підтримки та реабілітації для учнів, педагогів і батьків може допомогти мінімізувати наслідки стресу, сприяючи більш здоровій та продуктивній атмосфері в навчальному середовищі.

Також слід зазначити важливість розвитку змішаних моделей навчання, які комбінують онлайн-навчання з офлайн-заняттями, що дозволяє зберегти гнучкість освітнього процесу та адаптувати його до змінюваних умов. Крім того, міжнародний досвід і підтримка можуть значно полегшити процес адаптації освітніх систем до нових реалій. Співпраця з міжнародними організаціями та надання допомоги з боку різних державних і недержавних структур дозволяють зберегти стійкість освітньої системи в умовах війни.

Перспективи дистанційного навчання в Україні та в інших країнах, які переживають кризу, передбачають не лише відновлення інфраструктури, а й значне вдосконалення освітніх технологій, розвиток нових платформ для онлайн-освіти та створення правової бази для підтримки освітнього процесу в умовах війни. Важливим напрямом є також удосконалення підготовки педагогів, які повинні бути готовими працювати в нестабільних умовах і опановувати нові методики та технології.

Таким чином, дистанційне навчання в умовах війни є не лише тимчасовим рішенням, а й важливим етапом у трансформації освітньої системи. Воно стимулює розвиток нових технологій, посилює роль держави у забезпеченні рівного доступу до освіти і дозволяє зберегти освітній процес навіть у найскладніших умовах. У подальшому, дистанційне навчання може стати важливою частиною постійної освітньої стратегії, що дозволить забезпечити безперервність освіти в будь-яких обставинах.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, С. В. (2022). Дистанційне навчання в умовах війни: проблеми та перспективи розвитку. Вісник освітніх технологій, 45(3), 112-120.
2. Кравченко, І. А. (2023). Психологічні аспекти дистанційної освіти в умовах кризових ситуацій. Психологія в освіті, 18(2), 86-94.
3. Левченко, О. І. (2021). Цифрова нерівність в умовах війни: вплив на доступ до освіти. Соціальна політика та освіта, 30(4), 78-85.
4. Міністерство освіти і науки України. (2022). Освітня діяльність під час воєнного стану: виклики і можливості. Київ: МОН України.
5. Міжнародна організація з охорони праці. (2023). Виклики для освіти під час кризових ситуацій та методи їх подолання. Стратегії освіти, 22(1), 49-55.

6. Сердюк, Т. В. (2022). Інноваційні методи дистанційного навчання в умовах надзвичайних ситуацій. Наукові праці з педагогіки та психології, 40(1), 101-107.
7. Юрченко, Н. О. (2021). Роль міжнародної підтримки у розвитку освіти в умовах війни. Освітні стратегії та інновації, 15(2), 123-130.

Мохоньок Поліна Сергіївна,
студентка спеціальності «Ветеринарна медицина»
Лакатош Мар'яна Олександрівна,
доктор філософії
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»

ДОСТУПНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ОСВІТИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА ДІТЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ

Війна в Україні спричинила значні зміни в освітньому процесі, особливо для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та дітей військовослужбовців. Відповідно до законодавства України, внутрішньо переміщеною особою вважається громадянин України, який постійно проживає на території держави, але був змушений або самостійно прийняв рішення залишити місце свого проживання через загрози, пов'язані зі збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, системними проявами насильства, масовими порушеннями прав людини або надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру (Про забезпечення прав).

Ця дефініція охоплює широкий спектр факторів, що можуть впливати на вимушене переміщення осіб, підкреслюючи важливість їхнього правового захисту та соціальної інтеграції.

Тисячі сімей були змушені покинути свої домівки, а їхні діти опинилися у нових умовах, що вплинуло на їхнє психологічне здоров'я, соціальну адаптацію та освітні можливості. Діти військовослужбовців також постають перед труднощами, пов'язаними з нестабільністю сімейного життя та переживанням за батьків, які перебувають у зоні бойових дій. Забезпечення якісної освіти для цих категорій дітей є не лише гуманітарним завданням, а й необхідною умовою для майбутнього розвитку країни.

Серед основних проблем, які постають перед дітьми ВПО та військових, можна виділити кілька ключових аспектів. Насамперед це психологічні труднощі: пережитий стрес, страх, невизначеність майбутнього, втрата домівки, а іноді й близьких людей можуть призвести до депресивних станів, тривожності та посттравматичного стресового

розладу (ПТСР). Діти військовослужбовців часто переживають сильну емоційну напругу через відсутність одного з батьків або страх за його життя. Ці фактори суттєво впливають на їхню концентрацію уваги, мотивацію до навчання та загальний емоційний стан, що може спричинити низьку успішність та відчуження від освітнього процесу.

Особливої уваги, на нашу думку, потребує проблема адаптації до нового середовища. Багато дітей постають перед труднощами адаптації в новий колектив, відчувають себе чужими серед однолітків, а іноді навіть зазнають упередженого ставлення. Відмінності в навчальних програмах різних регіонів також можуть спричинити додатковий стрес. Мовний бар'єр постає значущою перешкодою на шляху до ефективної комунікації та навчальної взаємодії.

Одним із ключових аспектів досліджуваного феномену є проблема обмеженого доступу до навчальних ресурсів. Не всі заклади освіти мають достатньо підручників, комп'ютерів для дистанційного навчання, а також кваліфікованих педагогів, які знають, як працювати з дітьми, що пережили складні життєві обставини. Фінансові труднощі також відіграють значну роль: багато сімей ВПО та військовослужбовців втратили стабільний дохід, що ускладнює можливість забезпечення дітей навчальними матеріалами, доступу до гуртків, репетиторів тощо. Розв'язання цих проблем потребує комплексного підходу.

Психологічна підтримка здобувачів освіти, які пережили кризові ситуації, є важливим аспектом освітнього процесу, що сприяє їхній адаптації та соціалізації. Ефективне впровадження відповідних заходів передбачає розробку спеціальних програм у навчальних закладах, підготовку педагогів до роботи з особами, які мають посттравматичний стресовий розлад, а також організацію терапевтичних методів, таких як групові заняття, арттерапія та інші способи подолання психологічного напруження.

Інтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у навчальний процес має здійснюватися через менторство та заходи. Співпраця з волонтерськими організаціями має визначальне значення для створення сприятливого середовища та надання додаткової психологічної допомоги. Підвищення доступності освіти вимагає системного та багатоаспектного підходу, що передбачає надання здобувачам знань безоплатних навчальних матеріалів, використання електронних підручників, а також впровадження сучасних цифрових технологій для ефективної реалізації дистанційного освітнього процесу.

Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють як державні, так і міжнародні освітні ініціативи. Україна співпрацює з міжнародними організаціями, що фінансують освітні проєкти для внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Зокрема, грантові програми сприяють розвитку закладів освіти, які приймають значну кількість переселенців, а також

створенню мобільних навчальних центрів у місцях їхнього тимчасового проживання, що забезпечує освітню інтеграцію.

На сьогодні в Україні реалізується низка стратегічних ініціатив, спрямованих на підтримку освітнього процесу для дітей ВПО. Державні електронні освітні платформи забезпечують можливість дистанційного навчання незалежно від місця перебування здобувачів освіти. Окрім того, деякі заклади вищої освіти пропонують безоплатне навчання для переселенців, сприяючи їхній соціальній адаптації та професійній мобільності.

Отже, освіта для ВПО та дітей військових є не лише викликом, а й можливістю для покращення освітньої системи в цілому. Забезпечення доступу до навчання, створення сприятливого психологічного середовища та впровадження комплексних освітніх програм сприятимуть інтеграції цих дітей у суспільство та майбутньому відновленню України.

Комплексний підхід, що включає психологічну підтримку, осучаснення методик викладання, фінансову допомогу та співпрацю з міжнародними партнерами, допоможе мінімізувати негативні наслідки війни та забезпечить дітям можливість повноцінного розвитку.

Список використаних джерел

1.Закон України (2014). **Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб**: закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. Відомості Верховної Ради України, 2014, № 50. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18.

Музичук Сергій Васильович,
учень 10-В класу,
Комунального закладу «Вінницький ліцей №4»
Дученко Аніта Петрівна,
вчитель хімії та біології,
Комунального закладу «Вінницький ліцей №4»

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАМІНИ МІКРОЗЕЛЕННЮ ТРАДИЦІЙНИХ КУЛЬТУР

У контексті екологічної нестабільності, глобального потепління, зміни кліматичних умов та зростаючого попиту на екологічно чисті продукти питання заміни традиційних культур новими, більш рентабельними й ресурсозберігаючими видами набуває особливої актуальності. Однією з таких альтернатив є мікрозелень — молоді проростки рослин з високою поживною цінністю, коротким циклом вирощування та мінімальним екологічним слідом. Порівняння з

традиційними культурами дає змогу зробити висновки щодо перспектив запровадження мікрозелені в сучасне сільське господарство як для промислових, так і для локальних виробників.

Мікрозелень вигідно відрізняється від традиційних культур за вмістом вітамінів, мінералів, антиоксидантів, а також за строками вегетації та рентабельністю виробництва. Вона вирощується у контрольованих умовах, що мінімізує вплив зовнішніх факторів і дозволяє зменшити використання добрив, води та пестицидів. Особливо цінною є здатність мікрозелені вирощуватись на обмежених площах, що робить її придатною для вертикального землеробства та міського фермерства.

Отже, мікрозелень становить перспективний напрям для розвитку сталого сільського господарства в умовах обмежених ресурсів. Подальше вдосконалення технологій вирощування, оптимізація витрат і популяризація цього виду продукції серед споживачів можуть сприяти зменшенню навантаження на агросистеми та забезпеченню здорового харчування населення.

Нагорняк Христина Михайлівна,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Квак Лілія Василівна,
викладач-методист,
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий
педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»
(м.Броди, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми формування екологічного світогляду студентів у закладах фахової передвищої освіти полягає в потребі екологічно свідомої висококваліфікованої молоді як ефективного рушія змін у державі. Оскільки сьогодення пропонує нам широку сферу автоматизованих механічних засобів через високий рівень індустріалізації, зміни відбуваються і в соціальному, і в економічному, і в екологічному аспектах, адже індустріалізація супроводжується використанням вичерпних природних ресурсів, масовими викидами небезпечних речовин у довкілля та масштабним забрудненням планети, що призводить до глобальних всесвітніх екологічних катастроф. В свою чергу, сфера освіти не може стояти на місці і потребує постійного вдосконалення освітніх програм. Формування екологічного світогляду особистості є основною метою

побудови системи освіти та підготовки громадян із високим рівнем екологічних знань, про що наголошено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Стратегії ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку (2005), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) тощо (Душечкіна, с.4).

Сьогодні постала гостра необхідність переорієнтації світогляду людей і вибору нової стратегії життя, яка базувалася б на ідеї екологічного імперативу. Має панувати новий світогляд – екологічний, а екологічна освіта та виховання повинні стати одним із головних пріоритетів, які дадуть змогу прийдешнім поколінням грамотно й ефективно розв’язувати життєво важливі проблеми довкілля. Формування екологічного світогляду має стати неодмінною частиною діяльності всієї системи освіти. Це можливо за умови, якщо у зміст освіти будуть входити такі елементи: система знань про взаємодію суспільства і природи, формування ціннісних екологічних орієнтацій, система норм та правил ставлення до природи, вміння та навички з вивчення природи та її охорони (Душечкіна, с.47). Заклади фахової передвищої освіти мають ключове значення у підготовці молоді, яка буде вести активну, екологічно спрямовану діяльність для забезпечення цілей сталого розвитку суспільства. Отже, екологічний світогляд визначається як система переконань, що сприяє гармонійним взаєминам людини та природи, ефективному використанні природних ресурсів та реалізації цілей сталого розвитку, серед яких зокрема пом'якшення наслідків зміни клімату, збереження морських ресурсів, відновлювана енергетика, відповідальне споживання, збереження екосистем суші. Невід'ємними факторами в підготовці студентів також є усвідомлення в них причинно-наслідкових зв'язків у екосистемах та формування активної екологічної позиції не лише в повсякденному житті, а й у професійному. Задля ефективного впровадження екологічних цінностей в освітній процес варто враховувати соціально-культурне середовище, зміст освітніх програм та особистісний досвід студентів.

Серед методів екологічного виховання студентів у закладах фахової передвищої освіти варто виокремити:

- Інтеграція екологічної тематики в освітній процес у вигляді впровадження курсів для різних спеціальностей, до прикладу курс екологічного виховання для освітніх спеціальностей. Такий підхід створить умови для розвитку обізнаності майбутніх педагогів з екологічних питань.
- Використання інтерактивних методів навчання, зокрема найбільш ефективними є: проєктна діяльність, що дозволить студентам як самостійно, так і в груповому форматі опрацювати доступні джерела, сформувати та представити власні уявлення та напрацювання для аудиторії, підсумувавши з викладачем; моделювання екологічних ситуацій та оперативне ґрунтовне прийняття рішень, що сформує навички об'єктивного оцінювання середовища в майбутній професійній діяльності; дискусійні

заняття та обговорення проблем екології та аналіз рішень відповідно до цілей сталого розвитку; організація конкурсів, квестів, дебатів, що матимуть на меті поглибити знання студентів та розвинути важливі навички мислення.

- Екскурсії, практичні заняття на природі та пряма взаємодія з навколишнім середовищем, що дозволить студентам особисто оцінити стан природних елементів, розглянути вплив антропогенного чинника на природу в населеному пункті та, власне, в країні.
- Створення студентських екологічних клубів, що будуть ініціювати та організовувати екологічні акції для студентів, викладачів та всіх охочих, що сприятиме просуванню екологічних цінностей в учасників освітнього процесу та формування навичок організації та комунікації.
- Екологічні акції дозволять студентам дізнатися про різноманітні напрямки роботи з метою усунення та попередження проблем довкілля, отримати навички як ефективно працювати з екологічними проблемами. Такими екологічними акціями може бути посадка дерев, сортування сміття та встановлення контейнерів для сортування пластику, паперу та інших матеріалів, пропагування енергозбереження, організація обмінів речами, якими не користуєтесь, задля того, щоб дати їм друге життя, перегляди фільмів на екологічну тематику, виготовлення годівниць для птахів, організація заходів для поширення екологічно чистої продукції чи ручної роботи з перероблених матеріалів, прибирання об'єктів довкілля, зокрема парків, водойм, пляжів, лісів, регулярні велопрогулянки, які сприятимуть заохоченню студентів до використання «зеленого» транспорту (Орфанова, с.23).

Роль викладачів у процесі формування світогляду та навичок студентів є надзвичайно важливою, оскільки саме викладачі закладають основи екоцентричних поглядів у студентів. Тому важливим аспектом є також обізнаність викладачів та підвищення рівня компетентності, шляхом участі у конференціях, науково-методичних семінарах та проєктах.

Отже, формування екологічного світогляду студентів у закладах фахової передвищої освіти залишається важливим аспектом у розвитку молоді та підготовці кваліфікованих кадрів задля розвитку суспільства та держави.

Список використаних джерел

1. Орфанова М. М., Яцишин Т. М. Екологізація освітнього процесу: екологічна освіта та виховання // Екологічний вісник. 2015. N 6. С. 23–24.
2. Хроленко М.В. Формування екологічної свідомості майбутніх вчителів початкових класів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2007. 22 с.
3. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/.

Нечипорчук Ілля Костянтинович
студент спеціальності «Право»
Кротюк Владислав Сергійович
викладач історії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України» (м. Рівне, Україна)

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІТАЛІЇ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Після Першої світової війни Італія, незважаючи на перемогу у війні, потрапила у складну політичну та економічну ситуацію. Завершивши війну у складі переможців, економіка Італійської корони не витримала військового навантаження, що призвело країну до економічної (падіння рівня промислового розвитку, безробіття), а згодом і політичної кризи. 1922 рік відзначився маршем на Рим 30 тис. осіб, одягнутих в чорні сорочки, які представляли політичну ідеологію фашизму, основне завдання якої було принести справедливість і стабільність в життя Італії та передати всю повноту влади фашистам. Їх головним ідеологом був Беніто Муссоліні, який мав власне бачення не лише на стабілізацію внутрішнього життя країни, але і підготовку її до війни. Ключовою ланкою у його планах ставало відновлення італійської економіки.

Виклад основного матеріалу. Перш за все варто відзначити, що італійська економіка зазнала сильного ідеологічного впливу, що диктувала фашистська ідеологія. Беніто Муссоліні вбачав в колективізмі чудову можливість об’єднати народ не тільки навколо держави, завдяки націоналістичній ідеології, а й навколо економіки, тримаючи над ними державний контроль, зберігаючи тісні відносини між державою і працівниками.

В Італії корпоративізм відіграв важливу роль, хоч в повній мірі в ньому не було теоретичного підґрунтя. В програмі фашистської партії 1921 року про корпоративізм йшлося: *«Корпорації,* – зазначалося в програмі, – *повинні розвиватися відповідно за двома головними завданнями: як вираз національної солідарності і як засіб розвитку виробництва».* Основні закони фашистського режиму, його профспілкове і корпоративне законодавство, були сформульовані майбутнім міністром юстиції А. Рокко. Він вважав, що сучасна національна держава повинна бути прихильна до ідей капіталізму і синдикалізму, а також повинна примусити робітників та капіталістів до союзу один з одним, до утворення корпорацій. Створення

останніх приведе до підйому виробництва і посилення держави (Манн, Баранов, с. 54).

Однією із проблем італійської економіки в міжвоєнний період стають борги. У 1926 році в Італії внутрішній борг складав 82 мільярди 500 мільйонів лір, а зовнішній борг перед іншими державами – 23 мільярди 400 мільйони лір. Значно краще фінансова складова економіки почала себе відчувати після укладених угод з державами кредиторами в Лондоні та Вашингтоні в тому ж 1926 році, за якими борг був обмежений лише 500 мільйонами лір. Попри це, він ріс і надалі, особливо в період Великої депресії (1929–1933 рр.), яка призвела до глибокої кризи в економіках всіх держав, включаючи Італію (Franz, с. 181).

Не зумівши побудувати економічну базу у вигляді корпоративізму та на його основі забезпечити стабілізацію економічної ситуації, Італія вирішила продовжувати колоніальну політику в надії за рахунок колоніальних завоювань покращити становище у економіці. Незважаючи на те, що світ вже давно був розподілений на зони впливу у Африці, Індокитаї та Океанії, Беніто Муссоліні вирішив, що розширення володінь Італійської імперії в Африці буде чудовою ідеєю для процвітання держави. У власних колоніях (Ефіопія, Сомалі, Лівія) Італія не змогла збагатитися і змушена була вкладати в них гроші, яких і так було недостатньо. Основним з досягнень італійського панування було лише будівництво доріг та розбудова портів, через які, під час військової кампанії в Африці, транспортувалося продовольство та особовий склад італійської і німецької армій.

Інтенсивним становлення економіки на військові рейки задля ведення бойових дій у Африці та Європі призведе до дефіциту бюджету. Зокрема, у 1935/1936 роки військові витрати складали 4 мільярди 365 мільйонів лір, а перед початком Другої світової війни вони склали 8 мільярдів і 328 мільйонів лір. З них витрачено було 2 мільярди 190 мільйонів на військову авіацію, 3 мільярди і 428 мільйонів на сухопутні сили і 2 мільярди 774 мільйони лір на флот. Подібні витрати в умовах слабкості італійської економіки руйнують плани по розвитку на всіх підконтрольних державі промислових об’єктах, погіршенню рівня життя громадян, що призвело зрештою до росту соціальної напруги в італійському суспільстві (Franz, с. 181).

Висновки. Отже, економічні реформи фашистів не змогли стабілізувати і підготувати до функціонування в умовах війни італійську економіку. Цьому сприяли декілька факторів, а саме побудова корпоративної держави, наявність значних внутрішніх та зовнішніх боргів, світова економічна криза, невдала колоніальна політика, тотальна непідготовленість країни до Другої світової війни.

Список використаних джерел

1. Манн Р., Баранов Г. Корпоративізм у 1920–1930-х рр. в політиці та економіці в міжнародному контексті. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. 2021. № 62. С.53–63.

2. Franz, M. Włochy na drodze do wojny. Przygotowanie Włoch Mussoliniego do II wojny światowej. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica*. (111). 2022. S. 231–253.

3. Franz M. Włoska gospodarka wojenna 1940–1943. *Pamięć i Sprawiedliwość*. 2019. №2. S. 180–194.

Ніколаєнко Назар Миколайович
студент спеціальності «Харчові технології»
Дубас Наталія Вікторівна
викладачка вищої кваліфікаційної категорії, «викладач-методист»
ВСП «Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України» (м.Ірпінь, Україна)

БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ТЕМА У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ КРИЗИ

У сучасних умовах, коли Україна переживає складний період війни, питання безпеки харчових продуктів набуває особливої ваги. Це вже не лише науково-практична сфера в межах харчових технологій, а й складова національної безпеки, яка охоплює захист здоров'я населення, продовольчу стійкість та гуманітарну відповідальність. У зв'язку з цим тема безпеки харчових продуктів набуває міждисциплінарного змісту, об'єднуючи знання з хімії, біології, медицини, екології, логістики та технології виробництва [2]. Саме тому підготовка фахівців спеціальності «Харчові технології» повинна включати не лише технологічні навички, а й глибоке розуміння хімічних процесів, що лежать в основі контролю якості продуктів [1].

Хімія відіграє ключову роль у забезпеченні харчової безпеки. Важливими складовими є контроль за наявністю токсичних елементів (важкі метали, миш'як, кадмій, свинець), нітратів і нітритів, залишків пестицидів та ветеринарних препаратів. Студенти повинні вміти аналізувати склад продуктів з використанням методів титриметричного аналізу, спектрофотометрії, хроматографії (зокрема, газової та рідинної), а також знати принципи мас-спектрометрії, що застосовується у сучасних лабораторіях для точного визначення слідів забруднень [3].

Також важливим напрямом є вивчення окислювально-відновних процесів, які впливають на стабільність харчових продуктів – наприклад, окиснення жирів, що призводить до утворення токсичних сполук, або контроль pH-середовища, що забезпечує оптимальні умови зберігання. Варто приділяти увагу і питанню харчових добавок, їхньому складу, дозволеним концентраціям, впливу на організм та взаємодії з іншими компонентами їжі [1].

Окремої уваги заслуговують реакції розкладу та термічного впливу, які виникають під час приготування їжі: наприклад, утворення акриламіду під час смаження картоплі або поліциклічних ароматичних вуглеводнів у м’ясі, приготованому на відкритому вогні. Студенти повинні розуміти ці процеси з точки зору органічної хімії, знати шляхи їхнього запобігання та контролю [1].

У навчальному процесі важливо також формувати хіміко-аналітичне мислення - здатність оцінювати результати лабораторних досліджень, інтерпретувати дані щодо безпечності сировини, а також розуміти взаємозв’язок між хімічним складом продукту та його впливом на організм [2].

Це особливо актуально в умовах воєнного стану, коли якість харчових продуктів може бути порушена через неналежні умови зберігання, нестачу контролю або надходження несертифікованої гуманітарної допомоги [2].

Крім того, важливим є питання екотоксикології: вплив хімічних забруднень довкілля на продукти харчування, зокрема через ґрунт, воду, повітря. Студенти повинні розуміти, як хімічні сполуки можуть потрапляти у харчовий ланцюг та які методи їх виявлення і нейтралізації існують [2].

Разом з тим, сучасні студенти стикаються з низкою викликів, які ускладнюють процес навчання та професійного становлення. Воєнний стан, нестабільна безпекова ситуація, вимушені переїзди та психологічне навантаження часто створюють перешкоди для стабільного освітнього процесу. Обмеження у доступі до лабораторного обладнання, перебої з електропостачанням, дефіцит матеріальних ресурсів знижують ефективність здобуття практичних навичок, особливо у складних дисциплінах, таких як аналітична та органічна хімія [3].

До того ж, багато студентів змушені поєднувати навчання з роботою, волонтерською діяльністю або турботою про родину, що ускладнює концентрацію на навчальному процесі. За таких умов особливо важливою є підтримка з боку викладачів, адаптація освітніх програм до сучасних реалій та впровадження гнучких форм навчання [2].

Незважаючи на всі труднощі, студенти демонструють високу мотивацію, відповідальність і прагнення до знань. Здатність навчатися у складних умовах, аналізувати ризики та приймати обґрунтовані рішення є запорукою формування нової генерації професіоналів. Підготовка таких фахівців вимагає сучасних методик викладання, практико-орієнтованих

занять, моделювання реальних ситуацій, аналізу кейсів і проведення лабораторних досліджень [2]. Освітній процес має сприяти розвитку навичок, необхідних для забезпечення харчової безпеки, прийняття рішень у критичних ситуаціях та зміцнення продовольчої стійкості держави.

Таким чином, безпека харчових продуктів як навчальна тема повинна мати міждисциплінарний, інтегративний характер і бути орієнтованою на вирішення реальних проблем. Лише за умов тісної взаємодії науки, практики та гнучкої освіти можна сформувати фахівців, здатних забезпечувати безпеку харчових систем у найскладніших умовах [2].

Список використаних джерел

1. Кучеренко В.С., Коваленко П.І. Харчова хімія. - К.: Центр учбової літератури, 2017.
2. Скороходова О.В. Безпека харчових продуктів: навчальний посібник. - Харків: ХНАУ, 2020.
3. Ревуцька О.В., Сіренко Т.П. Аналітична хімія з основами інструментальних методів аналізу. - К.: Ліра-К, 2021.

Новікова Вікторія Євгенівна,
учениця 9 класу Лисичанського ліцею №4
Сєвєродонецького району Луганської ообласті,
Волошина Зоя Костянтинівна,
вчитель географії Лисичанського ліцею №4
Сєвєродонецького району Луганської області

ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ: ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ГРУ

Актуальність. Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції "Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників" підкреслює актуальність теми екологічної свідомості серед молоді. Дуже важливим є підвищення обізнаності про екологічне маркування, зокрема "Зелений журавлик", серед молоді. Актуальність проблеми зростає з кожним днем, адже світ стикається з дедалі більшими екологічними викликами, що робить формування екологічно відповідальної поведінки у молоді критично важливим. Екологічне маркування відіграє ключову роль як інструмент інформування споживачів про екологічні характеристики товарів, сприяючи свідомому вибору.

В умовах глобальних змін клімату, забруднення навколишнього середовища та виснаження природних ресурсів важливо формувати у молоді екологічну свідомість та відповідальність. Екологічне маркування,

зокрема «Зелений журавлик», є інструментом, який дозволяє робити свідомий вибір споживачів про експорт екологічних продуктів.

Формування екологічної свідомості у молоді через інтерактивні методи навчання, такі як квести та ігри, сприяння розвитку критичного мислення, аналітичних навичок і відповідного ставлення до довкілля. Це створює умови для усвідомлення важливості екологічного маркування, що, у свій час, дає можливість стати обізнаною молоддю про екологічні проблеми.

Мета та завдання дослідження. Дослідження впливу екологічних етикеток на розвиток екологічної свідомості учнів. Провести аналіз терміна "екологічне маркування" та його класифікацій. Вивчити ступінь обізнаності учнів щодо екологічного маркування. Оцінити вплив участі у виховних заходах та квестах на знання учнів про екологічнем маркування. Сформулювати рекомендації для підвищення ефективності застосування екологічного маркування з метою розвитку екологічної свідомості серед молоді.

Методологія проведення заходів. Аналіз наукової літератури з теми дослідження. Проведення опитування серед учнів для визначення рівня їх обізнаності про екологічне маркування. Аналіз результатів участі учнів у виховних заходах та квестах, присвячених екологічному маркуванню.

Сутність дослідження. Екологічне маркування, зокрема "Зелений журавлик", символізує екологічно чисті продукти, вироблені з екологічних стандартів. Це маркування сприяє робити споживачам свідомий вибір, це є місцем у контексті збереження довкілля. Ознайомлюючи молодь з принципами екологічного споживання, ми формуємо у них відповідальне ставлення до ресурсів та навколишнього середовища.

Екологічне маркування є важливим інструментом для сталого споживання. Маркування "Зелений журавлик" символізує екологічно чисті продукти, вироблені з урахуванням екологічних стандартів, і допомагає споживачам робити свідомий вибір. Екологічні марки - це наочні та прості символи, що інформують покупців про екологічні характеристики товару. Наявність такого маркування вказує, що товар відповідає певним стандартам та вимогам щодо екологічності, підвищуючи довіру та лояльність споживачів до екологічно свідомих брендів.

Під час участі у квесті "Еко-детективи" учні розгадували загадки, пов'язані з екологічним маркуванням. Було проведено виховний захід, на якому учасники обговорювали важливість екологічної свідомості та маркування.

Залучення учнів до інтерактивних ігор сприяло розвитку критичного мислення та навичок аналізу, підвищення відповідальності за своє споживання та розуміння впливу на довкілля.

Труднощі дослідження. Обмежений час - брак часу на детальне обговорення кожного аспекту екологічного маркування. Різний рівень

знань - учні малий різний рівень знань про екологічні проблеми, що ускладнювало спільну роботу.

Результати дослідження. Учні створили власні екологічні маркування та рекламні ролики, що засвідчує їх розуміння важливості екологічного споживання. Обговорення результатів практичної роботи показало, що учні стали більш свідомими споживачами. Представлення результатів опитування учнів щодо їх знань про екологічне маркування. Аналіз впливу участі у виховних заходах та квестах на підвищення рівня обізнаності учнів про екологічне маркування (на прикладі заходу, присвяченого "Зеленому Журавлику"). Визначення основних проблем та перспектив використання екологічного маркування для формування екологічної свідомості молоді.

Висновки. Отже, інтеграція екологічного маркування в освітній процес через ігрові методи має значний потенціал для формування екологічної свідомості молоді. Це не тільки покращення розвитку критичного мислення, а й формування відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Важливо продовжувати дослідження в цій сфері, адаптувати методи залучення учнів та забезпечити їх активну участь у формуванні екологічної свідомості. Це дозволяє виховати нове покоління відповідальних споживачів, готових до змін у своєму ставленні до довкілля.

Підсумовуючи, участь у квестах та виховних заходах учні усвідомили важливість екологічного маркування. Екологічне маркування є важливим інструментом для інформування споживачів про екологічні характеристики товарів та формування екологічної свідомості. Виховні заходи та квести є ефективними формами навчання учнів про екологічне маркування та підвищення їхньої екологічної свідомості. Необхідно посилювати роботу з популяризації екологічного маркування серед молоді та підвищувати їхню довіру до нього.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т. Ф., Коваленко О. І. (2011). Формування соціально-моральної позиції у старшокласників: монографія. За заг. ред. Т. Ф. Алексєєнко. Вінниця: ТОВ «Планер». 230 с.
2. Бех І. д. (2009). Психологічні джерела виховної майстерності: навч. посіб. Київ: Академвидав. 246 с.
3. Екологічне маркування. Вікіпедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F
4. Екологічне маркування: Зроби свідомий вибір! Еко маркування-діти.pptx
5. Екологічне маркування: шлях до свідомого споживання. ЕМ свідоме споживання.pptx
6. Тези для виступу на конференції. Тези.docx

Околіта Марта Андріївна,
студентка спеціальності «Початкова освіта»
Квак Лілія Василівна,
викладач-методист,
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий
педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»
(м.Броди, Україна).

ЕКОЛОГІЧНИЙ СВІТОГЛЯД ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Природне довкілля є невід'ємною частиною життя людини, оскільки включає в себе все, що є необхідним для нашого існування: повітря, вода, ґрунт, флора і фауна. Людина - це частина природи, її здоров'я і життя залежить від стану довкілля. Але, на жаль, з розвитком промисловості та урбанізації ми спостерігаємо численні екологічні проблеми: вирубування лісів, забруднення води і повітря, зникнення рідкісних видів рослинного і тваринного світу, глобальне потепління, яке призвело до зміни клімату. Всі ці фактори негативно впливають на здоров'я і якість життя людини. Формування екологічного світогляду, особливо підростаючого покоління, сьогодні має важливе значення не лише для збереження природних ресурсів, а також для збереження психічного та фізичного здоров'я людей.

Забруднення повітря значно знижує імунітет людини. Доведено прямий зв'язок між інтенсивністю забруднення повітря та ростом таких захворювань, як атеросклероз, хвороби серця та легень, респіраторних захворювань. Очищення повітря зеленими насадженнями значно знижене, оскільки, ліси сьогодні покривають лише 30% суші, і слід розуміти, що з кожним роком ця цифра зменшується. В Україні негативний вплив на здоров'я через забруднення атмосферного повітря зазнають 34% населення. Вади розвитку дітей на забруднених територіях фіксуються в 4 рази частіше, ніж у відносно екологічно чистих регіонах (Антипкін, с.48).

Екологічний світогляд людини – це система переконань, цінностей, поглядів, уявлень про природу, зокрема про її закономірності та взаємозв'язки, а також про значення людини у світі, її місце у природі. Екологічний світогляд визначає розуміння того, що всі живі істоти на планеті взаємопов'язані і залежать один від одного.

Екологічний світогляд включає в себе:

1. Природу, як систему взаємозв'язків – тобто людина повинна усвідомлювати важливість збереження природних ресурсів. Всі складові природного середовища: атмосфера, гідросфера, літосфера, біосфера є взаємопов'язаними і, навіть, невеликі зміни в одній екосистемі можуть призвести до серйозних наслідків.

2. Відповідальність людини за природу – кожен має усвідомлювати свою роль у збереженні довкілля і наслідки своїх дій для природи.

3. Активну позицію – кожен має прагнути змінювати ситуацію на краще через участь у різноманітних екоініціативах. Це свідчить про те, що людина не тільки навчилась отримувати ресурси від природи, а й зберігати її, відновлювати пошкоджені екосистеми.

Валеологічний світогляд включає в себе погляди, спрямовані на збереження та підтримку фізичного, духовного, психічного і соціального благополуччя людини. На збереження здоров'я підростаючого покоління спрямована і Концепція Нової української школи, зокрема одна з десяти ключових компетентностей – Екологічна грамотність і здорове життя – в частині "… усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя…"(Нова українська школа, с.12).

Валеологічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів забезпечує здатність володіти сумою валеологічних знань із науково обґрунтованих фактів; ідей; понять накопичених людством у галузі збереження здоров'я; наявність практичних умінь і навичок здоров'язбереження; встановлювати зв'язки між валеологічний знаннями і практичними діями у професійній діяльності на основі сформованих ціннісних орієнтацій на підтримку і зміцнення здоров'я, як власного, так і здоров'я дітей. Всі необхідні знання для формування валеологічного світогляду студенти Бродівського фахового педагогічного коледжу імені Маркіяна Шашкевича отримують під час вивчення навчальної дисципліни «Основи валеології». Розгляд теми «Соціальні та екологічні чинники здоров'я» формує систему знань про природне довкілля, гармонійне співіснування у ньому та способи збереження власного здоров'я через збереження природного середовища. Розуміння того, що здоров'я безпосередньо залежить від екологічних умов, дозволяє розвивати екологічний світогляд як важливий компонент валеологічного світогляду. Надзвичайно важливим етапом у цьому процесі є екологічне виховання. Усвідомлення впливу своїх дій на природу може призвести в майбутньому до дій, спрямованих на збереження довкілля - від простих вчинків, таких як сортування сміття, до участі в екологічних акціях. У Бродівському фаховому педагогічному коледжі імені Маркіяна Шашкевича успішно реалізується еколого-освітній проєкт "Ековарта" спрямований на:

- підвищення екологічної культури студентів;
- формування екоцентричної свідомості та дбайливого ставлення до природи;
- розвиток дослідницьких компетентностей;
- формування у студентів активної життєвої позиції щодо збереження природи свого регіону.

За 2024 – 2025 навчальний рік в рамках проєкту було проведено екскурсії до міського озера та визначено рівень забруднення водойми, екологічний квест «Тамниці Зеленого журавлика» для ознайомлення з екологічним маркуванням товарів різних груп та їх перевагами для збереження здоров’я, круглий стіл «Ні підпалам!» щодо профілактики весняного спалювання сухостою та постійно поповнювалася стрічка екологічно актуальної інформації в телеграм-каналі проєкту. Проєктна діяльність демонструє, що спільними зусиллями можна досягти позитивних змін у сучасній екологічній ситуації. Лише усвідомлюючи свою відповідальність за стан природи і дотримуючись принципів екології, ми можемо забезпечити собі і наступним поколінням здорове та щасливе життя.

Отже, формування екологічного світогляду є обов’язковою складовою валеологічної освіти, оскільки стан навколишнього середовища безпосередньо впливає на здоров’я людини.

Список використаних джерел

1. Антипкін ЮГ, Резниченко ЮГ, Ярцева МО. (2012). Вплив факторів навколишнього середовища на стан здоров'я дітей раннього віку. Перинатологія і педіатрія. 1 (49): 48–51.
2. Гавриленко Ю.М., Гаврилюк В.О., Міненок А.О., Коваль В.О. Формування нової філософії здоров'я засобами освіти // Проблеми освіти.: Науково-методичний збірник. – Випуск 35. – НМЦВО, 2003. – С. 165-171.
3. Дутка І. С. Формування екологічного світогляду зростаючої особистості у всеукраїнській дитячій спілці «ЕКОЛОГІЧНА ВАРТА»// Студентка, 2021. – 108 с.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/ zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-comp ressed.pdf
5. https://eco.aep.kiev.ua/novini/15-najaktualnishih-ekologichnih-problem-zemli/
6. https://vykhovannia.com.ua/ekolohichne-vykhovannia/

Опанасець Єлизавета Юріївна,
студентка спеціальності
«Будівництво та цивільна інженерія»
Лук’янчук Світлана Василівна
викладач,
ВСП «Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України» (м. Рівне, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО КОМФОРТУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна – це серйозне випробування для людської психіки, яке порушує звичні умови життя, викликає страх, тривогу та почуття невизначеності. Для збереження ментального здоров'я та здатності діяти в екстремальних умовах важливо створювати психологічну безпеку та комфорт. Втрата відчуття захищеності, стабільності та контролю може спричинити підвищену тривожність, депресивні стани, посттравматичний стресовий розлад та інші психологічні проблеми.

Психологічна безпека - це стан психологічної захищеності, а також здатність людини і середовища відбивати несприятливі зовнішні та внутрішні впливи; це стан суспільної свідомості, у якому суспільство в цілому і кожна окрема особистість сприймають існуюче життя як адекватне і надійне, оскільки воно створює реальні можливості для задоволення природних і соціальних потреб громадян сьогодні й дає їм впевненість у майбутньому. (Чуйко, с.4)

Тісно пов'язаний з цим поняттям і психологічний комфорт, адже він є невід'ємною частиною психологічної безпеки. Психологічний комфорт - це відчуття задоволення, прийняття оточення, відповідності стану індивіда до навколишніх умов існування. Він визначається як стан внутрішньої стабільності, коли особа відчуває безпеку, впевненість у собі та задоволеність своїм життям. Він забезпечує адаптацію до змін, стресостійкість та ефективну соціальну взаємодію. (1)

Одним із найважливіших умов збереження психічного благополуччя в умовах війни є відновлення балансу між тілесними та духовними процесами. Для цього насамперед потрібно задовільнити основні життєві потреби: з'єднати режим харчування з природними ритмами організму, відновлювати сили через глибокий сон та створювати захищений простір для проживання. Це формує ґрунт для внутрішнього спокою.

Усвідомлення власного емоційного благополуччя є одним із важливих аспектів створення психологічної безпеки та психологічного комфорту. Цей процес сприяє зниженню рівня стресу та покращенню загального самопочуття. Психологічний комфорт особистості є одним із ключових факторів її благополуччя, особливо в умовах соціальної нестабільності та стресу, війни. Формування психологічного комфорту залежить від багатьох чинників, серед яких особливу роль відіграють емоційна регуляція, міжособистісні стосунки, усвідомлення власних потреб та навички управління стресом. (2)

Факторами формування психологічної безпеки та комфорту під час війни є соціальна підтримка, відчуття контролю та осмисленості, професійна психологічна допомога, створення безпечного середовища.

Соціальна підтримка є одним критично важливим чинником формування особитості. Підтримка зв'язку з близькими, друзями та колегами допомагає не почуватися ізольованими. Джерелами емоційної стабільності можуть стати соціальні мережі, участь у волонтерських або психологічних групах підтримки.

Формуванню почуття контролю та осмисленості допомагає пошук сенсу у вигляді допомоги іншим, творчості, веденні щоденника. Консультації з психологом особливо важливі при панічних атаках або глибокій тривожності.

Не менш важливим є створення безпечного середовища. Психологічний комфорт у тривалих стресових умовах можна підтримувати шляхом прийняття власних емоцій таких, як страх, гнів і сум. Духовні практики, такі як молитва, рефлексія чи контакт із природою, сприяють збереженню внутрішньої рівноваги навіть у найважчих ситуаціях.(Лунченко,с.43)

Основні загрози психологічній безпеці та комфорту під час війни включають низку чинників, які можуть суттєво вплинути на психічне та емоційне здоров'я особи. Однією з основних небезпек є інформаційне перевантаження. Безперервний потік новин, особливо тих, що мають негативний або тривожний характер, може спричинити емоційне виснаження, стрес та навіть призвести до розвитку психічних розладів, таких як депресія чи тривожні розлади.

Іншою вагомою загрозою є невизначеність та відсутність контролю. Коли людина не може впливати на обставини або коли ситуація здається нестабільною, це може спричиняти глибоке занепокоєння та тривогу, що негативно позначається на її психологічному стані і може призвести до хронічного стресу. (2)

Не менш значущою загрозою формування психологічної безпеки під час війни є соціальна ізоляція. Через відсутність підтримки з боку рідних та соціальних груп людина відчуває самотність, що підвищує можливість виникнення депресії, тривожних розладів та інших психічних порушень. Як фізичні, так і психологічні травми можуть призвести до посттравматичного стресового розладу та інших психічних захворювань, що значно ускладнюють здатність людини справлятися з життєвими труднощами.

Таким чином, формування психологічної безпеки та комфорту під час війни є складним та багатогранним процесом, від якого залежить розвиток емоційної стійкості та соціальної взаємодії між людьми, формування позитивних емоцій та духовно стабільного суспільства.

Список використаних джерел

1. Fact news «Роль психології у формуванні психологічного комфорту – ключові аспекти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://fact-

news.com.ua/rol-psixologii-u-formuvanni-psixologichnogo-komfortu-klyuchovi-aspekti/.
2. Депресія та стрес – вплив на соціальну ізоляцію та самотність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://psyhologist.com.ua/depresiya-ta-stres-yak-voni-vplivayut-na-sotsialnu-izolyatsiyu-ta-samotnist/
3. Ковальчук З.Я. (2022) Психологічні аспекти формування психологічної безпеки особистості в освітньому середовищі. – Науковий журнал «Психологія освіти». – №3. – С. 83.
4. Лунченко Н.В. Психологічна безпека освітнього середовища: методи, технології, шляхи формування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743724/1/2024.pdf?utm_source=chatgpt.com.
5. Семко В. Г. Інформаційне повідомлення. Психологічний комфорт - запорука розвитку дитини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vseosvita.ua/library/informacijne-povidomlenna-psihologicnij-komfort-zaporuka-rozvitku-ditini-222639.html
6. Чуйко Г. (2021) Психологічна безпека особистості в нестабільному світі. – Львів: Видавництво ЛНУ, – С. 4

Павленко Кіра
учениця 10 класу КЗ «Запорізька спеціалізована школа-інтернат ІІ-ІІІ ступенів «Козацький ліцей» ЗОР
Мішкіна Раїса Борисівна
Науковий консультант методист КЗ «ЗОЦЕНТУМ» ЗОР
Андрушко Ася Леонідівна
Науковий керівник вчитель КЗ «СШІ «Козацький ліцей» ЗОР

ІНТЕГРАЦІЯ МИНУЛОЇ РЕАЛЬНОСТІ З ЖИТТЯ ЗАПОРІЗЬКОГО КОЗАЦТВА НА СЬОГОДЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ

Актуальність. Під час крупно масштабних дій великої країни проти України нелегко було перебудувати стратегію боротьби з ворогом на новітні методи воєнного мистецтва, не маючі в достатку сучасні озброєння та сучасну фізичну підготовку воїнів. Але перемагає національний патріотизм та використання досвіду наших попередників – українського козацтва.

Мета. Провести теоретичний аналіз наших наукових досліджень діяльності козаків-воїнів та козаків характерників із запорізького козацтва

та використати їхні цінні методи прискореної психофізичної підготовки до боротьби з ворогами.

Завдання. Формування моральної відповідальності молоді за державну самостійність України.

Теоретичний аналіз показав розумну систему навчання та вишукану форму фізичного гарту козаків воїнів та козаків характерників.

Підготовку здорових та винахідливих козаків починали з підбору хлопчиків козачат з 5 років у яких було абсолютно досконале фізичне тіло. Гартування фізичного тіла відбувалось кожен день і переважно в природному середовищі.

Практичні уміння та навички досягали над природників показників подолання перешкод з бігу, стрибків в довжину та висоту, з ходьби на величезні відстані (до 40 км. за день), з плавання по декілька годин під водою з очеретиною в зубах з швидкісного пересування бойової техніки та зброї неймовірної ваги по розбитим шляхам та бездоріжжю.

Готували козаків-воїнів та козаків-характерників в різних центрах. Козачат козаків воїнів готували з 5-9 років, з 9 до 15 років гартували джур, з 15 до 16 років закінчували підготовку молодих воїнів і посвящали в козаків, які тепер кожен день і протягом всього життя продовжували гартувати фізичне тіло і інтелектуальні можливості в бойових умовах під час походів та участі в воєнних діях. З козачатами-характерниками в своїх центрах, крім фізичного гарту, відпрацьовували екстрасенсорні здібності що в ті часи замінили радіо, телебачення, телефони та комп'ютери. Таким чином передбачали погоду та природні катаклізми, розвивали сенсорну чутливість та уміння вводити козаків в транс та гіпноз, щоб врятувати їх від ран та болю і використовували лікарські рослини і цілющі природні мінерали для лікування на ворогів транс навіював страх чи ману наявності вовків, ведмедів і інших хижаків. Вороги лякались розбігались та стріляли друг в друга.

Козаки-характерники могли заговорювати кулі і ставали не вразливими від куль та шаблів або ловили їх руками та кидали назад у ворогів. Найвідомішим характерником був Іван Сірко – запорізький атаман, який, за переказами не програв жодної битви.

Характерники часто згадують в українському фольклорі їхній образ надихав письменників і художників, наприклад Гоголь у «Ночі перед різдвом» зобразив характерника цілітеля.

Фізичні вправи регулюють обмін речових в організмі роботу окремих органів систем: опорно-рухової, дихальної, травлення, серцево-судинної.

Гра на дудках, ударних та духових інструментах покращає і зміцнює здоров я. Наші воїни між боями створюють в своїх бойових відлуннях концерти: танцюють, співають, проводять конкурси.

Це все формує досконале фізичне тіло. Так відроджуються в наш час традиції, обряди, створюють бойові пісні, проявляється мужність, хоробрість, твердий характер, патріотичні почуття, віра в перемогу.

Список використаних джерел:

1. Білик С. В. Нащадки козацької слави. Організація національно-патріотичного виховання школярів на військово-козацьких традиціях. Харків: Вид. група «Основа, 2015. – 176 арк.
2. Військово-патріотичне учнів у позакласні роботі: посібник/укладачі М. Зубалій та інші. – К.: Поливода А. В. 2016. – 233 арк.
3. Всеукраїнська дитяча-юнацька гра «Сокіл» («Джура»). Метод посібник. – К., 2014 – 168 арк.
4. Галерея української афористики: Іван Мазепа. – Режим доступу: http://biblio.lib.kherson.ua/ru-mazepa-ivan.htm
5. Кузь В. Г. Українська козацька педагогіка і духовність – Умань. 1995, 220 арк.
6. Руденко Ю. Д. Українська козацька педагогіка. Навчальний посібник/К.:МАУП, 2007, 342 арк.
7. Фігурний Ю. Історичні витоки українського лицарства: розвиток козацької традиційної культури та національно-військове мистецтво.-К.:Вид. дім «Стилос». 2004, 308 стор.
8. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків у 3 томах – К.: наукова думка, 1990, 320 арк.

Пазуханич В'ячеслав Васильович,
здобувач освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти ОПП «Педагогіка вищої школи»
Чередник Лідія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

У сучасному суспільстві, яке характеризується динамічними соціокультурними змінами, стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та глобалізаційними процесами, формування комунікативної компетентності стає надзвичайно важливим аспектом особистісного та професійного розвитку.

Комунікативна компетентність є ключовою навичкою в освіті,

професійній діяльності, менеджменті, дипломатії та повсякденному житті. Вона сприяє ефективній взаємодії, вирішенню конфліктів, розвитку соціальних зв'язків і формуванню позитивного іміджу особистості.

Науковець Л. Ткаченко ототожнює комунікативну компетентність із людською здатністю виконувати різні соціальні ролі, умінням створювати особливу ситуацію, у якій відбувалося б розуміння комунікативних дій оточуючими людьми, (Ткаченко,2003); І. Бевзюк вважає комунікативну компетентність набором комунікативних якостей та комунікативних здібностей (Бевзюк, 2014); О. Тюптя описує комунікативну компетентність педагога як «здатність взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу в ситуаціях професійного та міжособистісного спілкування» (Тюптя, 2000).

Аналіз наукових напрацювань зарубіжних дослідників стосовно комунікативної компетентності виявив розбіжність у їх поглядах на досліджуваний феномен. Дослідник Д. Хаймс (Dell Hymes) описує комунікативну компетентність як інтегративне утворення, робить акцент на тому, що для вербального спілкування недостатньо володіти лише лінгвістичними знаннями, а також необхідні знання з граматики і «культурних й соціально значимих чинників», тобто особистості необхідні знання про мовленнєву ситуацію, вербальну поведінку, стиль спілкування, доречність висловлювання ситуації спілкування (Hymes, 1997).

Усе згадане вище підводить до усвідомлення, що комунікативна компетентність визначається як характеристика особистості, як складне багатовимірне утворення; як складова інших видів компетентностей.

На підставі цього підходимо до власного узагальненого визначення поняття «комунікативна компетентність»: *комунікативна компетентність* загалом становить комунікативний потенціал особистості, який характеризує її комунікативні здібності, можливості та визначає якість, успішність її спілкування у професійній педагогічній сфері.

Основним компонентами комунікативної компетентності є наступні складники:

1. Лінгвістична компетентність (знання мовних норм, граматики, лексики та синтаксису; уміння правильно будувати висловлювання відповідно до ситуації спілкування тощо);
2. Соціолінгвістична компетентність (уміння добирати мовні засоби відповідно до соціального контексту, зокрема, врахування статусу співрозмовника, культури та комунікативних норм суспільства);
3. Дискурсивна компетентність, тобто здатність логічно та послідовно будувати висловлювання, враховуючи його зміст і структурну організацію, уміння розуміти й аналізувати контекст розмови;
4. Стратегічна компетентність (використання мовних і немовних стратегій для ефективного спілкування та подолання комунікативних бар'єрів; гнучкість у виборі засобів комунікації для досягнення цілей);

5. Соціально-комунікативна компетентність, яка полягає у здатності налагоджувати взаємодію з людьми, розуміти їх емоції, наміри та культурні особливості, а також сформованості навичок активного слухання, емпатії та конструктивного вирішення конфліктів;

6. Невербальна компетентність (доцільне використання жестів, міміки, інтонації, пози, просторової організації комунікації для підсилення змісту мовлення).

Отже, комунікативна компетентність – це багатовимірне поняття, що включає мовну грамотність, соціальну адаптацію, стратегічне мислення та невербальні навички. Вона є фундаментом успішної взаємодії та соціальної інтеграції особистості в сучасному суспільстві та невід'ємним компонентом професійної компетентності фахівця незалежно від сфери його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Л. Комунікативна компетенція студентів – запорука професійного успіху. *Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України*: зб. наук. ст. учасників Всеукр. наук.-практ. конференції. м. Київ, 23-24 грудня 2003 р. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 583 с.

2. Бевзюк І. М., Ширяєва Л. М. Професійна комунікативна компетентність майбутнього прокурора : навч. посіб. Київ: Алерта, 2014. 224 с.

3. Тюптя О. Комунікативна компетентність особистості. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник. Київ: Контекст, 2000. 336 с.

4. Hymes D. On Communicative Competence. The Communicative Approach to Language Teaching. London, 1979. p. 5-27.

Петелицька Марина Василівна,
студентка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОБРАЗИ ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДИТЯЧИХ ІГРАХ І ЗАБАВАХ

Українська культура тісно пов’язана з природою, що відображається у фольклорі, звичаях, обрядах та, зокрема, в дитячих іграх і забавах. Природне довкілля формувало світогляд наших предків, впливало на їхню працю, побут і дозвілля. У традиційних дитячих іграх простежується символізм природних явищ, птахів, тварин, дерев, квітів, стихій. Вони не лише розважали дітей, а й навчали спостерігати за навколишнім світом, шанувати природу та взаємодіяти з нею.

Мета цієї доповіді – проаналізувати, як у народних дитячих іграх і забавах відображалися образи природного довкілля, і визначити їхню роль у вихованні екологічної культури.

Образи природного довкілля в традиційних дитячих іграх

1. Приклади ігор, що відображають життя птахів

Птахи завжди відігравали важливу роль у народній культурі. Вони символізували пори року, зміни в природі, перехідні моменти між світами (земним і небесним).

"Журавель" – один із гравців імітує журавля, стоячи на одній нозі, інші намагаються його "розсмішити" або "зачепити". Гра розвиває спритність і рівновагу.

"Гуси-лебеді" – дві команди діляться на "гусей" і "вовка". Вовк намагається впіймати гусей, що біжать до своєї "хатки". Ця гра вчить командної роботи, спритності та вміння швидко приймати рішення.

"Зозуля" – у цій грі діти стають у коло і намагаються імітувати звуки зозулі. Це формує музичний слух, пам’ять і ритм.

2. Приклади ігор, пов’язаних із рослинним світом

"Вербич" – символічна гра, пов’язана з весною. Діти стають у коло й "садять" вербу, виконуючи обрядові пісні.

"Мак" – учасники зображають, як росте мак, коливаючись, наче стеблинки у полі. Це допомагає розвивати пластику тіла, ритм і координацію рухів.

"Яблунька" – діти зображають яблуневий сад: деякі грають роль дерев, інші – збирачів яблук. Гра навчає колективної роботи та знайомить із традиціями садівництва.

3. Приклади ігор, що наслідують рухи тварин

"Зайчик скаче" – діти зображають зайців, які тікають від мисливця. Гра розвиває спритність, швидкість реакції.

"Бджілки і ведмідь" – діти грають у дві команди: одні – "бджоли", інші – "ведмідь". Завдання ведмедя – забрати мед, а завдання бджіл – захистити вулик. Ця гра формує уявлення про роботу бджіл, їхню роль у природі.

"Лисиця і курчата" – діти грають ролі лисиці, курчат і квочки. Лисиця намагається зловити курчат, а квочка їх захищає. Це символізує материнську турботу та взаємодію між тваринами в природі.

Образи природного довкілля у народних забавах та святах

Веснянки та гаївки - весняні ігри та забави часто включали ритуали, що прославляли пробудження природи. Діти водили хороводи, співали пісні про сонце, квіти, птахів.

"Подоляночка" – символічна гра про пробудження природи, де одна дівчинка ("подоляночка") стає в центрі кола й "оживає" після співу інших дітей.

"Сонечко" – гра, в якій діти утворюють коло, піднімаючи руки вгору, імітуючи сонячні промені.

Купальські ігри - ці забави пов’язані з водою, вогнем і рослинністю.

"Стрибки через вогонь" – молодь стрибала через багаття, символізуючи очищення та зв’язок із сонячною стихією.

"Пускання вінків на воду" – дівчата пускали вінки на річку, вірячи, що вода покаже їхню долю.

Виховне значення дитячих ігор та забав:

1. Формування екологічного мислення – діти засвоювали знання про природу в ігровій формі.
2. Розвиток комунікативних навичок – ігри вимагали взаємодії, спільних дій.
3. Передача культурних традицій – через ігри діти знайомилися з народними звичаями та обрядами.
4. Фізичний розвиток – рухливі ігри сприяли розвитку координації та витривалості.

Висновки

Дитячі ігри та забави є важливим елементом традиційної культури українців, у яких відображені природні явища, рослинний і тваринний світ. Вони не лише розважали дітей, а й допомагали їм засвоювати життєво важливі знання про навколишній світ.

Сьогодні варто відроджувати ці традиційні ігри, адже вони сприяють екологічному вихованню, фізичному розвитку та збереженню української культурної спадщини.

Плівачук Максим Віталійович,
учень 9-Б класу
Сквирського академічного ліцею
№3 Сквирської міської ради
Білоцерківського району
Київської області
Тетьора Тамара Петрівна,
вчитель географії,
Сквирського академічного ліцею
№3 Сквирської міської ради

Білоцерківського район
у Київської області
(м. Сквира, Україна)
м.т.0974349525

ГЕРОЇ СКВИРЩИНИ – БОРЦІ ЗА ВОЛЮ Й МИР УКРАЇНИ

Тема патріотизму, любові до рідної України – дуже актуальна у сьогоднішньої учнівської молоді. Наша українська земля згорьована і пошматована рашистами. Смертоносне лихо несуть загарбники українському народу. «Градами» руйнують будинки, земля здригається від бомбардувань, болять людські душі. Душа здригається від того, скільки зруйновано міст і сіл, скільки загинуло мирних жителів, воїнів-захисників незалежної України?

Особливої уваги, на нашу думку, потребує проблема формування в учнівської молоді патріотизму, моральної відповідальності за долю нашої країни. Актуальним є те, що наш народ бореться за збереження своєї ідентичності, територіальної цілісності, соборності і незалежності (Гальчинський, с. 5).

Ця війна є трагедією. Вона увійшла в кожен дім, кожен населений пункт. Увійшла вона і в наше місто Сквиру. Для сквирян вона принесла біль, страждання, кров, сльози. На Сквирщині загинуло за період війни понад трьохсот земляків. Їх портрети можна побачити і вклонитися мужнім героям на Алеї Слави у центрі міста. Війна, на жаль, продовжується. Наші земляки-воїни відстоювали незалежність своєї країни до останнього подиху, проявляючи героїзм, патріотизм, продемонструвавши свободолюбивість нації. Українські Збройні Сили вкриті бойовою славою, боронять незалежність і цілісність нашої держави, наближаючи мир з Перемогою.

На Алеї Слави портрет Олександра Валерійовича Якубенка (13.03-20.03.2014) У зоні проведення АТО на Сході України солдат Олександр Якубенко перебував з травня 2014 року. Його підрозділ брав участь у обороні Донецького аеропорту. Захисників ДАПу тоді ще називали кіборгами. Пости військовослужбовців 72-ї ОМБ були розташовані по всьому периметру і в будівлях. 10 липня 2014 року з чотирьох боків була зроблена перша спроба прориву оборони ДАПу. Під час цього нападу терористів на аеропорт, кілометром північніше від села Веселе Ясинуватського району Донецької області, загинув перший кіборг – Якубенко Олександр Валерійович, а в Україні з’явився перший круглий сирота – Якубенко Ілля Олександрович (Дністрова, с. 2).

29 вересня 2014 р. Указом Президента України 2014 №747 за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету на територіальної цілісності України, солдат Олександр Якубенко був нагороджений орденом «За мужність» ІІІ ступеня (посмертно).

21 вересня 2015 року в Сквирі на будівлі загальноосвітньої школи №2 (провулок Каштановий, 2), де колись навчався Олександр Якубенко, було відкрито меморіальну дошку на його честь (Гальчинський, с. 23).

У Засвіт пішов справжній патріот: Володимир Матківський, який народився в місті Сквира, тут здобув середню освіту. Володимир відслужив у армії, був вимогливий до себе, ввічливий, чесним, і порядним, мав заслужений авторитет серед товаришів, колег, побратимів (Бондарчук, с. 1). Коли на нашу землю прийшла біда, він відправився у зону АТО добровольцем, переконуючи родину, що свій вибір зробив задля України, свого народу рідної землі. Він вважав, що є така професія – Батьківщину захищати, і Володя вибрав свідомо саме її. Прикро, що так трагічно обірвалося його місія, яку обов'язково продовжать побратими.

Указом Президента України №365/20015 від 28 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі, нагороджений орденом «За мужність» ІІІ ступеня (посмертно) Володимира Матківського (Гальчинський, с. 47).

Він назавжди залишиться в пам'яті нашого народу, близьких і рідних. Адже нам, сьогоднішньому поколінню, є в кого вчитися, на кого рівнятися.

На честь Героя, Матківського Володимира Анатолійовича на приміщенні Сквирського академічного ліцею було відкрито меморіальну дошку.

За Україну, її свободу, цілісність і незалежність, залишаючись вірним військовій присязі загинув справжній патріот, відважний захисник, воїн Збройних Сил України Олександр Білоус. Майор Білоус Олександр Юрійович, виконуючи бойове завдання в складі групи зведеного підрозділу 27 полку НГУ в складі ТГр «Чернігів» ОТУ «СІВЕРСЬК» між населеним пунктом Мощенка та населеним пунктом Берилівка Чернігівського району Чернігівської області 14 вересня 2024 року був важкопоранений.

Олександр був перевезений в Німеччину на лікування. 19 довгих днів і ночей ще билося його серце і боролось за життя, але, на жаль, не витримало і 02 жовтня 2024 року Олександр Юрійович помер (Бондарчук, с. 1).

У тяжкій тузі невимовному горі залишилися вся родина. Герої не помирають! Вони вічно живуть у нашій пам'яті!

Ми можемо назвати всіх героїв-земляків, які віддали за землю України найдорожче – життя. Звичайно, український народ ніщо не зупинить, він обов'язково здобуде перемогу над ворогами. Так було завжди, хто йшов до нас з мечем, від нього гинув.

На мою думку, завдання сьогоднішнього покоління знати кожного солдата, який поклав за українську незалежність своє життя. Адже вони передають нам дух нації, нескореність, героїзм, відвагу наших.

На жаль, сьогодні Алея Слави поповнюється новими іменами Героїв-земляків, новими іменами Воїнів Світла, які заплатили найвищу ціну за

свободу України – віддали свої життя, стали прикладом патріотизму та невмирущого духу. Ми вдячні сьогоднішнім воїнам ЗСУ, які роблять неймовірне у боротьбі за нашу з вами незалежність.

Список використаних джерел

1. Гальчинський Анатолій (2019) Герої тримають небо. Проза. Біла Церква. 150 с.
2. Дністрова Катерина (2014) Кіборг-Олександр Якубенко // Вісник Сквирщини №53 від 19 липня 2014 року.
3. Бондарчук Катерина (2024) Біль серце стискає і гірко плаче душа // Вісник Сквирщини №40, 4 жовтня 2024 року. С.1.
4. Бондарчук Катерина (2015) Герой ЗСУ – наш земляк // Вісник Сквирщини №3 від 17 січня 2015. С.1.

Рядками сузір'ївців. Літературно-художнє видання. За редакцією і упорядкуванням Катерини Бондарчук. Друк ФОП Пшонківський О.В., Видавець Третяков О.М. Черкаси. 2024. 254 с.

Прокопченко Анастасія Ігорівна,
учениця 11 класу
Гімназія № 5 Звягельської міської ради
Папіш Наталія Петрівна,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
Гімназія № 5 Звягельської міської ради
(м. Звягель, Житомирська обл..)

ВІД ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО ДІЙ: ЯК СТАРШОКЛАСНИКИ МОЖУТЬ ДОПОМОГТИ ВІДНОВИТИ ДОВКІЛЛЯ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Війна завжди має руйнівний вплив на навколишнє середовище, спричиняючи забруднення водних, повітряних та ґрунтових ресурсів, руйнування екосистем і втрату біорізноманіття. Вибухи, хімічні забруднення, пожежі та масове знищення зелених насаджень створюють серйозні проблеми для екосистем, які можуть мати довготривалі наслідки для природи та здоров'я людини. Ряд територій, які зазнали військових дій, залишаються непридатними для сільського господарства, а також для нормального проживання людей. Пошкодження інфраструктури, зокрема каналізаційних і водопостачальних систем, стає причиною забруднення водних ресурсів. Вибухи та пожежі забруднюють атмосферу шкідливими речовинами, що впливають на здоров'я людей та стан довкілля в цілому. Ці

руйнівні процеси вимагають негайних та скоординованих зусиль для відновлення екологічного балансу, очищення території та відновлення знищених природних ресурсів.

Наслідки війни для екосистем можуть тривати десятиліття. Відновлення довкілля після таких катастрофічних подій є одним з ключових завдань, що стоять перед суспільством. Водночас, екологічна ситуація вимагає не лише урядових і наукових зусиль, а й активної участі кожного члена громади, особливо молоді. Старшокласники, як частина цього покоління, мають можливість долучитися до відновлення природних ресурсів і екосистем через екологічні ініціативи та практичні дії.

Екологічна освіта є основою для формування свідомості та відповідальності за стан довкілля серед молоді. Вона не тільки інформує про проблеми навколишнього середовища, але й надихає на активні дії щодо його збереження. Однак, екологічна освіта не повинна обмежуватися лише теоретичними знаннями; важливо, щоб вона трансформувалася в конкретні практичні кроки, які дозволяють змінити стан довкілля на краще. Старшокласники мають потенціал стати каталізаторами змін у своїх громадах, організовуючи дії з очищення територій, висаджування дерев, збереження водних ресурсів і відновлення природних ландшафтів.

Для старшокласників, що знаходяться в періоді активного формування громадянської позиції, екологічна освіта має стати основою для розвитку активної участі у відновленні довкілля після війни. Навчання має включати як теоретичні аспекти (екологічні проблеми, принципи сталого розвитку, методи відновлення природних ресурсів), так і практичні (участь в екологічних діях, волонтерство, проєктна діяльність).

Таким чином, тема «Від екологічної освіти до дій: як старшокласники можуть допомогти відновити довкілля після війни» є надзвичайно актуальною. Вона ставить акцент на важливості формування екологічної свідомості серед молоді та активізації їх участі у заходах, що дозволяє не тільки покращити стан довкілля, але й виховати відповідальних громадян, готових до дій заради сталого розвитку.

Екологічна освіта є основою формування свідомості молодого покоління щодо охорони довкілля. Вона має включати не тільки теоретичні знання, але й практичні аспекти, що дозволяють молоді брати участь у відновлювальних роботах. Школи та навчальні заклади мають пропонувати учням можливість реалізувати свої знання через екологічні проєкти, конкурси та акції. Програмування, проведення досліджень, екологічні гуртки та волонтерські організації можуть стати чудовими платформами для формування активної громадянської позиції серед школярів.

Старшокласники можуть брати участь у багатьох заходах, спрямованих на відновлення довкілля після війни. Одним із основних напрямків є організація екологічних дій, таких як прибирання забруднених територій, посадка дерев та рослин, очищення води від сміття, збирання та

переробка відходів. Такі дії сприяють не тільки покращенню екологічної ситуації, але й залученню суспільства до розв'язання актуальних проблем. Також вони можуть організовувати інформаційні кампанії та тренінги, спрямовані на підвищення обізнаності серед однолітків і дорослих про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення. Важливою частиною цієї ініціативи є навчання навичок екологічно безпечного способу життя, таких як правильне сортування сміття, економія води, енергії та ресурсів, а також популяризація сталого розвитку.

Для ефективного відновлення довкілля важливою є координація з місцевими організаціями, урядом та екологічними фондами. Старшокласники можуть розробляти екологічні проєкти, співпрацюючи з такими організаціями, залучаючись до волонтерських ініціатив, наукових досліджень, а також брати участь у міжнародних програмах з відновлення природних ресурсів.

Проєкти можуть включати створення нових зелених зон у міських і сільських територіях, розробку стратегій збереження біорізноманіття, відновлення ландшафтів, а також реалізацію ініціативи з енергоефективності та сталого землекористування. Важливо, щоб ці ініціативи були спрямовані не тільки на короткостроковий ефект, але й на довгострокову стійкість екосистеми.

Одним із основних викликів для старшокласників у відновленні довкілля є недостатній рівень матеріального забезпечення екологічних ініціатив, наявність необхідної інфраструктури для реалізації проектів та недостатня підтримка з боку державних органів. Також важливою проблемою є прояв комплексного підходу до екологічної освіти на рівнях у всій країні, що об'єднує можливості молоді для активної участі в екологічних ініціативах.

Проте, завдяки підтримці освітніх установ, громадських організацій та міжнародних ініціатив, залучення старшокласників може стати потужним ресурсом для відновлення екосистеми після війни. Для цього необхідно створити умови для розвитку екологічної культури серед молоді, а також забезпечити доступ до інформації та технологій для ефективної участі у відновлювальних роботах.

Отже, екологічна освіта є ключовим фактором для формування відповідальності серед старшокласників за стан довкілля і може стати основою для їхньої активної участі у відновленні природних ресурсів після війни. Залучення молоді до екологічних ініціатив сприятиме не лише відновленню пошкоджених екосистем, але й формуванню нової генерації свідомих громадян, готових до дій заради сталого розвитку. Розвиток екологічної освіти, практичних навичок та співпраця з місцевими організаціями створює умови для створення ефективних і стійких ініціатив, які знову відновлять довкілля після війни.

Від екологічної освіти до реальних дій – це шлях, який можуть і

повинні пройти старшокласники для відновлення довкілля після війни. Озброївшись знаннями, вони можуть стати ініціаторами важливих змін у своїх громадах: висаджувати дерева, відновлювати екосистеми, боротися з забрудненням та підтримувати екологічні ініціативи. Маленькі кроки кожного з нас можуть стати великим внеском у майбутнє нашої країни. Лише разом, об'єднуючи зусилля, ми зможемо повернути природі її силу та красу, зробивши Україну екологічно чистою та безпечною для життя.

Проте найважливіше – це зміна світогляду. Молодь має розуміти, що їхні дії сьогодні формують майбутнє країни. Кожен, хто переймається екологічною ситуацією, може зробити свій внесок, починаючи з простих звичок: сортування сміття, економії води, використання екологічно чистих матеріалів.

Таким чином, перехід від екологічної освіти до реальних дій – це не лише можливість, а й необхідність для всіх нас. Лише спільними зусиллями, зокрема завдяки активності старшокласників, можна відновити природу, створити здорове середовище для життя та забезпечити екологічну безпеку майбутніх поколінь.

Путятина Євеліна Олександрівна,
учениця 9 класу комунального закладу
Харківська зімназія №129 Харківської міської ради"
Ходирєва Юлія Володимирівна,
вчитель географії, спеціаліст І категорії ,
комунальний заклад "Харківська гімназія № 129
Харківської міської ради" (м. Харків, Україна).

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

"Від екології простору - до екології душ!
Від якості освіти — до якості життя!

Саме ці особливі слова розміщені над входом до нашої гімназії. І це не просто слова, в них закладена головна мета організації навчання дітей і виховання майбутніх свідомих громадян.

Екологічна освіта є важливою складовою системи навчальної і виховної роботи нашого закладу. У гімназії з метою виховання екологічно свідомих громадян діє цілісна модель розвитку учнівського самоврядування. Основою її є 9 класних організацій середньої та старшої школи та 5 класних організацій початкової школи. Керує роботою

організації Рада «ЕКО» на чолі з президентом, в класних організаціях 5-9 класів створені «Ради однодумців», в 1-4 класах – «Ради друзів природи». За уставом, вищим органом організації є конференція.

Екологічна суспільна організація школярів та учнівської молоді «ЕКО» діє протягом 30 років.

«ЕКО» співпрацює з міською громадською організацією «Енергія миру». В межах співпраці учнями гімназії реалізовувався проєкт «Енергозбереження та енергоефективнівсть – раціональне використання енергоресурсів у школі « від сім'ї до суспільства», під час якого були проведені хвилинки інформування «Правила утилізації енергозберігаючих ламп». Наші діти стали учасниками Енерго-Фестивалів 2020-2024 років, де представили творчі роботи з проблем енергозбереження та енергоефективновсті.

За ініціативи організації учнівського самоврядування «ЕКО» та євроклубу «Квітка Європи» були проведені заходи спрямовані на поширення серед учнівської молоді відомостей про країни та народи Європейського Союзу та їхню культуру, історію, взаємовідносини; роз'яснення важливості європейської інтеграції України для її ресурсозбережного, соціально-економічного та культурного розвитку; сприяння створенню в молодіжному середовищі атмосфери поваги до європейських цінностей демократії та толерантності; виховання у учнів здібностей до відкритого висловлювання своїх думок та діалогу.

Екологічна суспільна молодіжна організація «ЕКО» продовжує очолювати в районі «Екологічний центр». У гімназії впроваджуються традиційні сезонні проєкти: «Чиста Україна – чиста Земля», «Батарейко, здавайся. Правила утилізації», «Осінь без диму», «Зелене підвіконня», «З мого чистого будинку, вулиці, району, міста починається чиста Україна», , «Збережемо дерево», «Допоможи птахам взимку», «Збережемо ялинки в Новій рік», «Первоцвіт», «Чисте джерело», «Хатинка для пернатого друга», «AQUA. Крок в майбутнє», «Полювання за кіловатами», «Екосортування відходів – запорука чистого довкілля та збереження природних ресурсів міста Харкова».

Для наших дітей вчителі закладу регулярно проводять цікаві та креативні уроки та заходи з екологічною тематикою.

У цьому році за ініціативи ВГО «Жива планета» в партнерстві з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерством освіти та науки України, вчитель географії нашої гімназії Ходирєва Юлія Володимирівна брала участь у конкурсі серед вчителів «Урок з екомаркування». Юлія Володимирівна підготувала за власною методичною розробкою креативний позакласний захід за темою «Екоколоквіум з екомаркування І типу, як один з важливих кроків до збереження природи та здоров'я населення та планети». Цей захід зорієнтований на вікові категорії учнів 7-9 класів, був успішно

реалізований. Він дуже сподобався учням, вони активно включилися в роботу на різних етапах заходу, проводили дослідження, вчилися доносити важливу інформацію з обраної теми, відстоювати свої думки, робити висновки. Методична розробка заходу отримала високу оцінку від журі конкурсу, а вчителка відзначена дипломом.

Досвід роботи організації учнівського самоврядування «ЕКО» відзначено грамотами Департаменту освіти Харківської міської ради «За ефективну діяльність у складі Харківської міської організації учнівського самоврядування», дипломом Департаменту освіти Харківської міської ради за сприяння діяльності Харківської міської організації учнівського самоврядування та реалізацію проєкту «#Право – на», грамотами Управління освіти адміністрації Шевченківського району Харківської міської ради за сприяння розвитку учнівського самоврядування та ефективну діяльність у складі Асоціації дитячо-юнацьких громадських організацій Шевченківського району «Лідер-ХХІ.

Ми йдемо до своєї мети, досягаємо кращих результатів командою ініціативних, креативних, енергійних однодумців. Ми прагнемо зберегти традиції нашої організації та її членів, екологів 90-х, та передати цей досвід наступним поколінням екологічно свідомих громадян своєї Батківщини України.

Рибалко Максим Федорович,
студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»
***Щербина Анатолій Павлович**,*
викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін,
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України (м. Ніжин, Україна)

ФІЛОСОФІЯ ВІЙНИ І МИРУ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ КЛАСНИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Філософія війни та миру завжди була ключовою темою для людства, але російська агресія проти України змусила переосмислити її в новому контексті. Війна більше не сприймається лише як політичний конфлікт – вона стала боротьбою за виживання, свободу та ідентичність (Якунов). Це ставить важливі питання: що таке справедлива війна, чи можливий мир без відновлення справедливості, як змінюється сутність війни в умовах

гібридних загроз? У цій статті аналізуються класичні та сучасні підходи до осмислення війни та миру, розглядаються ідеї Клаузевіца, Канта, Шмітта, ван Кревельда, а також підкреслюється, що справжній мир можливий лише за умов безпеки, правосуддя та міжнародної підтримки.

Із початком військової агресії Росії війна перестала бути для українців лише політичним явищем, але набула світоглядного значення. Вона змусила суспільство переосмислити традиційні уявлення про сутність війни та її морально-психологічні аспекти (Башинський). У громадян виникають питання, які ще недавно могли б здатися парадоксальними: як агресором стала держава, що виступала одним із гарантів суверенітету України? Як правонаступниця СРСР, найбільш постраждалої від фашизму держави, стала ініціатором загарбницької війни?

Ці питання змушують звернутися до філософських засад війни як соціального явища. Світ-системна методологія дозволяє простежити еволюцію поглядів на військові конфлікти та визначити критерії справедливої і несправедливої війни. Важливо розуміти, що ані комуністична, ані ліберальна ідеологія не витримали випробування часом у своїх антивоєнних настановах. "Холодна війна" між двома протилежними системами не позбавила людство від "гарячих" війн, лише змінивши їхню геополітичну локацію.

Класичні концепції війни досі впливають на сучасне сприйняття конфліктів. Карл фон Клаузевіц визначав війну як продовження політики іншими засобами, що залишається актуальним у сучасних умовах, проте роль інформаційних технологій та гібридних методів робить це визначення неповним. Томас Гоббс стверджував, що війна є природним станом людства, що підтверджується агресивною політикою деяких держав. Іммануїл Кант у концепції "вічного миру" бачив стабільність через міжнародні інститути, проте нинішня ситуація демонструє, що гарантії миру потребують не лише угод, а й реальних механізмів безпеки.

Ще на початку 1960-х років німецький філософ Карл Шмітт передбачав можливість того, що ядерна зброя не ліквідує війни, а лише змінить їхню форму, сприяючи зростанню конфліктів "малої інтенсивності". Голландський військовий історик Мартін ван Кревельд зазначав, що такі конфлікти характеризуються участю партизанів, терористів та громадянського населення, включаючи жінок і дітей, замість регулярних армій. Він також припускав, що сучасні держави або навчаться контролювати конфлікти низької інтенсивності, або зникнуть.

У контексті російської агресії проти України важливо оцінювати війну не лише з правового погляду, а й з морально-психологічного. Ван Кревельд визначає єдиний можливий критерій справедливих воєн – це "війна за виживання" (Огаренко, с. 197). Українська боротьба за свободу відповідає цьому критерію, адже вона є боротьбою за існування держави, народу та демократичних цінностей.

Переосмислення миру також є необхідним. Традиційне розуміння миру як простої відсутності війни вже не є актуальним. Мир має бути справедливим, передбачати покарання агресора, відновлення територіальної цілісності та гарантії безпеки. У цьому процесі ключову роль відіграють міжнародні організації, громадянське суспільство та культурна дипломатія (Букіна, с. 22).

Таким чином, війна і мир у сучасному світі взаємопов'язані: мир неможливий без безпеки та справедливості. Україна формує новий підхід до розуміння війни як боротьби за свободу та виживання, а миру – як справедливого порядку, що ґрунтується на безпеці, правосудді та міжнародній підтримці.

Список використаних джерел

1. Якунов Є. Філософія, що розправила крила. Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3935563-filosofia-so-rozpravila-krila-top-15-ukrainskih-publicnih-filosofiv.html (дата звернення: 30.03.2025).

2. Башинський П. Високотехнологічні засоби та нова філософія навчання і ведення війни. URL: https://unn.ua/news/vysokotekhnolohichni-zasoby-ta-nova-filosofiia-navchannia-i-vedennia-viiny-zaluzhnyi-pro-holovni-tsili-na-2024-rik (дата звернення: 30.03.2025).

3. Огаренко Є.С. Філософія війни як актуальна світоглядна проблема. Міжнародні та політичні дослідження. 2024. Вип. 38. С. 193-203. URL: https://journals.onu.in.ua/index.php/interpolis/article/view/199 (дата звернення: 30.03.2025).

4. Букіна Т., Ямполець П. Філософія війни і миру у XXI столітті. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 55, с. 19–25. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/55_2024/4.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

Русин Олександра Юріївна,
учениця 9 класу, Свалявської гімназії №1
Свалявської міської ради, Закарпатської області.
Попович Людмила Олександрівна,
вчитель біології, Свалявської гімназії №1
Свалявської міської ради, Закарпатської області.

ЗЕЛЕНИЙ АГРЕСОР − АМБРОЗІЯ ПОЛИНОЛИСТА В УМОВАХ МУКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ

За останні роки значно збільшилося ввезення в Україну сільськогосподарських продуктів рослинного походження, насіння і

посадкового матеріалу. Водночас зросла і небезпека завезення небезпечних шкідників, а також насіння бур'янів, що відсутні в Україні або наявні лише на невеличких осередках. Це підвищує відповідальність карантинної служби за охорону території нашої країни від проникнення карантинних бур'янистих рослин, що можуть заподіяти значних збитків сільському господарству. Завезені види бур'янів нерідко знаходять в іншій країні більш сприятливі умови для свого розмноження і поширення. Розповсюдження небезпечних шкідників і бур'янів є, значною мірою, наслідком відсутності належної карантинної служби, яка сприяла б появі різноманітних небезпечних об'єктів.

Перед нами стояли такі завдання: розробити заходи боротьби з небезпечним карантинним бур'яном та безпечним поводженням при зустрічі з ним; сприяти практичному вирішенню проблеми та покращення ситуації, що склалася навколо «амброзієвої лихоманки»; привернути увагу учнів до проблем розповсюдження карантинного бур'яну, як біологічного об'єкту, що спричиняє тяжкі алергічні захворювання людей.

Володіючи високою конкурентною здатністю, амброзія негативно впливає на ріст та розвиток культурних рослин, що призводить до зниження урожайності на 20-60 %. Крім, того під час масового цвітіння, амброзія полинолиста виділяє в повітря багато пилку, який потрапивши в органи дихання людей, викликає алергічну хворобу. Тому, всебічне вивчення біологічних особливостей амброзії полинолистої та розробка заходів контролю даного карантинного бур'яну є актуальними.

За результатами наших досліджень визначено, що найбільше засмічення амброзією полинолистою у Мукачівському районі має полотно залізничних колій. Встановлено поступове проникнення амброзії полинолистої від залізничних колій на прилеглі території та найближчі вулиці.

В умовах м. Сваляви, де використання гербіцидів досить обмежене, екологічно безпечним методом є механічне скошування рослин амброзії полинолистої. Скошування її у фазу бутонізації дає можливість знищити до 35% цього небезпечного бур'яну-алергену. Також при триразовому скошуванні амброзії полинолистої за висоти скошування 5–7 см можна знищити до 93 % рослин цього регульованого організму. У подальшому необхідно проводити постійний моніторинг усієї території міста Сваляви з метою виявлення регульованого шкідливого організму – амброзії полинолистої та розробки нових принципів її знищення у межах населених пунктів.

Встановлено, що при належному догляді за станом узбіч впродовж літнього періоду вегетації можна контролювати ріст рослин та розповсюдження амброзії полинолистої в умовах міста. Відзначено, що з забруднених територій відбувається подальше проникнення амброзії полинолистої на чисті території і створення в них нових осередків

подальшого розповсюдження амброзії полинолистої в місті. В процесі вивчення даного питання, було виявлено факти принесення вірянами рослин амброзії у вигляді букетів або входження амброзії в їх склад, до церков на освяту, як оберегів, під час літніх релігійних свят (Спаса, Маковія, тощо). Встановлено факти вирощування амброзії полинолистої у вигляді декоративних рослин дачниками. Все це свідчить, що серйозна інформативна робота з питання загрози, яку несе амброзія, серед населення у нашому місті ще не розпочата. Населення в основній своїй масі не знає як ні зовнішнього вигляду рослин амброзії полинолистої так і небезпеки для здоров'я, яку спричиняє ця рослина. Не використана в цій роботі така потужна інформативна база, як телебачення, радіо, преса, інтернет-ресурси.

Отже, проблема амброзії стає актуальною для м. Свалява і становить загрозу для здоров'я населення, тому виникає необхідність розробки заходів з стримування темпів розповсюдження цієї рослини, з контролю за існуючими популяціями і з координації дій відповідних відомств. Як свідчить накопичений досвід боротьби з амброзією в інших регіонах нашої країни та в світі основні заходи зводяться до підвищення рівня інформованості населення, запобігання подальшого розповсюдження, впровадження адекватних заходів контролю в уражених територіях (запобіжні, карантинні, механічні, агротехнічні, хімічні, біологічні) та розробка правових аспектів відповідальності власників за стан своїх територій.

Отже, боротьба з амброзією – це справа кожної людини, знищувати цю рослину необхідно всюди, бо окреме очищення певної території не гарантує чистоти повітря. А значну допомогу у боротьбі з цією злісною карантинною рослиною повинні надати: санепідемстанції, екологічні служби, адміністративно – технічні інспекції, підприємства, навчальні заклади.

Список використаних джерел

1. Безрученко Н.З., Чукорин Н.Н. Об амброзии полыннолистной (Ambrosia artemisiifolia L.) // Ботан. ж-л. – 1956. – Т.41, № 5. – С.712-713.
2. Бортняк М.М. Нотатки про адвентивну флору Закарпатської області // Ботан. ж-л. – 1976 – Т. 33, № 6. – С. 619-622.
3. Костильов О.В. Рудеральна рослинність України // Укр. ботан. журн. – 1990. Т.47, №1. – С. 70-74.
4. Котов М.І. Адвентивна рослинність на Україні // Вісн. природоз. – 1929. – № 5/6. – С. 267-274.
5. Коваленко Н. Свалявський район Свалява , 2004р
6. Ларіонов Д.К. Амброзія полинолиста і боротьба з нею. – К.: Держсільгоспвидав, 1952. – 34с.
7. Левітський С.А. Амброзія полинолиста (Ambrosia artemisiifolia L.) в Закарпатській області // Ботан. ж-л. – 1951. – Т.8, № 4. – С. 61-62.

Сад Надія Василівна,
студентка спеціальності „Менеджмент”
Грицик Тетяна Андріївна,
викладач-методист
ВСП “РФК НУБіП України”
(м. Рівне, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна є одним із найсерйозніших викликів для психічного здоров’я людини. Вона супроводжується фізичними, емоційними та соціальними втратами, які можуть спричиняти сильний стрес, відчуття безпорадності, тривожні розлади, депресію та посттравматичний стресовий розлад. Стрес отримують також люди, що живуть і не в безпосередній близькості до зони бойових дій.

Особливо гостро вплив війни відчувають військовослужбовці, вимушені переселенці, родини загиблих, люди, що пережили полон або стали свідками насильства. Для цих груп потрібні спеціальні підходи до психологічної допомоги.

Психологічна підтримка є важливим інструментом стабілізації емоційного стану особистості в умовах кризи. Вона сприяє розвитку стресостійкості, адаптації до нових обставин, формуванню навичок саморегуляції та відновленню відчуття контролю над власним життям.

Розглянемо основні напрями психологічної підтримки особистості.

1. Індивідуальна психотерапія. Індивідуальні консультації з психологом допомагають людині усвідомити свої почуття, знайти внутрішні ресурси для подолання стресу та виробити стратегії адаптації.

Найпоширенішими методами індивідуальної психологічної допомоги є: когнітивно-поведінкова терапія – спрямована на зміну деструктивних мисленнєвих патернів та формування ефективних способів реагування на стрес; метод десенсибілізації та переробки рухами очей – допомагає знизити емоційний заряд травматичних спогадів; психоаналітичний підхід – сприяє усвідомленню глибинних переживань та їх опрацюванню (Леонтьєв, с. 45).

2. Групова терапія та підтримка. Групова підтримка має потужний позитивний вплив, оскільки допомагає людям відчувати себе почутими та зрозумілими. Учасники групових терапевтичних занять можуть обмінюватися досвідом, отримувати підтримку та дізнаватися про ефективні стратегії подолання стресу (Король, с. 78).

Особливо корисними є спеціалізовані групи: для військових, які повернулися з фронту, для родин загиблих, для внутрішньо переміщених осіб,

для дітей, які пережили втрату близьких або змушені були тікати від війни. Групова терапія сприяє нормалізації емоційного стану, покращенню соціальної взаємодії та розвитку механізмів подолання стресу.

3. Одним із важливих методів психологічної допомоги є арт-терапія, що включає малювання, ліплення, музикотерапію, казкотерапію. Арт-терапевтичні техніки допомагають виразити та опрацювати емоції, що особливо важливо для людей, яким важко говорити про свої переживання (Павленко, с. 112).

4. До тілесно-орієнтованих методик належать: прогресивна м'язова релаксація, дихальні вправи, йога, медитативні техніки. Доведено, що такі методи сприяють зниженню рівня кортизолу, стабілізації серцевого ритму та загальному покращенню психологічного стану.

5. Психоедукація та робота з інформацією. Психоедукація – це метод навчання механізмам стресу, особливостям емоційної регуляції та ефективним стратегіям самодопомоги. Основні напрямки психоедукації: інформування про природу стресу та його вплив на організм; навчання методам подолання тривоги; формування навичок саморегуляції; підвищення рівня обізнаності про посттравматичні стресові розлади.

Також важливо працювати з інформаційним середовищем. В умовах війни велика кількість новин може спричиняти емоційне виснаження, тому необхідно навчитися критично оцінювати інформацію, дозувати її споживання та уникати шкідливого інформаційного впливу.

6. Методи самодопомоги та соціальна підтримка. До ефективних технік самодопомоги належать: щоденник емоцій – допомагає відстежувати та аналізувати свій психологічний стан; методи заземлення – дозволяють людині сфокусуватися на реальності та знизити рівень тривоги; релаксаційні техніки, такі як «глибоке дихання», «сканування тіла».

Соціальна підтримка відіграє ключову роль у процесі адаптації. Важливо підтримувати зв'язки з рідними, друзями, долучатися до волонтерських ініціатив, що сприяє формуванню відчуття значущості.

Психологічна підтримка в умовах війни є багатокомпонентним процесом, що включає індивідуальну та групову терапію, арт-терапію, психоедукацію, тілесні практики, методи самодопомоги та соціальну підтримку. Ефективна психологічна допомога сприяє зниженню рівня стресу, розвитку адаптивних навичок та формуванню внутрішньої стійкості. Важливо не лише звертатися по допомогу до спеціалістів, але й розвивати власні навички саморегуляції та підтримки інших.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Психологія особистісного розвитку. Київ: Академвидав, 2018. – 320 с.
2. Ковальчук О. А. Психоедукація як метод подолання стресу. Вінниця: Освіта, 2022. – 214 с.

3. Король Т. В. Групова терапія в кризових ситуаціях. Львів: Світ, 2019. – 198 с.
4. Леонтьєв О. О. Психотерапевтичні методи подолання стресу. Харків: Видавництво ХНУ, 2020. – 256 с.
5. Павленко Н. П. Арт-терапія у роботі з травмою. Одеса: Психологічна книга, 2021. – 230 с.
6. Сидоренко В. І. Методи саморегуляції та релаксації. Дніпро: Медична практика, 2019. – 190 с.
7. Ткаченко Л. В. Психосоціальна підтримка у кризових ситуаціях. Київ: Психологічна думка, 2020. – 245 с.

Самоплавська Валерія Святославівна,
здобувачка освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти ОПП «Педагогіка вищої школи»
Чередник Лідія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ «ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ»

Термін і поняття емоційного інтелекту (EI, emotional intelligence) пройшло довгий шлях еволюції, інтегруючи досягнення психології, нейронауки та соціальної науки. Воно охоплює здатність людини усвідомлювати, розуміти, виражати та регулювати власні емоції, а також ефективно взаємодіяти з емоціями інших людей.

Передумовами виникнення та розвитку досліджуваного феномену є психологічні дослідження емоцій та інтелекту.

Генезис поняття «емоційний інтелект» та історичний розвиток проблеми формування емоційного інтелекту частково розкрито в працях І. Андрєєвої (єність емоційного та раціонального у свідомості та уявленнях людини), Г. Бенькевич, А. Карпової, О. Логвись, А. Петровської, Л. Ракітянської та інш.

Витоки проблеми знаходимо ще у давніх релігійних та філософських ученнях. Так, науковиця І. Андрєєва наводить приклади з Біблії, Книги Притчей Соломонових, у яких підтверджено силу емоцій у регуляції поведінки особистості, що засвідчують роль інтелекту в емоційній саморегуляції людини: «У нерозумного відразу ж виявиться гнів його, а

розсудливий ховає образу», «Лагідна відповідь відвертає гнів, а образливе слово збуджує лють».

Для українців у всі часи їх побутування душа була «святою»: релігійно-філософська література засвідчує той факт, що в Київській Русі простежувалась тенденція возвеличення серця як центру розвитку особистості, осягнення людиною істини Божої, місце знаходження віри, любові, надії (Огієнко, 1991).

У XIX – на початку XX століття вчені досліджували роль емоцій в ухваленні рішень та соціальній поведінці: зокрема, Чарльз Дарвін (1872) у роботі «Вираження емоцій у людини і тварин» наголошував на важливості емоцій для соціальної адаптації; Едвард Торндайк (1920) запровадив поняття «соціального інтелекту», описуючи здатність людини взаємодіяти з іншими. Формування концепції емоційного інтелекту відбулося у 1980-1990-ті роки та знайшло своє відображення у напрацюваннях Говарда Гарднера (1983), який у теорії множинного інтелекту виокремив «внутрішньоособистісний» та «міжособистісний інтелект», що передбачає саморефлексію й ефективну комунікацію; Пітера Саловея і Джона Майєра (1990), які першими сформулювали поняття «емоційний інтелект», визначивши його як здатність розпізнавати, виражати, розуміти та регулювати емоції.

Наступним етапом у розвитку феномену стала популяризація емоційного інтелекту як однієї з найбільш важливих найважливішими soft-skills XX століття. Так, Деніел Гоулман (1995) у книзі «Емоційний інтелект: Чому він може важити більше, ніж IQ» представив ідею, що EI є важливішим за когнітивний інтелект (IQ) у процесі досягнення успіху в житті й професійній діяльності. При цьому Гоулман запропонував модель EI із п’яти компонентів: самоусвідомлення, саморегуляція, мотивація, емпатія, соціальні навички (Goleman,1995).

Сучасні дослідження та розвиток EI позначились 2000-ими роками, коли активно вивчається зв’язок емоційного інтелекту з нейробіологією, управлінням персоналом, освітою та психічним здоров’ям. Саме на початку XX ст. розроблено різні методики вимірювання EI, серед яких тест Майєра-Саловея-Карузо (MSCEIT), опитувальник Гоулмана тощо; впроваджено навчальні програми з формування емоційного інтелекту в освітній процес закладів освіти та корпоративне середовище.

Як бачимо, онтологічні витоки емоційного інтелекту як феномену мають прямий зв’язок з розвитком проблеми співвідношення емоційного та раціонального як основних пізнавальних характеристик людини. Зазначена проблема має наскрізний, безперервний, історично обумовлений характер, ґенеза якої пов’язана з усіма етапами розвитку наукової думки і знаходиться в полі перетину багатьох дисциплін (педагогіка, психологія, філософія, біологія тощо).

Отже, емоційний інтелект є динамічним поняттям, що

еволюціонувало від концепцій соціального інтелекту до комплексного розуміння ролі емоцій у житті людини. Його дослідження та практичне застосування набули значної популярності у сфері психології, менеджменту, педагогіки та міжособистісних комунікацій, що підтверджує його важливість у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народа : курс читаний в Укр. нар. ун-ті. Київ: Абрис, 1991. 272 с.
2. Goleman D. Working with emotional intelligence. N.Y.: Bantam Books, 1995.

Симоненко Сергій Олександрович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)
Васюк Оксана Вікторівна,
д-р пед. н., проф.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЕЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Онлайн навчання нині є викликом не лише для українських науково-педагогічних працівників, а й для педагогів з усього світу. Концепція дистанційного навчання, що завдяки мережі Інтернет, охоплює широкі прошарки суспільства, стає найважливішим фактором модернізації освіти.

Питання моделей дистанційного навчання нині жваво обговорюються в психолого-педагогічній літературі. Це напрацювання таких науковців, як З. Курлянд, Н. Маятін, Т. Лисенко, О. Дмитрієнко, Р. Горбатюк, Л. Романишина, В. Терезовський, Н. Лукова-Чуйко та ін. Мета дослідження – розкрити теоретичні аспекти моделей дистанційного навчання.

Дистанційне навчання окреслюють як організований освітній процес, який надає можливість незалежно від місця розташування здобувачів освіти відносно установ освіти, задовольнити їхні освітні потреби в навчальній діяльності. Дистанційне навчання здійснюється відповідно чинних освітніх програм і передбачає провадження освітньої діяльності згідно освітнього стандарту; його відмінність від очного полягає в тому, що воно реалізується із використанням інформаційно-цифрових та комп’ютерних технологій (Маятін, Лисенко, Дмитрієнко).

Під дистанційним навчанням розуміють інтегральну, синтетичну, гуманістичну форму навчання, що дає можливість одержати освіту всім, хто з різних причин не може навчатися стаціонарно. Вона дає можливість враховувати потреби, індивідуальні здібності, темперамент і зайнятість здобувача освіти, який може вивчати освітні компоненти в будь-якій послідовності та темпі і мати змогу контактувати з викладачем телефоном, електронною поштою, засобами соціальних мереж, а також очно (Рудніцький, с. 236–239).

Під поняттям «ідеальна модель дистанційного навчання» розуміють модель, яка існує в інтегрованому освітньому середовищі, з окресленням ролі базових компонентів: технологічних, організаційних, педагогічних, методичних, друкованих матеріалів, телебачення із використанням ІКТ та допомагають досягти найвищих показників щодо якості освіти (Курлянд).

Н. Маятін, Т. Лисенко, О. Дмитрієнко (Маятін, Лисенко, Дмитрієнко) характеризують такі моделі дистанційного навчання:

– змішана, що інтегрує очні та дистанційні форми навчання. Ця модель нині освітянами вбачається як найперспективніша, оскільки її використовують як науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти, так і учителі у школі. Модель надає можливості науково-педагогічному працівнику самостійно планувати освітню діяльність здобувачів вищої освіти, визначаючи очні та дистанційні форми навчання, складові частини навчального матеріалу, який студентами буде опрацьовуватися самостійно, а який під керівництвом викладача;

– мережева модель пов’язана безпосередньо із застосуванням інформаційної мережі й використовується за умови, коли організація заочної або очної форми навчання є неможливою. Вона є актуальною для здобувачів освіти з обмеженнями, пов’язаними чи з фізичними вадами розвитку, чи з неможливістю очного відвідування закладу освіти. Мережева модель передбачає укладання дистанційного курсу з конкретним розмежуванням форм роботи, що у процесі її опанування будуть використані;

– поєднання кейс-технологій і мережевого навчання враховує застосування не лише світової інформаційної мережі, а і друкованої навчальної літератури (підручники, навчальні посібники, довідники, навчально-методичні посібники);

– інтерактивне телебачення використовує телевізійне обладнання, відеокамери. Проте, така форма вимагає значних фінансових затрат, але водночас створює імітацію, подібну очній формі навчання.

Дослідниками Р. Горбатюк та Л. Романишеною обґрунтовано модель дистанційного навчання, що має за основу підцільову систему, де змістова підсистема охоплює мотиваційно-ціннісний, креативний, когнітивний і рефлексивно-діяльнісний компоненти. Функціональна підсистема репрезентована функціями моделі, які співвіднесені з комунікативними

властивостями особистості: ціннісно-змістова, орієнтаційна, адаптаційна, стимулювання, когнітивна, персоніфікації й ідентифікації. Організаційна підсистема репрезентована формами та методами організації дистанційного навчання, а оцінювальна окреслює критерії оцінки ефективності впровадження моделі й досягнень здобувачів освіти (Горбатюк, Романишена).

Науковцями В. Терезовським та Н. Луковою-Чуйко домінантним компонентом моделі організації дистанційної освіти обрано відкрите навчання, тобто комп'ютерне навчання, активне спілкування між науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти, з можливим використанням сучасних телекомунікаційних технологій (Терезовський, Лукова-Чуйко).

Модель організації мережевого курсу групового дистанційного навчання включає такі компоненти:

– цільовий, який окреслює мету навчання, що реалізується за допомогою дистанційної освіти та є взірцевим інструментом щодо організації неперервного навчання;

– змістовий, який залежить від об'єкта освітнього процесу, сфери діяльності та, окрім формування і розвитку сукупності компетентностей, має здійснюватися розвиток логічного і критичного мислення, уяви, уваги, самоорганізації здобувачів освіти;

– діяльнісний, який зорієнтований на набуття знань і формування компетентностей під час активної діяльності здобувачів освіти. За дистанційної освіти завдання, які виконують студенти, повинні бути різнорівневими та професійно спрямованими;

– діагностично-оцінювальний, що за допомогою цифрових інструментів передбачає контроль рівня навчальних досягнень здобувачів освіти;

– соціально-емоційний, який враховує зворотний зв'язок між науково-педагогічним працівником і здобувачами освіти за рахунок організації навчальних занять із застосуванням комунікативних додатків (Google Meet, Zoom тощо) (Стадній).

Отже, моделями дистанційного навчання є мережева, змішана, модель поєднання кейс-технологій та мережевого навчання, інтерактивного телебачення тощо. Залежно від мети, яку ставлять дослідники, моделі дистанційної освіти можуть передбачати різні компоненти.

Список використаних джерел

1. Маятін Н., Лисенко Т., Дмитрієнко О. (2021) Сучасні моделі дистанційного навчання. *Український педагогічний журнал*. № 2, 84–95.

2. Рудніцький О. Л. (2024) Теоретичні аспекти організації дистанційної освіти. *Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих*

дослідників: зб. доповідей учасників Всеукр. студентсько-учнівської наук.-практ. онлайн конф. (Київ, 28 березня 2024 року). Київ, с. 236–239.

3. Курлянд З. Н. (2012) Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. Київ: «Знання», 390 с.

4. Горбатюк Р., Романишена Л. (2016) Експериментальна модель дистанційного навчання майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. № 2, 68–75.

5. Тверезовський В. А., Лукова-Чуйко Н. В. (2015) Інформаційні процеси у вищій школі та дистанційна освіта: на роздоріжжі. *Теорія методики навчання математики, фізики, інформатики*. Т. XIII, вип. 3 (37), 215–219.

6. Стадній А. (2020) Моделі дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Т. 4, № 29, 151–156.

***Срібна Катерина Юріївна**,*
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти ОПП Педагогіка вищої школи,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
***Саф'ян Карина Юріївна**,*
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Досвід суспільних трансформацій XX-початку XXI сторіччя стверджує неможливість вирішення кризи цивілізації шляхом перетворення соціально-економічних відношень та політичних систем. Для подолання кризових відносин у суспільному, політичному, економічному житті людства необхідними є глибокі перетворення у свідомості й поведінці самої людини, готовність її сприймати світ у різноманітності його етносів, культур, світоглядів і переконань. Саме тому проблема міжособистісної взаємодії, комунікації, культурного забезпечення соціального прогресу набувають сьогодні особливого значення, оскільки відіграють ключову роль у вирішенні багатьох суспільних проблем.

Особливості міжособистісної взаємодії в умовах освітнього середовища закладів освіти опрацьовували В. Гриньова, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кузьменко, А. Ленд'єл, О. Матвієнко, Т. Черкашина та ін.

особливістю аналізу поняття «міжособистісна взаємодія» є те, що ми трактуємо її у контексті полікультурного спілкування в умовах університетського освітнього середовища.

У процесі теоретичного аналізу наукових досліджень ми виявили ряд особливостей освітнього середовища університету, які визначають його провідну роль у формуванні готовності до міжкультурної комунікації у здобувачів освіти.

Так, наприклад, дослідниця М. Роганова акцентує увагу на наступному: наука, мистецтво, природничі і гуманітарні науки, створені у закладі можливості самореалізації в навчальній, соціокультурній сферах мають значний вплив на формування міжособистісних стосунків здобувачів освіти (Роганова, 2013, с. 266). Масштабним є погляд на проблему дослідників Л. Вольнової та Р. Пасічняк, які проводить паралель між закладом вищої освіти та великим містом, трактуючи і їх як центри соціальної активності, у яких взаємодіють представники різних національностей, культур, релігій (Вольнова, Пасічняк, 2013, с. 19).

Ми зупинимось на узагальненому визначенні *міжособистісної взаємодії*. Це - «суб'єктивні зв'язки між людьми, які об'єктивно виявляються в характері та способах міжособистісної взаємодії, тобто взаємних впливів людей один до одного в процесі їхньої спільної діяльності та спілкування» (Гончаренко, 2007), вважаючи процесом спільної діяльності освітній процес закладу вищої освіти, а учасниками процесу – здобувачів освіти.

Сучасні заклади освіти все частіше стають полікультурними просторами, де взаємодіють представники різних національностей, етнічних груп, мовних спільнот і релігійних традицій. Така взаємодія сприяє обміну культурними цінностями, формуванню толерантності та розвитку соціальної згуртованості.

Основні особливості міжкультурної взаємодії в полікультурному освітньому середовищі полягають у наступних аспектах: розвиток міжкультурної комунікації (важливість володіння декількома мовами для ефективного спілкування; врахування культурних відмінностей у стилі комунікації, вербальному та невербальному сприйнятті інформації); формування толерантності та взаємоповаги (освітній простір має сприяти усвідомленню рівності всіх культур, подоланню стереотипів і дискримінації; формування толерантності через інтеграцію курсів, спрямованих на вивчення різних культур і традицій); соціалізація в багатокультурному середовищі (взаємодія студентів і викладачів із різних етнокультурних груп сприяє формуванню відкритого світогляду; організація міжкультурних заходів (фестивалі, студентські обміни, спільні

проєкти); використання інклюзивних підходів у навчанні (адаптація навчальних програм з урахуванням культурного різноманіття студентів

Використання інтерактивних методів навчання, що сприяють спільній роботі представників різних культур.

1. Використання цифрових технологій у міжкультурній взаємодії

Онлайн-освіта та міжнародні платформи допомагають студентам розширювати міжкультурні зв'язки.

Співпраця через соціальні мережі, міжнародні вебінари та проєкти.

Отже, полікультурний простір закладу освіти створює унікальні можливості для розвитку міжкультурної компетентності, соціальної адаптації та формування глобального мислення. Важливо, щоб освітній процес сприяв гармонійній взаємодії між культурами, забезпечуючи рівність, взаєморозуміння та інтеграцію всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Роганова М. В. Організація виховного процесу у вищому навчальному закладі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 13(4). С. 196-204.

2. Вольнова Л. М., Пасічняк Р. Ф. Соціальна психологія. Практикум: навч. посібник. К., 2013. 153 с.

3. Гончаренко Н. А. Розвиток полікультурної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів: навчальний посібник. Херсон: РІПО, 2007. 176с.

Суптеля Артем Віталійович
учень 3-Б класу
Іванівського ліцею №1,Іванівської селищної ради
Херсонської області, Іванівка, Україна
Шелудько Тетяна .Іванівна,
науковий керівник,
вчитель початкових класів, Іванівський ліцей №1,
Іванівської селищної ради Херсонської області,
Іванівка, Україна
Чорномурко Олена Андріївна,
науковий керівник,
вчитель початкових класів, Іванівський ліцей №1,
Іванівської селищної ради Херсонської області,
Іванівка, Україна

ТАЄМНИЦІ ЕКОМАРКУВАННЯ: РОЗКРИВАЄМО ЗЕЛЕНІ СЕКРЕТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Екологічна освіта та виховання є одним із пріоритетних напрямків сучасної освіти. Згідно з Концепцією Нової української школи, формування екологічної грамотності та здорового способу життя є однією з ключових компетентностей учнів [1]. Вивчення екомаркування в початковій школі має особливе значення, оскільки в цьому віці закладаються основи екологічного мислення та формуються екологічні звички. Як зазначає Т. О. Кузьмінська, «екологічне споживання - це результат виховання нової генерації, яка розуміє взаємозв'язок між власними діями та станом довкілля» (Кузьмінська Т.О. с.54-61). Дослідження Г.А. Білецької показують, що розуміння екомаркування сприяє формуванню екологічно орієнтованої поведінки споживачів (Білецька Г.А. с.24-31). Це особливо актуально в контексті сталого розвитку та формування відповідального ставлення до навколишнього середовища. Дистанційне навчання внесло свої корективи в організацію освітнього процесу, але водночас відкрило нові можливості для вивчення екомаркування. Дистанційний формат навчання дозволяє використовувати різноманітні цифрові інструменти для вивчення екомаркування, серед яких:

- інтерактивні презентації;
- відеоуроки з елементами анімації;
- інтерактивні вікторини, тести, онлайн-вправи;
- цифрові платформи для спільної роботи;
- мобільні додатки для вивчення екомаркування.

Ефективність використання цих інструментів підтверджується дослідженнями Берзіної С.В., яка зазначає, що «використання цифрових технологій у вивченні екомаркування сприяє кращому засвоєнню матеріалу та формуванню практичних навичок розпізнавання екомаркування» (Берзіна С.В. с.89). Для ефективного вивчення екомаркування учнями початкових класів в умовах дистанційного навчання доцільно використовувати такі методи та прийоми:

- інтерактивні онлайн-уроки з елементами гейміфікації. Використання ігрових, дослідницьких, пошукових елементів у навчанні сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищує мотивацію учнів. Наприклад, супер-квест «Агент екології» дозволяє учням розвивати навички розпізнавання екомаркування на товарах;
- проєктна діяльність. Виконання міні-проєктів, таких як «Екомаркування в моєму домі» або «Створюємо власне екомаркування», дозволяє учням застосувати набуті знання на практиці;
- віртуальні екскурсії до торгових центрів з продажу товарів, на підприємства, що виробляють екологічно чисту продукцію, дозволяє учням побачити практичне застосування екомаркування;

- інтерактивні вікторини та тести. Використання платформ Kahoot, Quizlet, Google Forms для перевірки знань учнів про екомаркування робить процес оцінювання більш цікавим та мотивуючим;

- використання цифрових платформ для спільної роботи. Платформи Padlet, Jamboard, Miro дозволяють учням спільно працювати над проєктами, обмінюватися ідеями та презентувати результати своєї роботи;

- залучення батьків до освітнього процесу. Виконання спільних завдань з батьками, таких як «Полювання за екомаркуванням» під час походу в магазин, підрахунки фінансових заощаджень, в межах еко-квесту, проведення роз'яснювальної роботи з громадськістю дозволяє закріпити набуті знання та навички;

- розробка методичних рекомендацій щодо використання мобільних додатків для вивчення екомаркування та формування екологічної грамотності учнів початкових класів в умовах дистанційного навчання.

Проведений нами еко-квест (Покликання 5) засвідчив, що використання запропонованих підходів до вивчення екомаркування в умовах дистанційного навчання сприяє підвищенню рівня екологічної грамотності учнів початкових класів. За результатами дослідження: 85% учнів навчилися розпізнавати основні види екомаркування; 92% учнів проявили інтерес до вивчення екомаркування; 73% учнів почали звертати увагу на екомаркування при виборі товарів разом з батьками (Покликання 6). Вивчення екомаркування учнями початкових класів в умовах дистанційного навчання є важливим компонентом формування екологічної грамотності усіх учасників освітнього процесу. Запропоновані підходи до вивчення екомаркування в дистанційному форматі сприяють не лише формуванню теоретичних знань, але й розвитку практичних навичок розпізнавання екомаркування, формуванню екологічно орієнтованої поведінки споживачів та екологічної свідомості в цілому, підвищенню екологічної та правової обізнаності громадян на зростання їх вимог до якості товарів. Тим самим запускається маркетинговий механізм, що змушує виробника акцентувати увагу на якості й безпеці продукції, що випускається;

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf

2. Кузьмінська Т . О., Петренко Н. В. Екологічне споживання: виховання нової генерації (2023) // Педагогіка та психологія. - № 4. - С. 54-61.

3. Білецька Г. А. Екологічне маркування товарів: світовий досвід та практика України (2021) // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – Вип. 41. – С. 24-31.

4. Берзіна С. В. Екологічне маркування: Довідник споживача (2020) – К.: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування. – 124 с.
5.https://docs.google.com/presentation/d/12STDp5zgNAZi7WNnniokWTgickZFbzdR/edit?usp=sharing&ouid=104610772141795712609&rtpof=true&sd=true

Тарковський Богдан Володимирович,
студент спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»)
Виговська Світлана Володимирівна,
к.пед.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ДОСЛІДНИЦЬКІ ВМІННЯ»

Процес професійної підготовки студентів спрямований на забезпечення майбутніх фахівців необхідними знаннями та розвиток навичок, зокрема здатності вирішувати дослідницькі завдання. Тому проблема формування дослідницьких умінь здобувачів освіти залишається актуальною, хоча була об'єктом численних наукових досліджень, зокрема таких учених, як С. Балашова, В. Базелюк, В. Литовченко, Н. Кічукта, В. Кулешова, Н. Недодатко, К. Степанюк, Т. Шеремет та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що поняття «уміння», яке відіграє ключову роль у навчальному процесі та впливає на його ефективність, трактується дослідниками по-різному.

Відповідно до визначення Великого тлумачного словника сучасної української мови уміння – це здобута на основі досвіду, знання здатність належно робити що-небудь (Великий тлумачний словник сучасної української мови). С. Гончаренко в Українському педагогічному словнику характеризує вміння як здатність правильно виконувати конкретні дії, використовуючи набуті знання та навички (Гончаренко). М. Фіцула розглядає вміння з позиції їхнього поділу на первинні, що близькі до навичок і можуть автоматизуватися, та вторинні, які не підлягають автоматизації, оскільки не мають чітких правил і включають творчі елементи (Фіцула).

Попри різні підходи до визначення поняття «уміння», всі вони відображають спільне розуміння цього явища як складного процесу формування й закріплення асоціацій між поставленими завданнями та знаннями, необхідними для їх виконання. Таким чином, у запропонованих визначеннях підкреслюється усвідомленість, узагальненість, творчий

характер умінь, а також їхня орієнтація на досягнення конкретних цілей і розв’язання завдань.

Узагальнюючи теоретичні напрацювання науковців, можна зробити такі висновки:

– уміння визначаються як здатність особистості діяти на основі здобутих знань і набутого досвіду;

– вони включають як розумові, так і практичні дії;

– кожному вмінню притаманна певна структура особистісних якостей і характеристик.

Серед різноманітних умінь, які формуються в студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності, особливу роль відіграють дослідницькі вміння. Вони є сукупністю розумових дій, спрямованих на розв’язання проблемних ситуацій, тобто таких обставин, у яких особистість стикається з новими, невідомими, але водночас важливими для неї аспектами.

В. Базелюк визначає дослідницькі вміння як здатність усвідомлено здійснювати дії з пошуку, відбору, переробки, аналізу, створення, проектування й підготовки результатів пізнавальної діяльності, спрямованої на виявлення (створення, відкриття) об'єктивних закономірностей управління функціонуванням і розвитком загальноосвітнього навчального закладу (Базелюк).

Т. Шеремет характеризує їх як спосіб самостійних спостережень, дослідів, набутих у процесі вирішення дослідницьких задач (Шеремет).

Аналізуючи дослідницькі уміння, К. Степанюк наводить такі їх ознаки: свідомість, цілеспрямованість, інтелектуальність, довільність, прогресивність, плановість, практична дієвість, поєднання розумових і практичних дій, також варіативність способів досягнення мети (Степанюк).

Як зазначає С. Балашова, саме дослідницькі вміння, які становлять систему мисленнєвих операцій (аналіз, узагальнення, систематизація, порівняння, абстрагування тощо) і є основою розумового розвитку учнів. Вона розглядає дослідницькі вміння, по-перше, як властивість особистості, яка характеризує її здатність до пошуково-перетворювальної діяльності в освітньому процесі, по-друге, як здатність особистості здобувати нові знання, вміння й навички, що сприяють її професійному розвитку й саморозвитку (Балашова).

Н. Недодатко дослідницькі вміння трактує як складне психічне утворення, що лежить в основі готовності особистості до пізнавального процесу й виникає в результаті управління навчально-дослідницькою діяльністю учнів. У структурі навчально-дослідницького вміння дослідниця виділяє такі компоненти: інтелектуальний (знання, розумові операції аналізу й синтезу, порівняння, узагальнення й систематизації, абстрагування, моделювання, уміння описувати об’єкти, що вивчаються чи спостерігаються; індуктивний висновок і встановлення причинно-наслідкових зв’язків, постановка проблеми й висунення гіпотези її

вирішення, пошук й використання аналогії, дедуктивного висновку й доказу); практичний (використання навчальної, довідкової та додаткової літератури, добір приладів і матеріалів для експерименту, вимір величин у процесі експерименту, оформлення результатів дослідження у вигляді графіків, таблиць, діаграм та ін.); самоорганізація і самоконтроль (планування роботи, раціональне використання часу й засобів діяльності, регулювання й перебудова своїх дій, самоперевірка отриманих результатів, самооцінка) (Недодатко).

В. Кулешова вважає, що пошуково-дослідницькі вміння є інтегрованим, динамічним, багатофункціональним утворенням, що забезпечує виконання послідовних і логічно пов'язаних між собою професійних дій, які спрямовані на ефективне здійснення інженером-педагогом професійної діяльності. До їх складу дослідниця відносить пошуково-мобілізаційні, конструктивні, пошуково-інформаційні, аналітико-інтелектуальні, прогностичні, дослідницько-творчі, рефлексивні та оцінні вміння (Кулешова).

Отже, у психолого-педагогічній науковій літературі тлумачення поняття «дослідницькі уміння» має широку варіативність. Проте спільним є розуміння, що це сукупність інтелектуальних і практичних дій, що визначають готовність особистості виконувати розумові та практичні дії, які відповідають дослідницькій діяльності, з використанням знань і життєвого досвіду, осмисленням мети, умов, засобів діяльності щодо вивчення процесів, фактів, явищ навколишньої дійсності.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: https://1531.slovaronline.com/

2. Гончаренко С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 376 с.

3. Фіцула М. М. (2007). Педагогіка: навч. посібник. Вид. 2-ге, випр., доп. Київ: Академвидав. 559 с.

4. Базелюк В. Г. (2008). Формування дослідницьких умінь керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Київ. 20 с.

5. Шеремет Т. (2006). Підготовка вчителя до організації дослідницької діяльності учнів. *Біологія і хімія в школі*. № 5. С. 38-39.

6. Степанюк К. І. (2010). До питання структури дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки».* Випуск 189. Частина 1. С.109-114.

7. Балашова С. П. (2006). Формування дослідницьких умінь у студентів педагогічного коледжу в процесі вивчення природознавчих дисциплін: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Київ. 27 с.

8. Недодатко Н. (2005). Технологія формування навчально-дослідницьких умінь школярів. *Рідна школа.*. № 6 (869). С. 21-23.

9. Кулешова В. В. (2007). Формування пошуково-дослідницьких умінь майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ. 17 с.

Тихонова Єлизавета Олексіївна,
учениця 7 класу
КЗ «Василівська ЗОШ І-ІІІ ступенів №1»
Василівської МР Запорізької обл.
Івченко Наталія Дмитрівна,
вчитель географії,
спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист
КЗ «Василівська ЗОШ І-ІІІ ступенів №1»
Василівської МР Запорізької обл. (Україна)

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ПОБУТІ – НАШ ВНЕСОК У МАЙБУТНЄ

Серед важливих цінностей і відпрацьованих навичок екологічної культури кожної людини є свідоме споживання та економія енергоресурсів. Відносна доступність електроенергії, тепла, гарячої води формують уявлення, що ці блага, які створюють наш звичний комфорт, з'являються самі собою і ніколи не вичерпають себе. Людина вже не може обійтися без них та все швидше звикає до нових благ, на які потрібно більше й більше електроенергії. У сучасних реаліях заходи з енергоефективності стають питанням національної безпеки, оскільки це зміцнює енергетичну незалежність країни та зменшує її вразливість до зовнішніх впливів.

Актуальність теми «Енергозбереження в побуті – наш внесок у майбутнє» полягає в необхідності ефективного використання електроенергії. Це питання завжди були важливим для українців і є надважливим під час воєнного стану. Повномасштабне вторгнення створило нові виклики – від захоплення Запорізької АЕС до пошкодження об'єктів критичної інфраструктури. Тому в таких умовах необхідно щоб ми, школярі, усвідомлено розуміли значення заощадження електроенергії та формували навички енергозбереження, спрямовані на раціональне використання й економне витрачання електроенергії.

Що може зробити один учень чи певна школа у справі енергозбереження? Як свідчить, повсякденна практика, немало: дослідити можливості економії електрики вдома або в школі й почати економити (Мельникова, с. 85). Так, у процесі роботи над проєктом «Кроки до

енергозбереження: почни з себе» ми зрозуміли, що оптимізувати споживання енергії в побуті – можливо. Ми навчилися проводити розрахунок споживання енергії за місяць, за рік, та підрахували, якою є оплата за споживання електроенергії. Порівняли середнє значення показників за 1 день (кВт/год) при безконтрольному споживанні електроенергії (кВт/год) та при економному її споживанні. І, як правило, ця економія за 1 день, за нашими підрахунками, склала 3–4 кВт/год. в одній родині. В результаті експерименту ми дійшли висновку, що за умови економії електроенергії в кожній родині України можна досягти значних показників енергозбереження.

Проаналізувавши, яким є використання нами джерел освітлення та звичних побутових електроприладів з різними споживчими характеристиками (Сафіуліна, с. 266), з'ясували, що кожен з нас упродовж дня використовує значну кількість електроприладів, і не завжди – раціонально. Іноді ми навіть забуваємо, які прилади ввімкнені, а які – ні. Насамперед, це – світло. За статистикою, близько 30% електроенергії витрачається на освітлення порожніх приміщень. Крім того, часто ми залишаємо прилади в режимі очікування, що прискорює відновлення роботи з ними. Але ж виявляється, що в такому режимі також витрачається електроенергія. Сумарне енергоспоживання побутових електроприладів в режимі очікування може досягати 350–400 кВт/год на рік. Це також стосується й гаджетів, які ми залишаємо заряджатися, та пральних і посудомийних машин, перевитрати електроенергії яких при неповному завантаженні становлять 10–15%.

У процесі роботи над проєктом ми познайомилися з екологічним маркуванням і зрозуміли, що побутові електроприлади мають різний клас енергоефективності. Екомаркування тісно пов'язане з енергозбереженням, воно враховує, скільки енергії витрачається на виробництво, використання та утилізацію товару. Продукти з високим рівнем енергоефективності – такі, як побутова техніка класу А+++, отримують відповідне екомаркування, що допомагає споживачам робити усвідомлений вибір. Так, наприкдад, холодильники з класом А+++ споживають до 50 % менше енергії під час роботи.

Напрацювання в процесі роботи на проєктом дали змогу переконатися, що дотримання простих правил економії електроенергії кожною родиною не лише зменшить витрати грошей а ще й допоможе енергосистемі країни працювати без перенавантажень та сприятиме збереженню природних ресурсів. Для цього необхідно кожному з нас дотримуватися простих, але надзвичайно важливих правил з енергозбереження:

– вимикати світло, виходячи з кімнати;

– використовувати індивідуальну підсвітку певного робочого місця, а в коридорах чи на подвір'ї бажано встановити світлорегулювальні датчики, що автоматично вмикають та вимикають освітлення при появі людини;

– використовувати природне освітлення, відкривати штори та жалюзі, щоб максимально користатися денним світлом;

– замінити лампи розжарювання на світлодіодні (LED), які споживають значно менше електроенергії та служать довше;

– вимикати з розетки електроприлади (комп'ютер, телевізор, музичний центр та інші пристрої, залишені в «режимі очікування», продовжують споживати енергію);

– не вмикати одночасно прилади, що здійснюють велике навантаження на мережі;

– правильно використовувати пральну та посудомийну машини, завантажувати їх повністю, щоб не витрачати зайву воду та електроенергію;

– вибирати енергоефективну техніку, при купівлі нової техніки звертати увагу на клас енергоефективності (А+++ є найвищим).

Запровадження цих простих заходів допоможе кожній родині не лише заощадити гроші, але й зробити свій внесок у збереження довкілля.

Отже, енергозбереження – це питання, що дедалі більше турбує українців, тому необхідно кожному з нас долучитися до економного енергоспоживання для протидії викликам, які сьогодні створює ворог і для збереження ресурсів майбутнього. Заощадження енергетичних ресурсів уможливить і скорочення кількості викидів вуглекислого газу в довкілля, щоб запобігти зміні клімату на планеті. Енергоефективність та енергозбереження – наша спільна справа, адже загальний добробут держави визначає добробут кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Мельникова О. В., Праховник А. В., Даг Арне Хойстад, Іншеков Є. М., Дешко В. І., Конеченков А. Є. (2004). Енергозбереження: посібник з раціонального використання ресурсів та енергії для учнів загальноосвітньої школи. Видання друге виправлене та доповнене. Київ. 104 с.

2. Методичні рекомендації для вчителів до курсу за вибором «Основи енергопостачання та енергозбереження» для учнів 6–8 класів. Підготовлено Всеукраїнською благодійною організацією «Інститут місцевого розвитку» в рамках Проекту ДТЕК «Енергоефективні школи: нова генерація» (2017). Київ. 47 с.

3. Сафіуліна К. Р. (2021). Про енергопостачання та енергозбереження для майбутнього споживача: посібник до курсу за вибором «Основи енергопостачання та енергозбереження» для здобувачів освіти 6–8 класів. Київ. 339 с.

4. Екологічне маркування продукції [Відео]. YouTube. URL: https://youtu.be/qnFq-a3ltlc.

Тростенюк Ольга Миколаїна,
учениця 10-а класу
Овруцького ліцею №3
Слюсарчук Олена Володимирівна,
вчитель історії Овруцького ліцею №3

ДОСВІД "ТОВАРИСТВА ІСУСА" НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Орден єзуїтів відіграв серйозну роль в розвитку європейської освіти в XVI - XVIII ст., четверо з кожних п'яти його членів були студентами чи викладачами.

В наш час, коли відбувається переосмислення наявних і формування нових засад розвитку освіти, суспільства, виникає потреба в переосмисленому перегляді спадщини єзуїтів, діяльність яких мала вплив на історію людства і церкви не одне століття.

Об'єкт дослідження – орден єзуїтів.

Предмет дослідження – єзуїтська системи освіти як одне з основних знарядь в боротьбі з Реформацією.

Мета роботи: дослідити спільні і відмінні риси освітньої діяльності ордену єзуїтів в європейських країнах та на українських землях у XVI - XVIII ст.

У роботі зроблено спробу

- ✓ проаналізувати головні передумови виникнення ордену,
- ✓ охарактеризувати його головні засади,
- ✓ висвітлити особливості єзуїтської системи освіти, її гуманістичну спрямованість,
- ✓ визначити характерні риси педагогічної діяльності єзуїтів на українських землях,
- ✓ показати вплив єзуїтської освіти на долі видатних українців.

У XVI ст. Європу охопив широкий суспільний рух проти католицької церкви — Реформація.. Папський Рим почав активну боротьбу з «протестантською єресю». Найнадійнішим провідником політики Контрреформації у життя стало «Товариство Ісуса», або Орден єзуїтів.

Одним з найважливіших напрямків діяльності єзуїтів була підготовка активних поборників католицької церкви, тому освіті вони завжди відводили велику роль. Випускники єзуїтських навчальних закладів завжди відрізнялись високим рівнем знань, вмінням застосувати їх на практиці

На українських землях єзуїти розпочинають свою активну діяльність в II половині XVI ст., спрямовуючи її переважно не на боротьбу з «реформаційною єресю», а на окатоличення і денаціоналізацію українства.

Їх навчальні заклади відрізнялися на той час найвищим рівнем освіти, стали взірцем для українських православних шкіл.

Найвідомішими вихованцями єзуїтів були Богдан Хмельницький, Петро Могила, Іван Мазепа, Стефан Яворський і Феофан Прокопович. Орден суттєво вплинув на їх долю, досвід, отриманий ними під час навчання в єзуїтських навчальних закладах був використаний в їх подальшій політичний, церковній, культурній діяльності.

Досвід освітньої діяльності єзуїтів може бути корисним для реформування Нової української школи (НУШ) у кількох аспектах:

Системність та структура:

- Єзуїти розробили чітку та структуровану систему освіти, яка охоплювала всі рівні навчання. Це може бути корисним для НУШ у створенні більш послідовної та ефективної системи освіти.
- Вони використовували класно-урочну систему, яка, хоча й має свої недоліки, забезпечувала системність та контроль. В умовах НУШ можна використати елементи цієї системи, адаптувавши їх до сучасних потреб.

Індивідуальний підхід та мотивація:

- Єзуїти приділяли увагу індивідуальним потребам учнів, надаючи їм допомогу та підтримку. Це відповідає принципам НУШ, де важливим є розвиток кожного учня.
- Вони використовували систему винагород та суперництва для мотивації учнів. Цей досвід можна використати для створення ефективної системи мотивації в НУШ, яка б стимулювала учнів до навчання.

Розвиток практичних навичок:

- Єзуїти надавали великого значення розвитку практичних навичок, таких як вміння говорити, писати та аргументувати свою думку. Ці навички є важливими для успішної соціалізації та професійної діяльності, і їх розвиток є одним з пріоритетів НУШ.
- Єзуїти надавали великого значення фізичному розвитку учнів, включаючи заняття спортом та танцями. Цей досвід можна використати для розвитку фізичної культури в НУШ.

Використання театрального мистецтва:

- Єзуїти активно використовували шкільний театр як засіб навчання та виховання. Цей досвід можна використати для розвитку творчих здібностей учнів в НУШ.

Важливо врахувати:

- Єзуїтська система освіти мала релігійний характер, що не відповідає принципам світської освіти в Україні.
- Деякі аспекти єзуїтської системи, такі як жорстка дисципліна та контроль, можуть бути неприйнятними в сучасному контексті.

Отже, досвід єзуїтів може бути корисним для реформування НУШ, але його необхідно адаптувати до сучасних потреб та цінностей.

Троян Вікторія Романівна,
учениця 9 класу
Михайлівської гімназії №3
Михайлівської селищної ради
Василівського району Запорізької обл.
Івченко Наталія Дмитрівна,
вчитель географії, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист
Михайлівської гімназії №3 Михайлівської селищної ради
Василівського району Запорізької обл., Україна

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКУВАННЯ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЧИСТОТИ ДОВКІЛЛЯ

Ми живемо в епоху надвиробництва і надспоживання, виснаження природних ресурсів та заповнення планети сміттям. Надспоживання призводить до накопичення мільйонів тонн сміття, що спричиняє серйозні екологічні проблеми – такі, як забруднення ґрунту, води та повітря, а також виснаження природних ресурсів. Адже сміття розкладається й виділяє токсичні речовини в ґрунт, у воду, в повітря; а при його спалюванні з'являється дим, небезпечний для всього живого.

Сучасні реалії, пов'язані з війною, спонукають нас до змін у мисленні, свідомості, діях, зокрема щодо безпеки екологічного майбутнього нашої держави. Війна в Україні стала жорстоким нагадуванням про крихкість довкілля та необхідність термінових змін у нашому ставленні до нього. Це стосується звичок, думок, моделей поведінки кожної людини.

Актуальність теми підкреслюється необхідністю формування у свідомості та діях українських школярів готовності до застосування принципів свідомого споживання в повсякденному житті. Спочатку – мінімізація використання, а згодом – і повна відмова від використання пластику та одноразового посуду, звичка не смітити, сортувати й відправляти на переробку сміття, бажання повторного використання речей – все це має стати основою відповідального споживання та використання продукції з екологічним маркуванням.

За підрахунками фахівців з охорони навколишнього середовища, лише тара одноразового використання складає близько 6 % усіх твердих побутових відходів, близько 50 % негорючих відходів і приблизно 90 % сміття – на узбіччях доріг, що не розкладається природним шляхом. Така тара є небажаною в екологічному сенсі, оскільки виробництво необхідних матеріалів та її самої спричиняє суттєве забруднення повітря.

Уроки з екологічного маркування дали змогу зрозуміти, що таке відповідальне споживання та яким є взаємозв'язок екомаркування і цілей сталого розвитку. Стале споживання – це покупка і використання продуктів та послуг, вироблених з мінімальним впливом на навколишнє середовище

або соціальними витратами. Екологічне маркування – орієнтир для споживача, який хоче бути впевнений, що він обирає більш якісну та безпечну продукцію, що відповідає його потребам. Таке маркування виконує інформаційну, ідентифікаційну, мотиваційну й емоційну функції, окрім того відіграє просвітницьку роль.

З одного боку, інформування споживачів про екологічні характеристики товарів, а з іншого боку, стимулювання виробників до впровадження екологічно чистих технологій – ведуть до зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Разом з цим екомаркування сприяє зменшенню відходів та раціональному використанню природних ресурсів. Товари з екологічним маркуванням часто мають упаковку, яка підлягає переробці або компостуванню, що зменшує кількість відходів на звалищах. Крім того, екомаркування сприяє формуванню екологічно відповідальної поведінки споживачів.

Вибір екологічної продукції – це важливий крок до сталого способу життя. Наявність екомаркування свідчить про те, що продукт пройшов незалежну оцінку та відповідає певним екологічним стандартам і містить, як правило, натуральні складники. Тому вибір продуктів з екологічним маркуванням стимулює: інновації та екологічно чистіші технології; заміну небезпечних хімічних речовин – безпечнішими альтернативами; переробку відходів; збереження енергії, води та інших ресурсів; зменшує вуглецевий слід, уповільнюючи зміну клімату.

Сьогодні споживачі мають можливість робити усвідомлений вибір на користь екологічно безпечних товарів, що, у свою чергу, сприяє зменшенню забруднення довкілля. Екологічне маркування має широку сферу застосування – від продуктів харчування, промислових товарів, будматеріалів до об’єктів нерухомості та послуг (Берзіна, с.11). Поширення інформації про екологічне маркування та його значення стимулює громадян до активної участі в збереженні чистоти навколишнього середовища та сприяє підвищенню рівня їхньої екологічної грамотності.

Під час роботи у проєкті «Життя з меншою кількістю сміття» ми навчилися проводити аудит «Сміття вдома та у школі» й дослідили скільки, яких відходів продукує одна родина та клас.

Запропоновані нами шляхи скорочення кількості відходів у повсякденному житті є цілком можливими для кожного українця:

– обираючи продукти з мінімальним пакуванням або з пакуванням, яке можна переробити (у скляну чи паперову тару, а не пластикову) ми зможемо зменшити кількість сміття, хоч і в малих дозах, але це – перший крок для покращання стану навколишнього середовища;

– зменшити кількість відходів можна й тоді, коли купувати лише те, що дійсно потрібно;

– ремонтуючи речі замість покупки нових, ми не лише економимо кошти, а і зменшуємо обсяги сміття;

– непотрібні речі необхідно віддавати на переробку, а все, що йде у сміття обов'язково треба розподіляти на основні категорії: папір (газети, журнали, картон, паперові упаковки); пластик (пластикові пляшки, контейнери, пакети); скло (скляні пляшки, банки, бите скло); метал (металеві банки, кришки, фольга);

– небезпечні відходи (батарейки, лампочки) потрібно здавати в спеціальні пункти прийому;

– органічні відходи (залишки їжі, рослинні відходи) компостувати та використовувати як органічне добриво для ґрунту тощо.

Дотримуючись таких простих правил, ми зможемо зробити свій внесок у збереження довкілля та підтримати екологічно відповідальне виробництво й навчимося основам сталого споживання. Ці зміни допоможуть нам і нашій країні поступово позбутися сміття, адже ніхто, крім нас самих, не зробить наш дім, нашу вулицю, наше селище, нашу країну чистішими та гарнішими.

Важливо зауважити, що відсортовані цінні ресурси вирішують економічні проблеми українських компаній, заощаджуючи кошти на створення нових товарів чи упаковок. Пластикові вироби можна робити зі вживаного пластику, не витрачаючи на це дорогоцінні ресурси – завдяки таким заходам зменшиться тиск на довкілля, адже у виробництві нових речей можна частково або повністю використовувати матеріали зі старих виробів, таким чином зменшуючи загальну кількість відходів.

Отже, екомаркування є важливим інструментом для розвитку сталого виробництва та споживання, формування екологічної культури та збереження чистоти довкілля для нинішнього і майбутнього поколінь.

Список використаних джерел:

5. Берзіна С. В., Капотя Д. Ю., Бузан Г. С. (2017). Екологічна сертифікація та маркування: методичний довідник. Київ: вид-во Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування. 114 с.

6. Навчально-методичний ресурс для педагогічних працівників з реалізації наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток». URL: http://www.e-comon.org.ua/tsil-12/urok-z-ekologichnogo-markuvannya.

7. Соціальний ролик про сортування сміття. [Відео]. YouTube. URL: https://youtu.be/FpMe_W68Qvg.

8. Екологічне маркування продукції. Відео]. YouTube. URL: https://youtu.be/qnFq-a3ltlc.

9. Відеоролик про шкідливість сміття. Відео]. YouTube. URL: https://youtu.be/Sdvlt7KuydE.

Туровець Владислав Андрійович,
студент спеціальності
«Автоматизація, комп'ютерно-
інтегровані технології та
робототехніка»
Стрикун Микола Володимирович
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

РОЛЬ РЕЛІГІЇ ТА ЦЕРКВИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

В умовах військових конфліктів та повоєнної відбудови релігія та церква відіграють ключову роль у суспільстві. Вони забезпечують моральну підтримку, сприяють збереженню національної ідентичності та відродженню духовних цінностей. В українському контексті ця тема набуває особливого значення, враховуючи історичний досвід та сучасні події.

Під час воєнних дій церква стає важливим осередком духовної підтримки для населення. Священнослужителі виконують функції капеланів, надаючи моральну та психологічну допомогу військовим та їхнім родинам. Згідно з дослідженням Центру Разумкова, церква залишається одним із найбільш довірених інститутів в українському суспільстві, що підкреслює її значущість у кризові періоди.[1]

Окрім духовної підтримки, церкви активно займаються волонтерською діяльністю, організовуючи збір гуманітарної допомоги, надаючи притулок вимушеним переселенцям та сприяючи соціальній адаптації постраждалих. Наприклад, під час війни на сході України багато релігійних громад організовували центри допомоги для внутрішньо переміщених осіб, забезпечуючи їх необхідними ресурсами та підтримкою.

Війна також стає чинником посилення релігійності серед населення. Багато людей звертаються до церкви у пошуках розради, підтримки та віри у перемогу. Дослідження, проведене в Україні у 2022 році, підтверджує, що під час активних бойових дій рівень відвідуваності релігійних храмів зріс на 30% у порівнянні з довоєнним періодом. [2]

Одним важливим аспектом діяльності церкви є міжконфесійна єдність. У воєнний час багато релігійних організацій відкладають суперечності та співпрацюють задля допомоги людям. Зокрема, Православна церква України та Українська греко-католицька церква активно координують свою гуманітарну діяльність.

У повоєнний час церква відіграє одну з центральних ролей у процесі відновлення суспільства. Це стосується не лише духовної, а й соціально-економічної сфери. Вона допомагає людям подолати психологічні травми, підтримує сиріт, родини загиблих та ветеранів війни. Одним із прикладів такої діяльності є післявоєнне відродження релігійних громад після Другої світової війни. Тоді церкви не лише відновлювали свої храми, але й сприяли реабілітації суспільства, допомагаючи людям повернутися до мирного життя. Однак цей процес часто ускладнювався державними обмеженнями. Наприклад, радянська влада після 1945 року посилила контроль над діяльністю церков, а Українська греко-католицька церква була змушена перейти в підпілля. [3]

Водночас церква продовжувала впливати на суспільні процеси, формуючи моральні засади та відновлюючи традиційні цінності. В Україні релігія також відіграє значну роль у процесі реабілітації військових. Багато храмів та релігійних центрів відкривають програми для ветеранів, допомагаючи їм адаптуватися до мирного життя.

Окрему увагу слід приділити миротворчій діяльності церкви. У повоєнний період релігійні організації виступають посередниками у конфліктах, сприяють діалогу між різними групами населення та допомагають уникати нових протистоянь.

Отже, релігія та церква відіграють ключову роль у підтримці морального духу населення під час війни та сприяють відновленню суспільства в повоєнний період. Їхня діяльність спрямована на збереження духовних цінностей, національної ідентичності та соціальної стабільності, що є невід'ємною частиною процесу відбудови та розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Українське суспільство, держава і церква під час війни. Церковно-релігійна ситуація в Україні-2024. https://surli.cc/mevlmh Дата звернення 28.03.2025.
2. Війна і Церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022 р. https://surl.li/shplax Дата звернення 28.03.2025.
3. Церква – культурне життя у повоєнні роки. Україна в роки Другої світової війни. https://surl.li/ulabis Дата звернення 28.03.2025.

Турчина (Довбищук) Катерина Сергіївна
магістр 011,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України(м.Київ,Україна),
licencjat psychopedagog,
Uniwersytet Pomorski(m.Supsk,Polska)

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСВІТІ:ПОДОЛАННЯ ДИС-СПЕКТРУ

Дислексія традиційно є унікальною дисгармонією, що викликає труднощі з читанням, проте насправді вона є лише частиною ширшого спектра когнітивних нейроособливостей, які впливають на навчальний процес. Загальна дислексія включає не лише дисгармонію читання, а й супутні труднощі, такі як дисграфія (дисгармонія письма), дискалькулія (труднощі з математичними операціями), дисаттеноморія (комплекс проблем з увагою та пам'яттю), дисорієнтія (труднощі орієнтації у просторі та тексті) та дисліводекстрія (дисгармонія розрізнення напрямків «ліво» і «право»).

Актуальність цього питання зростає в умовах сучасної освіти, де визнання та розуміння різноманітних когнітивних нейроособливостей стає важливим для створення інклюзивних навчальних середовищ. Врахування цих труднощів є ключовим для надання підтримки учням, які стикаються з дислексією та іншими супутніми проблемами, щоб забезпечити рівні можливості для всіх учнів у навчальному процесі. Зокрема, важливою є адаптація навчальних програм і методик, що дозволяє зберегти індивідуальний підхід до кожного учня, враховуючи його специфічні потреби. Технології та сучасні педагогічні стратегії можуть значно покращити процес навчання, знижуючи бар'єри, які виникають через нейроособливості, а також сприяти розвитку ключових навичок у учнів з дислексією. Інклюзивне навчання не лише допомагає долати труднощі, але й підтримує соціальну інтеграцію учнів, забезпечуючи їм рівні можливості для особистісного та професійного розвитку в майбутньому.

Загальний підхід до роботи з дітьми з нейроунікальними особливостями має враховувати весь дис-спектр. Сучасна педагогіка обдарованості спрямована на адаптацію методик навчання для таких дітей, що дозволяє їм розкрити власний потенціал, незважаючи на труднощі у традиційних освітніх процесах. У цій статті розглянемо значущі аспекти дис-спектру, зокрема дисорієнтію, дисліводекстрію та дисаттеноморію.

Дисорієнтія та її вплив на навчальний процес.

Слово «дисорієнтія» утворене від латинського dis- (дисгармонія) та orientatio (орієнтація, визначення місця у просторі). Таким чином, термін означає труднощі з орієнтацією в просторі та під час роботи з текстом чи числами.

Дисорієнтія — це унікальне сприйняття як фізичного простору, так і текстового середовища під час читання, письма та рахунку. Вона може проявлятися у вигляді:

- Пропуску рядків, речень, букв, цифр під час читання та письма.
- Труднощів у виконанні математичних обчислень через пропуск елементів задачі.
- Порушень розуміння та сприйняття напрямків у текстовій або числовій інформації.

- Труднощів у користуванні годинником, плануванні часу та оцінці часових інтервалів.

Освітні виклики та методи підтримки:

Дисорієнтія може значно ускладнювати навчальний процес, особливо у випадках, коли традиційні методи викладання не адаптовані до потреб таких учнів. Ефективними підходами можуть бути:

- Використання спеціальних лінійок або екранних фільтрів для полегшення стеження за текстом.
- Візуальні та тактильні підказки під час навчання математичних операцій.
- Розвиток навичок самоконтролю та управління часом через використання таймерів, календарів, нагадувань.

Дисліводекстрія: труднощі з орієнтацією у напрямках.

Термін «дисліводекстрія» утворений від латинських слів dis- (дисгармонія), laevus (лівий) і dexter (правий). Він описує труднощі у розрізненні понять "ліво" та "право".

Дисліводекстрія — це унікальна дисгармонія, що пов’язане з труднощами розрізнення та використання напрямків "ліво" і "право". Це може призводити до:

- Плутанини під час написання літер і цифр, особливо дзеркального відображення ("b" і "d", "3" і "E").
- Помилок у виконанні рухових завдань, що вимагають розуміння ліво-право (наприклад, слідування інструкціям типу "поверни ліворуч").
- Труднощів у геометричних завданнях, читанні карт і схем.

Педагогічні стратегії корекції для підтримки дітей із дисліводекстрією можуть бути ефективними такі методи:

- Використання кольорових міток для позначення лівої та правої сторони.
- Моторні вправи, які допомагають закріпити поняття ліво-право (наприклад, ігри з рухами, що асоціюються з певними напрямками).
- Візуальні схеми та мнемотехнічні прийоми для розпізнавання сторін.

Дисаттеноморія: поєднання труднощів уваги та пам’яті.

Термін «дисаттеноморія» складається з трьох частин:

- dis- (дисгармонія).
- attentio (увага, концентрація).
- memoria (пам’ять).

Це об’єднаний термін, що включає дві складові:

Дисаттенія — дисгармонія концентрації уваги.

Дисморія — труднощі із запам’ятовуванням інформації. Учні з дисаттеноморією можуть демонструвати:

- Високу здатність відволікатися та труднощі з фокусуванням на завданні протягом тривалого часу.

- Проблеми із запам’ятовуванням послідовності дій, правил або фактів.
- Труднощі у використанні отриманої інформації для вирішення завдань.

Адаптивні підходи в навчанні для ефективного навчання таких учнів важливо використовувати:

- Дроблення завдань на менші кроки та поступове ускладнення матеріалу.
- Використання асоціативних та візуальних методів запам’ятовування.
- Введення елементів гри, інтерактивних технологій та частих змін діяльності для підтримки уваги.

Отже, дис-спектр охоплює широкий діапазон труднощів, які можуть впливати на навчання дитини. Важливо не сприймати їх як перешкоду, а розглядати як особливість, що потребує індивідуального підходу. Сучасна педагогіка обдарованості має на меті адаптацію навчального середовища, щоб діти з дис-спектром могли розвивати свої здібності на рівні зі своїми однолітками.

Юлія УСТИМЕНКО,
здобувачка освіти ОПП
Професійна освіта, гуманітарно-педагогічний
факультет, Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Олеся УСТИМЕНКО,
викладач фізичного виховання,
Дніпровський індустріально-педагогічний фаховий коледж

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сьогодення має багато викликів для сучасного педагога, а основне – це впровадження та використання інноваційних форм та методів дистанційної освіти.

Тому основними цілями та завданнями для викладачів фізичного виховання в закладі освіти, є адаптування різноманітних форм, методів та технічних засобів для реалізації дистанційного навчання[2].

Значною мірою в цьому процесі починає заміщатися традиційне спілкування викладача зі здобувачем освіти на лекційних, семінарських і практичних заняттях. Воно починає доповнюватися (а іноді і заміщуватися) спілкуванням студент-комп’ютер, викладач-комунікаційна система.

А в умовах, коли навчальний процес у освітньому закладі перейшов у дистанційну форму, постало питання вибору засобів реалізації програмного матеріалу навчальних дисциплін, в тому числі і дисципліни «Фізичне виховання» та «Фізична культура».

Фізичне виховання в дистанційному форматі вимагає спрямованості на:

– розвиток якісно нової особистості, усвідомлюючи важливість збереження фізичної та психічної індивідуальності на всіх рівнях освіти;

– створення освітнього середовища, яке стимулює фізичну активність студентів;

– інтенсивне включення механізмів фізичного виховання до занять різної спрямованості за вподобаннями студентської молоді;

– проведення додаткових форм роботи на заняттях з фізичної культури та фізичного виховання;

– формування стійкості до асоціальних впливів на формування шкідливих звичок [1].

Для більш раціонального та ефективного застосування технологій дистанційного навчання під час викладання фізичного виховання рекомендовано дотримуватися таких педагогічних умов:

– дуальний характер технологій дистанційного навчання для здобувачів освіти (з одного боку, вони є технологіями, які студенти, навчаючись, використовують у навчально-виховному процесі, з іншого – такі технології є об’єктом вивчення й опанування);

– формування в процесі дистанційного навчання когнітивного досвіду особистості, досвіду оволодіння засобами діяльності, творчої діяльності, ставлень особистості в нових умовах застосування інформаційних технологій;

– за умови збільшення кількості годин самостійної роботи при дистанційному навчанні навчальний матеріал повинен бути адаптованим, тому контент має формуватися за допомогою системного дидактичного проектування;

– організація дистанційного навчання має ґрунтуватися на організації продуктивної діяльності здобувачів освіти, у ході розв’язання окреслених навчальних проблем;

– для організації дистанційного навчання потрібно враховувати рівень оснащення технічними засобами навчання, як здобувачів освіти так і викладачів, та вміння їх використовувати в онлайн режимі.

Використання цифрових технологій дозволяє бути умовно присутнім на занятті та надавати методичні вказівки при виконанні загально розвиваючих вправ [3]. Застосування нестандартних методів, таких як разом зі здобувачами освіти розроблювати комплекси тренувальних вправ для самостійних занять та розробка паспорту здоров’я для контролю власних показників.

Розробка більш гнучких графіків гурткової роботи дозволяє більшій кількості здобувачів освіти відвідувати та організовувати свої заняття спортом в позаурочний час.

Використання відеозаписів тренувань та занять руховою активністю дозволяє вести контроль за виконанням навчальних нормативів та корегування техніки виконання вправ.

Отже, розглядаючи дистанційну форму у викладанні фізичної культури, навчання можна зробити наступні висновки, що свідчать про результативність такого підходу: доступність навчання - залежить від технічних засобів та якості інтернет-покриття; необмежуваний доступ до відео-занять, тренувань та консультацій; великий вибір різноманітних форм та методів навчання; формування стійкої навички до самостійних занять фізичної культурою та спортом.

Список використаних джерел

1. Гуртова Т.В., Пономарьов С.В. Фізичне виховання як чинник здоров'язбереження студентів в умовах дистанційного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 5 (150). С. 35-39.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18

3. Синхронне й асинхронне дистанційне навчання. URL: https://osvita.ua/school/method/78950/

Харченко Уляна Олександрівна,
студентка 1 курсу Дніпровського фахового педагогічного коледжу Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»
Горлач Анастасія Олександрівна,
викладач 1 кваліфікаційної категорії педагогічних дисциплін початкової освіти, Дніпровський фаховий педагогічний коледж КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

ЕТОПЕДАГОГІКА ТА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВІТНІ ПІДХОДИ

Етнопедагогіка – це система виховання, яка базується на традиціях, звичаях і моральних принципах народу. Вона формувалася протягом століть, передаючи життєві цінності від покоління до покоління. Народна

мудрість допомагала дітям засвоювати основи моральності, соціальної відповідальності, працьовитості та поваги до інших. У сучасному світі, коли суспільство стає більш глобалізованим, особливо важливо зберігати ці традиції, щоб сформувати гармонійну особистість, яка має міцний моральний фундамент.

Сьогодні однією з основних проблем є поступова втрата національних традицій, що відбувається через швидку урбанізацію, вплив масової культури та технологічний розвиток. Багато дітей не знайомі з народними казками, прислів'ями, обрядами, що формували у попередніх поколінь відчуття національної ідентичності. Тому важливо досліджувати роль етнопедагогіки та її вплив на виховання сучасної молоді.

Народна педагогіка завжди відігравала ключову роль у вихованні дітей. Основними її інструментами є казки, легенди, прислів'я, загадки, народні ігри та обряди. Усі ці елементи мають не тільки розважальний, але й навчальний характер. Наприклад, казки навчають дітей чесності, сміливості, доброті. У прислів'ях відображено мудрість народу, що формує світогляд дитини та навчає її відповідальності.

У сучасній школі елементи народної педагогіки можна використовувати на уроках літератури, історії, образотворчого мистецтва, а також під час виховних заходів. Наприклад, аналіз народних казок допомагає дітям розуміти важливість моральних принципів, а театралізація народних обрядів дозволяє відчути культурну спадщину предків. Інтеграція таких методів у навчальний процес допомагає гармонійно поєднати традиційні та сучасні підходи у вихованні.

Духовно-моральне виховання – це невід'ємна частина формування особистості. Основою цього процесу є цінності, що передаються через родину, культуру, релігію та освіту. Виховання поваги до батьків, працелюбності, чесності, патріотизму є надзвичайно важливими для розвитку гармонійної особистості.

Школа відіграє значну роль у формуванні духовних орієнтирів у дітей, етичних норм та естетичних цінностей [1]. Зокрема, на уроках літератури можна вивчати твори, що несуть моральний зміст, на історії – знайомити учнів із традиціями предків, а на виховних годинах обговорювати питання людяності, доброти, відповідальності. Важливим є використання інтерактивних методів: проєктні роботи, творчі завдання, екскурсії до етнографічних музеїв, участь у народних святах. Такі підходи допомагають зробити процес виховання більш цікавим та ефективним.

З метою надання актуальності ідеям етнопедагогіки слід інтегрувати її із сучасними технологіями. Використання мультимедійних ресурсів, віртуальних екскурсій, інтерактивних завдань дозволяє зробити вивчення народної культури більш доступним і привабливим для дітей. Наприклад, у школах можна створювати цифрові бібліотеки народних казок, проводити

онлайн-екскурсії етнографічними музеями, використовувати комп'ютерні ігри на основі народного фольклору.

Досвід інших країн також показує важливість збереження національних традицій в освіті. Наприклад, у Фінляндії значна увага приділяється вивченню місцевої культури через сучасні технології. В Японії традиції передаються через інтеграцію національної спадщини в освітній процес, що сприяє збереженню духовних і моральних цінностей.

Отже, етнопедагогіка є важливою складовою виховання, яка допомагає формувати гармонійну, морально стійку та національно свідому особистість. У сучасному світі важливо поєднувати традиційні методи виховання із сучасними технологіями, щоб забезпечити глибоке розуміння дітьми культурної спадщини. Народна мудрість не втрачає своєї актуальності, адже вона є основою для розвитку суспільства, побудованого на моральних цінностях, відповідальності та повазі до історії свого народу.

Список використаних джерел:

1. Гудовсек О. Сучасні підходи до естетичного виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 12. С. 132-137.

Хоменко Марія,
студентка спеціальності
«Комп'ютерна інженерія»
Стрикун Микола Володимирович,
викладач
Відокремлений структурний підрозділ
«Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»
(м. Ніжин, Україна)

МОДЕЛІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВ: ЯКІ УРОКИ МОЖЕ ЗАСВОЇТИ УКРАЇНА

Післявоєнне відновлення є одним із найскладніших викликів з якими стикаються країни, що пережили масштабні збройні конфлікти. Відновлення економіки, інфраструктури, соціальних інституцій та державного управління вимагає комплексного підходу, заснованого на історичному досвіді та сучасних реаліях.

У XX столітті багато держав успішно подолали наслідки війни завдяки ефективним реформам, міжнародній підтримці та внутрішній згуртованості. Для України, яка сьогодні протистоїть російській агресії, питання післявоєнної відбудови є стратегічно важливим. Досвід таких країн як Німеччина, Японія, Південна Корея, Боснія і Герцеговина може надати

цінні уроки для формування власної моделі відновлення. Важливо не лише відбудувати зруйновані міста та підприємства, а й закласти фундамент для сталого економічного зростання, ефективного державного управління та зміцнення національної безпеки.[1]

Один із найважливіших викликів, що постане перед Україною після перемоги – відбудова територій та інфраструктури. Деякі міста зазнали тотального знищення, інші – часткових руйнувань і продовжують потерпати від обстрілів. Щодня масштаби пошкоджень зростають.

Відбудова країн після воєн зазвичай починалася із залучення інвестицій. Після Другої світової війни ключову роль у відновленні Європи відіграв План Маршалла, основний акцент якого був на відновленні промисловості. Значну роль у відбудові відіграє грантова та гуманітарна допомога постраждалим країнам, яка надходить у грошовій формі. Часто країни стикалися з труднощами в управлінні коштами, серед яких є недооцінка масштабів руйнувань. Багато держав помилково занижували обсяги необхідних ресурсів, що ускладнювало процес відновлення. Найсерйознішою перешкодою була корупція, неефективне використання коштів призводило до завищення витрат, погіршення якості відновлення та втрати довіри міжнародних партнерів. Яскравим прикладом є Ірак, який отримав понад 94 мільярди доларів міжнародної допомоги, але через корупцію не зміг реалізувати їх належним чином. Водночас Фінляндія, не маючи доступу до Плану Маршалла, завдяки жорсткій антикорупційній політиці змогла стати успішною європейською державою, сьогодні входить до ЄС і НАТО, тоді як Ірак усе ще бореться з наслідками війни. Корупція не єдиний чинник, який визначає розвиток держави, проте вона відіграє ключову роль у тому, чи зможе країна ефективно відновитися й забезпечити стабільне майбутнє. [2]

Чим сильніші руйнування зазнавала країна після війни, тим більше уваги вона приділяла освіті свого населення. У деяких випадках основним завданням було подолання масової безграмотності, як це сталося в Південній Кореї, в інших – створення інноваційної економіки, орієнтованої на знання, як у Фінляндії, проте в усіх випадках наука та освіта ставали ключовими елементами післявоєнного відновлення. [3]

В Україні вже існує система обов’язкової освіти, однак не менш важливим є розвиток громадянської освіти та критичного мислення. З урахуванням історичних викликів і сучасних подій це є необхідною основою для зміцнення громадянського суспільства та побудови успішного майбутнього держави. Україна може взяти за основу найкращі практики повоєнної реконструкції – від економічних реформ Німеччини до інноваційного розвитку Фінляндії. Проте відновлення країни має враховувати її унікальний контекст: поточні виклики безпеки, глибокі структурні зміни в економіці та суспільстві, а також необхідність зміцнення демократичних інститутів.

Отже, відбудова України – це не просто повернення до довоєнного стану, а можливість створити сучасну, стійку та конкурентоспроможну державу. Ключ до цього – прозоре управління, активна взаємодія з міжнародними партнерами та розвиток людського капіталу.

Список використаних джерел:

1. «План Маршалла» https://surl.li/jgjqha Дата звернення 30.03.2025.
2. «ПЛАН МАРШАЛЛА – КЛАСИКА ТА ЕТАЛОН» https://surl.li/cbvbbv Дата звернення 30.03.2025.
3. «Історія економіки та економічної думки» https://surli.cc/miikit Дата звернення 30.03.2025.

Хомік Оксана Анатоліївна,
учениця 10 класу Яворівського закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів №2
Яворівської міської ради Львівської області
Мурин Лариса Іванівна,
вчитель біології Яворівського закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів №2
Яворівської міської ради Львівської області

МОНІТРИНГ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ ДО МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ-САДИБИ ОСИПА МАКОВЕЯ

Російська агресія спрямована на знищення української духовності та ідентичності, тож збереження культурної спадщини України має надзвичайне значення. Але слід дбати не лише про наповнення музеїв, але й облаштування їх прилеглих територій (адже, усі ми знаємо про позитивний вплив зелених зон на життєдіяльність міста, проте менш відомо те, що озеленення території покращує і психічне здоров'я). У актуальності теми ми пересвідчились коли реалізували проєкт Flowers4School. І цьогоріч ми плануємо взяти участь у новому проєкті (спрямованому на Європейський зелений курс), одним із завдань якого є проведення екологічного моніторингу територій прилеглих до об'єктів культурної спадщини (зокрема, до музею-садиби Осипа Маковея і до музею «Яворівщина»).

Мета роботи: визначити стан озеленення і рівень запиленості прилеглої території до об'єктів культурної спадщини; проаналізувати склад атмосферного повітря і води на прилеглому водному об'єкті; порівняти цьогорічні дані моніторингу з минулорічними по дослідженні екостану прилеглої території до музею «Яворівщина», висловити рекомендації щодо

покращення стану довкілля. Для досягнення цієї мети нами були поставлені такі **завдання:** з'ясувати основні причини забруднення повітря і води; обчислити кількість вихлопних газів від автомобілів, що потрапляють у атмосферу мікрорайону.

Об'єкт дослідження: екологічний стан прилеглої території.

Предмет дослідження: якість води у водоймі; кількість викидів CO, CO_2, NO і NO_2, що потрапляють у атмосферу мікрорайону; рівень запилення території, стан її озеленення.

Методи дослідження: моніторинг, визначення ПЯВ, математичний.

У процесі роботи отримано результати

1. Із огляду на невпинне зростання чисельності автомобілів, проблема зменшення їх негативного впливу на довкілля залишається актуальною. За досліджуваний період (по вул. Кобринської) **кількість вихлопних газів** за годину у середньому становила 0,37 кг, зокрема – 0,0112 кг CO_2, 0,00224 кг NO і NO_2, кількість CO_{max} перевищує гранично допустимі концентрації (середнє значення CO_{max} = 6,0581 мг/м^3 при max нормі 5 мг/м^3). Шляхи зменшення негативного впливу автомобільного транспорту на довкілля - це підтримання технічного стану автотранспорту в належному вигляді, облаштування велодоріжок та пунктів прокату екологічних видів пересування, перенаправленням більшості автомобілів на об'їзну дорогу, переведення транспортних двигунів на газ та інш.

2. Індекс якості атмосферного повітря і рівень загрози для здоров'я населення можна побачити на сайті онлайн, але у цій системі ще немає інформації з автоматичних станцій моніторингу в м. Яворові. Тому **визначення запиленості** проводилось візуально використовуючи підручні засоби (проби відбиралися у трьох точках). Коефіцієнти запилення: $К_1$ = 95; $К_2$ = 90; $К_3$ = 86 (чим далі від вулиці і чим більше зелених насаджень тим коефіцієнт запилення нижчий). Цей дослід є показовим для демонстрування значення зелених насаджень в пиловловлюванні.

3. **Стан озеленення** прилеглої території до садиби-музею бажає бути кращим, оскільки деякі дерева із саду було зрізано, бо вони засохли або втратили естетичну привабливість. На передньому дворі музею ростуть рослини з роду яблуня, вишня звичайна, калина звичайна, на задньому дворі – алича звичайна, рослини з роду яблуня, горіх волоський, малина звичайна. При озелененні території слід висаджувати рослини: шумопоглинаючі, антимікробної дії і ті, що зменшують електричну забрудненість середовища. Не рекомендують висаджувати клен ясенелистий і дуб червоний, черемху пізню, горіх чорний (інвазійні види).

4. За результатами **моніторингу (визначенні ПЯВ)** у 2024 році воду на об'єкті р. Шкло (біля молокозаводу), можна класифікувати як воду з «помірним забрудненням» - ПЯВ 35% - 39%. На цьому об'єкті ПЯВ за останні роки знизився від 40% до 37% відповідно. На мою думку, це зумовлено саме попаданням у водойми неочищених побутових стоків і

замуленням даної водойми. Найнижча якість води на даному об'єкті у 2024 р. спостерігалась у серпні – 32%, а найвища – у квітні – 42% (найнижчі показники якості води у серпні зумовлені тривалою посухою, а найвищі у квітні – підняттям рівня води). Нашим завданням є і надалі доведення даних про ПЯВ і аналізу процесів, які відбуваються у водоймах до населення. Великі сподівання покладаємо на будівництво каналізаційних мереж, каналізаційних насосних станцій та очисних споруд у м. Яворів.

5. За допомогою побутового вимірювача шуму працівникам лабораторного центру вдалося визначити рівень **шумового навантаження** даної території (він становив 28 - 39 дБ, тоді як нормативний рівень шуму на біля житлового будинку повинен становити не більше 45 дБ). Шумове навантаження на цих об'єктах знаходиться в межах норми. Визначення **радіоактивного забруднення** території проводилось на трьох об'єктах, перевищень норм ГДК не спостерігалось, середні показники 0,10 – 0,12 мкЗв/ год.

6. Було проведено не лише екологічний моніторинг прилеглої території до музею О.Маковея, але й здійснено порівняння з минулорічними дослідженням території біля музею «Яворівщина». Зменшення вмісту вихлопних газів у атмосферному повітрі (на прилеглій території до музею «Яворівщина») зумовлено перекриттям вулиці Львівської і відповідно зменшенням кількості автотранспорту. Середньорічні показники ПЯВ на об'єкті озеро Генеральське також суттєво не змінились. Шумове навантаження в межах норми, перевищень норм ГДК по радіоактивному забрудненні території не спостерігалось. Зате суттєво зросли показники запиленості території, оскільки у результаті реконструкції більше десятка дерев (каштани, туї) і 20 кущів грабу було вирубано. Висаджено 24 клени – явори, 5 кущів туй західних «Даніка»і 43 кущі лаванди, але вони відіграють не суттву роль у пилевловлюванні.

Практичне значення: отримані знання можуть мати подальше застосування під час самостійних досліджень і стати основою для подальших наукових пошукувань, бути використані для написання науково-дослідницьких робіт, публікації тез чи статей. Дослідження локальних екологічних проблем територій свого проживання дозволяє зрозуміти не лише проблему, як таку, але й зрозуміти причини її виникнення та долучитись до її вирішення. «Дослідження вчених говорять про те, що навіть невелика кількість часу, проведена на вулиці, допомагає при тимчасовій втомі і проблемі із концентрацією; зелень сама по собі асоціюється зі зменшенням симптомів дефіциту уваги, гіперактивності і симптомів стресу. Голландські дослідники обробили дані з електронних медичних карт значної кількості людей і з'ясували, що проживання близько зелених зон може мати далекосяжні переваги для психічного здоров'я людей. І різниця в показниках здоров'я між міськими і сільськими

мешканцями може бути частково пояснена кількістю рослинності в їх безпосередньому життєвому середовищі» [1].

Особистий внесок. Під час виконання роботи мною самостійно підготовлено огляд літератури та виконано особисто, або за безпосередньої участі весь обсяг експериментальних досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами: роботу виконано на базі Яворівського ЗЗСО І – ІІІ ст. №2 у співпраці з Яворівським РВ ДУ «Львівський обласний лабораторний центр МОЗ України».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

9. Горбулін В. П. Екологія і ресурси: зб. наук. пр./редкол. В.П. Горбулін (голов. ред.) та ін. – К.: ІПНБ, 2007. – Вип. 17. – 2007. – 125 с.
10. Дячук Т. Практичне застосування екологічних знань. /Дячук Т.// Біологія. Шкільний світ №18 2010 р.
11. Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10 січня 2002 року № 2918 – ІІІ, Київ.
12. Межжерін С.В. Біологія: (профільний рівень): підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів/ С.В. Межжерін, Я.О. Межжеріна, Т.В. Коршевнюк,// - Київ: Планета книжок, - 2010. – 336 с.: іл.
13. Пугал Н.А., Звер'єв И.Д., Лаврова В.Н. Екологічний моніторинг// Біологія. – 1994. - №№ 20 – 30, 33, 37, 42, 43. – 1995 . - №№ 28 – 30, 32, 42, 47. – 1996. – №№ 4, 6, 7, 11, 12.
14. А.Тараненко «Дослідження екологічного стану навчального закладу і прилеглої території». Біологія. Шкільний світ № 24 2010 р, ст. 3 – 12.
15. Szkolny Monitorinq i ochrona wod srodladowych. Przemyslaw Rulakowski. CEEW. Krosno 1998 r. Wydano z pomoca finansowa Narodowego Funduszu Ochrony Srodowiska s Gospodarki Wodney/ - 42 s.
16. Szkolny Monitorinq Wod Metoda Bioindykacji. Anna Stanczykowska. Krosno 1998 r. Wydano z pomoca finansowa Narodowego Funduszu Ochrony Srodowiska s Gospodarki Wodney

[Електронний ресурс] – Режим доступу:

- https://ecopark-osokorky.com.ua/2018/09/01/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2-%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B7%D0%BE%D0%BD-%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%8F-%D0%BB%D1%8E%D0%B4/ [1].
- https://guide.in.ua/business/450081/%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%B1%D0%B0-%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9-%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BF%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%8F-%D1%8F%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2[2].
- https://www.karpaty.info/ua/uk/lv/jv/yavoriv/museums/makoveya/ [3].

- http://ekobiolog.webnode.com.ua/proekti-z-ekologiji/ [4].
- https://otava.ua/products/analiz-zapilenosti-povitrya [5].
- http://www:daily.lviv.ua/index/php?newsid=27322
- http://www.greenparte.ua/news/ntws 22424/htm

Чепець Роман Михайлович,
студент спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)
Єресько Олег Вікторович,
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАБРУДНЕННЯ РІЧОК УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Україна має багаті водні ресурси, які є важливим джерелом питної води та основою для економічного розвитку регіонів. Проте антропогенний вплив та нерегульоване промислове забруднення призводять до серйозного погіршення якості вод у річках, що негативно впливає на екологічну стабільність країни [Сніжко С. та інші, с.14].

Мета дослідження полягала у виявленні основних джерел забруднення річок в Україні та оцінці їхніх екологічних і соціальних наслідків. Завдання включали аналіз впливу промислових, побутових та сільськогосподарських відходів на річкові екосистеми, а також оцінку заходів для зниження забруднення водних ресурсів [Хільчевський В.К., с.46].

Основні причини забруднення річок:

1. Стічні води промислових підприємств. Більшість річок України наближені до III-го та IV-го класів якості води, що характеризуються як "забруднені" та "брудні" [Нац. доповідь, с.90]. Основними забруднювачами є хімічні, нафтопереробні та целюлозно-паперові комбінати, які часто скидають відходи у водні об’єкти без належного очищення. Наприклад, скиди хлорорганічних сполук у річки створюють небезпечні для здоров'я хлоровані сполуки [Яковлев В.В. та інші, с.179].

2. Сільське господарство. Надмірне використання пестицидів і добрив, особливо нітратів, призводить до потрапляння токсичних речовин у водойми, що сприяє розвитку евтрофікації — процесу надмірного росту водоростей та рослинності у водоймах, що зменшує кількість розчиненого кисню і порушує життєві процеси водних організмів. В Україні цей процес найбільш поширений у водоймах південних регіонів, де спостерігається дефіцит водних ресурсів [Хільчевський В.К., с.56].

3. Побутові стоки. Забруднення річок побутовими стоками є серйозною проблемою для водних екосистем, особливо в густонаселених регіонах. Відсутність сучасних очисних споруд у багатьох населених пунктах призводить до забруднення вод патогенними мікроорганізмами та органічними речовинами, які викликають епідемії інфекційних захворювань. [Перга Н., с.88].

4. Техногенні катастрофи. Один із прикладів — забруднення річки Рось у 2019 році, коли внаслідок витоку хімічних речовин було припинено водопостачання в містах Біла Церква та Умань. Подібні інциденти наголошують на важливості посилення екологічного контролю та відповідальності підприємств за утилізацію відходів [Нац. доповідь, с.100].

Забруднення річкових вод в Україні має низку негативних наслідків:

- зменшення біорізноманіття. Забруднення річкових вод важкими металами, пестицидами та іншими токсинами призводить до зменшення чисельності видів, порушення ланцюгів живлення та погіршення екосистемної рівноваги. Водночас у місцевих водоймах почастішали випадки заростання водною рослинністю, що погіршує умови для існування риб та інших водних організмів [Сніжко С. та інші,, с.47].
- загрози здоров'ю населення. Споживання забрудненої води може призвести до інфекційних та кишкових захворювань. Хлорорганічні сполуки, свинець та важкі метали, які накопичуються у воді, провокують різні хронічні захворювання, включно з раковими, захворюваннями нервової системи та порушенням функцій печінки [Нац. доповідь, с. 110].
- погіршення якості питної води. Вода з поверхневих джерел є основним джерелом питного водопостачання в Україні. Однак через високу забрудненість якість питної води суттєво знижується, що вимагає додаткових витрат на її очищення та знезараження [Яковлев В.В.,, с. 250].

Заходи з покращення стану водних ресурсів

1. Екологічний контроль і санкції. Впровадження жорсткішого контролю за скидами відходів та збільшення штрафів за порушення санітарних норм допоможуть скоротити кількість забруднювачів у водоймах [Перга Н., с. 92].

2. Будівництво сучасних очисних споруд. Для очищення побутових та промислових стоків необхідно впроваджувати сучасні технології фільтрації та знезараження, що дозволить значно покращити якість води [Нац. доповідь, с. 130].

3. Просвітницькі заходи для населення. Підвищення екологічної свідомості населення та освітні програми сприятимуть формуванню відповідального ставлення до водних ресурсів та їх раціонального використання [Перга Н., с. 96].

Висновки. Забруднення річок України має негативні наслідки для довкілля, здоров'я населення та економіки. Розв'язання цієї проблеми потребує комплексного підходу, що включає посилення екологічного

контролю, впровадження новітніх технологій очищення води та підвищення рівня екологічної культури.

Список використаних джерел

1. Сніжко С., Шевченко О., Дідовець Ю. *Аналіз впливу кліматичних змін на водні ресурси України*. Київ: Центр екологічних ініціатив «Екодія», 2021.
2. Хільчевський В.К. *Гідроекологія України: сучасні проблеми і шляхи вирішення*. Харків: Видавництво Харківського національного університету, 2020.
3. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2017 році. Київ: Міністерство екології та природних ресурсів України, 2018.
4. Яковлев В.В., Гнатуша В.О., Пащенко О.О. *Сучасні проблеми водопостачання в Україні*. Київ: Технічна література, 2015.
5. Перга Н. *Проблеми забезпечення водних ресурсів в Україні та світі*. Екологічний журнал, №3, 2011.

Шикунець Артем Юрійович
студент спеціальності «Право»
Кротюк Владислав Сергійович
викладач історії,
Відокремлений структурний підрозділ
«Рівненський фаховий коледж
Національного університету
біоресурсів і природокористування
України» (м. Рівне, Україна)

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка проблеми. Китайський підхід до формування власної інформаційної політики зазнає критики через суворий контроль над користувачами, блокування контенту, а також обмеження доступу до інтернет-ресурсів. Проте, незважаючи на осуд з боку США та ЄС щодо неліберального підходу КНР, багато китайських методів поступово переймаються цими ж країнами для власного регулювання доступу до Інтернету. Китайські методи контролю часто розуміються неправильно або супроводжуються великою кількістю неправдивої інформації. Це ускладнює справжнє розуміння регулювання інформаційного простору в Китаї.

Виклад основного матеріалу. За даними системи Internet World Stats, станом на липень 2022 р. кількість користувачів мережі Інтернет у КНР становила 1 мільярд 10 мільйонів осіб, в той час як у Європі – 747 млн, а у Північній Америці – 348 млн. Таким чином, КНР є країною з найбільшою кількістю інтернет-користувачів у світі. Однак політика КНР щодо внутрішньої інформаційної політики значно відрізняється від політки країн Заходу. Якщо у Європі та США проголошують ліберальний та неоліберальний підхід до розуміння основ функціонування мережі Інтернет та відповідних наслідків для користувачів у сфері доступу до інформації, то КНР цілком однозначно робить ставку на жорсткий контроль не лише за внутрішнім інформаційним полем, але й за ресурсами, до яких можуть отримати доступ громадяни КНР (Фролова, Бондаренко, с. 116).

Обмеження Китаю застосовуються не тільки на внутрішньому ринку, а й на міжнародній арені. Можемо згадати конфлікт КНР та Google під час спроби китайських хакерів на початку 2010 року зламати електронні поштові скриньки, що належали деяким китайським правозахисникам. Держсекретар США Х. Клінтон у 2010 році заявила, що США очікують від КНР розслідування усіх подібних випадків та прямо звинуватила керівництво КНР у порушені прав людини. У відповідь прес-секретар КНР Ма Чжаосю заявила, що КНР виступає проти спроб США критикувати політику КНР щодо розвитку мережі Інтернет, підкресливши, що будь-які заяви щодо придушення свободи слова не мають жодних підстав. Крім того, представник МЗС КНР зазначив, що всі регулювання, які здійснюються щодо мережі Інтернет на території Китаю, відповідають міжнародному законодавству (Дубов, с. 96).

Проблеми у влади КНР виникали не тільки з компанією Google. Китай вдавався до блокування відео-контенту сайту YouTube через те, що на думку КНР певні відео на платформі можуть містити негативний вплив на китайську громадську думку. Зазнали блокування і соціальні мережі, такі як Facebook та Twitter (Chiu, Ip, Silverman, p. 1).

Дані процеси є наслідком постійного пошуку Китаєм певного розумного балансу між розвитком ІТ та забезпеченням внутрішньої стабільності. Вирішити цю проблему можна поширенням мережі Інтернет та водночас збільшенням систем контролю за його використанням. Можна умовно виокремити два основні напрями контролю: «низький рівень» і «високий рівень». Під «низьким рівнем» треба розуміти не технологічні, а переважно організаційні і бюрократичні методи, пов’язані з широким застосуванням цензури. (Дубов, с. 95).

«Високий рівень» протидії поширення небажаної інформації в КНР пов’язаний з контролем внутрішнього інформаційного простору і забезпечення певних переваг держави в інформаційній сфері. Прикладом може бути проект як «Золотий щит», який спрямований на стеження за громадянами в мережі Інтернет та встановлення контролю за контентом.

Проект «Золотий щит» був розроблений не тільки задля контролю над громадянами в Інтернеті, але й для внутрішньої безпеки. Кіберконтроль є лише одним елементом політики безпеки, задля якої проект і був створений. До завдань кібеполіції належить не лише моніторинг в Інтернеті, але й протидія випадкам комп'ютерних злочинів (комп'ютерні віруси, шкідливе ПЗ, хакерські атаки, онлайн-шахрайство). Також в межах проекту відбулося запровадження ідентифікаційних карток, що стало єдиною реальною можливістю встановити порядок у міграційній сфері, а масове встановлення камер на вулицях міст (таку практику ми можемо спостерігати в країнах Заходу) дозволяє швидко здійснювати арешти під час боротьби з вуличною злочинністю (Дубов, с. 98–100).

Висновки. Отже, в Китайській Народній Республіці діють сурові обмеження щодо користування мережею Інтернет, зокрема контроль над користувачами, блокування контенту, обмеження доступу до інтернет-ресурсів. Проте більшість встановлених правил діють не тільки для слідкування та обмеження свободи слова громадян, але й для захисту держави та її населення, навіть якщо певні методи вважаються не демократичними.

Список використаних джерел

1. Дубов Д. Політика Китаю щодо регулювання внутрішнього інформаційного простору. *Політичний менеджмент*. 2010. № 4. С. 94–102.

2. Фролова О., Бондаренко А. Аналіз інформаційної політики Китаю. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2024. №8. С. 108–120.

3. Chiu C., Ip C., Silverman A. Understanding social media in China. McKinsey Quarterly. 2012. P. 1–4.

Шнуренко Анна Михайлівна
студентка спеціальності
«Дошкільна освіта»
Духан Галина Миколаївна
викладач , кваліфікаційна категорія
«викладач вищої
категорії», КЗ КОР «Богуславський
гуманітарний
фаховий коледж імені І.С.
Нечуя-Левицького»
(м. Богуслав, Україна)

ЕМОЦІЙНИЙ ДОБРОБУТ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ : ЯК СТВОРИТИ БЕЗПЕЧНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ ТА ДІТЕЙ

Війна, як травматичний макросоціальний чинник, спричиняє глибокі та довготривалі наслідки для психоемоційного стану дітей дошкільного віку навіть у випадках відсутності безпосереднього досвіду бойових дій. Їхня психіка, що перебуває у стадії активного розвитку, особливо вразлива до впливу стресових подій, інформаційного перевантаження та порушення звичного ритму життя. Діти можуть не повністю розуміти, що відбувається, але вони відчувають страх, тривогу і сум. І саме педагоги відіграють вирішальну роль у підтримці дітей у цей складний час. (Пузь, с.18).

Обговорення війни з дітьми дошкільного віку є необхідним елементом психологічної підтримки, проте вимагає особливого підходу. Ігнорування цієї теми може призвести до деформації сприйняття реальності, посилення тривожності та розвитку почуття безпорадності. Контрольоване та дозоване надання інформації з боку батьків та вихователя дозволяє уникнути травматичного впливу неперевірених або спотворених даних. Відкрите обговорення складних тем сприяє встановленню довірливих стосунків між дитиною та дорослими. Дитина відчуває, що дорослі готові відповісти на її запитання та захистити її.

Важливо розуміти, що коли діти перестають ставити питання про війну, це не завжди означає, що ця тема більше їх не турбує. Кожна дитина має свій унікальний досвід і спосіб його проживання. (Біла І., с.39).

Позиція психологині Катерини Гольцберг щодо необхідності постійного діалогу з дітьми про війну є педагогічно обґрунтованою та відповідає принципам дитиноцентризму та травма-інформованого підходу. «Відкритість до діалогу створює атмосферу довіри та безпеки, де дитина відчуває себе почутою та зрозумілою», – стверджує психологиня Катерина Гольцберг.

Це сприяє зниженню рівня тривожності та страху, що є критично важливим в умовах війни. Постійне обговорення подій допомагає дитині навчитися аналізувати інформацію, розрізняти факти та фейки, а також формувати власну думку.

Розмови з дітьми дошкільного віку про війну вимагають особливого підходу, що базується на принципах вікової відповідності, дозованості інформації та емоційної підтримки. Діти можуть неодноразово ставити одні й ті самі запитання. Відповідати потрібно терпляче та спокійно, використовуючи прості та зрозумілі слова.

Діти старшого дошкільного віку вже уважно слухають розмови дорослих, прислухаються до новин і певною мірою розуміють, що відбувається. Тож у них може виникати більше запитань, на які потрібно дати відповіді. Недомовок не повинно бути, адже невідомість також лякає. Не отримуючи відповіді на запитання, діти можуть дофантазувати чи знайти її десь в іншому місці.

Особливої уваги потребують діти молодшого дошкільного віку. Через невеликий словниковий запас і брак життєвого досвіду вони часто не можуть проаналізувати та висловити свої почуття. Тому найчастіше стрес у малюків проявляється на тілесному та поведінковому рівнях. Це можуть бути різка зміна апетиту, порушення сну, напади важкого дихання чи покашлювання, різкі коливання настрою та дратівливість, іноді фізична агресія чи аутоагресія.

Для стабілізації психоемоційного стану дітей та дорослих ефективним є використання карток з дихальними вправами, розроблених Світланою Ройз. Цей набір з 14 карток передбачає виконання дихальних вправ шляхом обведення контурів зображених об'єктів. Мультисенсорна стимуляція, регуляція дихання та фокус уваги сприяють зниженню тривожності та стресу. Картки підходять для дітей від 3 років та дорослих. (Ройз,3).

В Україні терапія за допомогою м’якої іграшки набула широкої популярності вже під час повномасштабного вторгнення. Так, спочатку ізраїльські колеги поділилися досвідом використання м’якого песика Хібукі для допомоги дітям, що пережили травматичний досвід. А далі з’явилися чимало цікавих проєктів арттерапевтки Вікторії Назаревич, яка досліджує і розробляє фахові програми корекції емоційного стану дітей за допомогою м’якої іграшки.

Часто м'які іграшки діти беруть на прогулянку, у садочок чи школу. Коли вони їх носять із собою, це формує своєрідне відчуття безпеки, що є щось стабільне, стале, яке може "заземлити в моменті", тут і зараз.

Також, для зняття напруги, можуть бути такі прості ігри з дітьми:

- Крик без крику: просимо дитину спробувати закричати, але без голосу (гучності).
- Рвати або зминати папір.
- Гра в «паперові» сніжки.
- Малювання олівцями та фарбами.
- «Боксувати» м’яку подушку.
- «Стаканчик крику» або «мішечок крику»: можна кричати, але лише направивши цей крик в мішечок або стаканчик.
- Ігри з водою (воду можна переливати із місткості в місткість) та піском.

Часто психоемоційні порушення особистості беруть свій початок з раннього дитинства, тому виховання психологічно здорових людей, які будуть працювати над собою, піклуватися про своє здоров’я, та здоров’я оточуючих людей, слід розпочинати якнайшвидше, ще в перші роки життя дитини, а це і є важливим питанням сучасної дошкільної освіті.

Список використаних джерел

1. Пузь, О. В укритті малюки граються залюбки! [Текст]: ігри для дітей дошкільного віку/ О. Пузь , О. Сидорова//Дошкільне виховання._№12. С.18-21.
2. Біла, І. Психологічна підтримка дітей в умовах травмівних подій. [Текст]: відповіді на запитання батьків і педагогів. / І. Біла // Вихователь-методист дошкільного закладу._№ 7 .С.37-41.
3. Збірка авторських розробок від Світлани Ройз URL : https://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/15-08-26-25-07-2024/ (дата звернення 20.03.25)

Шобей Яна Василівна,
учениця 10-А класу
Бурлака Олена Вікторівна,
вчитель-методист,
Заслужений вчитель України,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Городищенського економічного ліцею
Городищенської міської ради
Черкаської області

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ: ПЕРШИЙ ДОСВІД ТА ЕРГОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ

Сучасна українська освіта стрімко розвивається в напрямку все більшого залучення в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій. Якщо у доковідні часи (до 2020 р.) упровадження ІКТ було сферою інтересів незначної частини педагогічних працівників в Україні, то з початком періоду масових карантинних обмежень та дистанційних форм навчання усі заклади почали впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології.

Наступним викликом, який сприяв збереженню позитивної динаміки використання ІКТ в освіті, стало повномасштабне вторгнення військ російської федерації на терени України. Унаслідок бойових дій, окупації деяких територій, бомбардувань руйнації зазнали численні заклади освіти. Станом на квітень 2024 року 628 489 дітей в Україні навчалися дистанційно, ще 298 833 — у змішаному форматі (тобто частково в школі, частково онлайн) (Павленко В., Дроздова Є.). Ці обставини, попри негативний характер, залишають актуальним для сучасних педагогів та учнівства використання ІКТ в освітньому процесі.

Іншим чинником, що сприяє збереженню тенденції до розширення використання ІКТ в українській школі, є високий запит учнівства на сучасні форми навчальних матеріалів, можливості використання гаджетів у навчанні.

Вище перелічені обставини створили особливу ситуацію в роботі педагогічних працівників. З одного боку використання ІКТ дозволяє осучаснити уроки, зацікавити учнівство яскравими і креативними навчальними матеріалами. З іншого боку підготовка навчальних матеріалів з використанням ІКТ, перевірка учнівських робіт, супровід спільних та індивідуальних навчальних онлайн-проєктів, підготовка і проведення онлайн-уроків, ведення шкільної ділової документації в електронній формі призводить до значного фізичного перевантаження педагогічних працівників, перевищення нормативів часу роботи за комп'ютерами та іншими гаджетами, посилює втомлюваність. За дослідженнями 2020 р. І. Кореневої, В. Самілик середня тривалість роботи педагогів з комп'ютерами складала 8-10 год. на добу (І. Коренева, В. Самілик, с. 8). За даними того ж дослідження більше 70% педагогів відчували суттєве погіршення стану здоров'я та самопочуття унаслідок тривалої роботи за комп'ютером. (І. Коренева, В. Самілик, с. 9)

Тому актуальним залишається питання пошуку шляхів зменшення навантаження і перенапруження від роботи з ІКТ. Можливо, саме тому значна частина педагогів позитивно сприйняли таку новинку як технології штучного інтелекту. Дослідники О. Топузов та С. Алєксєєва відзначили ряд переваг використання технологій ШІ для вчительства у виконанні в першу чергу повсякденних робочих функцій. (О. Топузов, С. Алєксєєва)

З метою вивчення стану поширення використання педагогами штучного інтелекту нами було проведено педагогічних працівників. Опитування проводилося в професійних спільнотах вчителів в соціальній мережі Фейсбук. Запропоновану форму опитування заповнили 47 осіб. Із них 89,4% відповіли, що користуються штучним інтелектом у своїй діяльності. Відповідно 10,6% - не використовують.

Щодо рівня довіри до ШІ, то з опитаних педагогів 68,1% не довіряють відповідям ШІ, тоді як 31, 9% довіряють результатам роботи ШІ (рис.1).

Проте більшість педагогів – 76,6% – не щоразу виправляють помилки ШІ (рис. 1).

Рис. 1. Результати опитування щодо рівня довіри до ШІ

Перевагою в респондентів користуються системи генеративного ШІ. За популярністю використання рейтинг систем ШІ виглядає так: 1 місце - ChatGPT (78,7%), 2 місце – Gemini (59,6%), 3 місце – Bing (6,4%).

Опитування засвідчило, що педагоги використовують технології ШІ переважно для вирішення повсякденних рутинних робочих завдань (рис. 2).

Рис. 2. Результати опитування щодо цілей використання ШІ

Більшість із опитаних (94%), відзначили, що однією із переваг використання ШІ є значна економія часу і зменшення втомлюваності від роботи з ІКТ. Про скорочення часу на підготовку до уроків із допомогою ШІ на 30-70% свідчать і дані педагогічних порталів (Хіжінська Я., Ляшенко А.).

З метою виявлення потенціалу використання ШІ в роботі вчителя для економії часу ми провели експеримент зі створення онлайн-вікторини засобами сервісу Quizizz. У 1 варіанті було створено 12 питань вікторини на тему «Українська СРР за доби непу» шляхом ручного набору питань і 4-х варіантів відповідей для кожного з них. На це було витрачено 14 хв. 13 с.

У 2 варіанті ми створили вікторину на цю ж тему з допомогою опції Quizizz AI. Вікторина на 20 питань з 4-ма варіантами відповідей до кожного, а також позначеними правильними варіантами відповідей була створена сервісом за 26 секунд; перевірка якості та редагування зайняли 4 хв 30 с. Отже, в цілому створення вікторини з допомогою ШІ охопило 5 хв Ефект від використання ШІ в даному випадку очевидний – економія часу вчителя склала майже 10 хвилин (Рис. 3)

Рис. 3. Порівняння витрат часу вчителем та ШІ на рутинне завдання

Отже, наше дослідження підтверджує тези про значний потенціал технологій AI в українській освіті. Одним із аргументів на користь ШІ є економія часу на виконання рутинних повсякденних завдань. Це може стати одним із шляхів вирішення проблеми зменшення робочого навантаження і відповідно запобігання погіршення фізичного стану та напруги педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Павленко В., Дроздова Є. (2024). Через війну понад 25% українських дітей позбавлені повноцінної шкільної освіти. // https://texty.org.ua/projects/112433/cherez-vijnu-ponad-25-ukrayinskyh-ditej-pozbavleni-povnocinnoyi-shkilnoyi-osvity/

2. Коренева І., Самілик В. (2023). Вплив дистанційної освіти на здоров'я педагогів: український кейс. // Journal of Innovations and Sustainability

3. Топузов О., Алєксєєва С. (2024). Можливості використання штучного інтелекту в освітньому процесі закладів середньої освіти в умовах воєнного стану. // https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/718/814

4. Хіжінська Я., Ляшенко А. Пишемо якісний промпт для ШІ: оригінальні ідеї та приклади. // https://osvitoria.media/experience/pyshemo-yakisnyj-promt-dlya-shi-oryginalni-ideyi-ta-pryklady/

Шумник Микола Васильович,
викладач агрономічних дисциплін
Іллінецького аграрного фахового коледжу,
магістрант спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
(«Педагогіка вищої школи»)
Маценко Леся Миколаївна,
к. пед. н., доц.,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ НАСТАВНИКА СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення росії внесло суттєві корективи в педагогічну діяльність наставника студентської групи. Роки війни принесли нам багато горя, смутку і переживань. Але ми не маємо права опускати руки, тому що на нас лежить відповідальність за підопічних студентів. Серед здобувачів освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України (далі НУБіП України) є сміливці, які з перших днів війни стали на захист України. Є, на жаль, болючі втрати. Є студенти, які змушені були жити в окупації, втратили рідних людей та свої домівки. Є й такі, хто, рятуючись від війни, поїхав до іншої країни. Тому підтримка наставника і одногрупників у даній ситуації є вкрай необхідною.

Найважливішими напрямками виховної роботи наставника з групою сьогодні стали такі: психологічна та емоційна підтримка вихованців, навчання правилам поведінки в умовах воєнного стану, підтримка студентів пільгових категорій, у тому числі внутрішньо переміщених осіб, залучення молодих людей до різних видів волонтерства, патріотичне та громадянське виховання, розвиток критичного мислення і медіаграмотності.

У цих надскладних умовах здобувачі освіти найбільше потребують співпереживання, розуміння та підтримки. Наставники повинні постійно підтримувати зв’язок з групою, за потреби вміти надати психологічну допомогу.

Навчаючи здобувачів освіти правилам поведінки в умовах воєнного стану, проводячи інструктажі, потрібно обговорити та узгодити алгоритми дій під час повітряної тривоги за умови перебування в університеті, у гуртожитку, вдома, правила поводження з вибухонебезпечними предметами, надання першої медичної допомоги.

Наставникам необхідно використати усі можливості для підтримки здобувачів освіти пільгових категорій, надавати допомогу в оформленні соціальних стипендій, пільгового проживання у гуртожитках, переведенні на місця державного замовлення.

Слід додати, що здобувачі освіти НУБіП України не тільки отримують допомогу, але і надають її іншим, займаючись волонтерством як в Україні, так і за кордоном.

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану має певні особливості, про які наставники інформують студентів підопічних груп. Науково-педагогічні працівники у своїй роботі керуються наказами ректора НУБіП України. Освітній процес організовано з урахуванням кількості місць у сховищах університету, студентські групи навчаються очно (дистанційно) згідно із графіком навчання, який затверджено на рівні університету.

Наставники груп підтримують постійний зв'язок із студентами підопічних груп та передають всю необхідну інформацію щодо організації освітнього процесу. На високий рівень організації освітнього процесу в умовах воєнного стану вказує сумлінність та зацівавленість студентів, їх задоволеність педагогічною роботою викладачів. Такі висновки випливають з результатів анонімних анкетувань, які регулярно проводиться в університеті.

Важливо відзначити, що університет, зокрема гуманітарно-педагогічний факультет, створив сприятливі умови для дистанційного навчання, що розширює можливості студентів та надає змогу навчатися в будь-яких обставинах. Цей підхід підкреслює важливість гнучкості та доступності у вищій освіті, шляхом проведення онлайн занять на різних платформах (наприклад Zoom), роботою на платформі E-learn, а також використання можливостей електронної пошти та різних месенжерів. Здобувачі освіти активно залучаються до освітнього процесу, виявляючи високий рівень зацікавленості та сумлінності, шляхом виконання завдань онлайн курсів на патформі E-learn.

Викладачі демонструють високу компетентність та ефективність у чіткому та послідовному викладанні матеріалу під час очного та дистанційного навчання для студентів очної та заочної форм навчання. Викладачами застосовуються сучасні засоби навчання, зокрема електронні курси на платформі E-learn, що сприяює засвоєнню знань, розвитку самостійності та критичного мислення студентів, роблячи наголос на самоорганізації.

Науково-педагогічні працівники всіх факультетів і кафедр забезпечують студентам необхідну підтримку та консультативну допомогу для успішного проходження навчання на очній та заочній формах за всіма спеціальностями. Одне із завдань наставника – вберегти студентів від нестатутних відносин (корупційних порушень), ознайомити із можливістю повідомити про випадок корупції через скриньку довіри або під час анонімного анкетування. Наставники приділяють особливу увагу питанням академічної доброчесності, протидіють випадкам булінгу в студентському середовищі та проводять роз’яснювальну роботу.

В умовах війни наставники активно продовжують виховувати громадянина і патріота України, в університеті проводяться круглі столи, конференції, перегляди патріотичних фільмів, зустрічі з відомими особистостями. Під час занять викладачі і студенти щодня приєднуються до загальнонаціональної хвилини мовчання за всіма загиблими у цій війні.

Наставникам потрібно продовжувати працювати над розвитком критичного мислення студентів. В умовах війни ми бачимо страшні наслідки ворожої пропаганди, поширення фейків. Нажаль, часто ціллю пропаганди стає саме молодь, яка легше піддається впливу.

Для наставників важливим є питання змісту виховної роботи. На нашу думку, наставник має володіти сучасними методиками національно-патріотичного, морального, естетичного, превентивного, економічного, громадянського, гендерного та інших напрямів виховання. Реалізуючи означені напрями, наставникам варто особливу увагу звертати на формування здорового способу життя студентів. Вкрай необхідно спілкуватися зі студентами на теми паління, вживання алкоголю та наркотиків, статевої поведінки, а також дбати про ментальне здоров'я молоді.

На нашу думку, наставник потрібен студентській групі, особливо в умовах війни. Діяльність наставника є важливою у перші роки існування групи. Нажаль сучасні студенти не прагнуть до об'єднання, згуртування, більшість із них тримаються відокремлено від усіх, у спілкуванні з одногрупниками частіше використовують смартфон, рідше вступають у особисте спілкування. Нікуди не поділись труднощі адаптації, із якими зустрічаються усі здобувачі освіти першого курсу. Наставник став для студентів основною пов'язуючою ланкою із деканатом факультету, завідувачем випускової кафедри, підрозділами університету. Значну частину важливої інформації здобувачі освіти отримують саме через наставника. Водночас у наукових дослідженнях з теорії і методики виховної роботи підкреслюється, що орієнтація тільки на освітню діяльність посприяла відходу значної частини науково-педагогічних працівників від виховної роботи, до масового її згортання у закладах вищої освіти, що є негативною тенденцією.

В НУБіП України наставники, не зважаючи на свою завантаженість навчальною роботою, продовжують працювати із студентськими групами.

Разом із тим, у психолого-педагогічних дослідженнях зазначається, що одним із важливих факторів впливу на формування особистості студента залишається мікросередовище. Адже саме у малих групах відбувається дієвий вплив на формування особистості, створюється сприятливий психологічний клімат, який суттєво впливає на комфорт чи дискомфорт у відносинах між людьми, виховуються позитивні риси характеру, погляди, переконання, ідеали, цінності, інтереси, норми

поведінки. Таким виховним мікросередовищем для здобувача освіти є академічна група.

Наставникам знадобляться знання і вміння щодо виховної роботи як із групою студентів так і з окремою особистістю, тому варто оволодіти методиками гуртування групи, вивчення особистості і колективу, організації студентського самоврядування, створення сприятливого психологічного клімату, протидії булінгу серед студентів.

Сьогодні перед закладами вищої освіти стоїть завдання створення освітнього середовища, яке має відповідати сучасним вимогам суспільства, що потребує компетентних, творчих, ініціативних фахівців, патріотів і громадян України. У реалізації цього завдання важлива роль відводиться наставнику, який має сприяти вихованню позитивних особистісних якостей, формуванню індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти.

Ми переконані, що проблема виховання студентської молоді загалом та виховної діяльності наставника зокрема потребує подальших досліджень. На нашу думку, доцільно зосередити увагу на наступних аспектах означеної проблеми: розв'язання проблеми матеріального і морального стимулювання науково-педагогічних працівників, які виконують обов'язки наставників груп; теоретико-методичне обґрунтування і практичне застосування системи виховної роботи, складовою якої є діяльність наставника; урізноманітнення виховної роботи наставника групи з урахуванням сучасного зарубіжного досвіду; експериментальна робота з удосконалення виховної роботи наставників зі студентською молоддю.

Україна переживає доленосні події – Революція Гідності, подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни і повномасштабна війна з Росією. Українці воюють за незалежність, волю, за збереження народу України, який країна-терорист намагається знищити. Нажаль іноді російським спецслужбам вдається залучати українських підлітків, молодь на свою сторону, отримувати від них важливу інформацію. Такі випадки засвідчили життєву необхідність активізації саме національно-патріотичного виховання дітей та молоді, що стало питанням національної безпеки.

Отже, шановні наставники, працюємо на нашому освітянському фронті, підтримуємо молоде покоління і віримо у перемогу. Слава Україні! Героям слава!

Щиглевська Домініка Павлівна,
студентка спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Федорчук Олександра Олександрівна,
викладач української мови і літератури,
ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України (м. Рівне, Україна)

КІБЕРБЕЗПЕКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У сучасних умовах, коли Україна протистоїть військовій агресії, питання кібербезпеки набуває особливого значення. Освітні платформи, які забезпечують безперервність навчального процесу, стають об'єктами кібератак, що спрямовані на дестабілізацію системи освіти та поширення дезінформації. Захист цих ресурсів є критично важливим для збереження якості освіти та безпеки даних усіх учасників освітнього процесу.

Проблематика кібербезпеки в освіті вже стала предметом досліджень українських науковців. Наприклад, у статті «Кібербезпека як фактор ефективності функціонування закладів вищої освіти» (Маклюк, Савченко, с.6) досліджено вплив кіберзлочинності на роботу закладів вищої освіти та запропоновано шляхи попередження та подолання кібератак. Автори наголошують, що від рівня підготовленості та компетентності учасників освітнього процесу залежить ефективність протидії кібератакам і стабільне функціонування закладів освіти.

Крім того, у статті «Підходи щодо досягнення захисту інформації в організаціях різних сфер діяльності під час надзвичайного (воєнного) стану» (Гоменюк, Підкова, с. 96) досліджено найпопулярніші методи захисту інформації під час війни та надано рекомендації щодо оцінки загроз і розробки режимів безпеки для захисту конфіденційних цифрових активів.

Актуальність нашої наукової розвідки полягає у необхідності покращення знань і навичок учасників освітнього процесу щодо кібергігієни, а також аналізі ролі програмістів у забезпеченні безпеки освітніх платформ.

Кібергігієна є ключовим елементом сучасного цифрового життя, без якого неможливо забезпечити безпечне та ефективне використання освітніх платформ. Студенти та викладачі часто недооцінюють ризики, пов'язані з використанням слабких паролів, відкриттям вкладень із невідомих джерел або переходом за неперевіреними посиланнями. Такі дії полегшують завдання зловмисникам, які можуть отримати доступ до особистих даних, навчальних матеріалів та іншої конфіденційної інформації. У деяких випадках це може навіть призвести до збоїв у роботі освітніх платформ.

Серед прикладів конкретних загроз можна виділити фішингові атаки, де злочинці використовують обманливі електронні листи для отримання облікових даних. Такі атаки можуть завдати значної шкоди, адже доступ до

акаунтів викладачів дозволяє маніпулювати оцінками чи поширювати неправдиву інформацію.

Важливою складовою підвищення безпеки є освітні кампанії та тренінги з кібергігієни. Наприклад, в Україні стартувала інформаційно-освітня кампанія з підвищення рівня кібербезпеки, метою якої є навчання громадян основам кібергігієни та підвищення обізнаності про онлайн-загрози.

Програмісти відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки освітніх ресурсів. Вони відповідають за розробку та впровадження безпечного програмного забезпечення, яке здатне протистояти сучасним кіберзагрозам. Це включає використання сучасних методів шифрування, багатофакторної автентифікації та регулярне оновлення систем. Крім того, програмісти здійснюють постійний моніторинг систем на предмет виявлення підозрілої активності та швидкого реагування на інциденти. Вони також беруть участь у розробці навчальних матеріалів та проведенні тренінгів для підвищення рівня обізнаності користувачів щодо основ кібергігієни. Декан факультету комп'ютерних інформаційних технологій Інна Кондіус вважає, що «програмісти можуть суттєво підтримувати Україну в інформаційній війні, розробляючи платформи для поширення достовірної інформації та захищаючи ресурси від кібератак» (ЛНТУ).

Варто наголосити, що питання кібербезпеки в освітньому процесі вимагає комплексного підходу. Лише через спільні зусилля програмістів, викладачів, студентів і адміністрацій навчальних закладів можна знизити загрозу кіберзлочинності. Важливість формування культури безпеки серед користувачів неможливо переоцінити. Це включає регулярне тестування систем на вразливості, постійний моніторинг загроз і впровадження передових технологічних рішень. Кібергігієна повинна стати невід'ємною частиною цифрового життя кожного учасника освітнього процесу, що особливо важливо в умовах війни, коли кіберпростір є одним із основних полів боротьби.

Отже, підвищення обізнаності, вдосконалення технологій безпеки та активне залучення програмістів до захисту освітніх платформ сприяють створенню стабільного і безпечного середовища для навчання. Кібербезпека у сучасному освітньому процесі є не лише потребою, а й обов'язковою умовою для сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Маклюк О., Савченко В. (2024). Кібербезпека як фактор ефективності функціонування закладів вищої освіти. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-24

2. Гоменюк В., Підкова О.(2023). Підходи щодо досягнення захисту інформації в організаціях різних сфер діяльності під час надзвичайного (воєнного) стану. URL: https://doi.org/10.28925/2663-4023.2023.20.9399

3. Офіційний сайт ЛНТУ (інтерв'ю з деканом за 12.09.2024). URL: https://surli.cc/rgysko

Юрійчук Василь Іванович,
студент спеціальності 015.37
«Професійна освіта»,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України, м. Київ
Сопівник Руслан Васильович,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ КЛИМЕНТИНИ ПОПОВИЧ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

Климентина Попович народилася у визначний історичний період, який вплинув на формування її особистості та світогляду. Її дитинство було сповнене подій, що заклали фундамент для її майбутніх звершень. Освіта відіграла ключову роль у розвитку її професійної діяльності, відкривши перед нею нові горизонти та можливості. Протягом усього життя Климентина демонструвала непохитну волю та прагнення до досконалості. Вона пройшла шлях від юного таланту до справжнього майстра своєї справи, залишаючи після себе спадщину, що надихає багатьох і сьогодні. Її біографія є свідченням сили характеру, відданості ідеям і незламної віри в можливість змінювати світ на краще.

Поетична творчість Климентини Попович є не лише мистецьким виявом її особистості, а й вагомим джерелом педагогічних ідей, спрямованих на формування в молоді глибокого емоційного зв’язку з природою.

У її поезії природа постає як жива, одухотворена сутність, що потребує поваги, дбайливого ставлення та осмисленого співіснування з людиною. Такий підхід формує ціннісно-екологічну свідомість у читача.

Педагогічні ідеї, закладені в художніх образах, сприяють розвитку у здобувачів освіти естетичного сприйняття природи, екологічної чутливості та моральної відповідальності за довкілля.

ЛИШЕНЬ В БАЖАННЮ!

Чому фіалка синяве личко
В трави обіймах ховає?
І хоч бажає розкошів сонця,

Слізьми жадобу здобуває?
І щораз нижче голову криє
І щораз тихше бажає-мліє,
Бо жарко сонце любку цілує,
В могучих блесках єго любови
Цілая квітка зв'яне, зотліє,
Стануть теппінням розкішні сни,
І бідна згине в життя заранню, -
Бо ж ліє щастя лишень в бажанню!

Діяльність Климентини Попович тісно переплiталася з історичними подіями її часу, що сформували як її погляди, так і її внесок у розвиток суспільства. Вона була свідком змін, які торкнулися політичного, культурного та соціального життя, і активно долучалася до процесів, які відбувалися навколо. Її робота знайшла відображення в історичному контексті, адже вона не лише розуміла виклики епохи, а й пропонувала шляхи їх вирішення. Через свої ідеї та вчинки вона залишила відбиток на культурному ландшафті того часу, сприяючи формуванню нового бачення світу [1]. Її діяльність стала своєрідним містком між минулим і майбутнім, який допомагає сучасникам краще зрозуміти епоху, в якій вона жила.

На думку дослідників, спадщина Климентини Попович залишається важливою частиною історії та культури, яка продовжує надихати сучасників[2]. Її життя і діяльність демонструють силу людського духу, відданість принципам і здатність змінювати реальність навіть за складних обставин. Аналізуючи її внесок, можна глибше зрозуміти як події минулого, так і перспективи майбутнього. Її приклад нагадує, що кожна особистість може зробити значний вклад у розвиток суспільства, якщо має ясність мети, наполегливість і віру у свої переконання. Історія Клементини Попович є натхненням для багатьох, свідченням того, як одна людина може вплинути на світ навколо себе.

Патріотизм у поглядах Попович розглядався як глибоке усвідомлення належності до українського народу, пошана до рідної мови, культури, історії, а також активна участь у громадському житті [1;2]. Саме ці принципи вона вважала основою формування свідомої особистості.

Особлива увага у її діяльності приділялася національно-патріотичному вихованню через освіту, зокрема через плекання любові до рідної мови, народних традицій, фольклору, літератури. Вона вбачала в освіті дієвий інструмент пробудження національної свідомості.

У працях і громадській діяльності Климентини Попович чітко простежується ідея виховання свідомого громадянина, здатного до самопожертви, відповідальності перед Батьківщиною, готового зберігати й розвивати українську культуру та духовність. Саме тому актуальність педагогічних ідей Попович не втрачається й сьогодні - в умовах війни,

глобальних викликів і трансформацій української ідентичності. Її підходи можуть стати основою сучасних програм патріотичного виховання здобувачів освіти.

Отже, твори Климентини Попович можуть ефективно використовуватися в освітньому процесі як засіб екологічного виховання, зокрема, в міждисциплінарному підході (формування ціннісного світогляду, педагогіка, основи здоров'я, громадянська освіта).

Її поетичне слово актуалізує потребу жити в гармонії з природним середовищем, сприяє формуванню внутрішньої екологічної культури, що є особливо важливим у контексті сучасних екологічних викликів.

Педагогічна цінність поезії Климентини Попович полягає в тому, що вона не лише навчає, а й надихає молоде покоління на збереження природи як частини національної та духовної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Ванзеляк Г. У пам'яті вірної доньки України: до 150-річчя від дня народження Климентини Попович-Боярської. *Свобода*. Тернопіль, 2013. 13 лют. (№ 12). С. 5.
2. Шот М. Печальна квітка України: до 150-річчя від дня народження Климентини Попович. *Вільне життя*. Тернопіль, 2013. 9 серп. (№ 62). С. 6.

Юрійчук Назарій Іванович
студент спеціальності
«Комп'ютерна інженерія»
ВСП Заліщицький ФК імені Є.Храпливого НУБіП України (м.Заліщики)
Пронь Михайло Богданович,
спеціаліст другої категорії
ВСП Заліщицький ФК імені Є.Храпливого НУБіП України (м. Заліщики, Україна)

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Актуальність теми використання штучного інтелекту в освітньому просторі зумовлена швидким розвитком технологій, що суттєво впливають на всі аспекти суспільного життя, включаючи освіту. В сучасному світі зростає необхідність забезпечення доступності, індивідуалізації та високої

якості навчання, і саме ШІ виступає як один із ключових інструментів для досягнення цих цілей.

Університети, школи та освітні платформи активно інтегрують інноваційні технології у свої програми, але разом з цим постає низка важливих питань щодо етичності, конфіденційності даних та підготовки фахівців до використання нових методів. Тому детальний аналіз можливостей та обмежень ШІ в освітньому процесі є надзвичайно важливим для адаптації освітньої системи до викликів сучасності.

Основні напрями використання штучного інтелекту в освіті охоплюють широкий спектр інновацій, здатних трансформувати традиційні підходи до навчання та викладання. Одним із ключових напрямів є адаптивне навчання, яке дозволяє створювати персоналізовані освітні програми відповідно до потреб, здібностей і прогресу кожного учня чи студента. Завдяки штучному інтелекту стало можливим аналізувати успішність у навчанні та надавати рекомендації щодо подальшого засвоєння матеріалу.

Ще одним важливим аспектом є автоматизація оцінювання. Технології ШІ спрощують процес перевірки завдань, особливо тестових, що дає змогу викладачам більше зосереджуватися на викладанні та індивідуальній підтримці учнів. Також слід зазначити роль віртуальних репетиторів, які доступні 24/7, допомагаючи студентам зокрема розв’язувати складні задачі або опановувати нові теми у зручний для них час.

Таким чином, основні напрями використання ШІ в освіті включають створення індивідуальних навчальних траєкторій, оптимізацію викладацької діяльності та забезпечення безперервної підтримки учнів завдяки цифровим інструментам.

Можливості штучного інтелекту в освітньому просторі відкривають перспективи для ефективної модернізації навчальних процесів та забезпечення доступу до якісної освіти для широкого кола людей. Разом з цим, необхідно враховувати виклики, такі як етичні питання, потенційні ризики для конфіденційності даних та вплив на професійну діяльність викладачів. Аналіз цих аспектів дозволяє сформувати збалансований підхід до впровадження технологій штучного інтелекту в освіту.

Розглядаючи шляхи використання ШІ, важливо звернути увагу на розробку нормативної бази, що регулюватиме етичне та безпечне використання інтелектуальних технологій. Крім того, важливо забезпечити належну підготовку освітян до роботи з новітніми інструментами, а також сприяти розвитку критичного мислення у студентів, аби вони були здатні ефективно використовувати можливості, які надає штучний інтелект. Штучний інтелект може адаптувати навчальні матеріали та завдання до індивідуальних потреб кожного учня. Використання персоналізованих

програм може допомогти ефективніше розвивати сильні сторони та підтримувати слабкі. (Топузов, Алєксєєва 2024)

У підсумку, використання штучного інтелекту в освітньому просторі надає унікальні можливості для модернізації навчальних процесів, підвищення ефективності викладання та створення доступних і персоналізованих освітніх програм. Водночас цей процес супроводжується важливими викликами, такими як етичність, конфіденційність даних та адаптація до нових технологій. Збалансований підхід до впровадження ШІ в освіту, який включає розробку етичних норм, підготовку викладачів та аналіз ризиків, дозволить максимально ефективно використовувати його потенціал для створення інноваційного та доступного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Топузов О., Алєксєєва С. Можливості використання штучного інтелекту в освітньому процесі закладів середньої освіти в умовах воєнного стану. Український педагогічний журнал. №1, 2024 с. 5-11

Якобчук Поліна Андріївна,
учениця 9-В класу, «Вінницького ліцею №4»
Васюк Катерина Миколаївна,
к. псих. н., доцент, кафедра кризової та клінічної психології Донецького національного університету імені Василя Стуса
Тісовська Людмила Михайлівна
вчитель біології
Комунального закладу «Вінницький ліцей №4»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ МАЮТЬ ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ГАДЖЕТІВ

Підлітків, які мають залежність від гаджетів» є актуальною у сучасному суспільстві, оскільки активне використання цифрових технологій стало невід’ємною частиною життя молодого покоління. У підлітковому віці, коли відбувається формування особистості, надмірна захопленість гаджетами може впливати на емоційно-вольову сферу. Тема є важливою не лише з наукової, але й з практичної точки зору, адже вона відповідає на виклики сучасного суспільства та сприяє вирішенню проблем, що впливають на психічне здоров’я і благополуччя підростаючого покоління.

Мета дослідження – визначити психологічні особливості емоційно-вольової сфери підлітків, які мають залежність від гаджетів, та виявити можливі наслідки цього впливу. У межах теми аналізуються прояви емоційної нестабільності, підвищеної тривожності, агресивності, зниження рівня саморегуляції, а також вплив гаджето-залежності.

Практична значущість полягає в можливості використання отриманих результатів фахівцями для надання психологічної допомоги підліткам із залежністю від гаджетів. Проблему профілактики залежної поведінки вивчали О. Возіанов, М. Галагузова Н. Дереклєєва О., Змановська В., Курбатов. Вплив гаджетів на емоційно-вольовий розвиток підлітків є багатоаспектним і має як негативні, так і потенційно позитивні сторони. Надмірне захоплення гаджетами веде до емоційної нестабільності, зниження самооцінки, втрати соціальних навичок та проблем із самоконтролем. Це також сприяє розвитку залежності, що обмежує розвиток важливих вольових якостей, таких як терпіння, самодисципліна і стійкість до труднощів.

Особливу увагу приділено дослідженню залежності від гаджетів як сучасної форми адиктивної поведінки. На основі аналізу літератури було виявлено, що залежність від гаджетів є складним явищем, яке має як психологічні, так і соціальні аспекти. Ця залежність сприяє порушенню емоційної регуляції, зниженню здатності до самоконтролю, погіршенню концентрації уваги та виникненню емоційної нестабільності.

Після дослідження, отримані результати підтверджують, що залежність від гаджетів суттєво впливає на емоційно-вольову сферу підлітків, спричиняючи порушення в емоційній стабільності, здатності до саморегуляції та соціальній адаптації.

У підлітковому віці ці залежності часто стають компенсаторним механізмом, який дозволяє уникати проблем реального світу, проте водночас поглиблює емоційні та поведінкові труднощі. Отже висунута нами на початку дослідження гіпотеза була підтверджена частково.

Список використаних джерел

1. Больбот Т.Ю. Психічні та поведінкові розлади в осіб молодого віку з комп'ютерною залежністю: дис. канд. мед. наук. – Київ, 2005. – 22 с.

2. Вінтюк Ю. Психологічні закономірності виникнення узалежнень у шкільному віці та способи протидії їм. Здоровий спосіб життя: зд. наук. ст. – Львів, 2008. – Вип. 34. – с. 13-20.

3. Зелінська Т.М., Михайлова І.В. Практикум із загальної психології: навч. посіб. – Київ, 2023. – с. 272.

4. Ісакова Т.О. Інтернет- залежність, як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми: аналіт. доп. Нац. ін-т стратег. дослідж. – Київ, 2011. – с.42.

5. Компанець Н.М. Розвиток та формування емоційно-вольової сфери у дітей дошкільного віку. – Київ, 2023. – с.42.
6. Пілецький В. Комп'ютерна залежність та її вплив на сучасних підлітків. – Луцьк, 2015. – Вип. 1. – с. 1-5.
7. Терещук А.Д. Психологічна допомога дітям з порушенням емоційної сфери. – Київ, 2012. – Вип. 5. – с. 351-359.
8. Турецька Х.І Психологічні чинники інтернет-залежності. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. – Львів, 2013. - № 1. – с. 1-5.

Янюк Валентина Сергіївна,
здобувачка освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності «Педагогіка вищої школи»
Дацюк Аліна Сергіївна,
доктор філософії, асистент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Цифрова трансформація в освіті є ключовим трендом сучасного суспільства. Вона передбачає не лише впровадження новітніх технологій у навчальний процес, а й зміну підходів до управління освітою. Лідерство в умовах цифрової трансформації відіграє критично важливу роль у забезпеченні ефективного переходу до нових моделей навчання (Polishchuk та ін., 2022).

Цифрова трансформація освіти – це процес інтеграції цифрових технологій у всі аспекти освітньої діяльності. Вона включає такі складові: використання онлайн-освіти та дистанційного навчання; впровадження штучного інтелекту та аналізу даних у навчальний процес; перехід до адаптивного навчання, що підлаштовується під індивідуальні потреби студентів; автоматизація управлінських процесів у закладах освіти (Puhach та ін., 2021).

Відтак у дослідженнях зазначено, що попри всі переваги, цифрова трансформація супроводжується низкою викликів:

— низька якість інтернет-з'єднання в деяких регіонах;
— недостатня кількість цифрових пристроїв у школах;
— проблеми кібербезпеки та захисту персональних даних (Oseredchuk та ін., 2022).

Лідерство як ключовий фактор успішної цифрової трансформації залежить від таких педагогічних викликів: необхідність підвищення цифрової грамотності вчителів; опір змінам серед педагогів та адміністрації; перехід від традиційних методів навчання до нових цифрових форматів; висока вартість впровадження технологій; відсутність єдиної державної стратегії цифрової освіти; проблеми з ефективним управлінням освітніми процесами в умовах дистанційного навчання (Кучай, 2012).

Успішність цифрової трансформації значною мірою залежить від ефективного освітнього лідерства.

Лідер у сфері освіти повинен визначати стратегічні пріоритети цифрової освіти, стимулювати інновації та підтримувати впровадження новітніх технологій, сприяти розвитку цифрової грамотності педагогів та студентів, забезпечувати сталість і безперервність навчального процесу (Kuzminskyi та ін., 2018).

Попри численні виклики, цифровізація відкриває значні можливості для розвитку освіти. Наприклад, індивідуалізація навчання – адаптивні освітні платформи дозволяють кожному студенту навчатися у власному темпі; підвищення доступності освіти – можливість навчатися незалежно від географічного розташування; залучення інноваційних методик – інтеграція штучного інтелекту, VR та AR у навчальний процес; оптимізація адміністративних процесів – автоматизація документообігу та управління освітніми закладами (Кучай & Дем’янюк, 2021).

Наукові дослідження та інновації в освіті мають стати пріоритетним напрямом розвитку, адже вони сприятимуть вдосконаленню методик викладання та інтеграції новітніх технологій. Окрім того, велике значення матиме підготовка педагогів, які повинні не лише володіти цифровими навичками, а й уміти адаптувати свої викладацькі методики до швидкоплинних змін у сфері освіти (Rakhmanina та ін., 2022).

Таким чином, цифрова трансформація – це не просто технологічне оновлення, а комплексний процес, що вимагає системного підходу та координації зусиль усіх зацікавлених сторін. Майбутнє освіти буде залежати від того, наскільки ефективно ми зможемо використати можливості цифрових технологій для створення якісного, доступного та інноваційного навчального середовища.

Лідери освіти повинні бути ініціаторами змін, спрямованих на підвищення якості навчання та створення ефективного цифрового освітнього середовища (Рахманіна, 2024).

Отже, слід зробити висновок, що цифрова трансформація освіти – це складний, але необхідний процес, що потребує активного лідерства та стратегічного підходу. Для успішної реалізації цифрової трансформації потрібно подолати технічні, педагогічні та організаційні виклики, водночас використовуючи всі можливості, які надають сучасні технології. Лідери

освіти повинні бути ініціаторами змін, спрямованих на підвищення якості навчання та створення ефективного цифрового освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Polishchuk, G., Khlystun, I., Zarudniak, N., Mukoviz, O., Motsyk, R., Havrylenko, O., & Kuchai, O. (2022). Providing the Practical Component of the Future Specialist with Multimedia Technologies in the Educational Process of Higher Education. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 714-720. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.93
2. Puhach, S., Avramenko, K., Michalchenko, N., Chychuk, A., Kuchai, O., & Demchenko, I. (2021). Formation of Specialists' Legal Competence in the System of Life Long Education. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala, 13(4), 91-112. https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/472
3. Oseredchuk, O., Mykhailichenko, M., Rokosovyk, N., Komar, O., Bielikova, V., Plakhotnik, O., Kuchai, O. (2022). Ensuring the Quality of Higher Education in Ukraine. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(12), 146-152. https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.12.19
4. Kuzminskyi, A. I., Kuchai O. V., & Bida, O. A. (2018). Use of polish experience in training computer science specialists in the pedagogical education system of Ukraine. Information Technologies and Learning Tools, 68(6), 206–217. https://doi.org/10.33407/itlt.v68i6.2636
5. Кучай О.В. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій / О. В. Кучай // Вісник Черкаського університету. – Серія: Педагогічні науки. Випуск № 34(247). – 2012. – С. 137-140.
6. Кучай, О., & Дем'янюк, А. (2021). Сучасні технології дистанційного навчання. Гуманітарні студії : історія та педагогіка, 2, 77-85. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45452/1/2-2021-77-85.pdf
7. Rakhmanina, A., Pinchuk, I., Vyshnyk, O., Tryfonova, O., Koycheva, T., Sydorko, V., & Ilienko, O. (2022) The usage of robotics as an element of STEM education in the educational process. *International Journal of Computer Science & Network Security*, 22 (5), 645-651. https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5
8. Рахманіна, А. С. (2024). Розвиток особистості майбутнього педагога через формування STEM-компетентностей. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*, 15(1).

Бідюк Дмитро Євгенійович,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
кафедри психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет
(м. Хмельницький, Україна)

ПЕДАГОГІЧНЕ НАСТАВНИЦТВО В ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ США

Актуальність проблеми дослідження зумовлена необхідністю модернізації вітчизняної системи хореографічно-педагогічної освіти в умовах інтеграції до світового освітнього простору, що вимагає ознайомлення із зарубіжними освітніми стандартами й моделями та їх творчого запозичення. Особливий інтерес у контексті динамічних змін в освіті становить одна з найбільш вразливих соціально-професійних груп – молоді вчителі хореографії, які потребують усебічної підтримки на етапі входження у професію. Зокрема, цікавим є багаторічний досвід ефективної реалізації програм педагогічного наставництва молодих учителів у США.

У системі хореографічно-педагогічної освіти США педагогічне наставництво розглядається як ключовий механізм підтримки професійного становлення майбутніх педагогів-хореографів. Його цінність полягає у створенні умов для індивідуального становлення, розвитку викладацьких навичок, формування педагогічного стилю та усвідомлення ролі вчителя як культурного і творчого лідера.

Аналіз науково-теоретичних джерел і практики педагогічного наставництва у системі освіти США дав змогу узагальнити трактування педагогічного наставництва як ключової стратегії підтримки молодих учителів; системи партнерської взаємодії досвідченого педагога і вчителя-початківця, спрямованої на підтримку, самореалізацію і фасилітацію його входження у професію та їх взаємний професійний розвиток; форми професійного розвитку молодих учителів; різновиду навчального партнерства між двома або більше особами, зацікавленими у співпраці і взаємному розвитку; процесу, що сприяє адаптації учителя-початківця до реальних умов професійної діяльності.

З’ясовано основні характеристики педагогічного наставництва в США. Наставництво орієнтоване на особисті потреби майбутнього педагога-хореографа. Програми враховують попередній досвід, рівень педагогічної компетентності та художню ідентичність молодого викладача. Наставник виступає не лише експертом, а й фасилітатором навчального процесу, створюючи довірливу атмосферу взаємодії. Педагог-ментор допомагає критично осмислювати власний досвід, підтримує рефлексивні практики. Наставництво охоплює як розвиток викладацької майстерності

(методи навчання танцю, управління класом, оцінювання), так і підтримку хореографічної творчості (створення постановок, участь у фестивалях, кураторство вистав). Викладачі, які виконують роль наставників, проходять спеціальну підготовку з основ педагогічного коучингу, етики взаємодії, аналітики викладання, що забезпечує якість підтримки.

Наставництво є інструментом передачі цінностей професії, професійної соціалізації та розвитку рефлексивного мислення. Воно сприяє формуванню педагогічної суб'єктності та самостійності, що особливо важливо в контексті підготовки викладачів для роботи в умовах креативної економіки та швидкої зміни освітніх запитів.

У США педагогічне наставництво в сфері хореографії інтегровано в професійну підготовку викладачів танцю в університетах, консерваторіях і спеціалізованих освітніх центрах. Його функції виходять за межі класичного тьюторства, охоплюючи підтримку художнього, методичного, психолого-педагогічного та кар'єрного розвитку. У провідних університетах США (наприклад, Ohio State University, University of Utah, NYU Tisch School of the Arts) наставництво є частиною довготривалих програм професійного супроводу, які включають регулярні індивідуальні зустрічі, групові обговорення, портфоліо та зворотний зв'язок.

З'ясовано, що концепція підтримки молодих учителів у США еволюціонувала від індивідуального наставництва у форматі «досвідчений педагог – молодий учитель» до системних, багатокомпонентних і поліваріантних програм підтримки молодих педагогів-хореографів. Більшість програм підтримки молодих учителів є тривалими (2-3 роки) і полісуб'єктними, тобто розробляються і реалізуються за участі: шкіл; мистецьких закладів; шкільних округів; університетів; шкіл професійного розвитку; професійних об'єднань учителів хореографії; місцевих освітніх організацій; органів освіти штату.

Отже, педагогічне наставництво – це динамічна система партнерської співпраці між досвідченим педагогом (наставником) і малодосвідченим учителем (підопічним), спрямована на оптимізацію процесів підтримки, соціалізації, самореалізації, входження молодого вчителя хореографії до професійної спільноти та їх взаємний професійний розвиток.

Моделі педагогічного наставництва у США демонструють ефективність таких стратегій, як: персоналізований підхід до розвитку молодого викладача; поєднання педагогіки і хореографічної практики; інтеграція менторства у систему оцінювання професійного зростання. Цей досвід є доцільним для адаптації в Україні, зокрема в магістратурах та аспірантурах мистецько-педагогічного профілю, а також у формуванні центрів педагогічного наставництва при закладах вищої освіти.

Наукове видання

**«СУЧАСНА ГУМАНІТАРНА НАУКА
В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ»**

Збірник доповідей учасників
всеукраїнської студентсько-учнівської
науково-практичної онлайн конференції

Відповідальний за випуск: Сопівник Р.В.
Верстка, макетування: Саф'ян К.Ю., Дацюк А.С.
Тексти подано у авторській редакції